AKADEMIA
OBRONY NARODOWEJ

Gen. broni Józef FLIS

STRATEGICZNE UWARUNKOWANIA WSPARCIA I ZABEZPIECZENIA SIŁ ZBROJNYCH NA TERYTORIUM RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ W WARUNKACH CZŁONKOSTWA POLSKI W NATO

Rozprawa doktorska

BIBLIOTEKA GŁÓWNA - ARCHIWUM
Nr ewid.
Akademii Obrony Narodowej
55873

WARSZAWA 2003

AKADEMIA OBRONY NARODOWEJ

WYDZIAŁ STRATEGICZNO – OBRONNY

BIBLIOTEKA GŁÓWNA - ARCHIWUM
Nr ewid. 55873
Akademii Obrony Narodowej

Gen. broni Józef FLIS

STRATEGICZNE UWARUNKOWANIA WSPARCIA I ZABEZPIECZENIA SIŁ ZBROJNYCH NA TERYTORIUM RP W WARUNKACH CZŁONKOSTWA POLSKI W NATO

Rozprawa doktorska

Kierownik naukowy
płk dr hab. Ryszard JAKUBCZAK

WARSZAWA 2003

SPIS TREŚCI

WPROWADZENIE **4**
1. WSPARCIE I ZABEZPIECZENIE SIŁ ZBROJNYCH W TEORII STRATEGII I KONCEPCJACH STRATEGII OBRONNYCH **16**
1.1. Wsparcie i zabezpieczenie wojsk w teorii strategii i doświadczeniach obronnych państw 16
1.1.1. Wsparcie i zabezpieczenie wojsk w teorii strategii 16
1.1.2. Systemy wsparcia i zabezpieczenia wojsk w historii wojskowości 21
1.2. Wsparcie sił zbrojnych w Koncepcji Strategicznej NATO 25
1.3. Wsparcie sił zbrojnych w strategiach obronnych Rzeczypospolitej Polskiej 33
Wnioski 41
2.POJĘCIE WSPARCIA I ZABEZPIECZENIA SIŁ ZBROJNYCH. JEGO ISTOTA, CEL, FUNKCJA, ZADANIA I STRUKTURA **44**
2.1. Wsparcie czy zabezpieczenie? 44
2.2. Logistyka – wsparcie czy zabezpieczenie? 49
2.3. Istota HNS 57
2.4. Relacje między HNS i CIMIC 60
2.5. Wsparcie i zabezpieczenie narodowe - pojęcie, definicja, cel i istota. 61
2.6. Funkcje, zadania i struktura systemu wsparcia i zabezpieczenia sił zbrojnych 64
2.6.1. Obrona terytorialna 65
2.6.2. Logistyka stacjonarna 67
2.6.3.Przygotowanie i zarządzanie infrastrukturą obronną 68
2.6.4. Transport i kierowanie ruchem wojsk 71
2.6.5. Realizacja zadań „państwa-gospodarza" (HNS) 72
2.6.6. Udział w realizacji współpracy cywilno-wojskowej (CIMIC) 73
2.6.7. Administrowanie zasobami rezerw osobowych, współudział w organizacji uzupełniania i mobilizacji SZ RP 74
2.6.8. Geografia i hydrometeorologia 75
2.6.9. Zabezpieczenie medyczne 76
2.6.10. Obrona przed bronią masowego rażenia i inżynieria wojskowa 77
2.6.11. Operacje informacyjne 78
Wnioski 80
3. WARUNKI DETERMINUJĄCE ORGANIZACJĘ I FUNKCJONOWANIE WSPARCIA I ZABEZPIECZENIA SIŁ ZBROJNYCH NA TERYTORIUM POLSKI **82**
3.1. Charakter współczesnych zagrożeń bezpieczeństwa narodowego 82
3.2. Współczesne misje sił zbrojnych w państwie 85
3.3. Funkcje sił zbrojnych 87
3.4. Zadania sił zbrojnych 89
3.5. Prawdopodobny charakter współczesnych operacji militarnych 90
3.6. Sojusznicze wymogi i regulacje w dziedzinie wsparcia i zabezpieczenia sił zbrojnych 95
3.6.1. Sojusznicza doktryna i procedury połączonego wsparcia przez państwo-gospodarza (AJP – 4.5) 98

3.6.2. Problemy transportu i ruchu wojsk 99
3.6.3. Problemy standaryzacji 100
3.6.4. Cele dla sił zbrojnych 102
3.7. Organizacja wsparcia sił zbrojnych w innych państwach 104
3.7.1. Belgia 107
3.7.2. Wielka Brytania 109
3.7.3. Niemcy 110
3.7.4. Dania 112
3.7.5. Holandia 112
3.8. Geopolityczne i gospodarcze warunki obrony Polski 113
3.8.1. Naturalne warunki obronności RP 113
3.8.2. Operacyjne przygotowanie obszaru kraju 118
3.8.3. Polski system transportowy i jego możliwości 120
3.8.3. NSIP 125
Wnioski 126
4. OBSZARY DOSKONALENIA SYSTEMU WSPARCIA I ZABEZPIECZENIA SIŁ ZBROJNYCH NA TERYTORIUM RP 129
4.1. Organizacja obronna Polski w zakresie wsparcia sił zbrojnych 129
4.1.1. Podstawowe założenia systemu obronnego RP. 129
4.1.2. Zabezpieczenia potrzeb SZ RP przez gospodarkę narodową 131
4.1.3.Administracja publiczna w realizacji zadań wsparcia i zabezpieczenia sił zbrojnych. Podstawowe regulacje prawne 134
4.1.4 Logistyka SZ RP. 143
4.2.Założenia zmian w dziedzinie wsparcia i zabezpieczenia sił zbrojnych na terytorium RP 147
4.3. Obszary doskonalenia systemu kierowania obronnością i dowodzenia SZ RP w obszarze wsparcia i zabezpieczenia sił zbrojnych na terytorium RP 156
Wnioski 168
ZAKOŃCZENIE 171
BIBLIOGRAFIA 175
WYKAZ SKRÓTÓW 182
ZESTAWIENIE ZAŁĄCZNIKÓW 186

WPROWADZENIE

Bezpieczeństwo staje się zasadniczą kategorią państwowego myślenia i działania. Jest to problem ciągle aktualny i m.in. stąd niezwykle ważny, ponieważ coraz częściej dotyczy sfer nie wprost dotychczas z nim kojarzonych. W pojęciu tym mieszczą się nie tylko problemy militarne, ale także ekonomiczne, społeczne, kulturowe, ekologiczne i. in. Mówiąc o sposobach jego zapewnienia, mamy na względzie przemyślane działania w wielu sferach życia publicznego, które dzięki dobremu przewidywaniu, prognozowaniu, w oparciu o wiedzę oraz dotychczasowe doświadczenia państwa zapewniają stan stabilności wewnętrznej i suwerenności państwa,

„Bezpieczeństwo państwa nie jest osiągane raz na zawsze, musi być ciągle kształtowane, modyfikowane i adoptowane do zmieniających się warunków zewnętrznych i wewnętrznych. Jest to proces, który ma na celu zapobieganie wszelkim zagrożeniom oraz przygotowanie całego społeczeństwa, gospodarki narodowej, terytorium kraju, sił zbrojnych, formacji obrony cywilnej do działań w warunkach kryzysowych. Pomimo wielu oznak odprężenia i braku bezpośredniego zagrożenia militarnego, naczelnym zadaniem władz państwowych jest zapewnienie bezpieczeństwa państwa i obywateli”[1]

Każde państwo pragnie zapewnić przede wszystkim sobie wymagany poziom bezpieczeństwa, ale musi także utrzymywać odpowiednie siły i środki, które w przypadku konieczności będą gotowe do działań również poza granicami, jeśli wynikać to będzie z jego racji stanu i zobowiązań międzynarodowych. Te siły muszą być zdolne do wykonania zadań w dowolnym regionie kuli ziemskiej w zakresie utrzymania, wymuszenia lub narzucenia pokoju, walki z terroryzmem i dostarczenia pomocy humanitarnej. Potrzeba gotowości do takich działań potwierdziła się chociażby w koniecznej reakcji na akty terroru zaistniałe na terytorium USA 11 września 2001 r.

Bezpieczeństwo międzynarodowe bazuje na zdolnościach narodowych systemów bezpieczeństwa. Z tego względu kompatybilne systemy narodowe są głównymi elementami architektury bezpieczeństwa międzynarodowego zarówno w skali regionu, sojuszu, kontynentu, jak i globu. Przy dostrzeganiu wszystkich korzyści wynikających z członkostwa w NATO należy pamiętać, że **za bezpieczeństwo Polski w pierwszej kolejności odpowiadają władze RP** i to, że **na polskich obywateli spada główny wysiłek obrony państwa**, jeśli zaistnieje taka potrzeba. Ten fakt powinien być fundamentem wszelkich rozważań na temat bezpieczeństwa Polski, kształtowania strategicznych koncepcji obronnych oraz formułowania związanych z tym kompetencji i zadań. Specyfika granicznego usytuowania Polski w geostrategicznej strukturze Sojuszu, wyraźnie określa wymagania wobec polskiego systemu obronności, w tym wobec sił zbrojnych.

Osiągnięcie gotowości do przyjęcia na terytorium Polski wojsk koalicyjnych przybywających z pomocą i wsparcie ich działań, to wyzwanie równie ważne, jak przygotowanie własnych wojsk do obrony kraju; to również wymóg wiarygodności Polski jako partnera - członka NATO.

---

[1] P. Tyrała, Edukacja dla ochrony cywilnej. Organizacja i zarządzanie systemem, wyd. FOSZE, Rzeszów 1999r., s. 17.

Lata dziewięćdziesiąte ubiegłego stulecia były nie tylko czasem zmian ustrojowych, ale także okresem głębokich przeobrażeń systemu obronności w Polsce. Obejmowały one w istocie przejście od członkostwa i stosowania koncepcji strategicznych Układu Warszawskiego do członkostwa w nowym Sojuszu - ze wszystkimi wynikającymi z tego faktu implikacjami. Należy zauważyć, że mało jest przykładów w historii wojskowości, aby w tak stosunkowo krótkim czasie dokonywano tak wiele radykalnych zmian w systemie militarnym. W Polsce, podobnie jak w wielu krajach europejskich, ciągle jeszcze dokonuje się przebudowa systemowa sił zbrojnych i ich otoczenia. Przemiany te nie mogą być skutkiem działań przypadkowych. Realizowanie kolejnych przekształceń, wymaga systematycznej analizy istniejących warunków zewnętrznych i wewnętrznych, polityki doktryn i strategii obronności, co jest warunkiem optymalizacji procesów reform dokonywanych w sferze obronności.

Wykorzystanie wzmocnienia oferowanego przez Sojusz, w ramach zbiorowej obrony, w wypadku kryzysu lub zagrożenia wojennego wymaga przede wszystkim **operacyjnego i technicznego przygotowania terytorium**, a szczególnie jego infrastruktury cywilnej i wojskowej. Równolegle postępować powinna budowa terytorialnego (rejonowego) systemu logistycznego na bazie stacjonarnej infrastruktury wojska z wykorzystaniem potencjału gospodarki narodowej, zdolnego świadczyć niezbędne usługi dla wojsk własnych i sojuszniczych.

Dla powodzenia operacji realizowanych przez NATO istotne znaczenie mogą mieć związki między siłami Sojuszu i terytorialnymi władzami cywilnymi, zarówno rządowymi jak i pozarządowymi. Współpraca cywilno-wojskowa jest działaniem dwukierunkowym; władze cywilne coraz częściej potrzebują środków wojskowych, z drugiej strony dla operacji militarnych ogromne znaczenie ma wsparcie cywilne, np.: logistyka, komunikacja, wsparcie medyczne, poparcie społeczne itp.

Wnioski z analiz odnoszących się do skutecznego wspierania sił zbrojnych wskazują na potrzebę prowadzenia systematycznych prac nad kształtowaniem systemu wsparcia oraz wprowadzenia nowoczesnych narodowych rozwiązań w tym zakresie.

W kontekście powyższego można przyjąć tezę, że przede wszystkim chodzi **o znalezienie swoistego „złotego środka" w sferze obronności pomiędzy wymogami sojuszniczymi a interesem narodowym Polski.** Jej praktycznym wyrazem powinien być właściwy model oraz pożądany rozwój Sił Zbrojnych RP (SZ RP) - adekwatnie do obecnych i przyszłych potrzeb, a także możliwości państwa czerpiąc ze źródeł nauki wojskowej.

Podejmowane próby rozwiązań w tym obszarze mają zarówno indywidualny, jak i zespołowy charakter – i są mniej lub bardziej sformalizowane. Jednak często trudno oprzeć się wrażeniu, iż rozwiązania te z reguły są ogólnikowe, bo bez dogłębnych, prowadzonych na naukowych podstawach, badań. Stąd niekiedy praktyka wyprzedzała teorię – ale czy jest to właściwe?.

Na zjawisko to wywierała wpływ postawa, że należy przedkładać rozwiązania nie tracąc czasu na jakoby zbędne analizy. Wskutek takich zachowań, cierpi zarówno teoria, jak i kilkakrotnie już korygowana praktyka. W tym

kontekście niniejsza dysertacja jest pewnym „powrotem do źródeł". Jej **przedmiotem** jest poszukiwanie teoretycznych podstaw do rozwiązań praktycznych w oparciu o metodologię wojskowych badań naukowych w połączeniu z doświadczeniami wynikającymi z pracy w Sztabie Generalnych WP – nad problemami wpływającymi na doskonalenie struktur i funkcjonowania SZ RP.

Przedmiotem dociekań jest m.in. poszukiwanie związków pomiędzy istotą logistyki a zakresem współcześnie rozumianego **wsparcia i zabezpieczenia działań sił zbrojnych.** Ze względu na dostrzeganą dowolność interpretacyjną uznano za celowe poświęcenie części rozważań problemom terminologicznym. Ich celem nie jest uprawianie czystej semantyki, ale zbadanie związku pomiędzy dotychczasowym pojmowaniem wsparcia i zabezpieczenia a terminologią upowszechnioną w państwach i armiach Sojuszu Północnoatlantyckiego, a także ustalenie, czy istnieje uzasadniona potrzeba zmian w tym zakresie na potrzeby współczesnej polskiej teorii i praktyki w dziedzinie obronności.

W trakcie badań podjęto również próbę odpowiedzi na pytanie: jaką część obszaru wsparcia i zabezpieczenia zajmuje logistyka i na ile logistyka tożsama jest z funkcjami państwa-gospodarza?.

Znaczne miejsce w dysertacji zajmują rozważania w kontekście innego pytania, a mianowicie: na ile strategiczny wymóg Sojuszu - ***zagwarantowanie możliwości działania połączonych sił sojuszu na obszarze poszczególnych państw członkowskich*** - winien być funkcją całego aparatu państwowego, a na ile tylko funkcją sił zbrojnych poszczególnych państw?

Obszar rozważań i dociekań zakreślony tematem rozprawy jest niezwykle obszerny i ramy jednej dysertacji wymusiły szereg ograniczeń. Można mieć jednak przekonanie, iż niniejsza praca stanowić będzie kolejny krok wzbogacający polskie dokonania dziedzinie rozwiązywania problemów wsparcia i zabezpieczania sił zbrojnych.

Potrzeba podjęcia, jako **przedmiotu badań,** problematyki ***strategicznych uwarunkowań wsparcia i zabezpieczenia sił zbrojnych na terytorium RP w warunkach członkostwa Polski w NATO*** wynikła z trzech **głównych powodów.**

Pierwszy, to istotna zmiana strategii obronności państwa związana z przystąpieniem do Sojuszu NATO. Wiarygodność NATO w odniesieniu do Polski w zakresie odstraszania i obrony opiera się na zdolności wzmocnienia narodowych możliwości siłami i środkami innych państw Sojuszu w sytuacji zagrożenia. Stąd Polska, jako członek NATO powinna posiadać zdolność sprawnego przyjmowania i zapewnienia sprawnego przemieszczania wojsk Sojuszu na jej terytorium. Osiągnięcie tego wymaga podjęcia wysiłku o charakterze wsparcia i zabezpieczenia działań wojsk w skali strategicznej.

Drugi wynika z konieczności osiągnięcia zdolności do współdziałania z sojusznikami na terytorium Polski. Wymusza to konieczność poznania i wdrożenia doktryny HNS, która zaleca jak należy tworzyć strukturę i jej funkcjonowanie, aby tym samym zapewnić wymagany poziom współpracy sojuszniczej. To z kolei wymaga prac **koordynujących** trzy obszary, a mianowicie funkcjonowanie polskich sił zbrojnych (1) z wojskami sojuszników(2) i wsparciem pozamilitarnym państwa polskiego na ich rzecz (3).

Powód **trzeci** wynika z drugiego i jest konsekwencją konieczności zorganizowania **wsparcia cywilnego i wojskowego** – tj. określenie i wyznaczenie sił i środków, ustalenie między nimi relacji, ukierunkowanie na skoordynowanie przedsięwzięć sfery cywilnej z aktywnością sił wojskowych – wspierających (własnych) i wspieranych (sojuszniczych).

W świetle powyższego **przedmiotem badań** stał się obszar obronności objęty organizacyjnie nowymi wymogami wynikającymi z członkostwa Polski w NATO; przygotowanie państwa polskiego do przyjęcia sił wzmocnienia sojuszu oraz działania z tym związane w sferze cywilnej i wojskowej – wyspecyfikowane w postaci problemu zakreślonego tematem rozprawy doktorskiej. Stąd badania naukowe podjęte w niej miały na **celu** określenie teoretycznych założeń systemu wsparcia[2] i zabezpieczenia działań sił zbrojnych na terytorium RP w kontekście uwarunkowań strategicznych wynikających z członkostwa Polski w NATO.

Podstawą do rozważań nad modelem wsparcia i zabezpieczenia sił zbrojnych na terytorium Polski stał się pogląd na organizację L.J. Krzyżanowskiego[3], rozwinięty i uzupełniony o treści związane z HNS, doktryną operacji połączonych, „Strategią obronności RP"[4] i „Strategią bezpieczeństwa RP"[5].

Literatura przedmiotu badań, jaką posłużono się do zgłębienia treści stanowiących temat dysertacji, obszar analiz i opisów specjalistycznych nie jest liczna. Jeśli ma się na względzie jej konkretność w kontekście rozpatrywanego tematu niniejszej rozprawy, to można przyjąć, że wręcz brak jest materiałów o charakterze syntetycznym i specjalistycznym ułatwiających opisywanie zjawiska i bezpośrednio wskazujących rozwiązanie. Istnieje natomiast ogromna liczba źródeł „pośrednich" informacji – materiałów i dokumentów źródłowych, przydatnych do sporządzania analiz, syntez, wnioskowania i kreowania możliwych procesów oraz wskazywania możliwych do zaakceptowania rozwiązań w postaci m.in. modelów funkcjonalnych.

Podstawowym piśmiennictwem są tu z reguły części prac uogólniające doświadczenia z praktyki lub o niej informujące albo też fachowe opracowania kierowane do specjalistów.

Ważna grupę prac stanowiących o logistycznym[6] postrzeganiu wsparcia na rzecz działań sojuszniczych stanowią dzieła M. Van Crevelda[7] oraz J.A. Hustona[8]

---

[2] *Wsparcie będzie sprawne i skuteczne, jeśli organizacja wprowadzi określony porządek i wzorce zachowań (postępowania) oraz skoordynuje wysiłki uczestników dla uzyskania efektu synergii udzielanego wsparcia.* Por. H. Szafran, „Wsparcie działań wojsk NATO na terytorium Polski (HNS)", AON, Warszawa 2003, s. 12.

[3] L. J. Krzyżanowski, *O podstawach kierowania organizacjami inaczej,* PWN, Warszawa 1999, s. 36 - 39.

[4] Przyjętej na posiedzeniu Rady Ministrów w dniu 23.05.2000 r.

[5] Przyjętej na posiedzeniu Rady Ministrów w dniu 4.01.2000 r

[6] Początków teoretycznych podstaw logistyki wojskowej można dopatrzeć się w opracowaniach cesarza bizantyjskiego Leontosa VI (865-912), A.H. de Jominiego (1779-1869), A.T. Mahana (1840-1914), G.C. Thorpea (1875-1936) i H. E. Ecclesa. Wskazują na to materiały W. Stankiewicza (*Logistyka,* Wyd. MON, Warszawa 1968) oraz E. Nowaka (*Logistyka wojskowa* – zarys teorii, AON, Warszawa 2000) i K. Ficonia (*Logistyka – trzeci wymiar sztuki wojennej*, [w] „Sztuka wojenna. Konteksty teoretyczne i praktyczne", Toruń 2000).

[7] M. Van Creveld, *Supplying War: Logistics from Wallenstein to Patton,* Cambridge University Press Cambridge and New York 1977.

[8] J.A. Huston, *The Sinews of Warr: Army Logistics, 18775-1953,* Office of the Chief of Military History, United States Army, Washington DC 1997.

oraz refleksje dotyczące amerykańskiej logistyki wojskowej Ch. Shradera[9]. Zwięzły przegląd daje też artykuł R. M. Leigthona w *Encyclopaedia Britannica*[10]. Wspomniani autorzy wskazują na możliwość korzystania z pomocy państw (na potrzeby walki zbrojnej), których terytoria znalazły się w obszarze teatru działań[11].

Zasoby miejscowe[12] (niekiedy określane „zaopatrywaniem lokalnym"[13]) były od dawna wykorzystywane do **zaopatrywania wojsk** tam „przychodzących". A polegało to głównie na rekwizycji żywności i furażu z obszarów otaczających bezpośrednio rejon działania wojsk, a także korzystanie z kwater, m.in. na tzw. leżach zimowych[14].

Lata siedemdziesiąte XX wieku przyczyniły się do powstania nowej formy działań „miejscowych" na rzecz wojsk z zewnątrz – a proces ten nazwano wsparciem państwa-gospodarza (*ang.* ***Host Nation Support - HNS***).

Z początkiem XXI wieku zabezpieczenie logistyczne zaczęło nabierać globalnego wymiaru dla koalicji państw NATO, ponieważ Sojusz podjął się prowadzenia niektórych działań poza tradycyjnym terytorium Paktu z wykorzystaniem pomocy innych niż natowskie państw-gospodarzy[15]. Pojawiła się problematyka działań tyłowych na potrzeby „inne niż wojna" i koordynowania wsparcia na rzecz wielonarodowych połączonych sił zadaniowych (CJTF od *ang. Combined Joint Task Forces).*

Problematyka **wsparcia w sferze nie tylko logistycznej, ale poszerzonej o operacyjne aspekty jego funkcjonowania**, jest także w Polsce przedmiotem badań. Poświęcono jej wiele prac takich m.in., jak: *System obrony terytorialnej Polski – państwa funkcjonującego w strukturach NATO*[16], *System wsparcia narodowego (terytorialnego)*[17], *Realizacja przez Ministerstwo Obrony Narodowej zadań wynikających z obowiązków państwa-gospodarza w zakresie wsparcia wojsk sojuszniczych (HNS) na terytorium Polski*[18], *Obrona Terytorialna w realizacji zadań państwa gospodarza pk. „Gospodarz". Studium analityczne cz. I i II*[19], *Kierunki przebudowy systemu wojskowego RP w świetle wymagań i potrzeb*

---

[9]Ch.R. Shrader, *US Military Logistics 1607-1991,* Greenwood Publishing Group, 1992; tegoż, *United States Army Logistics, 1775-1992; An Anthology,* Dept of the Army, Washington DC 1997.

[10]R.M. Leyton, *Logistics* [w:] *Encyclopaedia Britannica,* http://www.search.eb.com/ebprint?en-118858, 30.05.2002 r.

[11]Huston i Shraeder podnoszą problem w kontekście liczbowym, zaś Leigthon wskazuje na związki logistyki z prowadzeniem operacji.

[12]Polega na racjonalnym i zorganizowanym użyciu zaopatrzenia oraz wykorzystaniu stacjonarnej infrastruktury cywilnej (gospodarki narodowej) – E. Nowak, *Logistyka wojskowa...,* op. cit., s. 18.

[13]G.C. Shaw, *Supply in Modern War,* Londyn (1938), s. 112.

[14]H. Szafran, op. cit., s. 15.

[15]W.L. Brame, *From Garrison to Desert Offensive in 97 Days,* „Army" 1992, February, s. 28-31, 34-35; L. Willett, *To Have or not to Have – that is the Question: Host Nation Support and British Overseas Force Deployment Options,* „RUSI Journal" 1998, nr 1 February , s. 36-41.

[16]Kierownik projektu R. Jakubczak – realizacja w AON, Warszawa 2000-2001.

[17]Praca pod kierunkiem R. Jakubczaka realizowana w „Biurze Uruchomień Sprzętu Specjalnego „Arsenał" Sp. z o.o., Warszawa 2001-2002. Cz.1. *Narodowe i sojusznicze uwarunkowania budowy systemów wsparcia sił zbrojnych*; cz. 2. *Model systemu wsparcia narodowego (terytorialnego) w RP.*

[18]Praca pod kierunkiem prof. M. Krauzego – AON, Warszawa 2001-2002.

[19]Praca pod kierunkiem J. Marczaka – AON, Warszawa 2000-2002.

sojuszniczych[20]. Są to głównie rozważania na poziomie strategicznym z akcentami na użycie wojsk lądowych, podczas, gdy wsparcie i zabezpieczenie wojsk należy postrzegać szerzej, bo także z wykorzystaniem potencjału wszystkich rodzajów wojsk i na różnych poziomach organizacyjnych sił zbrojnych.

Literaturę uzupełniającą, stanowią przede wszystkim takie pozycje jak: *JP 4-0*[21], *JP 4-01.8*[22], *JP 4-08*[23] i *JP 4-04*[24], które wskazują na zasady korzystania z zagranicznego wsparcia w operacjach połączonych, co określa *JP 3-0* i materiały[25] poszerzające jego treści (*JP 3-08*[26] - koordynowanie współdziałania ze środowiskiem cywilnym; *JP 3-10*[27] - działania w obszarze tyłowym). Liczącą się wartość poznawczą mają dokumenty NATO, głównie takie jak: *MC 334/1*[28], *MC 319/1*[29], *AJP-4*[30], *AJP-4.5*, *AJP-4.4*[31], a przede wszystkim akcentujące problemy operacyjne *AJP-01*[32], *AJP-3*[33] i *AJP-3.2*[34].

Istotny przyczynek do badań naukowych podjętych w niniejszej dysertacji wniosły rozważania **nad narodowym systemem HNS,** zawarte w: umowie dotyczącej statusu sił zbrojnych NATO (tzw. SOFA) z 1951 r.; ustawie z 23 września 1999 r. o zasadach pobytu wojsk obcych na terytorium RP oraz zasadach ich przemieszczania się przez to terytorium; „Porozumieniu pomiędzy Rządem Rzeczypospolitej Polskiej, a Naczelnym Dowództwem Sił Sprzymierzonych Europy oraz Naczelnym Dowództwem Sił Sprzymierzonych Obszaru Atlantyku w sprawie zapewnienia wsparcia państwa gospodarza dla wykonania operacji NATO na terytorium RP"[35]; *Protokole Ustaleń Nr 28/2001 z posiedzenia Rady Ministrów w dniach 17 i 18 lipca 2001 r.*; *Decyzji Nr 260/MON Ministra Obrony Narodowej z dnia 25.10.2001 r. w sprawie wdrożenia w resorcie obrony narodowej koncepcji realizacji zadań wynikających z obowiązków państwa-gospodarza oraz państwa wysyłającego (HNS)* oraz *Rozkazie Nr 2/log/P4 Szefa Sztabu Generalnego WP z dnia 14.01.2002 r. w sprawie wdrożenia w Siłach Zbrojnych RP systemu realizacji zadań wynikających z obowiązków państwa-gospodarza i państwa wysyłającego (HNS)*; *Koncepcji wykonywania przez MON oraz inne organy administracji*

---

[20] J. Flis, *Wnioski z dotychczasowych prac nad koncepcją wsparcia narodowego (terytorialnego)* - por. materiały z konferencji naukowej (7.05.2001 r.) nt.: „Kierunki przebudowy wojskowego RP w świetle wymagań i potrzeb sojuszniczych", AON 5332/2001, Warszawa 2002, s. 51-64.

[21] JP4-0: *Doctrine for Logistic Support of Joint Operations,* Joint Staff, Washington DC 2000.

[22] JP 4-01.8: *Joint Tactics, Techniques and Procedures for Joint Reception, stating, Onward Movement, and Integration,* Joint Staff, Washington DC 2000.

[23] JP 4-08: *Joint Doctrine for Logistic Support of Multinational Operations,* Joint Staff, Washington DC 2002.

[24] JP 4-04: *Joint Doctrine for Civil Engineering Support,* Joint Staff, Washington DC 2001.

[25] JP 3-0: *Doctrine for Joint Operations,* Joint Staff, Washington DC 2001 i inne dotyczące operacji pokojowych, humanitarnych, ewakuacyjnych oraz, "innych niż wojna".

[26] JP 3-08: *Interagency Coordination During Joint Operations, Vol. 1 i 2,* Joint Staff, Washington DC 1996.

[27] JP 3-10: *Joint Doctrine for Rear Area Operations,* Joint Staff, Washington DC 1996.

[28] MC 334/1: *NATO Principles and Policies for HNS Planning,* Brussels 2000.

[29] MC 319/1: *NATO Principles and Policies for Logistics,* Brussels 1998.

[30] AJP-4: *Allied Joint Logistic Doctrine,* Brussels 1999.

[31] AJP-4.4: *Allied Joint Movement and Transportation Doctrine (final draft).*

[32] AJP-01(B): *Allied Joint Operations Doctrine, (wersja ratyfikacyjna 1),* Brussels 2002.

[33] AJP-3: *Operacje Połączone Sojuszu,* Wojskowa Komisja Normalizacyjna, Warszawa 2001.

[34] AJP-3.2: *Doktryna działania komponentu lądowego (projekt),* tł. DWLąd, Warszawa 2000.

[35] Zob.: W. Pszenny, *Pobyt obcych wojsk na terytorium Polski a akty prawne,* „Przegląd Wojsk Lądowych" 2003, nr 2, s. 74-75.

rządowej i samorządowej zadań wynikających z obowiązków państwa-gospodarza na terytorium RP oraz *Koncepcji systemu wsparcia narodowego*[36].

Ważnymi pozycjami literatury dla treści niniejszej dysertacji są takie pozycje wydawnicze, jak: B. Balcerowicza, *Wprowadzenie do studiowania strategii*[37]; A. Beaufre, *Wstęp do strategii. Odstraszanie i strategia*[38]; J.J. Cole, E.J. Bardi, Ir.C.J. Langley, *Zarządzanie logistyką*[39]; R. Kalinowskiego, *Administracja wojskowa w realizacji zadań obronnych*[40]; Koncepcja strategiczna sojuszu, przyjęta przez szefów państw rządów uczestniczących w spotkaniu Rady Północnoatlantyckiej w Waszyngtonie w dniach 23 i 24 kwietnia 1999 r.; *Geografia wojenna Polski*[41]; J. Marczaka, J. Pawłowskiego, *O obronie militarnej Polski na przełomie XX-XXI wieku*[42]; L. Muchy, *Zasilanie walczących wojsk*[43]; H. Szafrana, *Relacje cywilno-wojskowe wynikające z obowiązków państwa-gospodarza*[44]; *Zarządzenie nr 5/MON Ministra Obrony Narodowej z dnia 20 lutego 2002 r. w sprawie regulaminu organizacyjnego Ministerstwa Obrony Narodowej* oraz R. Jakubczaka, *Militarne bezpieczeństwo Rzeczypospolitej Polskiej u progu trzeciego tysiąclecia. Wojska Obrony Terytorialnej*[45], a także J. Kunikowskiego, *Przygotowanie obronne społeczeństwa*[46].

Analiza literatury pozwala na wysnucie wniosków, z których wynika, że strategiczne uwarunkowania wsparcia i zabezpieczenia sił zbrojnych na terytorium RP są istotnym wskaźnikiem i ważnym problemem w budowie obronności. Stąd wszelkie decyzje w tym względzie powinny być poprzedzone wnikliwymi badaniami naukowymi pozwalającymi głębiej poznać problemy funkcjonowania Polski w strukturach Sojuszu.

Proces badawczy w niniejszej dysertacji ukierunkowany został na rozwiązanie **głównego problemu badawczego** dysertacji, który ujęto w pytaniu:

Jak wojskowo kierować, przygotować, zorganizować i wykorzystać potencjał narodowy na rzecz własnych i sojuszniczych sił zbrojnych w celu skutecznego wsparcia i zabezpieczania działań wojsk operacyjnych w obronie III RP oraz obronie wspólnej NATO?

Tak sformułowany problem badawczy wskazywał na inne, bardziej szczegółowe, **pytania badawcze**, które miały istotny wpływ na przebieg jego rozwiązywania. Oto one:

1. Jak jest opisywane wsparcie i zabezpieczenie sił zbrojnych w teorii strategii i jak jest ono odzwierciedlone w koncepcjach strategii obronnych?

---

[36]Z grudnia 2000 r., opracowana pod kierownictwem pierwszego zastępy Szefa Sztabu Generalnego WP, J. Flisa – w ramach prac *Grupy organizacyjno-przygotowawczej...* - powołanej decyzją Pf-8/MON z dnia 30.10.2000 r.
[37]Wyd. AON, Warszawa 1996.
[38]Warszawa 1968.
[39]Warszawa 2002.
[40]AON, Warszawa 2002.
[41]Praca zbiorowa pod kier. Prof. J. Skrzypa, AON, Warszawa 1995.
[42]Bellona, Warszawa 1995.
[43]BWW, MON.
[44]„Wiedza Obronna", nr 3/198, Warszawa 2001.
[45]BWW, Bellona, Warszawa 2002.
[46]DW Bellona, Warszawa 2001.

2. Jak można zdefiniować pojęcie wsparcia i zabezpieczenia sił zbrojnych oraz określić jego cel, istotę, funkcje, zadania i strukturę?
3. Jakie warunki determinują organizację i funkcjonowanie wsparcia i zabezpieczania sił zbrojnych na terytorium Polski?
4. Jakie są obszary doskonalenia systemu wsparcia i zabezpieczenia sił zbrojnych na terytorium RP?

Pytania te – rozpatrzone w kolejnych rozdziałach dysertacji - wskazały na zadania badawcze.

Celem głównym rozprawy jest opracowanie teoretycznych założeń wojskowego kierowania przygotowaniem, organizowaniem i wykorzystaniem potencjału narodowego na rzecz własnych i sojuszniczych zbrojnych w celu skutecznego wsparcia i zabezpieczania działań wojsk operacyjnych w obronie III RP i obronie wspólnej NATO.

Wstępne rozeznanie problemu badawczego oraz poznanie dotychczasowego stanu wiedzy drogą analizy literatury przedmiotu i wniosków z ćwiczenia *Strong Resolve – 2002* umożliwiły określenie **hipotezy roboczej,** która ukierunkowała poszukiwania zmierzające do uzyskania odpowiedzi na zarysowany pytaniem (powyżej) główny problem badawczy. Zakłada ona, że ***w celu pełnego, należytego i kompleksowego przygotowania oraz wykorzystania potencjału obronnego Polski na rzecz wsparcia i zabezpieczenia działania wojsk operacyjnych własnych i wzmocnienia sojuszniczego na terytorium Rzeczypospolitej Polskiej niezbędne jest utworzenie (sformowanie) w strukturze MON narodowego dowództwa wsparcia, które byłoby organem ministra do koordynacji przygotowań obronnych na szczeblu państwa oraz zarządzania terytorialną strukturą wojskową sprzężoną z organami władzy państwowej i samorządowej.***

Kluczową rolę w jego powstaniu będą miały strategiczne uwarunkowania funkcjonowania wsparcia i zabezpieczenia sił zbrojnych na terytorium Polski w sytuacji jej członkostwa w NATO, stąd poświęcono im gros treści merytorycznej dysertacji.

Tak sformułowana hipoteza robocza akcentuje i uwypukla obszar badań i zakreśla jego granicę oraz pozwala określić **zadania badawcze**, wypływające z pytań badawczych. Sprawdzenia hipotezy dzięki wyjaśnieniu problemów jak:

1. Poznanie problemów wsparcia i zabezpieczenia sił zbrojnych w teorii strategii i w koncepcjach strategii obronnych.
2. Identyfikacja pojęcia wsparcia i zabezpieczenia sił zbrojnych oraz jego celu, istoty, funkcji, zadań i struktury.
3. Ustalenie uwarunkowań determinujących organizację oraz funkcjonowanie wsparcia i zabezpieczania sił zbrojnych na terytorium Polski
4. Opracowanie ogólnych założeń doskonalenia systemu wsparcia i zabezpieczenia sił zbrojnych na terytorium RP

Badania zostały przeprowadzone w trzech etapach, które obejmowały:

Etap pierwszy – wstępny zapoczątkowało uświadomienie sytuacji istniejącej w omawianym obszarze w toku działalności służbowej autora, co skłoniło go do podjęcia studium problematyki wsparcia i zabezpieczenia sił zbrojnych na terytorium III RP i poszukiwania modelu optymalnego funkcjonowania Polski w strukturach NATO.

W precyzowaniu kierunku i obszaru badań zasadniczą rolę odegrał udział autora w pracach (jako szefa) wspomnianej Grupy organizacyjno-przygotowawczej...[47], współkierowanie pracą badawczą nt. *System wsparcia narodowego (terytorialnego)*[48], uczestnictwo w opracowaniu wybranych treści pracy badawczej nt. *Realizacja zadań przez Ministerstwo Obrony Narodowej wynikających z obowiązków państwa-gospodarza w zakresie wsparcia wojsk sojuszniczych (HNS) na terytorium Polski*[49], a także konsultacje naukowe i metodologiczne z płk. dr. hab. Józefem Marczakiem i kierownikiem naukowym niniejszej dysertacji oraz dyskusje merytoryczne z wieloma pracownikami Sztabu Generalnego WP.

Weryfikacja założeń wstępnych postępowała w toku kolejnych prac w badaniach zespołowych i ostatecznie zaowocowała ***koncepcją rozprawy doktorskiej***.

Drugi etap, analityczno-empiryczny, obejmował badania zasadnicze, pogłębione o analizy poglądów NATO (jego struktur kierowniczych i w wybranych państwach-członkach) na wsparcie i zabezpieczenie sił zbrojnych. Wysiłek badań skierowany był także na zdiagnozowanie uwarunkowań strategicznych wsparcia na terytorium Polski oraz ocenę stanu organizacyjnego zabezpieczenia działań wojsk i możliwości wykorzystania dostępnych zasobów krajowych jako potencjału w tym względzie.

W tej części badań wykorzystano: doświadczenia Pomorskiego Okręgu Wojskowego z ćwiczenia NATO pk. *„Cristal Eagle – 2000"* oraz POW i SOW z ćwiczenia pk. *„Strong Resolve – 2002"*; treści płynące z warsztatów zorganizowanych przez Dowództwo Międzynarodowego Korpusu Północ-Wschód w Szczecinie pk. *„Component Force 2001"* w dniach 15-17.05.2001 r. i seminarium na temat: „Problemy tworzenia obronnego systemu wojskowego" (przeprowadzonego w AON 15.02.2001 r.)[50] oraz z konferencji nt. „Kierunki przebudowy systemu wojskowego RP w świetle wymagań i potrzeb sojuszniczych"(przeprowadzonej 7.05.2001 w AON z udziałem kierownictwa Ministerstwa Obrony Narodowej)[51]; rozważania dotyczące udziału samorządu terytorialnego w HNS stanowiące przedmiot konferencji nt. „Miejsce i zadania samorządu terytorialnego w systemie obronnym. Problemy wsparcia narodowego w ramach NATO" (przeprowadzonej w AON 2.07.2001 r. - z udziałem szerokiego grona samorządowców); obszerne fragmenty wyników badań nt. „Realizacja przez Ministerstwo Obrony Narodowej zadań wynikających z obowiązków państwa –

---

[47]Powołanej decyzją Pf-8/MON z dnia 30.10.2000 r.

[48]Praca pod kierunkiem R. Jakubczaka.

[49] Pod kierunkiem prof. M. Krauze.

[50] H. Szafran, *Przygotowanie do misji państwa -gospodarza (HNS) i narodowej współpracy cywilno – wojskowej* [w:] *Problemy tworzenia obronnego systemu wojskowego. Materiały z seminarium przeprowadzonego 15.02.2001 r. na Wydziale Strategiczno – Obronnym AON*, AON, Warszawa 2001, s. 27 – 37.

[51]H. Szafran, *Współczesna obrona terytorialna w świetle nowych zadań: HNS i CIMIC* [w:] *Kierunki przebudowy systemu wojskowego RP w świetle wymagań i potrzeb sojuszniczych, AON, Warszawa 2001, s. 39 – 50.*

gospodarza w zakresie wsparcia wojsk sojuszniczych (HNS) na terytorium Polski"[52].

Proces badawczy zakończył **etap trzeci** - obejmujący syntezę wyników badań i opracowanie rozprawy. Zawarto w nim wyniki badań, zebrano i uogólniono rezultaty rozwiązań cząstkowych problemów badawczych - zamykając je w logiczną całość. Potwierdziły one przyjętą na wstępie hipotezę roboczą. Pozwoliły też sformułować założenia organizacyjno-funkcjonalne wsparcia i zabezpieczenia sił zbrojnych na terytorium RP w kontekście wymogów strategicznych wynikających z członkostwa Polski w NATO, ale nie tylko, bo także własnych – narodowych.

Mając na względzie wagę rozwiązywanego problemu i charakter materiałów faktograficznych - w celu potwierdzenia przyjętej hipotezy – wykorzystano szereg metod badawczych. **Spośród metod – sposobów podejścia** wykorzystano wzajemnie uzupełniające się metody: historyczną i logiczną oraz systemową, z **metod – sposobów działania** – analizę, diagnozę, syntezę, abstrahowanie, analogię, porównanie, modelowanie, uogólnienie i wnioskowanie.

Podejście historyczne dominowało w poznaniu doświadczeń innych państw dla ustalenia genezy oraz związków przyczynowo-skutkowych wsparcia i zabezpieczenia sił zbrojnych. **Analiza** umożliwiała określenie głównych procesów organizacyjno-funkcjonalnych (prawidłowości, charakteru i właściwości) tworzenia narodowych systemów wsparcia, zaś **porównywanie** i **synteza** pozwalały formułować **wnioski**, co do możliwych rozwiązań w Polsce. Natomiast **podejście logiczne** sprzyjało teoretycznym uogólnieniom na podstawie wniosków z poznania istoty wsparcia i zabezpieczania sił zbrojnych. Podejście to w połączeniu **z podejściem systemowym** stwarzało podstawy do modelowania systemu wsparcia i zabezpieczenia wojsk zarówno w interesie narodowym, jak i sojuszniczym.

Wyniki badań odniesiono do wniosków z ćwiczeń pk. *Strong Resolve – 2002*, w ten sposób próbowano zweryfikować je i nadać im znamiona **wiarygodności**, tak istotnej w pracach naukowych. Było to zasadne i konieczne, ale i satysfakcjonujące, ponieważ miały swoje odniesienie w ćwiczeniu w takich parametrach i wymogach, jakie uzyskano w dysertacji.

Ważną rolę w procesie weryfikacji hipotezy roboczej odgrywały rozmowy i konsultacje na temat rozprawy, w tym metodologiczne, prowadzone z pracownikami nauki, przełożonymi i współpracownikami, które stanowiły znaczące uzupełnienie wymienionych metod, metodyk, technik i narzędzi badawczych.

Problematyka strategicznego uwarunkowania wsparcia i zabezpieczenia sił zbrojnych na terytorium RP w warunkach członkostwa Polski w NATO jest szeroka i bardzo złożona, stąd dla jej właściwej prezentacji **przyjęto ograniczenia badawcze.** Z uwagi na wstępny i rozpoznawczy charakter badań penetrowany obszar praktyki i teorii znacznie ograniczono, **kierując się przyjętym celem badań**. Tym samym wysiłek badawczy skupiono tylko na naukowym zbadaniu i opisaniu wsparcia oraz zabezpieczenia wojsk i strategicznych wymogach

---

[52] *Realizacja przez Ministerstwo Obrony Narodowej zadań wynikających z obowiązków państwa – gospodarza w zakresie wsparcia wojsk sojuszniczych (HNS) na terytorium Polski*, kier. naukowe i red. nauk. M. Krauze, AON, Warszawa 2001 – 2002.

warunkujących je w kontekście członkostwa Polski w NATO. Mniej uwagi poświecono natomiast dogłębnemu opisaniu konkretnego modelu z rozbudowanymi zakresami działania i kompetencjami systemu wsparcia sił zbrojnych. Mogło to skutkować nie tylko rozbudowaniem treściowym rozpatrywanego problemu (niezasadnym z punktu podjętego tematu i przyjętej koncepcji opisania badanego problemu), ale także dodatkowymi dziesiątkami stron pracy naukowej.

Układ pracy jest odzwierciedleniem rozwiązywanych problemów. Dysertacja składa się z wprowadzenia, czterech rozdziałów, zakończenia, bibliografii i załączników.

W **rozdziale pierwszym** zawarto analizę wsparcia i zabezpieczenia sił zbrojnych dokonaną na gruncie teorii strategii i koncepcji strategii obronnych. Zaprezentowano, więc je w ujęciu historycznym oraz doświadczeń innych państw. Wskazano także na rolę wsparcia i zabezpieczenia wojsk w treści Koncepcji Strategicznej NATO oraz w strategiach obronnych RP.

Rozdział drugi opisuje pojęcia wsparcia i zabezpieczenia sił zbrojnych, jego cel, istotę, funkcje, zadania i strukturę. Zawiera też naukowe dywagacje na temat logistyki postrzeganej bądź to jako wsparcie, bądź zabezpieczenie. Jest tu także miejsce na systematyzowanie pojęć „wsparcia" i „zabezpieczenia". Podniesiono w nim także istotę HNS oraz relacje między HNS i CIMIC. Znaczną część rozdziału zajmuje wstępne opisanie dziedzin działalności SZ RP, w których realizowałyby się funkcje i zadania wsparcia i zabezpieczenia.

W **rozdziale trzecim** wskazano na determinanty organizacji i funkcjonowania wsparcia i zabezpieczenia sił zbrojnych na terytorium Polski. Opisano więc charakter współczesnych zagrożeń bezpieczeństwa narodowego, misje sił zbrojnych, ich funkcje i zadania, charakter współczesnych operacji militarnych, sojusznicze wymogi regulacje w dziedzinie wsparcia i zabezpieczenia sił zbrojnych, organizacje wsparcia wojsk w innych państwach oraz geopolityczne i gospodarcze warunki obrony RP mając na względzie iż wszystkie te czynniki tworzyć będą warunki organizacji i realizacji wsparcia i zabezpieczenia sił zbrojnych.

Rozdział czwarty zawiera obszary doskonalenia systemu wsparcia i zabezpieczenia sił zbrojnych na terytorium RP. Zaprezentowano zatem stan organizacji obronnej państwa polskiego w zakresie wsparcia wojsk, założenia zmian w dziedzinie wsparcia i zabezpieczenia sił zbrojnych na terytorium Polski oraz pożądane i uzasadnione kierunki doskonalenia systemu kierowania obronnością i dowodzenia siłami zbrojnymi zwłaszcza w obszarze wsparcia i zabezpieczenia sił zbrojnych w III RP na tle dotychczas prowadzonych w Polsce prac w tej dziedzinie.

Każdy rozdział kończy się wnioskami, a w **zakończeniu** pracy podsumowano wyniki badań. Przyjęty zakres rozprawy nie pozwolił na szczegółowe rozpatrzenie wszystkich aspektów (jak chociażby szczegółowej struktury, aspektów ekonomicznych, kadrowych, operacyjnych) wsparcia i zabezpieczenia sił zbrojnych na terytorium Polski. Może to budzić pewien niedosyt, dlatego w zakończeniu wskazano na konieczność kontynuowania wysiłków poznawczych w tych dziedzinach.

Konkludując, chciałbym podziękować mojemu Promotorowi Panu płk. dr. hab. Ryszardowi Jakubczakowi za zmobilizowanie mnie do podjęcia tej pracy, inspirację w trakcie jej powstawania i ukierunkowanie metodologiczne. Dziękuję Panu płk. dr. hab. Józefowi Marczakowi za możliwość dyskusji i rozważań, zwłaszcza nad istotą strategii narodowej w warunkach przynależności państwa do sojuszu polityczno-militarnego. Wyrażam słowa podziękowania wszystkim współpracownikom-oficerom Sztabu Generalnego Wojska Polskiego za możliwość korzystania z ich przemyśleń i opracowań oraz prowadzenia z nimi twórczych dyskusji, które przyczyniły się do skrystalizowania poglądów prezentowanych w niniejszej dysertacji.

1. WSPARCIE I ZABEZPIECZENIE SIŁ ZBROJNYCH W TEORII STRATEGII I KONCEPCJACH STRATEGII OBRONNYCH

1.1. Wsparcie i zabezpieczenie wojsk w teorii strategii i doświadczeniach obronnych państw

1.1.1. Wsparcie i zabezpieczenie wojsk w teorii strategii

Marszałek Foch pisał, że „strategia jest nauką zbudowaną na fundamencie historii”[53]. Ta myśl wybitnego stratega i dowódcy może posłużyć za kanwę do rozważań na temat roli i miejsca wsparcia i zabezpieczenia sił zbrojnych w realizacji strategicznych celów państwa.

Słowo „strategia” pochodzi z języka greckiego. Pierwotnie oznaczało sztukę dowodzenia wojskami przez naczelnych wodzów (strategów) i z tego względu strategia tradycyjnie kojarzona była z problemami przygotowania i prowadzenia wojny.

Wraz z narastaniem złożoności życia społeczeństw i komplikowaniem się zjawiska wojny konieczne stało się włączenie do strategii aspektów pozamilitarnych: politycznych, ekonomicznych, technicznych, społecznych, psychologicznych, moralnych i innych. Z czasem strategia przestała być kojarzona jedynie ze sposobem przygotowania i prowadzenia wojny, stała się pojęciem określającym sposób rządzenia państwem (idea wielkiej strategii).

Współcześnie znaczenie terminu „strategia” jeszcze bardziej się rozszerzyło, co doprowadziło do dalszej erozji tradycyjnego pojęcia i zaniku jego pierwotnego znaczenia. Coraz częściej stosowane są takie terminy, jak: strategia ekonomiczna, sprzedaży, wyborów. Skuteczna ochrona kogoś przed chorobą może być również nazwana dobrą strategią. Konsultanci inwestycyjni, firmy ubezpieczeniowe, firmy przemysłowe, a także trenerzy sportowi mogą się wypowiadać o użyciu takiej lub innej strategii. Zarówno rozszerzenie zakresu, jak i przewartościowanie znaczenia pojęcia „strategia” zostały dość powszechnie zaakceptowane.

Wyżej opisane przemiany spowodowały, że obecnie użyty bez przymiotnika termin „strategia” ma znaczenie ogólne, czyli może to być: projekt, pomysł, koncepcja, koordynacja użycia środków dla osiągnięcia poszczególnych celów a także wykonanie. Dopiero kiedy uzupełnimy go stosownym przymiotnikiem, termin ten nabiera określonego znaczenia[54].

Pouczające jest prześledzenie najbardziej znamiennych ewolucji w pojmowaniu strategii w oczekiwaniu, iż pozwoli to określić rolę wybranych elementów aparatu państwa w realizacji jego celów strategicznych, co po części stanowi materię niniejszej pracy.

Carl von Clausewitz w swojej pracy „O wojnie” pisze, że strategia jest nauką o użyciu bitew dla celów wojny. Jego słynna konkluzja o relacji między wojną i polityką brzmi: „wojna jest głównie kontynuacją polityki innymi środkami”[55]. W tym znaczeniu obarcza on odpowiedzialnością za wojnę politykę, definiując

---

[53] Foch F., Zasady sztuki wojennej, Warszawa 1924, s.114.

[54] „Słownik terminów z zakresu bezpieczeństwa narodowego”; AON, Wydział Strategiczno-Obronny, wydanie czwarte, Warszawa 2002r.

[55] Carl von Clausewitz, O wojnie, Lublin 1995, s. 26.

wyraźnie wojnę jako instrument polityki, jako „akt siły dla zmuszenia przeciwnika do spełnienia naszej woli". Stąd też wojna jawi się u niego jako środek do osiągnięcia celu politycznego a strategia wiąże się: w górę z polityką, a w dół z taktyką bowiem według jego poglądów należy wyróżnić jeden polityczny i dwa militarne poziomy wojny: właśnie strategiczny i taktyczny.

Brytyjski pisarz wojskowy Basil Liddell Hart uzasadnił konieczność odejścia do tradycyjnego, wąskiego rozumienia strategii, związanego z działaniami zbrojnymi i opracował poszerzoną jej definicję. Strategię określa on jako sztukę rozdziału i użycia środków militarnych w taki sposób, aby osiągnąć cel polityczny. Wyróżnia on strategię oraz wielką strategię. Wielka strategia to rodzaj polityki prowadzącej do osiągnięcia celów politycznych, a czysta strategia, strategia militarna (wojskowa) albo tylko strategia prowadzi do osiągnięcia celów militarnych.

Liddell Hart buduje pewien system strategicznego myślenia. Wojnę rozważa nie tylko w jej aspekcie militarnym, lecz także politycznym (chodzi zwłaszcza o politykę zagraniczną), ekonomicznym oraz psychologicznym.

Liddell Hart podkreśla jednocześnie różnicę między polityką a strategią. Polityka determinuje priorytety działania, które z kolei określają cele strategiczne. Polityczne priorytety nie odnoszą się tylko do wojny, lecz także do osiągnięcia celów wynikających z interesów narodowych. Według Liddella Harta narody nie prowadzą wojen dla wojen, lecz w ten sposób kontynują określoną politykę. Priorytety wojny muszą być zatem tak sformuowane, aby przez nią możliwe było osiągnięcie lepszego stanu pokoju niż ten, który istniał przed wojną. Wielka strategia jest więc praktycznie synonimem polityki.

Inny ze znakomitych teoretyków obronności - Andre Beaufre uważa, że strategia jest sztuką dialektyki dwóch przeciwstawnych woli (stron) stosujących siłę w celu rozwiązania konfliktu.

Zdaniem A. Beaufre strategia jest metodą myślenia pozwalającą zastosować pomysły przeniesione z filozofii. Jest jednak również funkcjonalnym obszarem obejmującym wszystkie wysiłki związane z prowadzeniem wojny lub stosowaniem fizycznych środków dla osiągnięcia celów politycznych.

Według Beaufre strategia ustanawia metody, którymi cel polityczny ma być osiągnięty. Jest tu wiele możliwości. Są one określane przez takie określenia, jak „zapobiegawcza" lub „aktywna", „bezpośrednia" lub „pośrednia", „totalna" lub „ograniczona", „ofensywna" lub „defensywna". Beaufre takie metody postępowania nazywa strategią i charakteryzuje jej główne cechy[56]. Niezależnie od nieco innego podejścia Beaufre, jak i jego poprzednicy, w ten sposób podkreśla prymat polityki nad strategią.

Marszałek Związku Radzieckiego, W.D. Sokołowski (1897-1968) w swojej pracy „Strategia wojenna" (1975) uważa, że strategia w sensie politycznym jest koordynacją zasobów, czasu, przestrzeni i metod, na rzecz politycznej działalności. W znaczeniu militarnym strategia jest systemem naukowych poglądów na prawa wojny i walki zbrojnej, ukierunkowanych na osiągnięcie interesów klasowych. Strategie polityczna i militarna obejmują wszystkie elementy ogólnej koncepcji dążenia do światowej rewolucji. W ten sposób strategia należy do sfery polityki,

[56] Beaufre A., Wstęp do strategii. Odstraszenie i strategia, Warszawa 1968.

realizowanej na wszystkich poziomach społecznej działalności we wszystkich fazach ewolucji. Cele strategii pochodzą od polityki i są przez nią determinowane. W związku z tym Sokołowski określa strategię wojenną następująco: „Strategia wojenna jest systemem poglądów naukowych na prawidłowości wojny, jako walki zbrojnej prowadzonej w imię określonych interesów klasowych. Na podstawie studiów, doświadczenia wojen, sytuacji wojskowo-politycznej, ekonomicznych i moralnych możliwości kraju, nowych środków walki i poglądów prawdopodobnego przeciwnika, bada ona warunki i charakter przyszłej wojny, sposoby jej przygotowania i prowadzenia, rodzaje sił zbrojnych i zasady ich wykorzystania strategicznego, **a także zasady materiałowego i technicznego zabezpieczenia oraz kierowania wojną i siłami zbrojnymi"**[57].

Według marszałka Sokołowskiego jednocześnie jest to dziedzina praktycznej działalności najwyższego kierownictwa wojskowego i politycznego, naczelnego dowództwa i wyższych sztabów, dotycząca sztuki przygotowania kraju i sił zbrojnych do wojny i prowadzenia walki zbrojnej w konkretnych warunkach historycznych.

Marszałek twierdzi, że w nowoczesnej wojnie strategia militarna stanie się strategią uderzeń przy wykorzystaniu broni jądrowej w połączeniu z operacjami wszystkich rodzajów sił zbrojnych celem tak prowadzonych działań **będzie równoczesne atakowanie i niszczenie ekonomiki sił zbrojnych przeciwnika na całej głębokości jego terytorium**, tak aby osiągnąć zamierzony rezultat w możliwie najkrótszym czasie.

Analizując poglądy marszałka trudno nie dostrzec podkreśleń odnoszących się do realizacji celów strategii z możliwościami materiałowego i technicznego zabezpieczenia działań.

Problem ten podnoszony jest mniej lub bardziej ostro w opracowaniach wielu teoretyków i praktyków wojskowości czego dowodem są treści zaprezentowane w *załączniku 1*. Rozważania nad strategią prowadzone przez wybitnych teoretyków wojskowości (obronności), poszerzyły jej zakres pojęciowy. Zaczęto ją rozumieć jako „koncepcję", „projekt" i „myśl przewodnią" dla osiągnięcia celów politycznych, a także jako instrument (narzędzie polityki, metodę i zamiar działania). W dyplomacji postrzega się ją jako instrument osiągania celów politycznych i umiejętnego wykorzystywania politycznej inicjatywy.

Co sądzą o tym współcześni politycy?

Z poglądami Liddell Harta wprost korespondują poglądy amerykańskiego męża stanu Henry Kissingera, pomimo różnic w czasie i sytuacji w jakich działali ci dwaj ludzie. Henry Kissinger definiuje strategię jako sposób, w który społeczeństwo zabezpiecza swoją przyszłość.

Warto się nad tym zastanowić bowiem poglądy tego polityka (nie mówi przecież tego jako osoba prywatna) nie pozostają bez realnego wpływu na aktualne rzeczywiste wydarzenia w świecie i winny stanowić bazę odniesień również na potrzeby niniejszej pracy. W pojęciu Kissingera strategia jest długoterminową koncepcją, która staje się swojego rodzaju wytyczną działania dla polityki zagranicznej. Strategia ma narodowy charakter i podobnie jak polityka, której jest podporządkowana, szeroko uwzględnia otoczenie, a więc całe spektrum

[57] Sokołowski W.D., Strategia wojenna, Warszawa 1964, s. 28.

politycznych, ekonomicznych i militarnych uwarunkowań, co czyni ją „wielką strategią". Ale Kissinger używa również terminu „strategia" w jego węższym znaczeniu – jako użycie potencjału militarnego. Strategia obejmuje więc tę część polityki, w której instrument militarny wykorzystywany jest dla zapewnienia bezpieczeństwa narodowego. W świetle powyższego zrozumiałe są umieszczane w opracowaniach wojskowych sił zbrojnych USA definicje. Np. według „Słownika terminów wojskowych i innych związanych z nimi" (Departament Obrony USA 1987 r.) „strategia jest sztuką i nauką przygotowania oraz wykorzystania politycznych, ekonomicznych, psychologicznych i militarnych sił dla utrzymania pokoju, a jeśli zajdzie konieczność, do prowadzenia wojny przy jednoczesnym uzyskaniu wsparcia polityki celem zwiększenia prawdopodobieństwa skutecznego wykorzystania rezultatów zwycięstwa i obniżenia szansy przegranej"[58].

Z definicji tej jasno wynika, że strategia, która w tradycji USA oznaczała początkowo również tylko strategię wojenną, rozszerzyła się, przyjęła postać bardziej ogólną, bliską strategii narodowej. Zgodnie z tym nowym znaczeniem jest to strategia wykorzystująca wszystkie zasoby (środki) kraju w celu zapewnienia mu bezpieczeństwa oraz ochrony interesów narodowych.

Godzi się właśnie to podkreślić, że ze wszystkich części definicji USA, największej potęgi gospodarczej i militarnej świata, przebija nacisk na wspólnotę działania wszystkich dziedzin życia narodowego w celach obronnych, z pozostawieniem wojsku niejako ostatniego słowa, w imieniu narodu.

Konstatacje powyższe są przyczynkiem do potrzeby istnienia poglądów i rozwiązań wsparcia i zabezpieczenia sił zbrojnych zarówno w sferze koncepcji, polityki, jak i strategii obrony (bezpieczeństwa).

Czy tylko w wymiarze narodowym?

Godzi się tu przytoczyć pogląd jeszcze jednego ze znanych współczesnych mężów stanu. Helmut Schmidt, były kanclerz RFN, stwierdza, że strategia jest działaniem na wyższym poziomie, czymś więcej niż użycie sił zbrojnych i dlatego „nie jest sprawą generałów", ale rządów (polityków) chociaż musi uwzględniać propozycje generałów. Czynniki: polityczny, ekonomiczny, socjalny i inne określają cele i zasięg strategii kraju.

I nowa myśl, która nie występowała we wcześniej analizowanych poglądach! Szmidt uważa, że w dzisiejszym świecie strategia narodowa stanowi anachronizm, bowiem żaden naród nie jest dziś w stanie własnymi tylko siłami osiągnąć niezależności politycznej, ekonomicznej i innej, zapewniających mu bezpieczeństwo zewnętrzne. Stoi on na stanowisku, że niezbędne jest opracowanie strategii, która górowałaby nad strategiami narodowymi. Chodzi mu o stworzenie uniwersalnej, harmonijnej koncepcji dla polityki zagranicznej, ekonomiki oraz klasycznej strategii militarnej, mieszczących się w jednej strukturze. Uważa, że Zachód winien zgodzić się na jednolitą „wielką strategię" i ustabilizować narodowe systemy bezpieczeństwa, co pozwoli zagrożenia wojną zredukować do minimum.

Wydaje się, że poglądy te wyrastają na gruncie zmian w środowisku geopolitycznym Europy, kształtujących się od końca XX wieku strategii z wyraźnymi tendencjami kooperatywnymi co znajduje swój praktyczny wymiar w

---

[58] Słownik terminów wojskowych i innych związanych z nimi; Departament Obrony USA 1987r, s. 16.

procesie rozszerzenia Unii Europejskiej i tendencjach budowania również jej militarnego filaru.

Obecnie wiele funkcji przejmują struktury ponad - i pozapaństwowe oraz międzynarodowe organizacje gospodarcze. Prawo międzynarodowe coraz głębiej i skuteczniej ingeruje i reguluje wewnątrzpaństwowe rozwiązania prawne, choć ciągle wiele państw niechętnie ogranicza swą dotychczasową szczególną niezależność i pozycję podstawowego kreatora sytuacji międzynarodowej.

Wydaje się jednakże, że od procesu głębokiej kooperacji międzynarodowej nie ma odwrotu.

Joseph S. Nye w jednym z artykułów pisze „od starożytności od Aten i Sparty – mężowie stanu pojmują potęgę jako siłę gospodarczą i militarną. Obecnie jednak wielu problemów międzynarodowych (...) nie można rozwiązywać klasycznymi środkami (...) w miarę komplikowania się polityki światowej wszystkie czołowe kraje świata mają coraz mniejsze możliwości osiągania swych celów". Wszystkie ,nie wyłączając USA muszą się nauczyć osiągania celów za pomocą nowych źródeł siły: operowania współzależnością, wykorzystywania struktury systemu międzynarodowego, atrakcyjności wspólnych wartości kulturalnych"[59]. I dalej: „Zapewne najważniejszym źródłem siły we współczesnych stosunkach międzynarodowych jest umiejętność przekonywania innych krajów, aby uznały nasze interesy za własne[60]". Znaczy to tyle, że trudno osiągnąć cele państwa, w tym obronne, w pojedynkę, samodzielnie. Uczeni, analitycy, zgodnie twierdzą, że nie stać na to obecnie nawet potęg. Znamienna jest tu ocena prof. Zbigniewa Brzezińskiego: „nadmiernie zbudowane armie nie stanowią dziś źródła siły. U progu XXI wieku o wielkości mocarstwa nie decyduje obszar poddany imperialnej kontroli (...) Złudzeniem jest dążenie do statusu wielkiego mocarstwa, gdy społeczeństwo żyje w prymitywnych warunkach (...) Przekonali się już do tego i Niemcy i Japończycy" (...)[61] Zwykle nie zastanawiamy się nad tym, jak monstrualnie rozbudowane siły zbrojne także, jakie otrzymali w spadku po ZSRR nasi wschodni sąsiedzi, potwornie i zupełnie bez sensu obciążają państwo, społeczeństwo, gospodarkę, jaki stanowią balast i hamulec wszelkich reform. Zamiast źródła siły stają się źródłem słabości. I jak trudno zdobyć się, także ze względu na szeroko rozumiane koszty, na ich radykalną redukcję i przeprowadzić ją.

Nic dodać, nic ująć. System obrony ma być sprawny, armia dobrze przygotowana, wyposażona i systematycznie wspierana i zabezpieczona. Ale nie może „zjeść" własnego kraju.

Zaspakajanie materiałowych potrzeb wojsk stanowiło nie lada problem od czasów najdawniejszych, już podczas pierwszych wypraw wojennych. Jeden spośród starożytnych myślicieli, Flawiusz Renatus Vegetius, tak twierdził „częściej bowiem niedostatek niż bitwa gubi wojsko, a ciężej głód trapi niż żelazo"[62].

Pomimo wyraźnych postępów na przestrzeni wieków w dziedzinie produkcji środków walki i transportu zaspokajanie materiałowych potrzeb wojsk w czasie

---

[59] Joseph S. Nye. ,Transformacja potęgi w świecie, Ameryka – lato 91.
[60] Joseph S. Nye., Transformacja potęgi w świecie, Ameryka-lato 91.
[61] Brzeziński Z. w „Los Angeles Times Sindicate International" („Gazeta Wyborcza" z 24.02.95r. nr 47, s. 9)
[62] Wg: F. Paprocki, O sprawie rycerskiej lądowej i wodnej w powszechności, Łowicz 1776r., s. 75

kolejnych wojen nie stawało się bynajmniej łatwiejsze, a wprost przeciwnie – przysparzało coraz więcej kłopotów jego organizatorom. Równocześnie rosło jego znaczenie – w miarę jak malało znaczenie siły ludzkich mięśni.

1.1.2. Systemy wsparcia i zabezpieczenia wojsk w historii wojskowości

Klasyczne już powiedzenie, oddające w lapidarnej, choć nieco uproszczonej formie treść obowiązków zaplecza i tyłów wobec walczących wojsk, brzmi: „Dostarczyć wojskom wszystkiego, co jest im potrzebne do życia i walki, zabrać wszystko zbędne, co w walce przeszkadza".

Potrzeby armii zarówno w zakresie materiałowym, jak i usług, ulegały w ciągu wieków zasadniczym zmianom. Większość obecnie występujących rodzajów zaopatrzenia narodziła się w ostatnich kilkudziesięciu latach, np.: sprzęt łączności radiowej, sprzęt radiolokacyjny, materiały pędne i smary, krew konserwowana; niektóre rodzaje zostały wykreślone z rejestru (np.: broń sieczna, pancerze). Podobnie ma się rzecz z usługami - obok całkiem nowych, obserwujemy zanikające, jak chociażby naprawa obuwia czy umundurowania.

Istnieją jednak rodzaje zaopatrzenia i obsługi, które od zarania dziejów po dziś dzień nie straciły swego znaczenia. Do nich przede wszystkim należy zaliczyć zaopatrzenie w produkty żywnościowe, a w dziedzinie usług – pomoc lekarską połączoną zazwyczaj z ewakuacją z pola walki.

Niemiecka encyklopedia wojskowa[63] z XIX wieku rozróżnia następujące sposoby zaspokajania potrzeb żywnościowych wojsk w polu:

1. Wyżywienie w kwaterach przez ludność cywilną;
2. Dostawy z magazynów wojskowych stałych lub doraźnie zorganizowanych;
3. Wydawanie prowiantu z zapasów wiezionych w kolumnach taborowych, prowadzonych za oddziałem;
4. Korzystanie z zasobów miejscowych w rejonie działań („życie z kraju");
5. Zużycie „żelaznej porcji" żołnierza.

Obszerny komentarz w niej zawarty pozwala na zorientowanie się, jakie okoliczności warunkują zastosowanie jednego z wyliczonych sposobów. Otóż zakwaterowanie drobnych grup żołnierzy przy rodzinach z obowiązkiem wyżywienia zaleca się stosować w rejonach gęściej zaludnionych, najlepiej w miastach, gdyż uniknie się wtedy zbytniego rozproszenia pododdziałów i obniżenia gotowości alarmowej wojska. Autorzy podają nawet, jaką liczbę ludzi można w ten sposób wyżywić na 1 km^2 (przeciętnie 50 do 80 żołnierzy) i podkreślają jednocześnie, że zapasy domowe nie są zbyt duże, w związku z czym nie należy liczyć na stosowanie tej formy zaopatrzenia przez dłuższy czas. Jednodniowe, doraźne zakwaterowanie z wyżywieniem można planować w każdym rejonie.

Korzystanie z zasobów miejscowych rejonu działań następuje w drodze rekwizycji. Rozróżnia się rekwizycje na większą skalę, organizowane przez organy intendenckie wyższego szczebla przy współudziale miejscowych władz cywilnych oraz rekwizycje prowadzone bezpośrednio przez oddziały. W tym drugim wypadku wyznacza się specjalne pododdziały pod dowództwem oficera, rekwirujące tylko w ściśle wyznaczonych rejonach. Rekwizycje przez poszczególnych żołnierzy są

[63] Ilustriertes Deutsches Militär – Lexikon, Berlin 1897, s. 692, hasło „Verpflegung im Felde".

niedopuszczalne, traktowane jako grabież i karalne. Korzystanie z zasobów miejscowych jest uważane za podstawowy sposób zaopatrywania żywnościowego w czasie działań o charakterze manewrowym; szczególnie zaleca się stosowanie rekwizycji w kraju nieprzyjacielskim.

Zapasy prowiantu wiezione w taborach są ruchomą rezerwą, pozostającą stale przy oddziale. Po jej zużyciu kolumny taborowe powinny być natychmiast skierowane do najbliższych magazynów wojskowych, aby po załadowaniu dołączyć do macierzystych oddziałów. Autorzy przestrzegają, że przy szybkich ruchach wojsk powyższy sposób nie może być stosowany stale, ponieważ kolumny wozów taborowych nie będą w stanie nadążyć za oddziałami.

Wydanie „żelaznej porcji" przysługującej każdemu żołnierzowi jest dozwolone w wyjątkowych okolicznościach, gdy nie ma innych możliwości nakarmienia żołnierzy.

Autorzy zalecają na zakończenie elastyczne stosowanie różnych form, zależnie od konkretnych okoliczności.

Trzeba przyznać redakcji encyklopedii sprzed ponad stu lat, że potrafiła w sposób jasny i zrozumiały przedstawić zasady obowiązującego wówczas systemu zaopatrywania w produkty żywnościowe.

Każdy z omówionych sposobów zaopatrywania wojsk w polu ma swoją odrębną genezę.

Dostawy z magazynów wojskowych specjalnie zakładanych w obronnych miejscach były podstawową formą zaopatrywania w żywność legionów rzymskich, stojących na granicach imperium w warownych obozach[64]. Zapasy w składnicach pochodziły zarówno z zakupów, jak i z kontrybucji pobieranych w naturze w pogranicznych prowincjach.

W średniowieczu, pozbawione silnych centralnych ośrodków władzy feudalne państwa Europy nie były zdolne do wytworzenia systemu zaopatrywania wojska opartego na planowym korzystaniu z zasobów. Nawet rekwizycje odbywały się z reguły żywiołowo, w interesie pocztu rycerskiego lub co najwyżej w interesie luźnego związku „kopii rycerskich", jakim była chorągiew ziemska albo rodowa. Podstawową formą zaspokajania potrzeb było zużywanie zapasów zabranych przez rycerza z domu i wiezionych z pocztem „na ładownych wozach i brykach". Po zjedzeniu wiktuałów, przy braku możliwości ich systematycznego uzupełniania, następował zazwyczaj upadek dyscypliny, narastała u rycerza niechęć do „głodnej wojny" i pospolite ruszenie rycersko-szlacheckie rozchodziło się do domów. Być może, że chomikarstwo, czyli tendencja do gromadzenia nadmiernych zapasów wożonych w czasie ostatniej wojny, jest atawistycznym obciążeniem wojskowych, mającym swoje źródło w epoce feudalnej. Obawa przed wyczerpaniem się zapasów i brak wiary w regularność dostaw z organów zaopatrujących były motorem ładowania na wozy i samochody wszystkiego, co może się przydać, starania się o dodatkowe środki transportowe i w efekcie wydłużania się kolumn tyłowych.

Oczywiście wożenie ze sobą olbrzymiej masy towarów– na wszelki wypadek – nie ma nic wspólnego z racjonalnie pojętym systemem zaopatrywania. Bezpośrednim wzorem współczesnych form zaspokajania potrzeb materiałowych wojsk w polu był system stworzony już w czasach nowożytnych, bo we Francji

[64] H. Eile, Zarys historyczny intendentury i administracji wojskowej, Warszawa 1929r., str. 6.

Ludwika XIV, w drugiej połowie XVII w. Za jego twórców uważa się powszechnie dwóch wybitnych administratorów wojskowych: Le Tellier oraz jego syna i następcę Louvois. Po ogólnym uporządkowaniu finansów państwa zorganizowano centralny system zaopatrywania żywnościowego, oparty na sieci zawczasu napełnianych w drodze zakupów (a częściowo i rekwizycji) magazynów, zarówno stałych, jak i tymczasowych. Ze składów urządzonych na kierunkach planowanych działań dowożono podstawowe produkty do zgrupowań oddziałów specjalnie wyznaczonymi kolumnami taborów[65]. W owym czasie niepomiernie wzrosła rola czynnika fachowego w przygotowaniu i planowaniu zabezpieczenia materiałowego kampanii, nauczono się przewidywać potrzeby i precyzyjniej określać ich wielkość, uniezależniono się w znacznej mierze od niespodzianek i niebezpieczeństw, jakie wywoływała żywiołowa eksploatacja miejscowych zasobów żywnościowych.

Wbrew rozpowszechnionym poglądom Napoleon nie uważał rekwizycji za jedyną formę zdobywania koniecznych produktów. Starał się on rzeczywiście o przerzucenie ciężaru utrzymania swoich korpusów na barki ludności terytorium, na którym właśnie prowadził działania[66], nie zawsze jednak w formie bezpośrednich rekwizycji. Na przykład wczesną wiosną 1807 roku (w czasie wojny przeciw Prusom i Rosji toczącej się nad dolną i środkową Wisłą) zleca tymczasowej władzy wykonawczej dla oswobodzonych terenów – Komisji Rządzącej – zorganizowanie skupu i ściąganie kontyngentów zbożowych. W związku z tym delegowano na bezpośrednie zaplecze stojących nad Narwią, Omulewem i górną Drwęcą korpusów jednego z siedmiu członków rządu, jako przedstawiciela z bardzo szerokimi pełnomocnictwami. W okresie trzech miesięcy pełnomocnik Komisji Rządzącej, utworzył przy pomocy miejscowych władz sieć magazynów, do których ściągał z pobliskich rejonów potrzebne produkty. Stosunkowo najwięcej kłopotów przysparzał dowóz z magazynów na rubież walczących wojsk, wykonywany wyłącznie chłopskimi podwodami, bez udziału furgonów wojskowych używanych tylko do rozprowadzenia dostarczanych wiktuałów z korpuśnych punktów zaopatrzenia do pułków.

Przygotowania do kampanii 1812 roku były natomiast wyjątkowo staranne i długotrwałe. „Nigdy nie dokonałem większych przygotowań wojennych" – stwierdza cesarz w liście do Davouta[67]. Podstawową formą zaspokojenia potrzeb półmilionowej masy żołnierskiej przeznaczonej do uderzenia na Rosję miał być dowóz z licznych baz założonych na rubieży Wisły, stanowiącej podstawę wyjściową pierwszorzutowych korpusów. Zapełniono więc zapasami składy w Gdańsku, Malborku, Kwidzyniu, Toruniu, Modlinie. Do dowozu żywności w ogniwie: bazy – ruchome składy korpuśne uruchomiono 17 batalionów taborowych z 6 tys. wozów zaprzężonych w 20 tys. koni. Poza tym cztery racje dzienne sucharów (lub mąki) wieziono w taborze batalionowym[68].

Napoleon wniósł więc wiele do systemowego rozwiązywania problemów zaopatrywania (wsparcia zabezpieczenia wojsk) nie zapominając oczywiście o kosztach tego procesu.

---

[65] G. Hanotoux, Histoire de la nation francaise, t. 7; J. Colin, F. Reboul, Histoire militaire et navale, Paryż 1925r., t. 1, s. 375, 422.

[66] W latach 1796-1813 wszystkie wojny prowadzono poza etnicznymi granicami Francji.

[67] M. Kukiel, Wojna 1812 roku, Kraków 1937r., t. 1, s. 218.

[68] Tamże, s. 221-225.

Jedno z niezliczonych powiedzonek przypisywanych Napoleonowi, dotyczące naturalnie wojny, brzmi: „Do prowadzenia wojny są potrzebne trzy rzeczy: pieniądze, pieniądze, pieniądze".

Mocno powiedziane, ale należy mieć na uwadze, że jest to pogląd imperatora usiłującego podbijać i ujarzmiać całe narody i „wyciskać" z nich środki na prowadzenie kolejnych wojen. Nie jest to więc zasada do bezkrytycznego stosowania niezależnie od okoliczności.

W ostatnich kilkudziesięciu latach obserwujemy stopniowe zmniejszanie się liczby państw mogących samodzielnie dźwigać olbrzymi ciężar przygotowania pełnoprofilowego wyposażenia współczesnych sił zbrojnych i wytwarzania we własnym zakresie pełnego asortymentu niezwykle skomplikowanego sprzętu bojowego, wręcz naszpikowanego elektroniką. W chwili obecnej pozostało na świecie w zasadzie jedno tylko mocarstwo w militarnym tego słowa znaczeniu - Stany Zjednoczone. Wszystkie inne organizmy państwowe nie zasługują na tę nazwę, nie są bowiem w stanie bez pomocy z zewnątrz zapewnić swoim armiom wszystkiego, co jest im nieodzowne do prowadzenia działań bojowych według wszystkich wymogów współczesnego pola walki.

W wypadku działań koalicyjnych proces zaspokajania materiałowych potrzeb wojsk będzie realizowany inaczej niż w działaniach prowadzonej samodzielnie przez jedno państwo. Siły zbrojne koalicji mogą dysponować bardziej różnorodnym sprzętem technicznym i uzbrojeniem niż siły zbrojne osobno funkcjonujących zbrojnie państw, co może powodować trudności w zaspokajaniu ich potrzeb. Z tym wiąże się konieczność ujednolicenia systemu zasilania wojsk (nomenklatur środków materiałowych, metod rozwiązywania zadań, treści dokumentów itp.), konieczność współdziałania, a więc również działania na rzecz wojsk sojuszniczych i wiele innych problemów.

W działaniach wojennych uczestniczą nie tylko siły zbrojne, zaangażowane są całe społeczeństwa. Przebieg działań i ich rezultaty są zależne w dużym stopniu od środowiska, w którym się one toczą. Środowisko to obejmuje zarówno terytorium, wraz ze znajdującą się na nim ludnością, jak i infrastrukturę, mającą – podobnie jak techniczne środki – coraz większy wpływ na przebieg i rezultaty zmagań zbrojnych. Jeśli zważy się, że współcześnie nie można określić granic frontu wojny, że toczyć się ona może na całym terytorium państw w niej uczestniczących, to można dojść do wniosku, że dla przebiegu i wyniku zmagań zbrojnych kapitalne znaczenie ma nie tylko podtrzymywanie zdolności bojowych samych sił zbrojnych, ale w takim samym stopniu zaspokojenie potrzeb ludności znajdującej się w sferze bezpośrednich działań zbrojnych, wykorzystanie istniejących urządzeń mogących służyć potrzebom walki zbrojnej, utrzymywanie sprawnej sieci komunikacyjnej i wiele innych zadań. Całe środowisko będzie służyć potrzebom walki zbrojnej, jeśli zostanie odpowiednio zorganizowane. W świetle powyższego może okazać się zasadne pytanie, czy we współczesnych warunkach można nadal mówić o zapleczu a jeśli tak, to jaki będzie ono mieć charakter? Współcześnie, pojęcia „front" i „zaplecze" związane są więc nie przede wszystkim z obszarem, lecz ze spełnianymi przez nie funkcjami. Rejony objęte w danym czasie działaniami bojowymi będą frontem zmagań z nieprzyjacielem, a nie objęte nimi – zapleczem (bezpośrednim lub głębokim), wytwarzającym i

zabezpieczającym we wszystko, co jest niezbędne do walki wojskom własnym i sojuszniczym oraz do życia społeczeństwa.

Wzajemna zależność frontu i zaplecza we współczesnych wojnach jest tak duża, że podobnie jak walczące wojska nie mogą działać bez sprawnie funkcjonującego zaplecza, tak również zaplecze nie może realizować zadań bez należytej osłony przez siły zbrojne. Nic więc dziwnego, że w kolejnych wojnach coraz więcej przeznacza się sił i środków do walki z nieprzyjacielem na zapleczu. Znamienny jest tu przykład, że o ile podczas II wojny światowej władze hitlerowskie wydzieliły na obszarze Polski 400 – 450 tys. żołnierzy do osłony linii komunikacyjnych, baz, obozów itp., ogółem zaś przeznaczały do walki z partyzantami na zapleczu frontu wschodniego ok. 10% wojsk lądowych działających na froncie radzieckim[69], to już w czasie wojny wietnamskiej, ze względu na groźbę uderzeń partyzanckich na bazy i linie komunikacyjne niemal na całym obszarze Wietnamu Południowego, w pewnych okresach wykorzystywano do tego celu aż 60 – 80% sił amerykańskich.

Podobnych doświadczeń dostarczają również ostatnie działania w Afganistanie i Iraku.

Konkludując, wydaje się, że powyższe zobrazowanie problemu jest dowodem na rangę i znaczenie problemów wsparcia i zabezpieczenia sił zbrojnych również we współczesnych warunkach oraz mnogości i różnorodności czynników, jakie należy rozważyć i uwzględnić w treści kolejnych rozdziałów i podrozdziałów niniejszej dysertacji.

1.2. Wsparcie sił zbrojnych w Koncepcji Strategicznej NATO

Podstawowym i niezmiennym celem NATO jest zapewnienie wolności i bezpieczeństwa wszystkich państw członkowskich, przy użyciu politycznych i wojskowych środków. W oparciu o powszechnie uznawane wartości, jak demokracja, prawa człowieka i rządy prawa, Sojusz dążył, od samego początku swojego istnienia, do stworzenia w obszarze euroatlantyckim sprawiedliwego i trwałego porządku, opartego na pokoju.

Istotą członkostwa w Sojuszu są wzajemne gwarancje i współpraca między suwerennymi państwami, mające wspierać zasadę niepodzielności bezpieczeństwa wszystkich państw członkowskich. W tym kontekście celowo jest podkreślić treść niektórych artykułów bazowego dokumentu Sojuszu - Traktatu Północnoatlantyckiego, podpisanego w Waszyngtonie 4 kwietnia 1949 roku.

Artykuł trzeci jest podstawą planowania zbiorowej obrony, zobowiązując państwa członkowskie do samodzielnego i wspólnego utrzymywania i rozwijania swych zasobów obronnych. Czytamy w nim: „Dla skuteczniejszego osiągnięcia celów niniejszego Traktatu Strony, każda z osobna i wszystkie razem, przez stałą i skuteczną samopomoc i pomoc wzajemną będą utrzymywały i rozwijały swoją **indywidualną** i zbiorową **zdolność do odparcia zbrojnej napaści**"[70].

Artykuł czwarty tworzy ramy konsultacji państw członkowskich w sytuacjach, gdy któreś z ich odczuwa zagrożenie swojego bezpieczeństwa.

---

[69] Por.: Sokołowski W. D., Strategia wojenna, Warszawa 1964, s.206.

[70] Traktat Północnaatlantycki, Waszyngton, 4 kwietnia 1949, art. 3.

Artykuł piąty potwierdza prawo do indywidualnej i zbiorowej obrony, zawarte w artykule 51. Karty Narodów Zjednoczonych. Stwierdza on, że państwa – sygnatariusze Traktatu Północnoatlantyckiego zgadzają się co do tego, iż atak zbrojny zwrócony przeciwko jednemu lub kilku z nich zostanie uznany za atak przeciwko wszystkim.

Oznacza to, że żaden członek NATO nie jest zdany wyłącznie na własne siły zbrojne i zasoby gospodarcze w obliczu podstawowych wyzwań w dziedzinie bezpieczeństwa.

NATO działa na podstawie czterech podstawowych zasad:

1. Wkładu wnoszonego do wspólnej obrony;
2. Suwerenności poszczególnych członków;
3. Zasady konsensusu w podejmowaniu decyzji;
4. Prymatu cywilnego kierownictwa.

Zasady, te na których opiera się kolektywna współpraca znajdują wyraz w praktycznych rozwiązaniach, pozwalających Sojuszowi na maksymalne wykorzystanie środków politycznych, wojskowych, posiadanych przez niego zasobów oraz zapobiegają renacjonalizacji polityki obronnej nie pozbawiając sojuszników suwerenności.

Pierwsze założenia strategii NATO znane były pod nazwą „Strategiczna Koncepcja Obrony Obszaru Północnego Atlantyku". Opracowana pomiędzy październikiem 1949 a kwietniem 1950 roku, ustaliła ona strategię „wielkich operacji" dla obrony terytorium północnoatlantyckiego. W połowie lat pięćdziesiątych opracowano strategię „zmasowanego odwetu". Podkreślała ona rolę odstraszania opartego na groźbie odparcia każdego ataku na członka Sojuszu za pomocą wszelkich dostępnych środków, w szczególności broni nuklearnej.

Dyskusje na temat możliwych zmian tej strategii rozpoczęły się pod koniec lat pięćdziesiątych i trwały aż do roku 1967, kiedy to po intensywnej debacie w ramach Sojuszu strategię „zmasowanego odwetu" zastąpiła strategia „elastycznego reagowania". Położono w niej nacisk na zalety uzyskania przez Sojusz większej elastyczności reagowania oraz stworzenie sytuacji, która uniemożliwiałaby agresorowi skalkulowanie potencjalnej reakcji NATO w przypadku zagrożenia suwerenności lub niepodległości członka Sojuszu. Miało to prowadzić do takiej sytuacji, w której każda agresja byłaby postrzegana jako zbyt ryzykowna.

Wspomniane strategie zostały ujęte w tajnych dokumentach, wyjaśniających ich znaczenie poszczególnym rządom i dających wskazówki planistom wojskowym. Nie były przeznaczone do publikacji, gdyż ich skuteczność zależała w dużym stopniu od utrzymania tajemnicy. Odzwierciedlały one sytuację okresu zimnej wojny, polityczny podział Europy oraz konfrontacyjną ideologicznie i militarnie sytuację, która przez wiele lat charakteryzowała stosunki Wschód-Zachód.

Chociaż zimna wojna nadal trwała, Sojusz poszukiwał sposobów na eliminację zagrożeń i na ustanowienie podstaw dla poprawy stosunków ze Związkiem Radzieckim oraz innymi państwami-członkami Układu Warszawskiego. Raport Harmela, opublikowany w 1967 roku, ustanowił obronę i dialog, wliczając w to kontrolę zbrojeń, jako dwa podstawowe filary podejścia Sojuszu do kwestii bezpieczeństwa.

Wraz z końcem zimnej wojny polityczna sytuacja w Europie oraz sytuacja militarna uległy zmianie. Nowa koncepcja strategiczna powstawała w ciągu dwóch lat po upadku muru berlińskiego. Została ona przedyskutowana w ramach Sojuszu i przyjęta w listopadzie 1991 roku. W niewielkim stopniu nawiązując do poprzednich dokumentów, koncepcja ta kładła nacisk na współpracę z byłymi przeciwnikami jako przeciwieństwo konfrontacji. Utrzymywała zachowanie bezpieczeństwa członków Sojuszu jako fundamentalne zadanie NATO, ale połączyła je ze specjalnymi zobowiązaniami do działania na rzecz poprawy i poszerzenia bezpieczeństwa w całej Europie. Jeśli chodzi o inne kwestie, Koncepcja Strategiczna z 1991 roku różniła się znacznie od swoich poprzedniczek. Została opublikowana w całości jako jawny dokument, dostępny dla parlamentów, specjalistów w dziedzinie bezpieczeństwa, dziennikarzy i szerokiej publiczności.

W roku 1997 przywódcy Sojuszu uzgodnili, że koncepcja zostanie ponownie oceniona i dostosowana do zmian sytuacji w dziedzinie bezpieczeństwa, jakie zaszły w Europie od czasu jej przyjęcia, potwierdzając jednocześnie znaczenie wspólnej obrony członków Sojuszu i zacieśniania więzi transatlantyckich oraz zapewniając pełne dostosowanie strategii NATO do wyzwań XXI wieku. W następstwie tej decyzji w całym Sojuszu podjęto intensywne działania zmierzające do zakończenia prac nad rewizją koncepcji do przewidywanego „szczytu" w Waszyngtonie, bowiem tak jak inne przedsięwzięcia Sojuszu, aprobata koncepcji wymaga zgody zarówno co do języka, jak i treści dokumentu wszystkich państw członkowskich NATO. Ostatecznie nowa, tzn. obecnie obowiązująca Koncepcja Strategiczna została przyjęta przez Szefów Państw i Rządów Sojuszu podczas wspomnianego „szczytu" w Waszyngtonie 24.04.1999 roku.

A. Rozwijające się strategiczne otoczenie

Jednym z głównych zadań Koncepcji jest opisanie strategicznego otoczenia i oszacowanie przewidywalnych wyzwań i zagrożeń w zakresie bezpieczeństwa. W Koncepcji uznano, że w ostatnich latach następowały ciągłe, generalnie pozytywne zmiany oraz że Sojusz, od czasu zakończenia zimnej wojny, odegrał główną rolę w umacnianiu bezpieczeństwa na obszarze euroatlantyckim. Ponownie potwierdzone zostały konkluzje z Koncepcji Strategicznej z 1991 roku wskazujące, że chociaż zagrożenie dużym konfliktem zbrojnym w Europie faktycznie zniknęło, to jednak istnieją inne zagrożenia dla państw członkowskich Sojuszu lub innych krajów na obszarze euroatlantyckim. Obejmuje to konflikty etniczne, gwałcenie praw człowieka, polityczną niestabilność i słabość ekonomiczną. Bezpieczeństwo Sojuszu może także być zagrożone przez wyzwania szerszej natury. Za poważny problem uważa się rozprzestrzenianie broni nuklearnej, biologicznej i chemicznej oraz środków ich przenoszenia. Światowy rozwój technologiczny może podnieść zdolności potencjalnych przeciwników do uzyskania zaawansowanych broni.

B. Podstawowe zadania

Koncepcja Strategiczna potwierdza, iż podstawowym i niezmiennym celem Sojuszu jest obrona wolności i bezpieczeństwa członków Sojuszu środkami politycznymi i wojskowymi. Potwierdza wspólne przywiązanie członków Sojuszu do takich wartości, jak demokracja, prawa człowieka i rządy prawa. Potwierdza

także ich wolę nie tylko wzajemnej obrony, ale także podejmowania działań na rzecz pokoju i stabilności na całym obszarze euroatlantyckim. Na takiej podstawie Koncepcja ustanawia podstawowe zadania w dziedzinie bezpieczeństwa. W porównaniu do Koncepcji z 1991 roku, reprezentują one równowagę pomiędzy ciągłością a zmianą. Funkcje takie jak wspólna obrona są oczywiście istotą Sojuszu od czasu jego ustanowienia. Jednakże istotne było też odzwierciedlenie nowych zobowiązań Sojuszu w zakresie zarządzania kryzysowego i partnerstwa, które NATO przyjęło na siebie w celu wzmocnienia bezpieczeństwa i stabilności obszaru euroatlantyckiego.

Koncepcja stwierdza, że w związku z redukcją sił NATO i kurczącymi się zasobami, coraz większe znaczenie dla efektywnej realizacji misji Sojuszu odgrywa zdolność do współpracy między sojusznikami. W tym kontekście dużą rolę odgrywają rozwiązania zwiększające skuteczność kolektywnej obrony, jak np. zintegrowana struktura wojskowa. Istnieje potrzeba efektywnej koordynacji, na wszystkich poziomach poszczególnych elementów natowskiego planowania obronnego, w celu przygotowania sił i struktur NATO do realizacji pełnego spektrum misji Sojuszu. Zwiększeniu dostępności sił i środków, które mogą być przeznaczone do realizacji tychże misji sprzyja wymiana informacji między sojusznikami na temat ich zasobów narodowego planowania sił.

C. Wytyczne wojskowe

Ostatnia część koncepcji wyznacza założenia budowy i zadania dla sił zbrojnych Sojuszu. Jest zatem przełożeniem jego celów i zadań politycznych na wytyczne dla wojskowych władz Sojuszu w celu ich rozwinięcia w szczegółowe koncepcje i plany. Strategia wymaga ciągłego rozwoju zdolności wojskowych koniecznych do zrealizowania każdego rodzaju misji Sojuszu, od wspólnej obrony do operacji reagowania kryzysowego. Obejmuje to zdolność do skutecznego związania wojsk przeciwnika, zdolność do rozwinięcia się na odległych teatrach działań, mobilność, zdolność do minimalizowania strat własnych i infrastruktury oraz do przetrwania, a także interoperacyjność. Podkreślono znaczenie elastyczności oraz zdolności do zgromadzenia sił niezbędnych do wykonania każdego rodzaju operacji, jak również do działania w ramach połączonych formacji wielonarodowych. Koncepcja Strategiczna potwierdza, że chociaż okoliczności, w których może być rozważane użycie broni nuklearnej, wydają się obecnie bardzo odległe, bo jednak broń ta pozostaje kluczowym elementem w zachowaniu pokoju i zapobieganiu przemocy i wojnie.

W tej części Koncepcji Strategicznej znajdujemy również treści bezpośrednio wiążące się z przedmiotem niniejszej pracy. W punkcie 59 mówi się iż: „aby być w stanie elastycznie reagować na pojawiające się wyzwania oraz pozwolić na skuteczne prowadzenie operacji Sojuszu, wymagane są **odpowiednie zdolności logistyczne, obejmujące możliwości transportu, wsparcia medycznego oraz zapasów w celu przerzutu i skutecznego wsparcia wszystkich rodzajów wojsk**. Standaryzacja wzmocni współpracę i racjonalne wykorzystanie środków finansowych przeznaczonych na wyposażenie logistyczne sił Sojuszu. Przygotowanie i dostarczanie wyposażenia dla operacji poza terytorium Sojuszu w warunkach braku lub **ograniczonego wsparcia ze strony kraju przyjmującego**

będzie szczególnym wyzwaniem w dziedzinie logistyki. Zdolność do mobilizacji większych, odpowiednio wyposażonych i wyszkolonych wojsk, w odpowiednim czasie i w odpowiedniej sile, zdolnych do wykonania wszystkich rodzajów operacji Sojuszu będzie także ważnym wkładem w obronę i reagowanie kryzysowe. Obejmuje to **zdolność do umocnienia dowolnego obszaru w warunkach zagrożenia** oraz ustanowienia międzynarodowej obecności w określonym miejscu i czasie. Rozmaite jednostki o rozmaitym stopniu gotowości muszą być przygotowane do rozmieszczenia zarówno na europejskim, jak i transatlantyckim teatrze działań. Wymagać to będzie kontroli linii komunikacyjnych oraz odpowiedniego wsparcia i organizacji ćwiczeń"[71].

Punkt 60 tego samego dokumentu poświęcony jest relacjom, jakie zachodzą pomiędzy wojskami Sojuszu a cywilnym otoczeniem (zarówno instytucjami rządowymi, jak i pozarządowymi). Stwierdza się, że **mają one kluczowe znaczenie dla sukcesu operacji. Współpraca cywilno-wojskowa jest wzajemnie zależna: środki wojskowe wspomagają władze cywilne; w tym samym czasie cywilne wsparcie operacji wojskowych ma duże znaczenie dla logistyki, komunikacji, pomocy medycznej oraz spraw publicznych**. Współpraca pomiędzy cywilnymi a wojskowymi ciałami Sojuszu jest nadal bardzo istotna.

W punkcie 61 podkreśla się, iż zdolność Sojuszu do wykonania każdego rodzaju operacji w coraz większym stopniu opierać się będzie na oddziałach wielonarodowych, uzupełniających narodowe kontyngenty Sojuszu ze strony zainteresowanych państw. Siły takie, zdolne do wykonywania każdego rodzaju misji, demonstrują zdecydowanie Sojuszu w utrzymywaniu wiarygodnej wspólnej obrony i wzmacniają spójność Sojuszu. Zwraca się ponadto uwagę na potrzebę poprawy interoperacyjności, między innymi poprzez odpowiedni trening i ćwiczenia, dla pełnego wykorzystania potencjału oferowanego przez formacje wielonarodowe.

Analiza wyżej przytoczonych punktów wyraźnie wskazuje na fakt współzależności siły Sojuszu oraz sił, roli i zadań poszczególnych jego członków.

Wraz z przyjęciem Koncepcji Strategicznej Sojusz wyznaczył jasny kierunek dla swoich przyszłych działań politycznych i wojskowych. Koncepcja określa trwałe fundamenty koncepcyjne dla przyszłych zadań Sojuszu przy zapewnianiu bezpieczeństwa jego członków i promowaniu pokoju i stabilności na obszarze euroatlantyckim.

W Waszyngtonie w dniach 23 i 24.04.1999 r., poza przyjęciem nowej „Koncepcji Strategicznej Sojuszu", szefowie państw i rządów krajów NATO podjęli decyzję o rozpoczęciu „Inicjatywy w sprawie Zdolności Obronnych" (DCI – *od ang. Defence Capability Initiative*).

D. Inicjatywa NATO w sprawie Zdolności Obronnych

Inicjatywa w sprawie Zdolności Obronnych wyrasta z uznania faktu, że aby sprostać nowym wyzwaniom wynikającym z fundamentalnych zmian w środowisku bezpieczeństwa konieczna jest poprawa zdolności Sojuszu do reagowania na pojawiające się kryzysy. W okresie zimnej wojny planowanie NATO było

---

[71] Koncepcja strategiczna Sojuszu – przyjęta przez szefów Państw i Rządów uczestniczących w spotkaniu Rady Północnoatlantyckiej w Waszyngtonie w dniu 23 i 24 kwietnia 1999 r. art. 59.

skoncentrowane na obronie przeciwko otwartej agresji na terytorium Sojuszu. Duża skala udziału komponentów narodowych i ich koncentracja na niewielu obszarach geograficznych oznaczała, że poszczególne kraje członkowskie zapewniały własną logistykę, chociaż była ona często wzmacniana przez państwa przyjmujące. Środki transportu niezbędne do przerzutu wojsk i sprzętu można było w sytuacjach nadzwyczajnych zarekwirować ze źródeł prywatnych.

Przerzut wojsk miał się dokonywać wykorzystując porozumienia zawarte z krajem gospodarza oraz już istniejącą infrastrukturę, częściowo budowaną ze wspólnego budżetu przez Sojusz. Scenariusze planistyczne zakładały, że konflikt taki byłby relatywnie krótki i zakończony za pomocą środków politycznych bądź wojskowych.

W konsekwencji nie kładziono nacisku na przygotowanie się do utrzymywania wojsk przez dłuższy czas, w tym do rotacji jednostek. Wymagania w dziedzinie interoperacyjności pomiędzy armiami Sojuszu były relatywnie niskie.

Od czasu, kiedy zmieniło się środowisko bezpieczeństwa, co znalazło swój wyraz w nowej Koncepcji Strategicznej Sojuszu zaaprobowanej podczas „szczytu" w Waszyngtonie, NATO będzie kontynuować swoje przygotowania do odparcia dużej agresji skierowanej przeciwko jednemu lub kilku swoim członkom, chociaż zagrożenie takie w dającej się przewidzieć przyszłości jest bardzo niewielkie i prawdopodobnie zostałoby poprzedzone długim okresem ostrzegawczym. Obecnie potencjalne zagrożenia dla bezpieczeństwa Sojuszu będą raczej wynikać z regionalnych konfliktów, walk etnicznych lub innych konfliktów na peryferiach Sojuszu lub też całkowicie poza jego obszarem. Elementy te wymagają utrzymania ciągłej jedności Sojuszu oraz wysokich zdolności wojskowych, w tym położenia większego nacisku na elementy odpowiadające nowemu środowisku bezpieczeństwa w celu minimalizacji ryzyka i zapobieganiu kryzysom zanim zagrożą one samemu Sojuszowi.

W dokumentach Sojuszu podkreśla się, że wielkość wszystkich sił Sojuszu będzie utrzymana na najniższym poziomie niezbędnym do sprostania wymogom kolektywnej obrony i innych misji sojuszniczych. Ich gotowość będzie w odpowiedni sposób zróżnicowana. Zakłada się, że geograficzne rozmieszczenie sił Sojuszu w czasie pokoju zapewniać będzie odpowiednią ich obecność na terytorium Sojuszu, łącznie ze stacjonowaniem i rozmieszczeniem sił poza ich rodzimym terytorium i wodami oraz wysuniętą obecnością sił, wtedy i tam, gdzie to jest konieczne.

E. Szybki przerzut wojsk

NATO musi zatem być przygotowane do prowadzenia operacji poza lub na obrzeżach terytorium Sojuszu, gdzie NATO może nie być w stanie w pełni wykorzystać przewagi swojej infrastruktury. Widoczna zdolność Sojuszu do szybkiego przerzutu wojsk będzie istotnym elementem wiarygodnej i skutecznej groźby użycia siły w odpowiedzi na kryzys oraz w ramach zapobiegania jego eskalacji.

Udział wojsk poszczególnych Sojuszników (lub Partnerów oraz innych państw uczestniczących w operacji reagowania kryzysowego) może być relatywnie niewielki i może stanowić element jednostek wielonarodowych. Wymaga to jednak,

aby system dowodzenia, kontroli i przepływu informacji był bardziej interoperacyjny, szczególnie na niższych szczeblach, niż to było w przeszłości. Wymaga to również nowego podejścia do logistyki oraz szeroko rozumianego wsparcia i zabezpieczenia wojsk.

Im mniejsze będą poszczególne kontyngenty narodowe, tym mniej wydajne będzie wsparcie logistyczne kierowane głównie przez kanały narodowe. Dlatego też im bardziej środki logistyki będą koordynowane międzynarodowo, tym większa będzie skuteczność całej operacji. Operacje mogą okazać się długotrwałe, może też kilka operacji odbywać się jednocześnie. Wymagać to będzie systemu logistycznego zdolnego do wspomagania operacji przez długi czas oraz zdolnego do zaopatrywania równoległych działań. Istnieje prawdopodobieństwo wprowadzenia rotacji oddziałów w czasie trwania operacji, co wymagać będzie struktury wojsk zdolnej do dostarczania świeżych jednostek, kiedy zajdzie taka potrzeba oraz ponownego przeszkolenia jednostek powracających z operacji.

F. Zaawansowane technologie

Potencjalni przyszli przeciwnicy NATO prawdopodobnie nie będą w stanie zgromadzić takiej ilości wojsk, jaką zakładały plany obrony NATO okresu zimnej wojny. Jednakże gwałtowne tempo rozwoju technologicznego oznacza, że potencjalny przeciwnik może dysponować bronią, która może spowodować znaczące straty wśród wojsk Sojuszu. Sytuacja taka wymaga zastosowania przez NATO zaawansowanych technologicznie systemów obronnych. Sojusz musi także w większym stopniu dysponować precyzyjnie sterowanymi pociskami, aby zminimalizować ryzyko niepotrzebnych zniszczeń i ofiar wśród ludności cywilnej. Jest rzeczą istotną, aby więcej członków Sojuszu dysponowało nowoczesną technologią - wówczas koszty jej pozyskania i utrzymania rozkładałyby się proporcjonalnie, a nie spoczywały tylko na nielicznych. Jednym z efektów wykorzystania takich systemów może być zmniejszenie ilości wojsk potrzebnych do wykonywania danej misji.

W efekcie Inicjatywa Zdolności Obronnych stała się pakietem organizacyjno-techniczno-wojskowych wymogów dla państw NATO, który uzupełnił dotychczasowe narzędzia planowania obronnego Sojuszu (Cele Sił Zbrojnych i Wymagania Długoterminowe).

Wprowadzenie DCI miało głównie na celu przyspieszenie modernizacji technicznej i doskonalenie technologiczne sił zbrojnych. Założono, że w wyniku realizacji DCI w poszczególnych obszarach zadaniowych osiągnięte zostaną **następujące cele**:

1. Zdolność do rozwinięcia sił poza narodowym terytorium i ich mobilność na teatrze działań *(DM – Deployability and Mobility)*;
2. Ciągłość wsparcia logistycznego *(SL – Sustainability and Logistics)*;
3. Efektywność prowadzenia działań *(EE – Effective Engagement)*;
4. Zdolność przetrwania i ochrona sił oraz zwiększenie możliwości infrastruktury wojskowej *(SF – Survivability of Forces and Infrastructure)*:
5. Zdolności systemów dowodzenia i kierowania oraz skuteczność konsultacji sojuszniczych *(CC – NATO Consultation, Command and Control)*. Zwiększenie interoperacyjności w sferze dowodzenia i kierowania.

Jak wynika z powyższego wyliczenia DCI miała być swoistym drogowskazem w przyszłość nowoczesnych sił zbrojnych. Koresponduje ona ze strategią Sojuszu przyjętą na tym samym szczycie i chociaż nie jest ratyfikowanym dokumentem prawnym trudno było nie uwzględniać jej wskazań w planowaniu rozwoju armii.

W trakcie realizacji przedsięwzięć założeń DCI okazało się, że był to zamiar zbyt ambitny, zarówno co do zakresu prac, jak i terminów ich realizacji. Wymogi inicjatywy przerastały możliwości znakomitej większości państw Sojuszu.

Konieczna okazała się rewizja DCI z 1999 r. i znalezienie sposobu na doskonalenie zdolności obronnej w węższym zakresie, koncentrując się na wybranych, najważniejszych obszarach w świetle oceny sytuacji, jaka wytworzyła się już po szczycie w Waszyngtonie, a zwłaszcza po tragicznych wydarzeniach 11 września 2001 roku.

Pojawiła się idea „Nowej DCI", która podniesiona została na Szczycie Sojuszu w Pradze w dniach 21 – 22 listopada 2002 roku i przyjęła formę Praskich Zobowiązań w Sprawie Zdolności Obronnych, nazywanych w skrócie PCC *(od ang. The Prague Capabilities Commitments)*.

W ocenie gremiów kierowniczych NATO, jak i ocen narodowych, realizacja przyjętych w Pradze zobowiązań pozwoli siłom zbrojnym państw członkowskich lepiej dostosować się do nowych wymagań wynikających z sytuacji geopolitycznej, w tym przeciwstawiać się narastającej fali terroryzmu w skali globalnej.

Implementacja tych zobowiązań służyć będzie także zahamowaniu tendencji powiększania się luki technologicznej pomiędzy USA a Europą oraz przyczyni się do wzmocnienia spójności Sojuszu.

G. Kluczowe obszary PCC:

1. Obrona przed bronią masowego rażenia.
2. Zapewnienie przewagi w systemach dowodzenia, łączności i wymiany informacji.
3. Interoperacyjność sił zdolnych do przerzutu (D) i kluczowe aspekty skuteczności bojowej.
4. Zapewnienie zdolności do szybkiego przerzutu sił i zabezpieczenia ciągłości wsparcia.

Planiści NATO zaproponowali zróżnicowane formy angażowania się państw w implementację zobowiązań w ramach PCC. Sformułowano ogółem cztery kategorie zobowiązań:

- **wspólne posiadanie i użytkowanie** – gdy więcej niż jeden sojusznik pokrywa koszty zapewnienia konkretnej zdolności na rzecz Sojuszu;
- **specjalizacja** – gdy jeden (lub więcej niż jeden) sojusznik specjalizuje się w konkretnej roli lub zapewnia konkretną, specyficzną zdolność;
- **podział zadań** – gdy więcej niż jedno państwo członkowskie współuczestniczy w zapewnieniu konkretnej zdolności na rzecz Sojuszu, dostarczając środków niezbędnych z punktu widzenia swojego wkładu;
- **wielonarodowy wysiłek zwiększający zdolność Sojuszu** – gdy dwa lub większa ilość państw wydziela pulę narodowych środków jako wsparcie

dla konkretnej zdolności Sojuszu – stosownie do uzgodnień zawartych poza formalnymi strukturami NATO.

Przyjęty podział ułatwia podejmowanie, stosownych do możliwości państw członkowskich, elastycznych decyzji. Zobowiązania w dwóch pierwszych kategoriach są najbardziej oczekiwanymi formami zwiększania zdolności Sojuszu, związane są one jednak z największymi nakładami finansowymi. Natomiast kategorie 3 i 4 są alternatywą dającą szansę na realizację podjętych zobowiązań wspólnie z innymi państwami.

Polska zadeklarowała realizację 23 zadań (zobowiązań) we wszystkich czterech kluczowych obszarach PCC, tj.:

1) obrona przed bronią masowego rażenia (5 zobowiązań);
2) zapewnienie przewagi w systemach dowodzenia, łączności i wymiany informacji (6 zobowiązań);
3) interoperacyjność sił zdolnych do przerzutu i kluczowe aspekty skuteczności bojowej (7 zobowiązań);
4) zapewnienie zdolności do szybkiego przerzutu sił i zabezpieczenia ciągłości wsparcia (5 zobowiązań).

Jeśli przyjrzymy się tym zobowiązaniom, bez trudu określimy, że znakomita większość z nich odnosi się do dziedziny **wsparcia i zabezpieczenia sił zbrojnych.** Nie jest to oczywiście przypadek, a obiektywna potrzeba. To właśnie w tych obszarach i Polska i polskie siły zbrojne mają najwięcej do zrobienia. Tak więc nie tylko strategia NATO, ale również dokumenty niższego rzędu wywierają wpływ na nasze narodowe rozwiązania z uwzględnieniem uczestnictwa w koalicji.

1.3. Wsparcie sił zbrojnych w strategiach obronnych Rzeczypospolitej Polskiej

Wielkimi zaletami członkostwa w Sojuszu Północnoatlantyckim są zwiększone bezpieczeństwo i stabilność państw sygnatariuszy. Członkostwo zapewnia gwarancje będące istotą Traktatu Północnoatlantyckiego, iż członkowie, indywidualnie i zbiorowo, udzielą sobie wzajemnej pomocy na wypadek zbrojnej agresji zwróconej przeciwko któremukolwiek z nich. **Żadne państwo jednakże nie rezygnuje z prawa do wypełniania swych własnych zobowiązań wobec obywateli. Każde z nich pozostaje też odpowiedzialne za własną obronę.**
Wydaje się, że dla Polaków, nie powinno to być nowością, a historycznym przypomnieniem. Wszak już znamienny artykuł XI Ustawy Rządowej z dnia 3 maja 1791 roku stwierdza, że: „Naród winien jest sobie samemu obronę od napaści i dla przestrzegania całości swojej (...) wojsko nic innego nie jest jak tylko wyciągnięta siła obronna i porządna z ogólnej siły narodu".

Ta mądra i dalekowzroczna myśl naszych poprzedników winna nam ponadczasowo towarzyszyć podczas kreowania strategii bezpieczeństwa (obronności). Godzi się jednocześnie zauważyć, że w cytowanej myśli nie są zawarte żadne ograniczenia dotyczące np. zawierania koalicji, jeśli to sprzyjać będzie obronności narodu. Na miejscu jest tu więc sentencjonalne stwierdzenie, **że to naród wybiera strategię, gwarantującą bezpieczeństwo.**

Ciekawie mówił o tym w jednym z wywiadów Zbigniew Brzeziński, profesor waszyngtońskiego Ośrodka Studiów Strategicznych, były doradca prezydenta USA do spraw bezpieczeństwa:

„Chcę być dobrze zrozumiany. Polska musi mieć dwutorową strategię obronną. Po pierwsze będzie działać w Sojuszu, w którym wojska podlegają jednemu dowództwu i działają na podstawie jednego wspólnego planu strategicznego. Pierwszy tor strategiczny wychodzi z założenia, że w razie bezpośredniego ataku na Polskę Sojusz przystąpi do działania.

Niezależnie od tego Polska musi mieć możliwości samodzielnego działania. Mogą powstać niejednoznaczne sytuacje, zagrożenia i dlatego Polska musi mieć również samodzielny wariant obronny, który miałby odegrać rolę języczka spustowego dla całego Sojuszu."[72]

Wyraźnie powstaje tu problem istoty strategii Polski w nowym dla niej środowisku.

W literaturze dotyczącej problematyki strategii narodowej główna uwaga skupia się na środkach (narzędziach) i zadaniach, jakie strategia ma wykonać. Chodzi o różne formy inwencji oraz środki i sposoby sprawowania władzy w państwie, do których należą: dyplomacja, działalność wywiadowcza, udzielanie pomocy wojskowej i gospodarczej innym krajom, sprzedaż broni, wymiana informacji, propaganda, organizacja i przestrzeganie prawa międzynarodowego, polityka handlowa, sankcje gospodarcze, polityczne, wykorzystanie potencjału zbrojnego, a także prowadzenie wojny.

Termin „strategia narodowa" jest często stosowany zamiennie z terminami „strategia bezpieczeństwa narodowego" lub „wielka strategia". Może być również definiowany jako „plan narodowy" – koordynujący wykorzystanie (użycie) wszelkich instrumentów (atrybutów) władzy państwowej, zarówno cywilnej, jak i wojskowej, niezbędnych do realizacji (zabezpieczających realizację) interesów narodowych.

Właśnie interesy narodowe, determinują działania państwa, obejmując: bezpieczeństwo fizyczne i przetrwanie narodu, zachowanie struktur politycznych, ekonomicznych i społecznych państwa oraz ochronę tożsamości narodu oraz jego tradycji i kultury.

Pierwszym zadaniem strategii narodowej jest więc określenie możliwości zapewnienia ochrony lub realizacji wyżej wymienionych interesów w otoczeniu międzynarodowym.

W określaniu interesu narodowego i ustalaniu celów, które jemu służą, musi także brać pod uwagę sytuację wewnętrzną państwa – jego możliwości ekonomiczne i militarne oraz nastawienie ideowe i psychologiczne społeczeństwa.

Strategia bezpieczeństwa narodowego nie jest jednorazowym określeniem celów, interesów i zagrożeń; lecz musi być ciągle aktywna, oceniać interesy, cele i środki w aspekcie wewnętrznym i międzynarodowym z uwzględnieniem dotychczasowych doświadczeń. Zmiana siły, intencji różnych podmiotów i kierunków polityki zarówno wewnętrznej, jak i zewnętrznej, zmieni rachunek strategiczny.

---

[72] „Polityka" nr 11 (2184), 13 marca 1999r.

W końcu każda strategia sprowadza się do pytania: jak coś zrobić? Kluczowe pytanie: jak różnorodne interesy polityczne są w stanie umożliwić osiągnięcie założonych celów i jak powinny być zastosowane posiadane środki?

Jak sobie poradzono z tymi problemami w naszej polskiej rzeczywistości?

Nowy okres w historii obronności Polski rozpoczął się wraz z rozpadem Układu Warszawskiego i upadkiem Związku Radzieckiego. Okres ten nazywano okresem samodzielności obronnej lub samodzielności strategicznej. Właśnie dla tego okresu zaszła pilna potrzeba przygotowania projektu nowej polityki bezpieczeństwa. Znalazło to wyraz w dwu dokumentach – w pierwszym, sygnowanym przez Prezydenta RP, pod nazwą „Założenia polskiej polityki bezpieczeństwa" oraz drugim pod nazwą „Polityka bezpieczeństwa i strategia obronności Rzeczypospolitej Polskiej" przyjętym na posiedzeniu Komitetu Obrony Kraju 2 listopada 1992 roku.

Na uwagę zasługuje kilka bardzo ważnych kwestii, które już wówczas znalazły miejsce w omawianym dokumencie. Szeroko została w nim uwzględniona problematyka bezpieczeństwa państwa, a zwłaszcza kwestie polityczne militarne, gospodarcze, ekologiczne, społeczne i etniczne. W ocenie zewnętrznych warunków obronności zwrócono uwagę na zmienione położenie geostrategiczne Polski i wynikające stąd konsekwencje. Dotyczyło to głównie znacznie zmienionej sytuacji geostrategicznej za wschodnią granicą Polski. Wskazywano na zagrożenia związane głównie z możliwością niekontrolowanego rozprzestrzeniania się broni masowego rażenia, groźby wybuchu konfliktów granicznych o różnym natężeniu, zwłaszcza na tle etnicznym i ekonomicznym między państwami. Uwzględniając ewentualność napływu wielkich fal migracji ze wschodu, ekonomiczne następstwa zerwania kontaktów handlowych, przerwania dostaw surowców strategicznych oraz odcięcia od tradycyjnych rynków zbytu, wyraźnie i jednoznacznie zagrożenia dla obronności państwa umiejscawiano na wschodnim kierunku strategicznym.

Na podkreślenie i uwagę zasługuje zmiana oceny charakteru zagrożeń. W zdecydowanie mniejszym zakresie niż do tej pory uwzględniono możliwość wybuchu wojny globalnej i regionalnej, w tym z użyciem broni jądrowej. Na pierwsze miejsce wysunęły się zagrożenia o charakterze lokalnym i regionalnym. Dużą wagę zaczęto nadawać różnego rodzaju zagrożeniom pozamilitarnym.

W strategicznej koncepcji obronności, jako przeciwstawienie się potencjalnym zagrożeniom, eksponowano znaczenie współpracy międzynarodowej, w tym wojskowej oraz dążenie do integracji z zachodnimi strukturami bezpieczeństwa.

Ważnym elementem strategii z 1992 roku był określony w niej postulat, dotyczący w miarę równomiernego rozmieszczenia wojsk na obszarze kraju, co miało odpowiadać ówczesnej sytuacji geostrategicznej. O ile początkowo do tego zadania zabrano się dość energicznie, to później obawiano się skutków zbyt gwałtownego zmniejszania wojsk w zachodniej części kraju.

W omawianej strategii wyeksponowano pozamilitarne ogniwa ochronne. Dotyczyło to wyspecjalizowanych służb podległych ministrowi spraw wewnętrznych oraz ówczesnej Obrony Cywilnej Kraju. Było to oczywiste

zawężenie problemu z punktu widzenia sił i środków państwa wydzielanych do realizacji zadań obronnych[73].

W takim postawieniu problemu pobrzmiewały jeszcze echa tzw. wystarczalności obronnej. Termin ten (zwykle z dodatkiem „racjonalna", „rozsądna" lub „niezbędna") to zwrot z pogranicza języka potocznego i zawodowego żargonu, w istocie bardziej politycznego niż wojskowego. Pojęcie to pojawiło się w połowie lat osiemdziesiątych mimo że niedawno, to w zupełnie innej epoce. Początkowo w języku polityków i wojskowych radzieckich. Wkrótce – w słowniku zarówno państw ówczesnego Układu Warszawskiego jak i NATO.

Było to wyrazem trwającej już wówczas od kilku lat ewolucji strategii i polityki ZSRR wobec Stanów Zjednoczonych i świata zachodniego: od wyścigu zbrojeń, przez „równowagę strachu" do owej „niezbędnej wystarczalności obronnej". Albo wg sformułowania ówczesnego ministra obrony ZSRR D. Jazowa: „od nadzbrojeń (czy też super zbrojeń) ku zasadzie racjonalnej wystarczalności..."[74].

Wystarczalność obronna w czasach narodzin tego terminu oznaczała utrzymywanie (lub doprowadzenie do...) stanu równowagi potencjałów zbrojnych między potencjalnymi przeciwnikami wojennymi na możliwie niskim poziomie, nie zapewniającym możliwości nagłej napaści zbrojnej na siebie.

Nowy zamiar obronny państwa przewidywał skoncentrowanie głównego wysiłku w dziedzinie obronności na aktywnym uczestnictwie w działaniach międzynarodowych, które wykluczałyby możliwość pojawienia się kryzysów polityczno-militarnych, mogących pośrednio i bezpośrednio zagrażać bezpieczeństwu państwa. W wypadku nieskuteczności takiego działania i bezpośredniego zagrożenia agresją, Polska nasz przystąpiłaby do zdecydowanej obrony samodzielnie, podejmując wysiłki dyplomatyczne w celu umiędzynarodowienia konfliktu i zaangażowania się w jego rozwiązanie przychylnych Polsce państw i organizacji międzynarodowych. Zakładano, że w chwili przystąpienia Polski do NATO zamiar obrony państwa ulegnie zmianie i będzie dostosowany do zmienionej sytuacji.

Strategia obronna przyjęta przez KOK w dniu 2 listopada 1992 r. obowiązywała przez 8 lat, a główny cel strategiczny, jakim było uzyskanie przez Polskę członkostwa w NATO, został osiągnięty 12 marca 1999 r.

Fakt ten został poprzedzony opracowaniem nowych zasad i dokumentów, w których wyrażono polską rację stanu i politykę bezpieczeństwa adekwatnie do zmienionej sytuacji w Europie i świecie. I tym razem zawarto to w dwóch dokumentach, tj. w przyjętej na posiedzeniu Rady Ministrów w dniu 4 stycznia 2000 r. „Strategii bezpieczeństwa Rzeczypospolitej Polskiej" oraz przyjętej przez ten sam organ w dniu 23 maja 2000 r. „Strategii obronności Rzeczypospolitej Polskiej".

Prace nad dokumentami regulującymi strefę obronności w warunkach członkostwa w Sojuszu rozpoczęto w 1997 roku. Były więc one prowadzone równolegle z udziałem polskich ekspertów w pracach nad nową koncepcją strategiczną NATO. Nowa polska strategia obronności została przyjęta i

---

[73] Por.: Płk dr hab. Jacek Pawłowski, wystąpienie na konferencji naukowej, AON, 7.05.2001 r.

[74] D. Jazow : Materiały na konwersatorium, Wyd. ASG WP/IBSO, Warszawa 1989r., s. 16.

wprowadzona w życie ponad rok później od momentu, kiedy Polska stała się członkiem NATO.

Strategia obronności Rzeczypospolitej Polskiej uwzględnia treści Koncepcji Strategicznej NATO, a przede wszystkim ustanawia wykładnię podstawowych założeń strategicznych w dziedzinie obronności Polski w warunkach członkostwa w NATO. W porównaniu z poprzednimi dokumentami strategicznymi z 1990 i 1992 roku zawiera ona szereg nowych elementów.

Przede wszystkim przyjęto podejście stosowane w państwach NATO, gdzie najwyższe koncepcje państwowe nazywa się strategiami, natomiast termin „doktryna" odnosi się bezpośrednio do sfery wykonawczej. Obronność traktowana jest w tym dokumencie jako jedna z dziedzin bezpieczeństwa państwa, dotycząca przeciwstawienia się zewnętrznym zagrożeniom polityczno-militarnym przy wykorzystaniu wszystkich dysponowanych przez państwo sił i środków (militarnych i niemilitarnych).

Wśród zasad jakimi państwo winno kierować się w praktyce strategicznej zwraca uwagę zasada odpowiedzialności narodowej i powszechności obrony. Podkreśla się, że obronność jest sprawą narodową, a uczestnictwo w sojuszach i koalicjach jest jedynie czynnikiem wspomagającym.

Nowym elementem strategii obronności jest określenie – stosownie do trzech stanów bezpieczeństwa państwa: pokoju, kryzysu i wojny trzech rodzajów działań strategicznych państwa w sferze obronności. Do działań tych zalicza się: działania prewencyjno-stabilizacyjne, reagowanie kryzysowe i działania wojenne. Odpowiada to rzeczywistym obszarom zainteresowania polskiej strategii obronności w nowych warunkach.

W omawianym dokumencie stwierdza się, że stosownie do celów i zadań strategicznych Polska będzie utrzymywać system obronności gwarantujący sprostanie wyzwaniom i przeciwstawienie się wszystkim potencjalnym zagrożeniom zewnętrznym. Składa się on z trzech podstawowych elementów: podsystemu kierowania oraz dwóch podsystemów wykonawczych: militarnego (siły zbrojne RP) i pozamilitarnego (pozamilitarne ogniwa obronne).

Specyfika granicznego usytuowania Polski w geostrategicznej strukturze (NATO), wyraźnie określa wymagania wobec naszego systemu obronności, w tym zwłaszcza wobec sił zbrojnych. W pierwszej kolejności dotyczy to różnorodnych zagrożeń dla bezpieczeństwa całego Sojuszu, tak wojennych, jak i kryzysowych. **Polska jest państwem odpowiedzialnym za osłonę obszaru traktatowego w części tożsamej z naszym terytorium**. Stąd też winniśmy posiadać siły i środki zdolne i gotowe do przeciwstawienia się zagrożeniom, na które Sojusz jako całość mógłby nie zdążyć zareagować w odpowiednim czasie z terytorium poza naszym krajem.[75]

Dotyczy to zwłaszcza sytuacji, w której agresja mogłaby mieć miejsce z zaskoczenia. Odpowiednio do takiego zagrożenia należy posiadać siły w gotowości operacyjnej do natychmiastowego użycia. Natomiast agresja na dużą skalę musiałaby być poprzedzona odpowiednio długą fazą napięć i kryzysu. Pozwoliłoby to na zorganizowanie stosownego przeciwdziałania włącznie z rozwinięciem potrzebnych i zawczasu zaplanowanych sił na terytorium Polski. Można więc

[75] J. Onyszkiewicz, *Złoty jubileusz i dwa lata później,* Polska Zbrojna, 6.05.2001r., s. 51

przewidywać, że obrona w razie wojny na dużą skalę będzie od samego początku sojuszniczą kampanią wielonarodową ale raz jeszcze należy podkreślić, że w żadnej mierze nie zwalnia to państwa od troski o stworzenie warunków do skutecznej obrony.

Bezpieczeństwo państwa jest osiągane w ramach określonego, zmiennego w czasie, systemu, istniejącego w danej historycznie ukształtowanej społeczności międzynarodowej. Ten obiektywny fakt dyktuje potrzebę dostosowywania działań państwa (państw) do zmieniającej się rzeczywistości. Z tego też względu w 2002 roku rozpoczęto prace nad nowymi dokumentami o strategicznym znaczeniu w dziedzinie obronności.

W obecnej dobie działań kooperatywnych, postępującej globalizacji we wszystkich dziedzinach życia społeczeństw następuje zmiana w tradycyjnym układzie sił politycznych, militarnych, ekonomicznych i ideologiczno-kulturowych. Odnosi się to do wszystkich podmiotów życia międzynarodowego: państw, koalicji państw, organizacji międzynarodowych i ponadnarodowych.

Chcąc określić pozycję danego państwa należy brać pod uwagę trzy elementy. Po pierwsze – odnieść jego potencjał porównawczo do innych państw bowiem siła państwa jest zawsze względna. Po drugie – ujmować czynniki określające jego pozycję w aspekcie dynamicznym. Po trzecie – należy brać pod uwagę wszystkie elementy mogące określić pozycję państwa tj. społeczne (w tym demograficzne), ekonomiczne, militarne, geopolityczne, motywacyjne (stawiane cele strategiczne i chęć ich realizacji).[76]

Zdaniem Paula Kennedy'ego poziom spełniania przez państwa jego funkcji wewnętrznych i zewnętrznych zależy od czterech elementów:

- bogactwa, czyli względnej siły ekonomicznej mierzonej podstawowymi wskaźnikami ekonomicznymi;
- zasobów przeznaczonych na stworzenie potęgi wojskowej służącej do zdobycia i obrony bogactwa;
- świadomości elity rządzącej państwem co do wymogów bezpieczeństwa i środków niezbędnych do jego zapewnienia. Leży to u podstaw podejmowania przez dane państwo wysiłku strategicznego.
- utrzymania dwóch grup proporcji: pierwszej między środkami przeznaczonymi na cywilne inwestycje produkcyjne, zaspokajanie potrzeb i oczekiwań konsumpcyjnych oraz wydatki militarne; drugiej między sumą globalnych interesów i zobowiązań strategicznych a możliwościami jednoczesnej ich obrony i osiągnięcia korzyści.[77]

Wnioski, wywiedzione przez P. Kennedy'ego mogą być użyteczne również w sytuacji Polski na obecnym etapie przemian w Europie i poszukiwania właściwego dla siebie miejsca w nowym układzie międzynarodowym, w tym wojskowym.

---

[76] Waldemar Paruch, Krystyna Trembicka. Typologia systemów bezpieczeństwa w XIX i XX wieku, Lublin 1996r., s. 17

[77] P. Kennedy: Mocarstwa świata. Narodziny – Rozkwit – Upadek. Przemiany gospodarcze i konflikty zbrojne w latach 1955-2000, Warszawa 1994 r.

Z takim sposobem myślenia koresponduje decyzja Prezesa Rady Ministrów ze stycznia 2002 r. o rozpoczęciu prac nad przygotowaniem nowej strategii bezpieczeństwa narodowego.

Konieczność opracowania nowej strategii wymuszają dynamiczne zmiany w sferze bezpieczeństwa europejskiego i światowego, a w szczególności:

- następstwa ataku terrorystycznego 11 września 2001 r.;
- zastosowanie przez USA nowej zasady przystępowania do koalicji antyterrorystycznej (*willing and able* – „mam chęć i możliwości"), co może w przyszłości wpłynąć na rezygnację z wymogu consensusu przy podejmowaniu decyzji politycznych w NATO oraz na zasady planowania obronnego i operacyjnego;
- ewolucja NATO w kierunku organizacji politycznej, typu „wzmocnionego OBWE" (zwłaszcza po kolejnej turze rozszerzenia) promującej określone reżymy bezpieczeństwa i zarządzania kryzysowego z zauważalnym odchodzeniem od funkcji obronnych; trwający przegląd sił zbrojnych i struktury dowodzenia Sojuszu;
- pogłębiająca się luka w zdolnościach operacyjnych sił zbrojnych USA a Europą, która może w zasadniczy sposób zmienić układ sił i zakres odpowiedzialności za zbiorowe bezpieczeństwo;
- postępujący globalizm w polityce i gospodarce;
- rosnące ambicje Unii Europejskiej w dziedzinie wojskowej;
- rysujące się perspektywy utrwalenia dobrych stosunków z Rosją.

Wyraźnie więc widać, iż zmiany polskiej strategii muszą nadążać za zmianami geopolitycznymi i poczynaniami sojuszników i partnerów.

Przedmiotem niniejszej dysertacji nie jest dogłębna analiza i porównanie działań autorów nowej polskiej strategii w świetle wniosków P. Kennedy'ego, niemniej jednak należy uznać za celowe zastanowienie się nad treścią, co prawda na razie projektu „Strategii bezpieczeństwa narodowego RP", do której opracowania przystąpiono w 2000 r. Naturalne wydaje się przy tym odniesienie do treści dokumentów poświęconych bezpieczeństwu państwa opracowanych w latach 1992 i 1998.

W dalszym ciągu zakłada się wydanie dwóch dokumentów. Odmiennie jednak niż dotychczas zamierza się rozłożyć akcenty, a co za tym idzie i treści w tychże opracowaniach.

Znacznie bogatszy w treści, niż dotychczas, będzie pierwszy dokument – „Strategia bezpieczeństwa narodowego RP". Poza jej ustaleniami znajdą się sprawy „czysto" wojskowe, które ujęte zostaną, również odmiennie niż dotychczas, w „strategii militarnej RP".

Należy zgodzić się z takim podejściem, oceniając go jako nowe i nowoczesne. Warto podkreślić ten fakt, bowiem zbieżny jest z poszukiwaniami stanowiącymi przedmiot badań w niniejszej pracy i mającymi odniesienie do rozważań zawartych w dalszej jej części.

Projekt nowej „Strategii bezpieczeństwa ..." jest dobrym przykładem prymatu polityki, „wielkiej strategii" nad strategią militarną. To tutaj określa się, że potencjał SZ RP jest utrzymywany na poziomie zapewniającym przygotowanie do trzech typów działań strategicznych:

1. **Prewencyjnych i stabilizujących**, zapobiegających przerodzeniu się wyzwań i zagrożeń w rzeczywisty kryzys lub konflikt.
2. **Reagowania kryzysowego** w celu opanowania i szybkiej minimalizacji skutków sytuacji kryzysowej w razie zagrożenia bezpieczeństwa Polski i Sojuszu. Obejmuje ono uruchomienie odpowiednich przedsięwzięć pogotowia obronnego; zadania osłony terytorium RP przed zagrożeniem i skutkami sytuacji kryzysowej; zapewnienie warunków dla przyjęcia na terytorium RP sił sojuszniczych; udział w osłonie terytorium innego państwa sojuszniczego; udział w operacjach międzynarodowych i reagowania kryzysowego, w tym w operacjach sojuszniczych.
3. **Zaangażowania w działania wojenne**. Może ono nastąpić tylko w następstwie agresji na RP lub państwo sojusznicze. Obrona terytorium RP obejmuje realizację zadań ujętych w narodowych planach obrony oraz przewidzianych w sojuszniczych planach operacyjnych. Zadaniami strategicznymi w ramach działań wojennych są: udział w oddziaływaniu pozamilitarnym; możliwości mobilizacyjnego rozwinięcia Sił Zbrojnych stosownie do potrzeb zagrożenia i wojny; wszechstronna osłona własnego terytorium, zapewnienie sprawnego funkcjonowania administracji i gospodarki oraz ochrona ludności; udział w sojuszniczych kampaniach i operacjach wojskowych na danym teatrze działań wojennych oraz ich wszechstronne wsparcie i zabezpieczenie.

W tymże dokumencie określa się misje, zadania, a nawet wymogi operacyjne, jakie stają przed siłami zbrojnymi. Mocno wyeksponowana jest tutaj m.in. potrzeba dyspozycyjności sił i środków realizujących zadania w ramach przyjętych zobowiązań państwa gospodarza oraz stworzenia warunków do obrony i ochrony własnego terytorium. W związku z tym wyodrębniono specjalny punkt (VI.3) poświęcony infrastrukturze. Czytamy w nim m.in.:

„Działania na rzecz utrzymania właściwego stanu polskiej infrastruktury są jednym z warunków utrzymania odpowiedniego potencjału obronnego i bezpieczeństwa kraju, zarówno w aspekcie wewnętrznym, jak i zewnętrznym. Wymaga to skoordynowanych wysiłków odpowiedzialnych resortów. Wśród priorytetów należy wskazać:

- działania na rzecz **zabezpieczenia infrastruktury granicznej RP** na odcinkach, które staną się zewnętrzną granicą obszaru Unii Europejskiej.
- działania na rzecz **modernizacji infrastruktury transportowej**, w tym rozwój sieci autostrad i dróg ekspresowych, zrównoważony rozwój sieci transportu kolejowego, budowa sieci lotnisk i lądowisk dla śmigłowców oraz systemu pomocy nawigacyjnej, zmiany w strukturze i wielkości przeładunków żeglugi morskiej i śródlądowej oraz lądowo-morskich łańcuchów transportowych i logistycznych.
- stworzenie 4-10 **centrów logistycznych** w pobliżu granic wschodniej i zachodniej oraz w centrum kraju.
- działania na rzecz rozwoju **nowoczesnej łączności**, wzrostu efektywności funkcjonowania rynku usług teleinformacyjnych, upowszechniania dostępu do informacji i budowy społeczeństwa informacyjnego."[78]

[78] Szkic „Strategia bezpieczeństwa narodowego RP" MSZ, Warszawa 2002

Wydaje się więc, że przyjęcie przez stosowne organy nowej „Strategii bezpieczeństwa ..." stanowić będzie pożądany impuls do rozstrzygnięć bardziej szczegółowych a dotyczących m. in. wsparcia i zabezpieczenia sił zbrojnych na obszarze RP, bowiem w innej części dokumentu określa się jednoznacznie:

... „Skuteczność funkcjonowania systemu bezpieczeństwa wymaga, aby poszczególne struktury państwa polskiego wypełniały następujące funkcje:

- **funkcje gospodarcze** - zapewniając materialne podstawy realizacji zadań obronnych oraz przetrwanie ludności w warunkach kryzysu i wojny. Podstawowe zadania w tym zakresie obejmują: tworzenie i utrzymywanie rezerw państwowych na potrzeby obronne; zaopatrzenie w artykuły żywnościowe, wodę pitną, produkty naftowe z uwzględnieniem ich możliwej reglamentacji; dostawy energii elektrycznej i surowców energetycznych; **uwzględnienie zadań obronnych w realizacji polityki przestrzennego zagospodarowania kraju; utrzymywanie infrastruktury obronnej; prowadzenie prac badawczo-rozwojowych na rzecz bezpieczeństwa narodowego**; realizacja sojuszniczych inwestycji obronnych oraz wykonywanie zadań na rzecz wsparcia sił sojuszniczych podczas ich działania na terytorium RP" ...[79].

Po analizie projektu nowej „Strategii bezpieczeństwa narodowego RP", niezależnie kiedy zakończone zostaną prace nad tym dokumentem, można przyjąć, iż wykonywany jest kolejny krok w kierunku poprawy bezpieczeństwa militarnego państwa. Nowa strategia narodowa bliższa będzie strategii Sojuszu i wpisywać się będzie w międzynarodowe działania w wielu dziedzinach, które winny pozwolić sprostać wyzwaniom i zagrożeniom, charakterystycznym dla obecnego i przyszłego rozwoju Europy i świata.

Wnioski

1. Niezależnie od epoki historycznej, państwa oraz pochodzenia, teoretycy wojskowi i politycy postrzegają strategię dwupoziomowo (dwudzielnie), choć poziomom tym przyswajane są różne nazwy, pierwszeństwo przypisywane jest „wielkiej" strategii, (polityce obronności, bezpieczeństwa), która determinuje treści i działania ujmowane zazwyczaj w strategii militarnej (obrony).

2. Tworzenie strategii wojskowej na obydwu poziomach wymaga solidnej podbudowy teoretycznej, oparcia się na historycznych doświadczeniach własnych, państw koalicyjnych i innych, dalekosiężnych prognozach zmian geopolitycznych w skali globalnej, regionu i najbliższego otoczenia państwa.

3. Główną kwestią, która dzieli teoretyków wojskowości i polityków są odmienne poglądy na pierwszeństwo strategii: narodowa przed sojuszniczą czy odwrotnie?

4. W przypadku istnienia i przynależności określonego państwa do koalicji polityczno-militarnej nieodzowne jest znalezienie właściwych proporcji strategicznych pomiędzy interesem narodowym i sojuszniczym. Linia

[79] Tamże

rozgraniczenia pomiędzy nimi nie jest ostra i jej wytyczenie jest niezwykle skomplikowane i zależne od bieżącej sytuacji geopolitycznej w bliskim i dalszym otoczeniu państwa.

5. W teorii i praktyce strategii podkreślany jest ścisły związek pomiędzy koncepcjami strategicznymi i sposobami ich realizacji a bazą materialną państwa lub koalicji. Dostrzegalny jest związek pomiędzy koncepcją strategiczną sojuszu a potencjałami gospodarczymi i militarnymi koalicjantów.
6. Możliwości skutecznej realizacji zadań przez siły zbrojne są wprost zależne od możliwości gospodarki narodowej i potencjału całego tzw. zaplecza. Przynależność do koalicji rozszerza te możliwości o alternatywne lub zsumowane możliwości poszczególnych, wzajemnie wspomagających się państw.

7. Skuteczne działania zbrojne, stanowiące główną aczkolwiek jednak część „wielkiej" strategii, wymagają sprawnych, dobrze wyposażonych i przygotowanych armii, co niemożliwe jest bez woli i skutecznych działań polityków.
   Mając na uwadze brzegowe (frontowe) położenie Polski w Sojuszu Północnoatlantyckim priorytetowo należy traktować obronę własną terytorium. Tworzenie sił zbrojnych do realizacji zadań wyłącznie o charakterze prewencyjno-ekspedycyjnym nie powinno mieć miejsca w uwarunkowaniach geostrategicznych Polski.

8. Rozwój sił zbrojnych winien mieć charakter adekwatny do potrzeb, stanu i możliwości państwa. Rozwój sfery gospodarczej, ekonomicznej i militarnej musi mieć charakter zrównoważony.

9. Budowa (formowanie) i przygotowanie sił zbrojnych nie jest aktem jednorazowym, ostatecznym i zakończonym. Proces ten jest procesem ciągłym, systematycznym i wymaga elastycznego dostosowania się do zmieniających się okoliczności zewnętrznych i wewnętrznych państwa.

10. W warunkach Polski, dla zapewnienia skutecznej, trwałej i wiarygodnej zdolności odstraszania i obrony oraz realizacji zadań obrony wspólnej NATO konieczne jest priorytetowe traktowanie powszechności obrony jako naczelnej zasady polskiej strategii obronności.
    System wojskowy jako część systemu obronności, obejmująca prawne, doktrynalne, ludzkie i terytorialne elementy organizacji wojskowej państwa, umożliwiające tworzenie i funkcjonowanie sił zbrojnych winien funkcjonować w ścisłym powiązaniu z władzą, społeczeństwem, gospodarką i współdziałaniu z sojusznikami.

11. Jednym z głównych zadań RP winno być dążenie do zapewnienia sobie adekwatnego do potrzeb wzmocnienia sojuszniczego, osiągniecie i

utrzymywanie gotowości do jego przyjęcia i wypełniania zobowiązań, wynikających z roli państwa-gospodarza.

12. W celu osiągnięcia pełnej zdolności do udzielenia wsparcia wojskom innych państw NATO na własnym terytorium niezbędne jest posiadanie właściwie rozbudowanych i przygotowanych sił i środków ujętych w stosowny system wsparcia i zabezpieczenia sił zbrojnych. Wymaga to jednocześnie wykreowania sprawnego (silnego) organu kierowania tym systemem na właściwym poziomie organizacyjnym.

2.POJĘCIE WSPARCIA I ZABEZPIECZENIA SIŁ ZBROJNYCH. JEGO ISTOTA, CEL, FUNKCJA, ZADANIA I STRUKTURA

W poprzednim rozdziale niniejszej pracy wykazano istnienie związku pomiędzy polityką („wielką strategią") i strategią militarną oraz niezbędnością wszechstronnego wsparcia i zabezpieczenia sił zbrojnych, realizujących postawione im zadania.

Dotychczasowe rozważania, analizy dokumentów, przeprowadzone oceny i wysnute wnioski nie dają jednoznacznej i pełnej odpowiedzi na pytanie o treść, zakres i organizację wsparcia i zabezpieczenia sił zbrojnych w różnych okolicznościach. Wątpliwości te dotyczą również wsparcia sił Sojuszu na terenie Polski. Niezbędna jest pewna retrospekcja dla oceny dotychczasowych działań i dokonań oraz wytyczenia kierunków dalszego postępowania w celu wzbogacenia dotychczasowego dorobku naukowego. Nie stoi to w sprzeczności z tym, co dotychczas napisano i uczyniono. Natura badań, istota poszukiwań dróg doskonalenia wszelkiej działalności, w tym systemów funkcjonalnych państwa i sił zbrojnych wręcz skłaniają do takiego postępowania. Warto więc może raz jeszcze wrócić do źródeł tzn. do terminologii.

2.1. Wsparcie czy zabezpieczenie?

Od wielu lat w polskim słownictwie wojskowym dla określenia różnych rodzajów działań pomocniczych, wspomagających w odniesieniu do zasadniczych zadań realizowanych przez wojska, powszechnie używane były, terminy „wsparcie" i „zabezpieczenie".

Zmieniające się potrzeby, komplikowanie się procesu zaspokajania materiałowych potrzeb wojsk skłaniały zarówno teoretyków wojskowości jak i praktyków do ewentualnego zastosowania innych bardziej adekwatnych do wypełnianych funkcji określeń.

Po drugiej wojnie światowej podejmowano próby lansowania również w Polsce nowych terminów, mających na celu inne, bardziej nowoczesne, określenie problemów zabezpieczenia sił zbrojnych. Proponowano m.in. wprowadzenie pojęcia „trofika", słowa pochodzenia greckiego, oznaczającego aprowizację wojska, środki utrzymania i narzędzia do zdobywania żywności. Inny termin - "strategonomika" – łączący dwa pojęcia "strategia" i "ekonomika", miał poszerzyć proces zaspokajania materiałowych potrzeb wojsk i przenieść go w sferę makroskali. Z owego czasu pochodzi cytat z jednego z opracowań: „Ogromny wzrost liczby przedmiotów zaopatrzenia wojskowego postawił z całą ostrością problem naukowego opracowania normatywów i procedur przetwarzania danych. Rozwój techniki elektronicznej przyspiesza ze swej strony prace nad standaryzacją nie tylko sprzętu i wyposażenia, lecz także metod użycia sił i środków oraz metod planowania logistycznego (do terminu tego wrócimy odrębnie). Na tym odcinku najsilniej zaznacza się więź między koncepcjami opracowanymi przez teorię a praktyką dnia codziennego kapitalistycznej gospodarki wojskowej" (no właśnie)[80].

---

[80] Longin Mucha, Zasilanie walczących wojsk, MON, 1976, s.47

Niekiedy też, jako przeciwwaga dla tych „uczonych" słów, pojawiło się i było używane, zwłaszcza w języku potocznym, pojęcie „żywienie pola walki". Terminy te nie przyjęły się, nie były praktycznie stosowane w praktyce wojsk. Inaczej nieco było z pojęciem „zasilanie" miało ono wielu zwolenników i dobrze „kojarzyło się". Warto się przy tym słowie nieco zatrzymać. Jak pisze Longin Mucha: „Wydaje się, iż termin „zasilanie" może spełniać wymagania zarówno formalne, jak i merytoryczne. „Zasilanie" najpełniej odzwierciedla istotę złożonego procesu zaspokajania materiałowych potrzeb wojsk. Rozpoczyna się ten proces w zakładach produkcyjnych kraju, przebiega zarówno na głębokim, jak i na bezpośrednim zapleczu, a także w samych siłach zbrojnych. W pojęciu „zasilanie" mieści się zarówno proces przygotowania środków służących potrzebom wojsk, jak i czynności związane z ich przechowywaniem, dostawą, bezpośrednim zaspokajaniem potrzeb sił uczestniczących w zbrojnych zmaganiach i wiele innych"[81].

Autor dowodzi, że zasilanie obejmuje zarówno stronę rzeczową jak i funkcjonalną procesu zaspokajania materiałowych potrzeb wojsk, że wykracza poza ramy sił zbrojnych, przebiega przez wszystkie uczestniczące w tym procesie układy, a także obejmuje całość zadań dotychczas rozwiązywanych w ramach „zabezpieczenia materiałowego" wojsk.

Tak rozumiane zasilanie jest nieodłączną częścią sztuki walki zbrojnej nie tylko dlatego, że do prowadzenia wojny potrzebne są narzędzia i środki walki, ale także dlatego, że funkcja ta realizowana będzie, jak się powszechnie sądzi, w warunkach nie spotykanego dotychczas oddziaływania na zaplecze, że jest takim samym działaniem jak walka zbrojna. Współcześnie zarówno materiałowe potrzeby wojsk, jak i destrukcyjne oddziaływanie nieprzyjaciela na zaplecze są w takim samym stopniu zależne od niełatwych do przewidzenia czynników, jak trudny do przewidzenia jest przebieg walki zbrojnej.

Zasilanie obejmuje zaspokajanie materiałowych potrzeb wojsk zarówno w skali strategicznej, operacyjnej, jak i taktycznej. Oczywiste jest więc, że inna powinna być treść zasilania, odmienne metody i zasady postępowania w różnej skali, na różnym szczeblu.

W najwyższej skali, na szczeblu kierownictwa państwowego i naczelnego dowództwa sił zbrojnych, rozwijająca się teoria i praktyka zasilania może i powinna formułować założenia, zasady oraz metody planowania potrzeb środków materiałowych a także organizacji zaspokajania tych potrzeb. Zwłaszcza do jej zadań powinno należeć opracowanie wskaźników tych potrzeb, wskaźników przypuszczalnych strat materiałowych, określanie kierunków rozwoju wyposażenia technicznego wojsk, rozbudowy infrastruktury, rozmieszczenia zapasów materiałowych niezbędnych do prowadzenia walki i inne. W skali operacyjnej powinno się formułować założenia i zasady zaspokajania materiałowych potrzeb rodzajów sił zbrojnych, rodzajów wojsk, związków operacyjnych, a także założenia i zasady rozmieszczenia wykorzystywanych sił i środków, zasady zaopatrywania, dowozu środków materiałowych itp. Podobne zadania miałoby zasilanie na szczeblu taktycznym.

---

[81] Tamże, s.56

Wywody powyższe brzmią i dzisiaj dość przekonywująco. Słowo „zasilanie" jest powszechnie uznane, niemniej jednak siły zbrojne na długo i na dobre wróciły do znanego wcześniej „wsparcia" i „zabezpieczenia". Pojęcia te na dobre i na długo (do lat dziewięćdziesiątych ub. wieku) zadomowiły się w podręcznikach, instrukcjach i regulaminach wojskowych

Zgodnie m.in. z regulaminem walki, używano terminów: „wsparcie ogniowe", wyodrębniano „wsparcie artyleryjskie", „wsparcie lotnicze", rozliczne inne formy wspierania działań jednostek ogólnowojskowych[82]. Istniały jednostki wsparcia do realizacji tych zadań.

Zgodnie z tym regulaminem oddziały (pododdziały) wspierające pozostają w dyspozycji przełożonego i wykonują zadania postawione zarówno przez niego, jak i przez dowódcę wspieranego oddziału (pododdziału)"[83].

Równolegle istniało i było używanych wiele terminów związanych z „zabezpieczeniem". Godzi się przypomnieć, że terminów „wsparcie" i „zabezpieczenie" nie używano zamiennie, ba, użycie ich przez wojskowego traktowane było jako poważny błąd i stanowiło oznakę niedoszkolenia.

Zgodnie z ówczesnymi podręcznikami i regulaminami **zabezpieczenie działań bojowych** polegało na organizowaniu i realizowaniu zabiegów i czynności organizacyjno-wykonawczych, które zapewniają wojskom dogodne warunki do pomyślnej realizacji zadań oraz uniemożliwiają nieprzyjacielowi wykonanie uderzenia przez zaskoczenie. Zabezpieczenie działań bojowych musiało być ciągłe. Stanowiło ono jeden z podstawowych obowiązków dowódców, sztabów, szefów rodzajów wojsk i służb. Organizowało się je na podstawie decyzji dowódcy we wszystkich rodzajach walki, w marszu i w rejonach rozmieszczenia wojsk. W zabezpieczeniu działań bojowych winny brać udział wszystkie rodzaje wojska do wykonania skomplikowanych czynności wykorzystywane oddziały i pododdziały rodzajów wojsk, zabezpieczenia technicznego i tyłowego.

Zabezpieczenie działań bojowych dzielono na zabezpieczenie bojowe, techniczno-specjalne i tyłowe. Regulamin określał:

„Zabezpieczenie bojowe polega na organizowaniu i realizowaniu przedsięwzięć, mających na celu niedopuszczenie do niespodziewanego napadu nieprzyjaciela, zmniejszenie skuteczności jego uderzeń na wojska własne oraz stworzenie im sprzyjających warunków zorganizowanego wejścia do walki w odpowiednim czasie i pomyślnego jej prowadzenia.

Rodzajami zabezpieczenia bojowego są: rozpoznanie, obrona przed bronią masowego rażenia, powszechna obrona przeciwlotnicza, walka radioelektroniczna, maskowanie, obrona przeciwchemiczna, zabezpieczenie inżynieryjne, topograficzne, hydrometeorologiczne (meteorologiczne) i ubezpieczenie"[84].

I dalej, przytaczając za wspomnianym już wcześniej regulaminem:

„Zabezpieczenie techniczno-specjalne polega na organizowaniu i realizowaniu przedsięwzięć związanych z utrzymaniem uzbrojenia i sprzętu technicznego, pocisków rakietowych i amunicji w stałej gotowości do użycia

---

[82] Regulamin walki wojsk lądowych SZ RP, część I (dywizja, pułk), MON (GZSzB), szkol 636/85, s.29.
[83] Tamże, s.31
[84] Tamże, s. 124

bojowego oraz odtwarzaniem ich sprawności technicznej w razie uszkodzenia i zapewnieniem możliwości ponownego ich wykorzystania.

Do głównych zadań zabezpieczenia techniczno-specjalnego należy ponadto zaopatrywanie związków taktycznych i oddziałów (pododdziałów) przez właściwe rodzaje wojsk i służb, w tym: w uzbrojenie i sprzęt techniczny, pociski rakietowe, amunicję, materiały wybuchowe i środki minersko-zaporowe oraz zestawy remontowe, części wymienne, a także w materiały i urządzenia eksploatacyjno-obsługowe.

Podstawowymi rodzajami zabezpieczenia techniczno-specjalnego są: zabezpieczenie techniczno-rakietowe, zabezpieczenie techniczne i zabezpieczenie metrologiczne.

Zabezpieczenie techniczne organizuje się i realizuje w celu zaopatrzenia oddziałów (pododdziałów) w uzbrojenie i sprzęt techniczny, amunicję oraz techniczne środki materiałowe, utrzymanie ich w stałej gotowości do użycia, zapewnienie wysokiej skuteczności i niezawodności działania oraz odtwarzania sprawności technicznej i powrotu wyremontowanego sprzętu do wojsk.

Zadania zabezpieczenia techniczno-specjalnego wykonują siły i środki oddziałów (pododdziałów) bojowych, techniczno-rakietowych oraz zabezpieczenia technicznego i tyłowego.

Zabezpieczenie tyłowe organizuje się i realizuje w ścisłej korelacji z zabezpieczeniem techniczno-specjalnym, przy czym szczególnie uwzględnia się: rozmieszczenie i przesuwanie oddziałów (pododdziałów) zabezpieczenia tyłowego i technicznego; dowóz uzbrojenia, sprzętu technicznego, amunicji, paliw i innych środków materiałowych; wykorzystanie dróg dowozu i ewakuacji, środków transportowych i zasobów miejscowych; obronę i ochronę oraz organizację kierowania i łączności.

Zasadniczymi rodzajami zabezpieczenia tyłowego dywizji (pułku) są: zabezpieczenie materiałowe, techniczno-lotniskowe, medyczne, weterynaryjne, kwaterunkowe, handlowo-bytowe oraz finansowe.

Zabezpieczenie materiałowe w dywizji (pułku organizuje się i realizuje w celu terminowego i pełnego zaspokojenia potrzeb oddziałów (pododdziałów) w zakresie uzbrojenia wszystkich rodzajów, sprzętu technicznego, rakiet, amunicji, paliw, żywności, umundurowania, sprzętu medycznego, inżynieryjnego, chemicznego, kwaterunkowego, materiałów i płynów specjalnych i innych różnego przeznaczenia oraz wody.

Terminowe i pełne zabezpieczenie materiałowe oddziałów (pododdziałów) wymaga wcześniejszego zgromadzenia niezbędnych zapasów środków materiałowych i odpowiedniego ich urzutowania, terminowego dowozu zapasów do oddziałów (pododdziałów)[85].

Zabezpieczenie medyczne organizuje się i realizuje w celu zachowania zdolności bojowej utrzymania odpowiedniego stanu zdrowotnego żołnierzy, udzielania we właściwym czasie pomocy medycznej rannym i chorym, szybkiego ich wyleczenia i umożliwienia im powrotu do szeregów walczących wojsk. Obejmuje ono: przedsięwzięcia leczniczo-ewakuacyjne, sanitarnohigieniczne i

[85] Tamże, s.125-126.

przeciwepidemiologiczne oraz przedsięwzięcia służby zdrowia związane z obroną żołnierzy przed bronią masowego rażenia.

Przedsięwzięcia służby zdrowia związane z ochroną żołnierzy przed bronią masowego rażenia obejmują: wyposażenie w środki profilaktyki i pierwszej pomocy medycznej; dokonywanie ekspertyz medycznych żywności i wody pod kątem zakażenia substancjami promieniotwórczymi i trującymi oraz środkami biologicznymi; przedsięwzięcia izolacyjno-organizacyjne i inne realizowane w czasie likwidacji skutków użycia przez nieprzyjaciela broni masowego rażenia; przeprowadzanie kontroli żołnierzy, którzy zostali poddani oddziaływaniu broni masowego rażenia, lecz zachowali zdolność bojową itp.[86]

Cytowane wyżej postanowienia regulaminu walki z użyciem terminów „wsparcie" i „zabezpieczenie" powszechnie funkcjonowały również na wyższych szczeblach dowodzenia. Funkcjonowały – gdyby nie NATO!. Temat powrócił w latach 90-tych minionego wieku m.in. w postaci pytania: „czy wobec procesu osiągania interoperacyjności z innymi armiami Sojuszu, procesów standaryzacji nie byłaby wskazana rezygnacja z dwu pojęć i pozostawienie jedynie terminu „wsparcie"?

Zwolennicy odpowiedzi „tak" posługują się rozmaitymi argumentami, m.in., że „zabezpieczenie" – to w języku polskim twór obcy - rusycyzm, który przyszedł do nas z Rosjanami w latach 1944-1945 jako „obiespieczenije".

W tej sytuacji można tylko przypomnieć, że obydwa języki mają wspólny prasłowiański rodowód i olbrzymi zasób podobnych, jeśli nie identycznych słów, można wrócić do polskiej tradycji wojskowości i jak radzi płk prof. Włodzimierz Miszalski z WAT, „sięgnąć choćby do roczników „Bellony" (1930-1939), do archiwalnych regulaminów, instrukcji i rozkazów WP gdzie bez wstrętu słowo to jest z pożytkiem używane"[87].

Drugi argument zwolenników pozostania przy jednym tylko terminie, pozbawiony konotacji „antyrosyjskich", zasługuje na większą uwagę. W angielskojęzycznej terminologii wojskowej na oznaczenie będącego przedmiotem zakresu pojęciowego, używa się najczęściej słowa „support", którego zazwyczaj nie tłumaczy się na język polski inaczej jak tylko „wsparcie".

Nie wdając się w głębokie rozważania z zakresu językoznawstwa warto przypomnieć iż język angielski jest pod tym względem bardzo charakterystyczny. Jednemu polskiemu słowu odpowiada często kilka określeń angielskich i podobnie jest, gdy tłumaczymy z angielskiego na polski. Ten sam wyraz może mieć wiele odpowiedników polskich.

Będący przedmiotem rozważań „support" jest terminem wieloznacznym już w języku angielskim, a co dopiero w tłumaczeniach polskich.

W słowniku angielsko-polskim pod redakcją Janet Phillips „Oxford Wordpower" (Oxford University Press 1997 r.) hasło „support" występuje dwukrotnie i raz jako czasownik (7 znaczeń), drugi raz jako rzeczownik (6 znaczeń). Znaczenia są dość rozległe tematycznie od „dźwigać (ponosić) ciężar" do „zapewnić środki (w szczególności pieniądze) dla przeżycia (przetrwania)".

---

[86] Tamże, s. 130

[87] Płk dr inż. Włodzimierz Miszalski, „O wsparciu i zabezpieczeniu w logistyce", WAT, 1991.

Pomijając charakterystyczne dla języka angielskiego zjawisko konwersji (ten sam wyraz może być rzeczownikiem, czasownikiem, przymiotnikiem w zależności od pozycji w zdaniu) należy podkreślić bogactwo odcieni znaczeniowych wynikających z kontekstów i wyrazów towarzyszących, z którymi „support" jest używany.

W angielsko-polskim polsko-angielskim „Słowniku Wojskowym" („Bellona", wydanie 1, 1996 r.) po terminie „support" przetłumaczonym jako: podpierać, popierać; utrzymywać; podpora, poparcie, utrzymanie, wsparcie, **zabezpieczenie**, zamieszczono jeszcze tłumaczenie na język polski 21 terminów zawierających słowo „support", m.in. jako „wsparcie lotnicze", „wsparcie zintegrowane", „wsparcie logistyczne", „jednostka wsparcia" ale również „(combat) service support" przetłumaczono jako „służby zabezpieczenia bojowego (wsparcia), „zabezpieczenie materiałowo-techniczne" i in.

Sprawę w swoisty sposób dodatkowo komplikuje istnienie w języku angielskim również słowa „supply", które w ww słowniku tłumaczone jest jako „dostarczyć komuś coś", „zaopatrzyć kogoś w coś", „uzupełnić", „zastąpić" oraz użyte w 17-tu innych związkach słownych tłumaczonych m.in. jako „zaspokoić popyt", „zaopatrzenie towarzyszące", „skład, magazyn", „materiały jednorazowego użytku", „norma zaopatrzenia" i in. z czego można odnieść wrażenie, że funkcjom związanym z zaopatrzeniem (przypisanym logistyce) bliższe jest słowo „supply" niż „support".

Nie ułatwia tej sprawy „Słownik terminów i definicji NATO" (AAP-6U), gdzie omawiane terminy tłumaczone są podobnie z tym, że użyte są one w ponad 30-tu różnych związkach frazeologicznych *(załącznik 2)*.

Wydaje się zatem, że nasi zachodni koledzy po fachu też miewają od czasu do czasu problemy terminologiczne, wynikające z konieczności kontekstowego rozróżniania rozmaitych znaczeń słów „support" i „supply" i podejmują próby porządkowania terminologii. A może po prostu nie dzielą włosa na czworo i w ich rozumieniu, wszystko „załatwia" logistyka z pojęciem której obcują znacznie dłużej niż my?

2.2. Logistyka – wsparcie czy zabezpieczenie?

W kontekście podejmowanych w niniejszej pracy dysertacji dociekań, warto zastanowić się czy nie jest prawdziwa; nieco przewrotna, nieco żartobliwa teza, lansowana przez grono logistyków, że „logistyka nie jest wszystkim, ale wszystko bez logistyki jest niczym".

Może rzeczywiście, mówiąc o wsparciu i zabezpieczeniu wojsk na terytorium kraju wystarczy powiedzieć: **zapewnić logistykę** i wszystko będzie jasne?

W polskiej literaturze wojskowej termin „logistyka" pojawił się w zasadzie po II wojnie światowej, zazwyczaj w tłumaczeniach z literatury amerykańskiej dotyczącej spraw zaopatrzenia materiałowo-technicznego sił zbrojnych Obecnie używany jest dość powszechnie, zarówno w dziedzinie militarnej jak i w cywilnej działalności gospodarczej, w bardzo rozmaitych kontekstach i dla określenia często odległych od siebie działań.

W języku greckim *logisticos* znaczyło tyle co „sprawny w kalkulowaniu, rachowaniu”[88].

U autorów niemieckich często znaleźć można tezę o logistyce, jako sztuce „kalkulacji przestrzeni i czasu” oraz dowodzenie że jakoby już w starożytnym Bizancjum za cesarza Leona VI (886-911) słowa tego używano w znaczeniu wojskowym. Miało ono wiązać się z obliczaniem żołdu wojskom, ich zaopatrzeniem i uzbrojeniem[89].

Wiele nowych źródeł wskazuje na francuskie pochodzenie tego terminu. Znaczy ono-mieszkanie, kwatera; (od loger – mieszkać, kwaterować). Logistyka daje się więc wyraźnie połączyć z dawnym pojęciem obozowania wojsk, późniejszym – kwaterowaniem i wreszcie z powszechnie do niedawna stosowanym w naszej terminologii pojęciem „kwatermistrzostwa”. Według znanego teoretyka myśli wojskowej Henri de Jomini (1779-1869) „Logistyka (Logistique) jest sztuką rozrządzenia pochodami wojsk, sztuką skombinowania porządku wojsk w kolumnach, czasu ich wyjścia w podróż i środków ich komunikacji potrzebnych dla zapewnienia ich przybycia na punkt oznaczony; jest ona zasadą wiadomości i obowiązków oficerów sztabu głównego[90].

Logistyka w jego ujęciu była więc raczej częścią służby sztabów, gdyż oprócz organizacji zaopatrzenia miała także zajmować się kalkulacją sił i środków zgodnie z zamiarem walki. Sztab był ogniwem transmisji – po właściwym przetworzeniu – rozkazu dowódcy, a logistyka miała określony udział w pracy sztabu.

Badania dowodzą, że logistyka w znaczeniu wojskowym z literatury francuskiej zawędrowała do literatury amerykańskiej. W czasie I wojny światowej termin uległ pewnemu upowszechnieniu. W roku 1917 pojawiła się praca teoretyczna, pióra oficera marynarki wojennej Cyrusa Thorpe a – „Pure Logistics: The Science of War Preparations”.

Thorpe dzieli logistykę na tzw. czystą (pure logistics) i stosowaną (applied logistics). „Czysta logistyka nie jest niczym innym, jak naukowym wprowadzeniem do teorii logistyki – jej zakresu i funkcji spełnianej w nauce wojennej, wraz z szerokim zarysem jej organizacji”[91]. Teoria logistyczna stanowiłaby z kolei fundament, zbudowany z nielicznych zasad ogólnych, na którym opierałyby się metody logistyki stosowanej. Logistyka stosowana zajmuje się, według Thorpe`a, konkretnymi zagadnieniami podziału pracy w procesie przygotowania wojny i zaspokojenia jej materiałowych potrzeb. Tak więc w logistyce stosowanej można wyodrębnić logistykę wyżywienia i zaopatrzenia, transportu, finansów wojennych, budowy okrętów, produkcji amunicji itd.

Przykładowe obowiązki sztabu logistycznego sił morskich określone przez Thorpe'a obejmowały:

- „szkolenie personelu zatrudnionego w aparacie gospodarczym;

---

[88] Stankiewicz Wacław; Logistyka, MON, Warszawa 1968, s. 40.

[89] W wydanej w Polsce przed wojną niemieckiej encyklopedii wojskowej (t.V, s.102) znajdujemy hasło „logistyka” tłumaczone, jako „termin używany w literaturze wojskowej XVIII i XIX w. na określenie pewnych dziedzin sztuki wojennej, polegających przede wszystkim na ścisłej kalkulacji i rachunku”.

[90] (H.) Jomini, Obraz rozbiorowy przedniejszych kombinacji wojny, Mont-de-Marsan 1835, s. 44.

[91] Cytat z opracowania Thorpe C., Pure Logistics: The Science of War Preparations”, zaczerpnęłem z pracy Stankiewicza W., Logistyka, MON, Warszawa 1968, s. 45.

- określanie kwalifikacji niezbędnych w danej dziedzinie służb logistycznych i składanie zapotrzebowań na kadry;
- budowa i remont okrętów oraz instalacji brzegowych;
- produkcja uzbrojenia, wyposażenia oraz jego remont, magazynowanie i dystrybucja;
- gospodarka sprzętem służby medycznej oraz usługi sanitarne;
- zakupy i dystrybucja pozostałych materiałów;
- płace, rachunkowość i kontrola finansowa;
- gospodarka transportowa i magazynowa;
- współpraca z administracją cywilną;
- opieka religijna i socjalna;
- zarządzanie trwałym majątkiem wojskowym"[92].

Praca Thorpe'a nie wywarła jednakże prawie żadnego wpływu na upowszechnienie się terminu "logistyka czysta" i "stosowana".

Z interpretacją logistyki poczynano sobie dość swobodnie. Rodzaje sił zbrojnych (amerykańskie) definiowały logistykę pod kątem widzenia własnej specyfiki zaopatrzenia materiałowo-technicznego i struktury organizacyjnej. Do zakresu logistyki włączano prawie wszystkie elementy administracji i kierowania wojskami, z wyjątkiem szkolenia. Nawet oficjalne definicje logistyki stosowane w urzędowych dokumentach i regulaminach zmieniały się z roku na rok.

Próby wprowadzenia ładu terminologicznego podejmowano w Stanach Zjednoczonych systematycznie od roku 1948. Dowództwa rodzajów sił zbrojnych zgodziły się wówczas na jednolitą, oficjalną definicję logistyki. Była to definicja typu enumeratywnego. Wyliczała w istocie wszystkie rodzaje działalności wewnętrznej sił zbrojnych dotyczące zaopatrzenia materiałowego, administracji, budowy instalacji, a nawet rekrutacji ludzi. W roku 1950 dodano do tego zakresu jeszcze szkolenie i opiekę socjalną oraz „zakup i świadczenie usług". Źródła podają, że był to największy zanotowany zakres pojęcia logistyki"[93]. Od tego czasu obserwuje się raczej tendencję do zawężania go.

W latach sześćdziesiątych ub. wieku zakres logistyki w interpretacji amerykańskiej obejmował: wszystkie aspekty transportu, zakupy, budownictwo i eksploatację urządzeń wojskowych; cały wachlarz zagadnień zaopatrzenia materiałowo-technicznego (od planowania do dystrybucji), eksploatacji i konserwacji, po rozmaite usługi na rzecz sił zbrojnych. Skreślono z listy funkcje rekrutacyjno-kadrowe, lecz pozostawiono szpitalnictwo i ewakuację rannych. Nawet urzędowe wprowadzenie ładu do terminologii nie zlikwidowało wszystkich trudności językowych. Można spotkać się np. z pojęciem logistics and administration lub logistics and supply. Kolejną próbą uporządkowania różnic pojęciowych była, wydana w 1959 praca amerykańskiego kontradmirała w stanie spoczynku, Henry E. Ecclesa, zatytułowana *„Logistics in the National Defense"*.

Eccles w sposób bardzo wyraźny, rozszerzył pojęcie logistyki, traktując proces logistyczny jako pomost łączący gospodarkę narodową z obszarem działania sił zbrojnych.

---

[92] Tmże, s. 46

[93] Przytaczam za Stankiewicz W., Logistyka, MON, Warszawa 1968, s. 55.

Według Ecclesa logistyką wojskową (*military logistics*) jest planowanie i realizacja zabezpieczenia materiałowego narodowych sił zbrojnych oraz stworzenie odpowiednich warunków do wykonania stawianych im zadań. Odpowiednio, logistyka cywilna (*civilian logistics*) byłaby planowaniem gromadzenia i dystrybucji zapasów towarów, środków materiałowo-technicznych oraz świadczeniem usług w celu zabezpieczenia wykonania zadań przez sektor cywilny gospodarki narodowej. Na szczeblu ogólnopaństwowym mamy do czynienia z logistyką narodową (*national logistics*), która ma się także zajmować planowaniem, gromadzeniem i dystrybucją dóbr i usług, lecz w szerokim zakresie zarówno dla potrzeb narodowych, jak i w celu-wypełnienia zobowiązań międzynarodowych. Prowadzi to wreszcie do pojęcia logistyki międzynarodowej (*international logistics*), obejmującej problemy ekonomiki sojuszów militarnych i ewentualne zagadnienia zaopatrzenia koalicyjnych sił zbrojnych[94].

Rozwój ten szedł różnymi drogami. W swoim czasie wysuwane były nawet propozycje utworzenia czwartego rodzaju sił zbrojnych - „wojsk logistycznych", jako równorzędnego partnera pozostałych rodzajów. Wyłoniła się jednak kwestia kontroli dowódcy teatru działań wojennych, dowódców związków operacyjnych i innych dowódców nad logistyką. Czy powinni oni sprawować bezpośrednią kontrolę nad pracą tyłów, czy też raczej koordynować i uzgadniać plany? Powstało więc pytanie o zasadę jednoosobowego dowodzenia i odpowiedzialności.

Z czasem pomysłu tego zaniechano, choć oczywiście nie zaniechano prac nad rozwojem logistyki.

Źródeł nowoczesnej koncepcji logistyki można szukać w rozwoju logistyki wojskowej w czasie II wojny światowej i oczywiście po jej zakończeniu, do czasów nam współczesnych.

Wojna w Zatoce Perskiej (1991 r.) potwierdziła znaczenie logistyki dla skuteczności działań wojennych. Wojnę tę nazywano wręcz „wojną logistyczną", a dowódcy wojskowi i cywilni wielokrotnie podkreślali znaczenie zintegrowanego łańcucha dostaw wspierającego właściwe działania wojenne. Nie ulega wątpliwości, że to właśnie koncepcja zintegrowanej logistyki przesądziła o powodzeniu tych działań w czasie działań w Zatoce.

Każde państwo rozwija swoje zasady logistyczne, organizację oraz praktykę. Jako rezultat międzynarodowej i wewnętrznej polityki, doświadczeń wojskowych oraz uwarunkowań geograficznych danego państwa są one ciągle doskonalone. W NATO przyjęto pewne ogólne zasady uwzględniające dodatkowe wymogi wspólnego działania w ramach wielonarodowego Sojuszu.

Uzgodnione definicje, w tym logistyczne, zawarte są w „Słowniku terminów i definicji NATO" *(AAP-6 – ang. Allied Administrative Publication).*

Według jednej z definicji **„Logistyka to:**

- nauka o planowaniu i realizowaniu przewozów oraz utrzymywaniu w gotowości wojsk do użycia. W najbardziej zwięzłym znaczeniu są to te aspekty działalności wojskowecj, które dotyczą:

1). projektowania i rozwoju, pozyskiwania, przechowywania, dystrybucji, transportu, eksploatacji, ewakuacji i pozbywania się materiału;
2). przemieszczania stanów osobowych (transport osobowy);

---

[94] H.E. Eccles, op cit., s. 46-49.

3). pozyskiwania lub budowy, utrzymania, użytkowania i pozbywania się obiektów, ich eksploatacja i zarządzanie;
4). pozyskiwania i świadczenia usług;
5). zabezpieczenia medycznego i służby zdrowia"[95].

W celu doprecyzowania funkcji logistyki zaproponowano pewien umowny podział i zdefiniowano go następująco:

„**Logistyka produkcji** – to część logistyki zajmująca się badaniem, projektowaniem, rozwojem, wytwarzaniem i odbiorem materiału. Obejmuje ona: standaryzację i interoperacyjność, kontraktowanie, zapewnienie jakości, dostawy części zamiennych, analizę niezawodności i uszkodzeń, standardy bezpieczeństwa sprzętu, specyfikację i procesy produkcji, weryfikację i testowanie (włącznie z dostarczaniem niezbędnych urządzeń), kodyfikację, dokumentację sprzętu, ewidencjonowanie i modyfikację konfiguracji.

Logistyka konsumenta – to część logistyki zajmująca się wstępnym przyjęciem zaopatrzenia od dostawców, magazynowaniem, transportem, eksploatacją (włącznie z obsługiwaniami i remontami) oraz rozmieszczeniem, wykorzystywaniem i pozbywaniem się materiałów. Obejmuje ona: sterowanie zapasami, dostarczanie lub budowę obiektów (wyłączając materiały i urządzenia związane z logistyką produkcji), sterowanie przepływem ludzi i materiałów, ewidencję i sprawozdawczość dotyczącą niezawodności i uszkodzeń, przestrzeganie standardów bezpiecznego magazynowania, transport wewnętrzny i prace przeładunkowe oraz związane z tym szkolenie[96]".

Polityka i zasady logistyki pozwalają ukierunkować NATO i władze państw członkowskich na doskonalenie obowiązujących koncepcji, procedur i struktur logistycznych. Zasady te wyłożone są w całym szeregu dokumentów, na których czele wymienić należy z „Połączoną doktrynę logistyczną" – A.J.P-4. Dokument ten będzie jeszcze przedmiotem rozważań. Jak można zauważyć w powyższych definicjach, w sposób mniej lub bardziej zamierzony, uniknięto słów „wsparcie" i „zabezpieczenie". Jest to nieco dziwne w świetle faktu, że zgodnie z obowiązującymi w NATO definicjami również ujętymi we wspomnianej już publikacji AAP-6, ***combat support*** **(CS),** według polskiego przekładu, oznacza **wsparcie bojowe** (wsparcie jednostek bojowych pod względem ogniowym i operacyjnym), natomiast ***combat service support*** **(CSS)** – zabezpieczenie (wsparcie wg innych tłumaczeń) jednostek bojowych głównie w dziedzinie **administracji i logistyki (logistyczne).**

Wsparcie bojowe (CS) obejmuje zabezpieczenie jednostek bojowych w zakresie wsparcia ogniowego i operacyjnego, przy czym:

- **wsparcie ogniowe** – obejmuje użycie wszelkiego dostępnego uzbrojenia, w tym również lotniczego oraz wykorzystanie sił i środków niezbędnych do wypracowania danych do strzelania. Do jego zapewnienia niezbędny jest sprzęt zabezpieczający prowadzenie ognia, a także:
  - pozyskiwanie informacji o celu;
  - integrację, koordynację i kierowanie ogniem;
  - prowadzenie rozpoznania i obserwacji;

[95] AAP-6, Słownik terminów i definicji NATO, tłum. polskie, Warszawa 1997, s. 186.
[96] Tamże, s. 187.

- współpracę i wykorzystanie środków napadu powietrznego;

- **wsparcie operacyjne** – obejmuje dowolną formę wsparcia realizowanego na rzecz sił prowadzących walkę, inną aniżeli wsparcie ogniowe i **zabezpieczenie logistyczne**. Może ono obejmować:
  - wykorzystanie samolotów i śmigłowców;
  - obronę powietrzną;
  - zabezpieczenie inżynieryjne;
  - zabezpieczenie chemiczne;
  - zabezpieczenie hydrometeorologiczne;
  - walkę radioelektroniczną.
- **wykorzystanie samolotów i śmigłowców** obejmuje realizację zadań związanych ze zwalczaniem zagrożenia z powietrza, transportem powietrznym, zabezpieczeniem działań sił specjalnych, prowadzeniem poszukiwania i ratownictwa w warunkach bojowych, operacjami powietrzno-desantowymi, ewakuacją rannych, zabezpieczeniem działań realizowanych w ramach zabezpieczenia logistycznego, organizacją wysuniętych punktów uzbrojenia i tankowania statków powietrznych oraz powietrznych stanowisk dowodzenia i kierowania;
- **obrona powietrzna** obejmuje realizację zadań związanych z ochroną sił własnych, zapewnieniem przykrycia lotniczego działań realizowanych przez siły własne oraz wsparciem działań prowadzonych w ramach rozpoznania sytuacji;
- **zabezpieczenie inżynieryjne** obejmuje:
  - zabezpieczenie mobilności sił własnych poprzez szybką ocenę prawdopodobnych przeszkód, szybkie wykrycie i rozpoznanie przeszkód, sprawne ich pokonywanie, zabezpieczenie forsowania przepraw wodnych i suchych, zwalczanie zagrożenia minowego, wytyczanie bezpiecznych tras przejścia, zabezpieczenie działań wysuniętych jednostek lotnictwa;
  - przeciwdziałanie mobilności przeciwnika w zakresie tworzenia przeszkód zmniejszających i ograniczających jego zdolności wykonywania manewru;
  - wsparcie sił własnych w zakresie zdolności do przetrwania poprzez zapewnienie ochrony stanów osobowych, systemów uzbrojenia i sprzętu, wykorzystanie działań pozornych i maskowanie;
  - ogólne wsparcie inżynieryjne w zakresie awaryjnego zaopatrywania w wodę, konstruowanie lotnisk polowych i punktów awaryjnego lądowania oraz ich naprawę, utrzymanie głównych tras zaopatrzenia, linii kolejowych i portów, zwalczanie zagrożenia minowego, zabezpieczenie magazynów paliwowych i dystrybucji paliwa, zabezpieczenie kartograficzne i hydrometeorologiczne, prowadzenie zabiegów specjalnych (odkażanie i dezaktywacja);
- **walka radioelektroniczna i akustyczna** obejmuje wykorzystanie spektrum elektromagnetycznego i akustycznego w celu wykrycia, lokalizacji oraz zwalczania sił i środków przeciwnika przy jednoczesnym uniemożliwieniu mu realizacji tego typu przedsięwzięć w stosunku do naszych sił.

Jak wynika z powyższego wyliczenia zakres przedsięwzięć z zakresu wsparcia i zabezpieczenia sił zbrojnych (poza logistyką), jest niezwykle bogaty i istotny z punktu widzenia potrzeb pola walki.

Zabezpieczenie logistyczne (CSS) to zabezpieczenie jednostek bojowych, głównie w dziedzinie administracji i utrzymania ciągłości zaopatrzenia oraz trwałości sił zbrojnych. Zabezpieczenie logistyczne realizowane jest w celu utrzymania niezbędnego potencjału bojowego sił, przez okres czasu, jaki jest im niezbędny do realizacji celów i zadań. W głównej mierze obejmuje ono:

- zaopatrzenie w środki materiałowe i bojowe z uwzględnieniem ich magazynowania, obsługiwania i transportu;
- utrzymanie i naprawy środków materiałowych i bojowych;
- zabezpieczenie medyczne;
- uzupełnienie stanów osobowych i sprzętu;
- zapewnienie niezbędnych usług i usługi socjalnej.

Podstawowym zadaniem właściwego zabezpieczenia logistycznego jest dostarczenie niezbędnego zaopatrzenia w stanie nadającym się do eksploatacji. Zadania tego choć bardzo ważnego i znaczącego w swojej istocie nie można jednak utożsamiać z wszechstronnym wsparciem i zabezpieczeniem.

Po tych analizach, w zasadzie wojskowych dokumentów, celowe jest zwrócenie uwagi na nabierające w NATO coraz większego znaczenia **Planowanie Cywilne dla Potrzeb Sytuacji Nadzwyczajnych** *(CEP – ang. Civil Emergency Planning).*

W Koncepcji Strategicznej Sojuszu większy nacisk położono na zarządzanie w sytuacji kryzysu i wsparcie wojsk przez cywilne instytucje, szczególnie przy koordynacji transportu cywilnego i planowania mobilizacyjnego. CEP prowadzone jest przez wszystkie departamenty (resorty) poszczególnych państw. W ten sposób wyraża się rozszerzona **odpowiedzialność rządów za mobilizację zasobów narodowych: energii, zasobów ludzkich, systemów transportowych, opieki medycznej, zdolności produkcyjnych przemysłu, żywności i rolnictwa, surowców, telekomunikacji oraz przedsięwzięć obrony cywilnej w okresie kryzysu lub wojny.**

To, co w NATO nosi nazwę *Civil Emergency Planning* w Polsce nazywano **gotowością obronną sektora cywilnego**. Jeśli porównamy przytoczone wyżej zestawienie zadań realizowanych w ramach CEP dochodzimy do znanego u nas pojęcia **wsparcia cywilnego**, czyli zbioru przedsięwzięć realizowanych w dziedzinie obronności przez pozamilitarny podsystem systemu obronnego państwa.

Znamienne, ale w toku dociekań można odkryć pewną ciekawą prawidłowość. Osoby związane z tzw. sferą pozamilitarną hołdują właśnie pojęciu „wsparcie" z bardzo szerokimi konotacjami. Odnosi się wręcz wrażenie, że nie lubią „zabezpieczać", co jest chyba jednak zrozumiałe, bowiem organizacje spoza sił zbrojnych rzeczywiście będą je raczej wspierać pozostawiając funkcję zabezpieczenia im samym.

W rezultacie takiej postawy autorzy zajmujący się wsparciem cywilnym, używają konsekwentnie pojęć:

„**Wsparcie operacyjne** – to działania specjalistycznych sił i środków, które wspierają siły wojskowe w osiąganiu ich głównego celu. Wsparcie to w zasadzie

nie odbiega swą postacią od właściwych działań militarnych. Wiele sił cywilnych (służb, inspekcji, policji i straży) posiada zdolności do wykonania tych samych, lub podobnych, co siły wojskowe zadań. Mogą to być m.in.: siły i środki wywiadu i kontrwywiadu, siły medyczne, sanitarne i weterynaryjne, łączności, ochrony środowiska, policyjne, transportu, a także szereg innych reprezentujących sektor cywilny z pozarządowymi włącznie[97].

Wsparcie logistyczne – to działania władz cywilnych mające na celu udostępnienie siłom wojskowym pomocy materialnej i usługowej w rejonie działań, by zapewnić pomyślne wykonanie misji.

Wsparcie informacyjne – to działania władz cywilnych mające na celu udostępnienie siłom wojskowym urządzeń i nośników informacji oraz niezbędnych wiadomości do wykonania misji.

Wsparcie moralne – to działania władz cywilnych mające na celu udzielenie wsparcia siłom wojskowym w zakresie edukacji, posług religijnych, uzyskania społecznej akceptacji, ochrony ofiar i poszkodowanych, a więc w całym obszarze społecznym celu i skutków działania sił zbrojnych.

Przywołane przykłady ustaleń, dotyczące działalności wspierającej siły zbrojne, a realizowanej przez instytucje cywilne w sposób jednoznaczny wskazują, że wsparcie i zabezpieczenie nie jest domeną wyłącznie wojskową. Nawiązując do postawionej na początku rozdziału tezy można również z całą pewnością stwierdzić, że „**logistyka to nie wszystko**".

Podsumowując dotychczasowe dociekania, można zgodzić się z twierdzeniem, że kiedy mówimy o działaniach mających na celu podtrzymanie sprawności i zdolności bojowej walczących wojsk, o działaniach umożliwiających przetrwanie, przeżycie, wykonanie zadań – nie ma, jak wynika z dotychczasowej wiedzy, praktyczniejszego terminu niż „zabezpieczenie".

Zabezpieczenie zatem to **bezpośrednie** stworzenie odpowiednich warunków wojskom do sprawnego działania. Odnosić się więc ono będzie do wielu rodzajów wojsk i służb, w tym do logistyki i to przede wszystkim własnej, rozumianej nie jako narodowa ale autonomiczna, etatowa, która wchodzi w skład wojsk określonego szczebla (*załącznik 3*). Trudno bowiem przyjąć, że własne pododdziały logistyczne wspierają batalion czy brygadę. One po prostu razem z nim wykonują zadanie.

Użycie terminu „wsparcie" w tym „logistyczne" podobnie jak „wsparcie artyleryjskie" czy „wsparcie lotnicze" może być uzasadnione dla określenia działań **wyższego szczebla na korzyść niższego szczebla** lub np. sąsiada. Będzie ono miało miejsce w sytuacji, gdzie niezbędne będzie wzmocnienie, spotęgowanie potencjału niższego szczebla (*załącznik 4*).

Przez analogię w świetle wszystkich dotychczasowych wywodów, termin „wsparcie" jest więc absolutnie uzasadniony dla realizacji zadań państwa na rzecz wojsk sojuszniczych działających na jego terytorium (w jego interesie), (*załącznik 5)* niezależnie od tego, kto będzie realizatorem owego wsparcia – siły zbrojne czy organizacje (instytucje, struktury) pozamilitarne państwa goszczącego (*załącznik 6*).

---

[97] Ketler W., Wiedza Obronna, kwartalnik 3/198, Warszawa 2001, s. 36.

Ta forma aktywności państwa przejawiać się będzie przede wszystkim w drodze realizacji zadań państwa-gospodarza - HNS *(od ang. Host Nation Support).*

2.3. Istota HNS

Według przyjętej w NATO definicji **„Wsparcie przez państwo - gospodarza** to cywilna i wojskowa pomoc, udzielana przez państwo-gospodarza w czasie pokoju, kryzysu i wojny, wojskom sojuszniczym i instytucjom, które są rozmieszczone na terytorium państwa-gospodarza, prowadzą działania na nim, lub przemieszczają się przez nie; podstawę takiej pomocy stanowią porozumienia zawarte pomiędzy właściwymi władzami państwa-gospodarza (państw-gospodarzy) i państwa wysyłającego (państw wysyłających) i/lub władzami NATO"[98].

„Państwem-gospodarzem (Host Nation – HN) jest państwo, które przyjmuje wojska i/lub zaopatrzenie wojsk sojuszniczych oraz instytucje, rozmieszczone na terytorium państwa-gospodarza, prowadzące działania na nim, lub przemieszczające się przez nie"[99].

„Państwo wysyłające (Sending Nation – SN) to państwo wydzielające swoje wojska, zaopatrzenie i/lub narodowe komponenty sił wielonarodowych i zgłaszające potrzebę uzyskania wsparcia, logistycznego oraz innego, podczas przemieszczania się przez terytorium państwa-gospodarza lub prowadzenia działań na tym terytorium"[100].

Należy zwrócić uwagę, że wsparcie przez państwo-gospodarza nie stanowi o zabezpieczeniu przyjmowanych wojsk, lecz jedynie o udzielaniu im pomocy; że pomoc ta ma charakter nie tylko wojskowy, ale i cywilny i udziela się jej na podstawie porozumień zawieranych pomiędzy rządami zainteresowanych państw.

Podstawowe dokumenty sojusznicze odnoszące się do problemów HNS to:

- MC 334/1 – „Zasady i polityka NATO w zakresie planowania Wsparcia Państwa Gospodarza /HNS/" *(*ang. *„NATO Principles and Policies for HNS")* i opracowania na ich podstawie *„Sojusznicza doktryna i procedury połączonego wsparcia przez państwo-gospodarza AJP – 4.5"* (ang. *„Allied Joint Host Nation Support Doctrine and Procedures")*. MC 336/1 – „Koncepcja Ruchu Wojsk i Transportu dla NATO" *(ang. „The Movement and Transportation Concept for NATO");*
- MC 326 – „Wytyczne i Zasady Wsparcia Medycznego dla NATO" *(ang. „Medical Support Precepts and Guidance for NATO");*
- BI – MNC SHAPE – 70B - „Zasady Wsparcia HNS w Operacjach";
- ALP – 12 - „Przewodnik planowania i przygotowania porozumień oraz ustaleń w zakresie HNS";
- AJP 4/5 - „Procedury i doktryna HNS".

---

[98] MC 334/1 NATO Principles and Policies for HNS Planning – Zasady i polityka NATO w zakresie planowania wsparcia państwa-gospodarza /HNS/, tłumaczenie polskie, MON, Warszawa 1998, s. 5.
[99] Tamże, s.5.
[100] Tamże, s.5.

Na podstawie zaprezentowanych wyżej dokumentów Sojuszu i doświadczeń innych państw można skonkludować, że wsparcie udzielane przez państwo przyjmujące powinno objąć (*załącznik 7*):

- udzielanie pomocy (ułatwień) w czasie przyjęcia na granicy państwa;
- zapewnianie swobody przegrupowania do rejonu operacji, rozmieszczania wojsk w terenie i działań;
- dostarczanie niezbędnych materiałów, usług i pomocy.

Zgodnie ze stosownymi regulacjami NATO wsparcie realizuje się głównie siłami wojskowymi, z wykorzystaniem zasobów wojskowych. Równocześnie dąży się jednak do maksymalizacji wyzyskania możliwości środków cywilnych – jeśli jest to celowe, realne, dostępne na czas i korzystne finansowo. Użycie zasobów cywilnych wiąże się bowiem z angażowaniem gospodarki gospodarza (niekiedy z jej mobilizacją) i jest łatwo dostępne raczej w rejonach uprzemysłowionych, przy czym sięganie do cywilnych źródeł zasilania pozwala utrzymywać nienaruszone zasoby własne wojska i obniżać koszty podejmowanych działań.

Wsparcie wojsk sojuszniczych może obejmować:

- udostępnianie portów, lotnisk, dróg i szlaków kolejowych wraz z towarzyszącą im infrastrukturą oraz zapewnienie ich ochrony;
- kierowanie ruchem wojsk;
- udostępnianie rejonów na rozmieszczenie i pobyt wojsk, wraz z niezbędną stacjonarną infrastrukturą kwaterunkowo-usługową;
- zaopatrywanie przybyłych wojsk w powszechnie stosowane środki: wodę, żywność, materiały pędne i niektóre smary, umundurowanie, narzędzia, części zapasowe, środki saperskie i amunicję oraz materiały kartograficzne;
- obsługiwanie i remont sprzętu;
- świadczenie szerokiego zakresu usług, w tym: pralniczych, kąpielowych, handlowych, pocztowych, pogrzebowych, pozyskiwania siły roboczej;
- udzielanie ograniczonej pomocy w zabezpieczeniu w układzie narodowym);
- pomoc w zawieraniu lokalnych kontraktów z cywilnymi dostawcami środków zaopatrzenia i usług;
- pośrednictwo i pomoc w księgowaniu i finansowaniu dostaw oraz rozliczaniu ewentualnych roszczeń.

Ponadto w ramach działań bojowych wojsk mogą być realizowane:

- rozpoznanie wojskowe i informowanie operacyjne;
- zabezpieczenie inżynieryjne (zwłaszcza przepraw przez przeszkody wodne, torowanie dróg i usuwanie niewybuchów);
- działania porządkowe żandarmerii, ochrona wojsk i obiektów w rejonach tyłowych;
- udostępnienie stacjonarnej sieci łączności;
- pomoc w ewakuacji jeńców wojennych.

Polskie regulacje prawne umożliwiające udzielenie wsparcia wojskom sojuszniczym omówione zostaną w dalszej części dysertacji.

Doświadczenia innych państw NATO uzmysławiają nie tyle potrzebę, co wręcz konieczność rozszerzenia powyższego zestawu o dodatkowe zadania podejmowane w interesie samego państwa, np.:

- dostarczanie sojusznikom informacji wojskowych, gospodarczych i społecznych o rejonach działań;
- działania (operacje) psychologiczne;
- ochronę interesów państwa goszczącego i jego obywateli;
- dążenia do minimalizowania ewentualnych zniszczeń wojennych;
- tworzenie we współpracy z prasą, radiem i telewizją klimatu przychylności dla goszczonych wojsk.

Reasumując, **HNS powinno obejmować nie tylko zaopatrzenie, usługi i infrastrukturę (czyli zabezpieczenie logistyczne), ale także dostarczenie sojusznikom innych „produktów", jakimi są informacje, swoboda działania, bezpieczeństwo i poparcie społeczne**(*Załącznik 8*).

Ważne jest przy tym, aby potrzebne zaopatrzenie i urządzenia pomocnicze były dostarczane:

- w potrzebnych ilościach;
- we właściwym czasie;
- we wskazane miejsca;
- w należytej jakości (w stanie użyteczności).

Podstawę dla udzielenia wsparcia daje ratyfikowana w 1998 r. Umowa między stronami Traktatu Północnoatlantyckiego dotycząca statusu ich sił zbrojnych[101], która w art. I ust. 2 przewiduje zastosowanie umowy w stosunku do władz administracyjnych umawiających się stron w granicach administrowanych przez nie terenów. Zasadnicze znaczenie ma art. IX przewidujący możliwość nabywania na miejscu towarów i usług na tych samych zasadach i przeważnie przez te same organy, które dokonują zakupów na potrzeby SZ RP[102].

Ust. 3 tego artykułu ustala, że udostępnienie przez „władze państwa przyjmującego" potrzebnych gruntów, budynków i urządzeń będzie odbywało się na zasadach dotyczących zakwaterowania SZ państwa przyjmującego.

Z kolei ust. 4 reguluje sprawę świadczeń osobistych („cywilnej siły roboczej"), przewidując zastosowanie przepisów kraju goszczącego (Polski).

Wykładnię i uszczegółowienie trybu postępowania wobec goszczących wojsk daje Ustawa z 23 września 1999 r. o zasadach pobytu wojsk obcych na terytorium Rzeczypospolitej Polskiej oraz zasadach ich przemieszczania się przez to terytorium[103]. Także i ona odwołuje się do stosowania zasad przyjętych wobec SZ RP (np. w sprawach świadczeń zdrowotnych udzielanych przez publiczne zakłady opieki zdrowotnej, korzystania z dróg publicznych, przewozu materiałów niebezpiecznych oraz korzystania z linii i urządzeń telekomunikacyjnych, a także pasm częstotliwości).

Powyższe pozwala sądzić, że zabezpieczenie potrzeb jednostek NATO na terytorium Polski będzie odbywało się w ogólnych ramach zadań realizowanych

---

[101] Tzw. SOFA, Dz. U. RP Nr 97 z 1998 r., poz. 504.

[102] K. Dorosz. R. Kalinowski, *Wojskowa administracja niezespolona w systemie obronności,* Warszawa 2001r., s. 21.

[103] Dz. U. RP nr 93 poz. 1063. W szczególności reguluje ona sprawy szkolenia na polskich poligonach, choć może mieć zastosowanie do realizacji zadań HNS.

przez administrację publiczną na rzecz SZ RP i na tych samych zasadach i do standardu tego powinno się dążyć.

2.4. Relacje między HNS i CIMIC

Często można spotkać się z sytuacją, kiedy przywołując słowo „wsparcie" niejako automatycznie pojawia się jak hasło, wręcz zapala się w umyśle lampka z napisem – HNS.

Jest to zbyt uproszczony, wręcz mylny odruch.

Otóż nie należy w tym miejscu zapominać o procesie CIMIC *(ang. Civil Military Cooperation)*, czyli wieloaspektowej współpracy cywilno-wojskowej.

CIMIC to współpraca i koordynacja mająca na celu efektywne i sprawne wykonanie misji przez właściwego dowódcę NATO na płaszczyźnie zrozumienia i pomocy podmiotów cywilnych, ludności miejscowej, agencji rządowych i pozarządowych.

Współpraca cywilno-wojskowa jest pojmowana obecnie w NATO jako: koordynacja i współpraca, w celu wspierania zadania (misji) między dowódcą NATO i ludnością cywilną, włącznie z narodowymi i lokalnymi władzami[104].

Rolą CIMIC w sprawach HNS jest ułatwienie dostępu do zasobów cywilnych i zapewnienie, że korzystanie z nich nie zaszkodzi miejscowej ludności.

CIMIC pomaga w bilansowaniu (równoważeniu) wykorzystania zasobów cywilnych przez NATO, ludność i organizacje – międzynarodowe i pozarządowe. Funkcja ta nazywana jest cywilno-wojskowym zarządzaniem zasobami CMRM. (*ang. Civil-Military Resource Management*).

CIMIC powinna też szacować wpływ obecności wojskowej na miejscową gospodarkę i sugerować ich racjonalne wykorzystanie przez stronę wojskową i cywilną dla zgodnego zabezpieczenia potrzeb obu stron. W krytycznych sytuacjach konieczne może być poszukiwanie przez dowódców odpowiednich władz cywilnych dla racjonowania towarów miejscowych niezbędnych dla prowadzenia działań wojskowych i bytowania ludności. W tej sytuacji zadaniem CIMIC będzie monitorowanie dystrybucji tych zasobów.

Wspólne cywilno-wojskowe zarządzanie zasobami (CMRM) powinno zrealizować następujące zadania:

- nawiązanie i utrzymanie stosunków z dostawcami środków cywilnych;
- zapewnienie wyważonego korzystania z zasobów przez wojska, ludność i wszystkie organizacje cywilne w obszarze działań, by misja spełniania była bez nadmiernej niewygody dla ludności.

W świetle powyższego nie należy więc utożsamiać oczywiście HNS i CIMIC. Zgodzić się należy z poglądem płk dypl. Hieronima Szafrana z AON, wyrażonym m.in. w czasie jednego z seminarium prowadzonym w tejże uczelni, że „CIMIC jest pojęciem szerszym od HNS"[105], choć może lepiej byłoby użyć słowa – bardziej ogólnym, wszechogarniającym niż HNS. Z reguły CIMIC będzie wykorzystywana do ułatwienia wykonania zadań HNS, w szczególności dla

---

[104] AAP-6, Słownik terminów i definicji NATO, tłumaczenie polskie, MON, Warszawa, s. 38.

[105] Materiały z seminarium przeprowadzonego 15.02.2001 r. na WSO AON: „Problemy tworzenia obronnego systemu wojskowego", s. 28.

uzyskania dostępu do zasobów cywilnych i ich spożytkowania oraz zapewnienia, że korzystanie z nich nie będzie odbywało się nadmiernym kosztem miejscowej ludności, nie zaszkodzi gospodarce narodowej, środowisku, czy też nie zakłóci pracy chociażby instytucji rządowych i pozarządowych (w tym humanitarnych).

Chciałoby się wręcz powiedzieć, że CIMIC jest sprawą bardziej delikatną niż HNS. W pełni dowodzą tego działania wojsk NATO na Bałkanach, gdzie wielokrotnie umiejętna współpraca dowódców kontyngentów wojskowych z miejscową ludnością decydowała o powodzeniu misji i na odwrót – brak takowej, często zaprzepaszczał szansę rozwiązania niezwykle trudnych problemów narodowościowych w tamtym regionie.

Tylko takie podejście gwarantować będzie utożsamienie się społeczeństwa z działaniami wojsk, a niezwykle trudne jest prowadzenie wojny bez wsparcia narodu.

Rolę CIMIC trudno więc przecenić, jedną jej stroną będzie niewątpliwie miejscowa administracja. Nie jest więc przypadkiem, że w AJP-9 znajdujemy zdanie w odniesieniu do CIMIC: „Rola ta wypełnia większą część rdzenia funkcji wsparcia dla wojsk."[106]

Przygotowanie systemu obronnego obejmować więc musi przygotowanie wielu elementów instytucji i organów, w tym przygotowanie organów konstytucyjnych i ich aparatu wykonawczego. Aparat taki to przede wszystkim administracja, zespół organów i urzędników, którzy decydują o sprawności funkcjonowania państwa we wszystkich jego dziedzinach działalności.

W pełni uzasadniona bowiem może się okazać teza, że to sprawna administracja decydować będzie o poziomie realizacji zadań narodowych na rzecz Sojuszu. Poświęcona będzie tej tezie część kolejnego rozdziału niniejszej dysertacji.

Z powyższych analiz nasuwa się wniosek iż kluczem do znalezienia narodowych rozwiązań w dziedzinie wsparcia i zabezpieczenia sił zbrojnych, nie może być semantyka. Rozwiązań szukać należy raczej w treści, istocie realizowanych przedsięwzięć, uwzględniając przy tym specyfikę języka wojskowego, utarte przez lata przyzwyczajenia i nawyki w posługiwaniu się terminologią wojskową.

Żadne z powyższych przyzwyczajeń i nawyków oraz prezentowanych wcześniej potrzeb, wymogów i doświadczeń nie przesądza o organizacji narodowego systemu działań, które służyć mają wspieraniu i zabezpieczeniu sił zbrojnych.

2.5. Wsparcie i zabezpieczenie narodowe - pojęcie, definicja, cel i istota.

Przedstawione wyższe analizy i rozważania dobitnie wskazują na potrzebę wykreowania aparatu pojęciowego, a przede wszystkim narodowych rozwiązań, które pozwoliłyby skodyfikować elementy systemu oraz realizować wsparcie i zabezpieczenie sił zbrojnych, zarówno własnych i sojuszniczych, działających na terytorium Polski, a także realizować inne zadania wynikające z istoty systemu obronnego państwa w tym obowiązków państwa-gospodarza.

---

[106] AJP-9, p. 401, s. XXII.

Tak rozumując, należy przyjąć, że „**wsparcie narodowe** to strategiczne, obok działań wojsk operacyjnych, przedsięwzięcia obronne na terytorium państwa-członka NATO – prowadzone w układzie obrony terytorialnej wespół z logistyką stacjonarną na **rzecz sojuszniczych** wojsk operacyjnych oraz ludności w sytuacjach zagrożenia jej życia i mienia. Obejmuje ono działalność instytucji odpowiedzialnych za realizacje zadań wynikających z obowiązków państwa-gospodarza (HNS) oraz mobilizację wojsk i gospodarki narodowej, terytorialnych organów dowodzenia, wojsk obrony terytorialnej, formacji i organizacji pozamilitarnego układu obronnego podległego administracji rządowej, a także obronnie przygotowanego społeczeństwa[107]".

W celu realizacji wsparcia narodowego niezbędny jest sprawny **system wsparcia narodowego,** którego **celem** jest wzmocnienie możliwości prowadzenia działań obronno-ochronnych na terytorium państwa oraz zapewnienie zintegrowanego wielorakiego wsparcia na rzecz **wojsk sojuszniczych** w ramach realizacji zobowiązań wynikających z roli państwa-gospodarza, udziału w działaniach ratowniczych oraz likwidacji skutków klęsk żywiołowych, katastrof i awarii, realizacja zadań wynikających ze współpracy cywilno-wojskowej, a także patriotycznego i obronnego przygotowania społeczeństwa.

Definicja tak rozumianego systemu mogłaby brzmieć: **„System wsparcia narodowego to zespół elementów posiadających właściwości aktywnego, zbrojnego i pozazbrojnego oddziaływania na przeciwnika oraz kompleksowego wsparcia sił sojuszniczych oraz ochrony i obrony ludności w sytuacjach zagrożenia jej życia i mienia na terytorium RP przez organy, siły i środki wojsk własnych w ścisłym współdziałaniu z organami administracji rządowej i samorządowej".**

W zaprezentowanych wyżej określeniach i definicjach skoncentrowano się na problematyce wsparcia.

Trudno poprzestać na takim niekomplementarnym podejściu do stworzenia warunków działań wojskom sojuszniczym i własnym na terytorium RP. W dążeniu do zapewnienia rzeczywiście jednolitego działania w celu jak najlepszego wykonania wspólnych zadań w interesie Polski, należy zintegrować wsparcie i zabezpieczenie, nie bacząc na różnice semantyczne i pewną odrębność odnoszącą się do podmiotu oddziaływania.

Mając na względzie już istniejący dorobek naukowy w zakresie opracowań odnośnie do wsparcia a także opracowania dotyczące roli i potrzeby zabezpieczenia, poniżej proponuje się następującą definicję wsparcia i zabezpieczenia sił zbrojnych:

„Wsparcie i zabezpieczenie sił zbrojnych (WiZSZ) to skoordynowana działalność operacyjna i pozaoperacyjna zespołu elementów (kierowania, sił i środków), posiadających właściwości aktywnego, kompleksowego wsparcia sił sojuszniczych i zabezpieczenia sił własnych oraz ochrony i obrony ludności w sytuacjach zagrożenia życia i mienia na terytorium RP dzięki ścisłemu

---

[107] System wsparcia narodowego (terytorialnego), Część I, Narodowe i sojusznicze uwarunkowania budowy systemów wsparcia sił zbrojnych, Biuro Uruchomień Sprzętu Specjalnego „Arsenał" sp. z o.o., Warszawa 2001 – praca badawcza pod kierunkiem naukowym – płk. dr. Hab. Ryszarda Jakubczaka; zastępca kier. gen.dyw. Józef Flis.

współdziałaniu organów wojskowych z organami administracji rządowej i samorządowej oraz podmiotami działalności gospodarczej".

Biorąc za podstawę powyższą definicję należy podkreślić, że **istotą i celem WiZSZ** jest tworzenie warunków do wzmacniania możliwości prowadzenia działań obronnych i ochronnych na terytorium państwa oraz zapewnienie zintegrowanego wielorakiego wsparcia na rzecz wojsk własnych i sojuszniczych w ramach realizacji zobowiązań wynikających z roli państwa-gospodarza, udziału w działaniach ratowniczych oraz likwidacji skutków klęsk żywiołowych, katastrof i awarii, realizacja zadań wynikających ze współpracy cywilno-wojskowej, a także patriotycznego i obronnego przygotowania społeczeństwa.

Wyraźnie należy podkreślić, że **WiZSZ** polegałoby na integracji działań zarówno instytucji wojskowych jak i cywilnych w celu maksymalnego skoordynowanego wykorzystania ich możliwości (sił i środków, w interesie indywidualnej, narodowej lub sojuszniczej obrony.

W polu zainteresowania tak rozumianego WiZSZ winny się więc znaleźć:

- obrona terytorialna, ochrona i osłona wojsk i obiektów;
- realizacja zadań logistycznych na rzecz sił zbrojnych w części technicznej, materiałowej i transportu;
- przygotowanie i zarządzanie infrastrukturą obronną;
- administrowanie zasobami rezerw osobowych, współudział w pokojowym uzupełnianiu i mobilizacyjnym rozwinięciu SZ RP;
- realizacja zadań wynikających z roli państwa-gospodarza;
- realizacja współpracy cywilno-wojskowej (CIMIC);
- zagwarantowanie świadczeń w zakresie geografii i hydrometeorologii;
- służba zdrowia;
- realizacja części zadań obrony przed bronią masowego rażenia i inżynierii wojskowej.

Wszystko to wskazuje na potrzebę powołania na właściwym szczeblu organizacyjnym MON kreatywnego organu, gotowego do realizacji tak szerokiego spektrum zadań, który roboczo można nazwać **Dowództwem Wsparcia.**

Przy określaniu jego miejsca w strukturze SZ RP, przeznaczenia, roli, kompetencji, zakresu zadań i struktury organizacyjnej należy uwzględnić dążenie do powołania w Polsce **Dowództwa Połączonych Operacji** oraz zamiar dokonania innych zmian w składzie SZ RP i w ich systemie dowodzenia. Może to w sposób bardzo istotny wpłynąć na określenie zakresu działania i kompetencji wcześniej wspomnianego Dowództwa Wsparcia.

Powyższe propozycje w odniesieniu do WiZSZ traktować należy jako wstępne, bowiem występuje wiele istotnych, obiektywnych warunków wpływających na wykreowanie systemu wsparcia i zabezpieczenia jest wiele. Poświęcony im będzie następny rozdział, bowiem cele, zadania, funkcje i sposób ich realizacji przez system WiZSZ, **zabezpieczający** w swojej istocie, muszą być wtórne w stosunku do wspieranych i zabezpieczanych sił i uwzględniać całe geostrategiczne otoczenie (środowisko) w którym będą realizowane i osiągane.

Wtórne, ale jednocześnie determinujące i kreujące rozwój sił zbrojnych. Trudno bowiem wyobrazić sobie, aby kreować system obrony, planować rozwój sił

zbrojnych w oderwaniu od uwzględnienia możliwości jego wsparcia i zabezpieczenia. Jest to proces interaktywny.

2.6. Funkcje, zadania i struktura systemu wsparcia i zabezpieczenia sił zbrojnych

Mając na uwadze położenie Polski, charakter naszej państwowości i doświadczenia historyczne oraz biorąc pod uwagę dotychczasowy dorobek teoretyczny, wyróżniki polskiego systemu obronnego i doświadczenia innych państw, funkcje i zadania wsparcia narodowego wyznaczyć można w sposób następujący:

a) funkcja narodowo-państwowo-społeczno-twórcza;

Będzie ona realizowana w drodze realizacji następujących zadań:

- współudział w umacnianiu świadomości narodowej, państwowej i społecznej;
- kształtowanie świadomości potrzeb obronnych;
- współudział w tworzeniu więzi społeczno-terytorialnych;
- współudział w wychowaniu obywatelskim i patriotyczno-obronnym młodzieży;
- inspirowanie tworzenia oraz wspieranie organizacji i stowarzyszeń patriotyczno-obronnych.

b) funkcja bojowa;

Na jej realizację składać się będą zadania:

- planowanie i organizowanie działań obronnych na szczeblu terytorialnym;
- ochrona i obrona rejonów oraz obiektów;
- zwalczanie desantów, przeciwdziałanie dywersji;
- współudział w operacyjnym przygotowaniu terytorium do obrony;
- rozpoznanie terytorialne oraz kontrola terenu;
- prowadzenie działań nieregularnych;
- studia operacyjne terenu.

c) funkcja wspierająca NATO (w ramach HNS) i zabezpieczająca wojska własne;

W jej ramach realizowane będzie:

- przyjęcie na granicach;
- zarządzanie przestrzenią powietrzną;
- informowanie o terenie i sytuacji;
- kierowanie ruchem i transportem;
- budowa i utrzymanie przepraw;
- przygotowanie zapór i niszczeń;
- udostępnienie rejonów rozmieszczenia, stacjonarnej sieci łączności;
- terytorialne wsparcie logistyczne;
- utrzymanie porządku wojskowego;
- ochrona i osłona wojsk;
- szkolenie, utrzymywanie i mobilizowanie rezerw niezbędnych do uzupełnienia, wsparcia i zabezpieczenia wojsk;

d) funkcja koordynacyjno-pośrednicząca (w ramach CIMIC);

Funkcja ta obejmować będzie zadania:

- organizacja współdziałania sił zbrojnych z organami władzy, pozamilitarnymi ogniwami obronnymi i społeczeństwem;
- organizacja świadczeń na rzecz sił zbrojnych własnych i sojuszniczych;
- reprezentowanie interesów wojsk własnych i NATO przed władzami cywilnymi;
- koordynacja szkolenia ogólnoobronnego.

e) funkcja humanitarna:

Jej spełnienie możliwe będzie poprzez:

- wsparcie władz i instytucji w działaniach ratowniczych i ochronnych w sytuacji wystąpienia klęsk żywiołowych i innych zagrożeń;
- współudział w ochronie środowiska i organizacji przedsięwzięć OPBMAR;
- ochrona ppoż obiektów;
- przewóz wojskowych materiałów niebezpiecznych;
- usuwanie zniszczeń i niewybuchów.

Wyeksponowane wyżej funkcje i zadania wytyczają bardzo szeroki obszar ich realizacji w ramach narodowego systemu obronnego. Wynika to z uzasadnionego dążenia, aby w jeden system (i pod jedno kierownictwo) włączyć dziedziny o zbliżonym znaczeniu, zasięgu i poziomie oddziaływania na wspierane i zabezpieczone siły. Determinuje to strukturę samego systemu wsparcia jak i organu (organów), które czuwać będą nad równomiernym rozwojem (adekwatnością rozwoju jednych dziedzin w stosunku do innych), co winno czynić system sterowalnym i poddającym się jednoznacznej ocenie. W toku dotychczas prowadzonych prac uznano za zasadne włączenie do systemu wsparcia i zabezpieczenia sił zbrojnych następujących dziedzin, determinujących strukturę wsparcia i zabezpieczenia narodowego wg eksponowanych już w zasadzie w poprzednim podrozdziale t.j.:

- obrona terytorialna, ochrona i osłona wojsk i obiektów;
- logistyka stacjonarna;
- przygotowanie i zarządzanie infrastrukturą obronną;
- transport i kierowanie ruchem wojsk;
- realizacja zadań wynikających z roli państwa-gospodarza;
- realizacja zadań w ramach współpracy cywilno-wojskowej (CIMIC);
- administrowanie zasobami rezerw osobowych, współudział w organizacji uzupełnienia i mobilizacji sił zbrojnych;
- świadczenie usług w dziedzinie geografii i hydrometeorologii;
- zabezpieczenie medyczne;
- zadania z zakresu obrony przed bronią masowego rażenia i inżynierii wojskowej;
- współudział w operacjach informacyjnych.

2.6.1. Obrona terytorialna

Dotychczas, w warunkach Polski, nie udało się zbudować systemu obrony terytorialnej rozumianego jako zespół elementów składowych układu obronnego państwa posiadających, poza wojskami operacyjnymi, właściwości aktywnego i pasywnego oddziaływania na przeciwnika na terytorium własnego państwa.

Przyczyn tego stanu rzeczy należałoby upatrywać m.in. w braku odpowiednio umocowanej jednostki organizacyjnej resortu obrony narodowej ze stosownymi kompetencjami do kreowania systemu obrony terytorialnej oraz ograniczonej wielkości środków przeznaczonych na ten cel.

Zbyt mało uwagi poświęcono problemom współpracy z pozamilitarnymi ogniwami obronnymi w zakresie zabezpieczenia funkcjonowania SZ RP oraz wojsk sojuszniczych na obszarze kraju.

Zrealizowane dotychczas zamierzenia pozwoliły jedynie na rozpoczęcie procesu formowania wojsk OT.

W dotychczasowych założeniach przyjęto, że zadaniami swoistymi dla wojsk obrony terytorialnej są:

- obrona wybranych rubieży, rejonów, miejscowości lub obiektów,
- prowadzenie działań przeciwdesantowych i przeciwdywersyjnych,
- udział w inżynieryjnej rozbudowie terenu w ramach operacyjnego przygotowania obszaru kraju,
- wzmocnienie osłony granicy państwowej,
- osłona tyłowej strefy działań i przemieszczania wojsk,
- ochrona i obrona obiektów wojskowych oraz gospodarki narodowej ważnych dla obronności państwa,
- uczestniczenie w akcjach ratunkowych w rejonach masowych porażeń wojsk oraz likwidacji skutków katastrof i klęsk żywiołowych.

Zakładano, że wojska obrony terytorialnej będą liczną, wręcz masową formacją wyposażaną w uzbrojenie i sprzęt wycofywany z jednostek wojsk operacyjnych.

Zmiany w środowisku bezpieczeństwa w Europie, ocena tendencji przemian w innych armiach, ale przede wszystkim prognozowane warunki funkcjonowania SZ RP zmuszają do weryfikacji dotychczasowych założeń.

Należy założyć, że wojska obrony terytorialnej powinny pozostać w większości wojskami nowoformowanymi, odstępując od dużej liczby jednostek istniejących w czasie „P". Ze względu na ciągłe zmniejszanie się bazy mobilizacyjnej należy rozważyć możliwość wykorzystania potencjału jednostek operacyjnych do mobilizacji wojsk obrony terytorialnej. Niezbędnym jest utrzymanie minimalnej części sił w czasie „P" jako ośrodków szkolenia i przeszkalania rezerw osobowych, które po dodatkowym wyposażeniu w sprzęt ratowniczy mogły by być użyte w akcjach ratowniczych na rzecz ludności (działania humanitarne), a także być bazą szkolenia obronnego dla organizacji rezerwy, pozamilitarnych i lokalnych społeczeństw.

Wydaje się niecelowe dążenie do formowania brygad nawet na czas „W". Podstawowym modułem organizacyjnym wojsk OT powinien być batalion. Liczba batalionów powinna zapewnić spełnienie wymogów prowadzenia obrony powszechnej, a struktura organizacyjna i zadania powinny wynikać z przeznaczenia zależnego od regionu formowania.

Oceny wskazują, że zasadne jest ilość batalionów wiązać z ich operacyjnym przeznaczeniem. Wymaga to bardzo pogłębionych studiów, bowiem wielkość ta

jawi się na dzień dzisiejszy bardzo zróżnicowaną biorąc pod uwagę gotowość organów administracji i lokalnych społeczności do partycypowania w ich utrzymywaniu. Ważnym problemem jest ich gotowość bojowa zwłaszcza czas niezbędny do ich powołania i przygotowania. Jeśli miałyby one odpowiadać potrzebom społeczności lokalnych czas ten winien być mniejszy niż mobilizacja wojsk operacyjnych.

Z tego względu, żołnierze będący na przydziałach mobilizacyjnych winni pochodzić z rejonu formowania obejmującego niewielki obszar o określonym promieniu (np. 10 – 20 km) i posiadać kwalifikacje zawodowe przydatne w ich formacjach. Rozwiązań prawnych wymaga określenie trybu powoływania (mobilizowania) takich jednostek.

Takie podejście do wojsk OT pozwala na rozważenie nowych zasad odbywania powszechnej obowiązkowej służby wojskowej. Służbę tę w jednostkach OT można byłoby odbywać bezpośrednio z poboru w drodze krótkiego szkolenia np. w okresie trzech miesięcy, kontynuując ją w ramach ćwiczeń wojskowych przez pozostały okres w rejonach zbliżonych do miejsc wojennego przeznaczenia.

2.6.2. Logistyka stacjonarna

System logistyczny SZ w aspekcie przyjętych kierunków restrukturyzacji Sił Zbrojnych RP wymaga optymalizacji we wszystkich obszarach funkcjonalnych, w tym także poprzez zmianę uregulowań prawnych.

Istniejący system logistyczny jest mało efektywny, brak w nim jednolitego systemu zarządzania, w tym ewidencji, sprawozdawczości oraz wspomagania informatycznego, różne są kryteria i wskaźniki oceny efektywności działania jednostek logistycznych.

Generalny Zarząd Logistyki P-4 realizuje głównie zadania planistyczne i nie dysponuje instrumentami skutecznego (w tym prawnego) oddziaływania na logistykę RSZ.

Istniejący system zabezpieczenia logistycznego – oparty na bazie potencjałów logistycznych trzech RSZ – nie zapewnia możliwości budowy nowoczesnej logistyki wykonawczej.

Organy kierowania (zarządzania) logistyką w RSZ posiadają obecnie daleko idącą autonomię gospodarczo-finansową we wszystkich obszarach zadaniowych. Skutkuje to „obroną" a nawet postulatywnym podejściem do zwiększania i tak rozbudowanych struktur organów oraz podległych ogniw wykonawczych.

Z uwagi na zmniejszanie sił zbrojnych do liczby 150 tys. stan osobowy logistyki powinien zostać zredukowany stosowanie do skali ograniczonych zadań zabezpieczenia logistycznego, a jego struktura powinna ulec przewartościowaniu poprzez znaczącą zamianę części etatów wojskowych na rzecz pracowników wojska. Przedkładane dotychczas propozycje nie idą w tym kierunku.

Ukształtowany potencjał logistyczny zarówno stacjonarny jak i mobilny wymaga optymalizacji pod kątem zabezpieczenia potrzeb wszystkich rodzajów sił

zbrojnych. Koniecznym jest doskonalenie zrejonizowanego systemu zabezpieczenia i obsługi dla wszystkich jednostek (sił) dyslokowanych (działających) w danym rejonie.

Potencjał mobilny szczebla operacyjnego wymaga dostosowania do wielkości i przeznaczenia wojsk operacyjnych (sił reagowania i sił głównych), a potencjał logistyczny szczebla taktycznego do wymogów zapewnienia ZT i oddziałom określonej samodzielności działania na współczesnym polu walki.

W aspekcie powyższego – w ramach podziału kompetencji proponuje się na szczeblu centralnym pozostawić część planistyczną w strukturach Sztabu Generalnego WP, a część wykonawczą powierzyć komórkom wsparcia i zabezpieczenia sił zbrojnych, która odpowiadałaby za logistykę stacjonarną, natomiast RSZ - odpowiadałby za logistykę mobilną wojsk operacyjnych i specjalistyczną logistykę wykonawczą

Jednolity układ logistyki wykonawczej, w którym ewentualnie Dowództwo Wsparcia mogłoby stanowić Centralny Organ Logistyki, pozwoli na zbudowanie spójnego systemu logistycznego, ściślej powiązanego relacjami współdziałania z podmiotami gospodarki narodowej.

2.6.3.Przygotowanie i zarządzanie infrastrukturą obronną

Operacyjne przygotowanie obszaru kraju jest podstawowym elementem infrastruktury obronnej państwa i pozwala sprawnie zorganizować i prowadzić działania bojowe oraz potęgować zdolność bojową wojsk.

W ostatnich latach zdecydowanemu pogorszeniu uległ stan utrzymania infrastruktury wojskowej, co wynika ze znacznego stopnia jej wyeksploatowania. Szereg urządzeń, w tym również warunkujących podejmowanie inwestycji w ramach programu Inwestycji NATO w Dziedzinie Bezpieczeństwa nie jest remontowanych i konserwowanych zgodnie z wymogami technicznymi.

Pomimo przekazania zbędnej infrastruktury poza resort obrony narodowej, w tym głównie do Agencji Mienia Wojskowego, nie skutkuje to oczekiwanym zwiększeniem nakładów na inwestycje i poprawę stanu pozostałej infrastruktury utrzymywanej w zasobach sił zbrojnych.

Zarządzanie infrastrukturą wojskową jest zbyt rozproszone, a organy planistyczne i wykonawcze nadmiernie rozbudowane.

System infrastruktury obejmuje następujące obszary działania:

1. Koordynacja i realizacja zadań związanych z zabezpieczeniem bytowania i szkolenia wszystkich RSZ, a także zabezpieczenie infrastruktury w czasie kryzysu i wojny.
2. Koordynacja i realizacja zadań wynikających z roli państwa-gospodarza (HNS) w zakresie infrastruktury.
3. Koordynacja i realizacja zadań wynikających z Programu Inwestycji NATO w Dziedzinie Bezpieczeństwa (NSIP), przypisanych Ministrowi Obrony Narodowej.

4. Koordynacja i realizacja zadań z zakresu budowy, modernizacji i utrzymania infrastruktury obronnej, w tym stanowisk dowodzenia zarówno całym systemem obronnym, jak i obroną realizowaną przez poszczególne RSZ.
5. Współdziałanie z organami administracji państwowej i samorządowej, głównie w zakresie zarządzania nieruchomościami względnie gospodarowania nimi, ochrony środowiska, gospodarki komunalnej, energetycznej, remontów i inwestycji.
6. Współdziałanie z pozamilitarnymi ogniwami obronnymi w zakresie powinności poszczególnych podmiotów paramilitarnych w zakresie zabezpieczenia instytucji obronnych dla sił własnych i wojsk wsparcia.
7. Współdziałanie z odpowiednimi komórkami Kwatery Głównej NATO, głównie w zakresie realizacji i finansowania programu inwestycji (NSIP), a także eksploatacji obiektów będących w dyspozycji NATO.

Wymienione główne zadania dotyczą infrastruktury ogólnej (koszarowe), lotniskowej, morskiej, szkoleniowej, komunikacyjnej, specjalnej (stanowiska dowodzenia), łączności, paliwowej i innej.

Mając na uwadze dążenie do sprawnego zarządzania systemem infrastruktury proponuje się trójszczeblowy model zarządzania, a mianowicie:

1). **Szczebel centralny** - jeden organ merytoryczny, usytuowany tak aby mógł swobodnie oddziaływać i współpracować zarówno z ogniwami RSZ, jak i z ogniwami państwowymi oraz odpowiednimi komórkami NATO.

2). **Szczebel rejonowy** – kilka organów rejonowych (liczba zależna od docelowego zasobu infrastruktury).

Wstępnie można przewidzieć 5-7 organów: po 2 z każdym OW i jeden stołeczny lub po 2 w OW i po jednym w MW i WLOP oraz jeden w garnizonie stołecznym.

3). **Szczebel garnizonowy** – 1 organ w garnizonie, a w bardzo dużych np. WARSZAWA, WROCŁAW, BYDGOSZCZ- 2 organy.

Można rozważać również inny wariant, preferowany przez Dowódców Rodzajów Sił Zbrojnych, głównie przez WLiOP i MW. Model ten byłby oparty o następującą strukturę organizacyjną:

1) Na szczeblu centralnym pozostałby Departament Infrastruktury odpowiedzialny za politykę resortu w obszarze infrastruktury, działalność legislacyjno-normatywną, współpracę z organami administracji państwowej i samorządowej, współpracę z Kwaterą Główną NATO w realizacji programu NSIP.

2) Dowódcom RSZ byłyby podporządkowane odpowiednie Rejonowe Zarządy Infrastruktury:
   a) Dowódcy WLOP (wg propozycji WLOP) – 3 x RZI;
   b) Dowódcy Marynarki Wojennej – 1 x RZI ;
   c) Dowódcy Wojsk Lądowych - 4 lub 5 x RZI.

   Razem : 8-9 x RZI

3). WAK – w każdej jednostce wojskowej lub jeden na kilka jednostek..

Ocenia się, że model ten jest mniej efektywny, a zatem droższy. Ponadto nakładają się zadania zarówno na szczeblu rejonowym, jak i w garnizonie. W części garnizonów występowałyby organy infrastruktury trzech lub dwóch RSZ.

Biorąc pod uwagę, że zamierza się budować stosowny system wsparcia i zabezpieczenia sił zbrojnych, to słusznym i najbardziej efektywnym rozwiązaniem jest umieszczenie w nim wszystkich profesjonalnych organów infrastruktury. Natomiast w dowództwach RSZ pozostawienie oddziałów infrastruktury do określania potrzeb oraz pododdziałów do wykonania specjalistycznych zadań na lotniskach i w portach.

Działalność organów infrastruktury zawsze – zarówno w czasie „P jak i w czasie „W" związana jest bardziej z określonym terenem niż z Dowództwami RSZ zmieniającymi swoje położenie, a zatem jednostki organizacyjne infrastruktury powinny być elementem składowym wsparcia terytorialnego. Takie usytuowanie ułatwi i usprawni ich profesjonalną działalność, w równej mierze zabezpieczy potrzeby wszystkich RSZ, pozwoli efektywniej wykorzystać środki finansowe przeznaczone na infrastrukturę, ułatwi wykorzystanie infrastruktury cywilnej na potrzeby obronne.

Reorganizując zarządzanie infrastrukturą, celowym jest także umiejscowienie w jednolitym organie zadań związanych z infrastrukturą stacjonarnej łączności i informatyki.

Funkcje planistyczne, zlecanie zadań, zgodnie z ustawą o zamówieniach publicznych, w zakresie prowadzenia przetargów oraz prowadzenie nadzoru inspektorskiego i odbiorów wykonanych prac pozostałyby domeną zreorganizowanego Biura Inwestycji Łączności włączonego w struktury wsparcia i zabezpieczenia sił zbrojnych

Dla zapewnienia trwałości, niezawodności i bezpieczeństwa systemu niezbędne jest scentralizowane zarządzanie potencjałem telekomunikacyjnym (monitorowanie stanu, zdalna rekonfiguracja, dzierżawa łączy od operatorów publicznych, udostępnianie usług armiom państw sojuszniczych, wdrażanie jednolitych procedur bezpieczeństwa, zabezpieczenie potrzeb WSyD, organizacja współdziałania i włączanie do systemu mobilnych środków łączności wojsk operacyjnych, realizacja przedsięwzięć rozwoju i interoperacyjności z NATO, szkolenie).

Organem zarządzającym systemem teleinformatycznym resortu obrony narodowej powinno być Wojskowe Biuro Zarządzania Systemami Teleinformatycznymi (lub jego odpowiednik). Bezpośrednia realizacja przedsięwzięć obsługowo - remontowych, w celu skrócenia czasu reakcji w sytuacjach awaryjnych powinna być zdecentralizowana. Funkcjonalnie, jako organy wykonawcze powinny być hierarchicznie zorganizowane węzły łączności:

a) Pierwszy szczebel – Centralny Węzeł Łączności MON, któremu bezpośrednio podlegałyby Regionalne Węzły Łączności;
b) Drugi szczebel – Regionalne Węzły Łączności (DWLOP, DMW, DOW, KPZ) którym podlegałyby Rejonowe Węzły Łączności;

c) Trzeci szczebel – Rejonowe Węzły Łączności (Garnizonowe Węzły Łączności szczebla ZT oraz KOP), którym bezpośrednio podlegałyby Węzły Łączności,
d) Czwarty szczebel - Węzły Łączności (pozostałe etatowe i nieetatowe Węzły Łączności).

Takie rozwiązanie pozwoliłoby na wkomponowanie tej niezwykle ważnej dziedziny, jaką jest łączność i informatyka w kompleksowy system wsparcia i zabezpieczenia sił zbrojnych.

2.6.4. Transport i kierowanie ruchem wojsk

Podsystem transportu i ruchu wojsk zbudowany został w oparciu o funkcjonujące organa kierowania usytuowane na poszczególnych szczeblach dowodzenia oraz potencjał wykonawczy, podlegający okręgom wojskowym. Dotychczas „rozproszone" zadania z obszaru systemu transportu i ruchu wojsk skupiono w jednym ośrodku decyzyjnym i uregulowano kompetencyjne zakresy odpowiedzialności na wszystkich szczeblach dowodzenia.

W celu sprawnego i terminowego przemieszczania wojsk i ładunków z wykorzystaniem różnego rodzaju transportu oraz wykonania zadań wynikających z planów osłony technicznej sieci transportowej powołane są organa i siły wykonawcze podsystemu transportu i ruchu wojsk podporządkowane OW:

- osiem Wojskowych Komend Transportu cz. „P" i „W" (aktualna nazwa Komenda Komunikacji Wojskowej);
- dwie kompanie regulacji ruchu cz. „P" formowane w 2001 - 2002 r. (po jednej w okręgu) i szesnaście kompanii regulacji ruchu cz. „W" (ujęte w planie rozwoju SZ 2001 - 2006);
- dwa pułki zabezpieczenia ruchu cz. „P" i cztery cz. „W" (aktualna nazwa pułk komunikacyjny);
- pięć Wojskowych Komend Tymczasowych Rejonów Przeładunkowych cz. „W" (w tym jako integralny element: pięć batalionów przeładunkowo – transportowych, pięć kompanii drogowo - eksploatacyjnych i pięć kompanii rurociągów przeprawowych);
- cztery Wojskowe Komendy Odcinków Śródlądowej Żeglugi Wodnej cz. „W".

Przejęcie całego potencjału transportowego i ruchu przez jeden ośrodek decyzyjny ulokowany w systemie WiZSZ, pozwoli usprawnić proces zabezpieczenia przegrupowania wojsk własnych i sojuszniczych na obszarze kraju.

Ewentualne Dowództwo Wsparcia byłoby jedynym organem w SZ odpowiedzialnym za przygotowanie i utrzymanie sieci transportowej, środków transportu i systemu kierowania ruchem wojsk, co stworzy płaszczyznę współdziałania z podmiotami GN w układzie terytorialnym. Na jego bazie na czas kryzysu i wojny tworzone byłoby Centrum Koordynacji Ruchu Wojsk (CKRW), wspomagane informatycznym systemem ADAMS. Do zadań CKRW należałoby m.in. planowanie wykorzystania środków transportu do przerzutu strategicznego wojsk we wspólnych operacjach NATO oraz zaspokajanie potrzeb transportowych sił zbrojnych w zakresie przemieszczania międzynarodowego i krajowego, we współdziałaniu z resortami cywilnymi i Sojuszniczym Centrum Koordynacji Przemieszczania (AMCC SHAPE).

Za celowe uznaje się dalsze doskonalenie podsystemu transportu i ruchu wojsk – przez podporządkowanie Wojskowych Komend Transportu pod szefów WSzW, wraz z siłami wykonawczymi – kompaniami regulacji ruchu (krr – 1 na obszarze każdego WSzW). Wojskowe Komendy Transportu zależnie od zadań czasu „P" celowo jest podzielić na dwie kategorie "A" i „B" oraz włączyć do zakresu ich działania - obszar zadań dotychczasowego systemu KRW. Pozwoli to szefom WSzW – terytorialnym organom dowodzenia na wszechstronne zabezpieczenie przemieszczania wojsk oraz zapewnić wymaganą sprawność kierowania ruchem (przewozami) wojsk własnych i sojuszniczych na administrowanym obszarze.

2.6.5. Realizacja zadań „państwa-gospodarza" (HNS)

Sojusznicza koncepcja wspólnej obrony oraz ustalenia „Strategii obronności RP" wskazują na konieczność kompleksowego i wszechstronnego przygotowania naszego państwa do realizacji zadań wsparcia ze strony państwa gospodarza (HNS), świadczonych na rzecz organizacji NATO i wojsk sojuszniczych działających na naszym terytorium bądź przemieszczających się przez nie w czasie pokoju, kryzysu i wojny.

Zarówno podmiotowy, jak i przedmiotowy zakres HNS ściśle uzależniony jest od wymaganego poziomu świadczenia. Rozróżniane są dwa stany: *niski oraz wysoki*. Jest to oczywiście podział umowny, ale mający głębokie uzasadnienie praktyczne.

Niski stan świadczenia wsparcia w zakresie HNS odnosi się do czasu pokoju, kiedy przeprowadzane są wspólne ćwiczenia lub manewry, a także do kryzysu czasu pokoju, gdy zachodzi potrzeba zgrupowania lub tranzytowego przemieszczania sił sojuszniczych przez terytorium RP. W tych okolicznościach głównymi podmiotami zaangażowanymi w realizację zadań w zakresie HNS są jednostki logistyczne (zarówno centralne jak i dowództw wszystkich rodzajów sił zbrojnych) oraz cywilne podmioty gospodarcze świadczące swoje usługi na podstawie umów cywilnoprawnych.

Stan wysoki odnosi się przede wszystkim do okresu zewnętrznego zagrożenia bezpieczeństwa państwa (kryzysu) i czasu wojny. Powinny wtedy być uruchamiane szczególne regulacje prawne zmieniające w sposób zasadniczy podstawy prawne realizacji działań obronnych. Dotyczą one udziału sektora cywilnego w obronie narodowej i sojuszniczej i obejmować mogą inne uregulowania związane z: finansowaniem realizacji zadań obronnych, ograniczeniem praw człowieka i obywatela, wprowadzeniem reglamentacji niektórych dóbr, itp..

Z zarysowanych powyżej okoliczności wynika pilna potrzeba bardziej szczegółowego określenia obu stanów świadczenia wsparcia w zakresie HNS, a także zmiana w istniejącym i przygotowania projektów nowych regulacji prawnych umożliwiających sprawną ich organizację i realizację.

Dla określenia zasad koordynacji, niezbędne jest wcześniejsze jasne zidentyfikowanie uczestników zaangażowanych w proces realizacji HNS. Generalną zasadą w NATO jest to, aby po obu stronach, tj. zarówno po stronie występującej z wnioskiem o udzielnie wsparcia (państwo wysyłające), jak i po

stronie państwa - gospodarza (państwo przyjmujące) występował wyraźnie określony punkt kontaktowy (**SPOC** – *ang. Single Point of Contact*). Ze strony dowództwa NATO tym punktem jest dowódca (najczęściej z poziomu strategicznego) odpowiedzialny za daną operację. Jego udział w tym procesie jest szczególnie istotny gdy występuje szereg państw wysyłających.

Często pewna liczba państw wysyłających (SN) kieruje do państwa – gospodarza (HN) indywidualne zapotrzebowania w zakresie (HNS). Mając na uwadze ww. uwarunkowania, proces planowania HNS musi być koordynowany w sposób przejrzysty. Pozwoli to na uniknięcie wykonywania podwójnej pracy oraz ugruntuje mechanizm doskonalenia ogólnych planów na podstawie zdobytych doświadczeń.

W okresie zabezpieczenia niskiego poziomu świadczeń dominować będą niemal wyłącznie umowy cywilnoprawne.

Dlatego też w tworzeniu krajowego systemu HNS, proponuje się w pierwszej kolejności skupienie uwagi na osiągnięciu zdolności do zabezpieczenia niskiego poziomu świadczeń HNS z równoległym, rozpoczęciem prac nad tworzeniem warunków do zabezpieczenia wysokiego stanu świadczeń HNS wraz z przygotowaniem odpowiednich regulacji prawnych.

Należy podkreślić, że w odniesieniu do stanu niskiego świadczenia HNS, gdy dominującą formą zobowiązań będą umowy cywilnoprawne, rola ministrów oraz wojewodów będzie dosyć ograniczona.

W okresie wysokiego poziomu świadczenia HNS muszą być uruchomione regulacje prawne dające podstawy do stosowania decyzji administracyjnych. Zatem rola ministrów resortów cywilnych, a zwłaszcza wojewodów, znacznie się zwiększy nie tylko w sferze wykonawczej, ale i w czasie planowania oraz przygotowywania regulacji prawnych na czas stanów nadzwyczajnych.

Od strony rozwiązań organizacyjnych problematyka ta jest znacznie rozproszona. Taki stan rzeczy wymaga weryfikacji obowiązujących rozwiązań, a w ślad za tym dostosowania struktur i zadań do tworzonego krajowego systemu HNS, wsparcia i zabezpieczenia sił zbrojnych.

2.6.6. Udział w realizacji współpracy cywilno-wojskowej (CIMIC)

W wielu krajach współpraca pomiędzy siłami zbrojnymi, a organami administracji rządowej, samorządowej, podmiotami gospodarczymi i innymi organizacjami postrzegana jest jako podstawowy miernik (warunek) sprawności systemu obronnego państwa do organizacji współpracy militarnej z cywilnymi organizacjami.

W Polsce, nie realizowana w ostatnich latach w pełnym wymiarze na szczeblu centralnym, znacznie osłabiła i zachwiała powiązania funkcjonalne zarówno międzyresortowe jak i w samym Ministerstwie Obrony Narodowej.

Czynnikiem, który w sposób negatywny wpływa na stan i organizację współpracy z organami administracji jest brak stosownych uregulowań prawnych dotyczących realizacji zadań obronnych przez te organy jak i podmioty gospodarcze oraz inne jednostki organizacyjne w nowych uwarunkowaniach, powstałych w wyniku przemian gospodarczo-administracyjnych i własnościowych, jakie dokonały się w państwie w ostatnich latach.

Dodatkowym mankamentem w zakresie organizacji współdziałania sił zbrojnych z organami administracji jest brak jednolitego centralnego – podległego ministrowi Obrony Narodowej, jako koordynatorowi realizacji zadań obronnych w państwie – organu właściwego w zakresie organizacji i koordynacji tej współpracy w skali działu – obrona narodowa.

Obecnie funkcje te są rozproszone w różnych komórkach organizacyjnych ministerstwa.

Rozwiązanie powyższego problemu może nastąpić poprzez sformowanie spójnego systemu wojskowo-cywilnej współpracy na poszczególnych poziomach organizacyjnych i administracyjnych poczynając od działu administracji rządowej, a na gminie (sołectwie) kończąc. Wskazuje to jednocześnie na potrzebę istnienia w Ministerstwie Obrony Narodowej instytucji właściwej w zakresie organizacji i koordynacji współpracy sił zbrojnych z organami administracji, posiadającej i skupiającej jednocześnie kompetencje do kierowania całością tej problematyki.

Organ ten, w imieniu ministra Obrony Narodowej współpracowałby z agendami i organami administracji rządowej, których działalność pozostaje w związku z realizacją, zadań w dziedzinie obronności.

Niezbędnym jest również dostosowanie obecnie funkcjonujących organów dowodzenia i administrowania sił zbrojnych (OW, WSzW, WKU i KG) do współpracy na niższych szczeblach organizacyjnych tj. z jednostkami organizacyjnymi administracji rządowej o zasięgu ponad regionalnym wojewódzkim, powiatowym, gminnym, miejskim, itp.

2.6.7. Administrowanie zasobami rezerw osobowych, współudział w organizacji uzupełniania i mobilizacji SZ RP

Przedsięwzięcia z dziedziny mobilizacyjno – uzupełnieniowej należą obecnie do kompetencji kilku komórek organizacyjnych Ministerstwa Obrony Narodowej:

- trzech komórek organizacyjnych Sztabu Generalnego WP – w zakresie planowania mobilizacyjnego (GZO-P3), planowania przygotowania zasobów rezerw podoficerów (byłych żołnierzy służby zasadniczej i nadterminowej) i szeregowych oraz środków transportowych i maszyn pobieranych z gospodarki narodowej na potrzeby mobilizacji (GZUiSP-P1), a także planowania zabezpieczenia logistycznego procesu mobilizacyjnego rozwinięcia sił zbrojnych (GZL-P4),
- Departamentu Kadr – w zakresie planowania przygotowania zasobów kadry rezerwy (oficerów, chorążych i podoficerów – byłych żołnierzy zawodowych).

Powyższym komórkom funkcjonującym na tym samym poziomie organizacyjnym przypisane są funkcje planistyczne, koordynacyjne oraz organizacyjne i kontrolne.

Sfera wykonawcza mobilizacyjnego rozwinięcia sił zbrojnych (w tym także administrowanie zasobami rezerw osobowych) należy do dowództw rodzajów sił zbrojnych, dowództw okręgów wojskowych oraz organów administracji wojskowej (WSzW i WKU). Zgodnie z obowiązującym stanem prawnym (ustawa o powszechnym obowiązku obrony RP) dowództwa okręgów wojskowych oraz wojewódzkie sztaby wojskowe i wojskowe komendy uzupełnień są organami

wykonawczymi Ministra Obrony Narodowej w sprawach operacyjno – obronnych i administracji wojskowej.

Aktualne podporządkowanie Dowództwu Wojsk Lądowych organów administracji wojskowej (OW, WSzW, WKU) nie posiada stosownego umocowania ustawowego.

Taka konstrukcja systemu mobilizacyjno – uzupełnieniowego utrudnia m.in. sprawne nim zarządzanie, z uwagi na rozproszenie ośrodków decyzyjnych poszczególnych branż (P1, P3, P4, DKa) oraz obciążenie Dowództwa Wojsk Lądowych, zadaniami wykonywanymi na rzecz pozostałych rodzajów sił zbrojnych.

Jednym z podstawowych warunków poprawnego funkcjonowania systemu mobilizacyjno – uzupełnieniowego jest scentralizowane zarządzanie nim. Z tego względu celowym jest, aby problematyka ta wkomponowana we właściwą strukturę organizacyjną znalazła się – stosownie do wagi zadań – odpowiednio w Sztabie Generalnym WP oraz w zintegrowanym organie wykonawczym.

Istotą nowej konstrukcji tego systemu powinno być pozostawienie w Sztabie Generalnym WP sfery planistycznej obejmującej tworzenie i utrzymanie w stanie stałej aktualności planu mobilizacyjnego, planowanie rezerw osobowych na potrzeby Sił Zbrojnych RP (wszystkich korpusów osobowych) oraz środków transportowych i maszyn pobieranych z gospodarki narodowej, a także planowanie logistycznego zabezpieczenia procesu mobilizacyjnego rozwinięcia sił zbrojnych.

Sfera organizacyjno – wykonawcza i koordynacyjna w zakresie mobilizacyjnego rozwinięcia sił zbrojnych mogłaby zostać powierzona komórkom wsparcia terytorialnego. W tym celu komórka ta winna być wyposażona w odpowiednie kompetencje.

Organami wykonawczymi Inspektoratu Wsparcia powinny być dowództwa okręgów wojskowych, WSzW, WKU i GOM-y. Dotychczasowe funkcje OW, WSzW i WKU w sferze mobilizacyjno – uzupełnieniowej i administracyjnej nie uległyby zmianie.

2.6.8. Geografia i hydrometeorologia

W państwach NATO za koordynację wsparcia geograficznego odpowiadają **centra (agencje, urzędy) geograficzne**[108], w zakresie których leży utrzymywanie kontaktów zewnętrznych, definiowanie standardów, prowadzenie badań, wspieranie i doradzanie instytucjom centralnym. Wytyczne do realizacji polityki wsparcia geograficznego definiują i nadzorują narodowe komitety geograficzne, w których skład wchodzą w reguły szefowie centrów geograficznych oraz przedstawiciele RSZ.

W SZ RP problematyka geografii wojskowej obejmuje również zabezpieczenie topograficzne oraz koordynację zabezpieczenia hydrograficznego i jest umieszczona w pionie rozpoznania wojskowego. Prowadzi to do jego „sztucznego" rozbudowania i krępuje swobodę działań pionu geografii wojskowej. Następuje również połączenie funkcji planowania z bezpośrednią realizacją zadań powyższej problematyki.

---

[108] Centrum – FRANCJA, Agencja – WIELKA BRYTANIA, Urząd – NIEMCY.

Najistotniejszą częścią działalności topograficznej jest wytwarzanie i zaopatrywanie w produkty geograficzne i tutaj dużym utrudnieniem w działalności obecnego Zarządu Geografii Wojskowej pozostaje brak osobowości prawnej zwłaszcza w kontaktach z instytucjami i organami administracji państwowej, z którymi służba topograficzna prowadzi ścisłą współpracę w procesie tworzenia geograficznych systemów informacji o terenie.

Struktura organizacyjna służby hydrometeorologicznej wynika z podziału sił zbrojnych na rodzaje. Służby hydrometeorologiczne RSZ są autonomiczne pod względem organizacyjnym i funkcjonalnym. Pododdziały meteorologiczne wojsk lądowych (artylerii, opchem, wojsk aeromobilnych) ograniczają swoje działania tylko do osłony własnych wojsk nie uczestnicząc w procesie zabezpieczenia pozostałych rodzajów wojsk. Pozyskiwanie informacji o stanie warunków atmosferycznych następuje także w drodze ścisłej współpracy z Instytutem Meteorologii i Gospodarki Wodnej.

Powierzenie wydziałowi zaopatrzenia geograficznego i hydrograficznego kierowania służbą na szczeblu centralnym uniemożliwia koordynację i kierowanie działalnością służby oraz współdziałanie ze służbami państw NATO, w tym realizację w tym zakresie zadań wynikających ze statusu państwa – gospodarza.

W tej sytuacji zasadne jest wyłączenie służby topograficznej i hydrometeorologicznej z pionu rozpoznania i umieszczenie w organie skupiającym całość wsparcia sił zbrojnych.

W tym celu na szczeblu centralnym w strukturach Inspektoratu Wsparcia na bazie Zarządu Geografii Wojskowej powołać **Szefostwo Geografii i Hydrometeorologii** W jego strukturze utworzyć **Oddział Geograficzny, Oddział Dystrybucji, Oddział Hydrometeorologii** odpowiedzialne za koordynację i kierowanie działalnością służby topograficznej i hydrometeorologii w SZ RP.

Takie rozwiazanie nie tylko spowoduje zmniejszenie sztucznie dotychczas powiększonego pionu rozpoznania, ale przede wszystkim pozwoli nadać właściwą rangę tej problematyce.

2.6.9. Zabezpieczenie medyczne

Zabezpieczenie medyczne włączono do niniejszego opracowania ze względu na dążenie do integracji realizacji zadań „państwa-gospodarza" i potrzebę integracji wsparcia i zabezpieczenia sił zbrojnych. Choć rozważać można wyodrębnienie służby zdrowia jako samodzielnego pionu podległego Ministrowi Obrony Narodowej.

Dokonane zmiany organizacyjne w wojskowej służbie zdrowia są wynikiem wprowadzonego systemu powszechnego ubezpieczenia zdrowotnego, w tym zwłaszcza przekształcenia szpitali wojskowych i wojskowych specjalistycznych przychodni lekarskich w samodzielne publiczne zakłady opieki zdrowotnej (SPZOZ), a także konieczności wykonania delegacji ustawowych dotyczących funkcjonowania w resorcie obrony narodowej – Wojskowej Inspekcji Sanitarnej, Wojskowego Nadzoru Farmaceutycznego.

Szef Zarządu Służby Zdrowia jest jednocześnie Pełnomocnikiem Ministra Obrony Narodowej do spraw Resortowej Opieki Zdrowotnej. Łagodzi to istniejąca przez kilka lat niedogodność związana z usytuowaniem Zarządu w strukturach P-4,

co nie zmienia faktu, że w stosunku do funkcjonujących w tym zakresie standardów NATO, organ kierowniczy służby zdrowia znajduje się na stosunkowo niskim poziomie organizacyjnym.

Za w pełni zasadne należy uznać zmiany w zakresie ochrony zdrowia, zmierzające do zbudowania sprawnego efektywnego systemu zabezpieczenia medycznego sił zbrojnych, zapoczątkowane w 2002 r.

Podstawowa opieka zdrowotna zorganizowana będzie na bazie ambulatoriów i izb chorych jednostek wojskowych i obejmie żołnierzy służby czynnej w zakresie profilaktyki lecznictwa oraz pracowników wojska - w zakresie medycyny pracy.

Bazy lecznictwa specjalistycznego zamkniętego stanowić będzie osiem szpitali wojskowych, przekształconych z samodzielnych publicznych zakładów opieki zdrowotnej w zakłady budżetowe z przywróceniem statusu jednostek wojskowych. Szpitale te stanowić będą zaplecze kadrowe dla nowo formowanych jednostek służby zdrowia w czasie „W", a także podstawę terytorialnego systemu zabezpieczenia medycznego na czas kryzysu i wojny, oraz w ramach HNS. Pozostałe wojskowe zakłady lecznicze zostaną poddane procesowi ucywilnienia i w większym stopniu usamodzielnione.

Osłona sanitarno-higieniczna, przeciwepidemiczna i weterynaryjna realizowana będzie przez Wojskową Inspekcję Sanitarną i Wojskową Inspekcję Weterynaryjną, a nadzór laboratoryjny sprawować będą Wojskowe Stacje Sanitarno-Epidemiologiczne, połączone we wspólne struktury z Wojskowymi Ośrodkami Weterynaryjnymi.

Ewentualne usytuowanie obecnego Szefostwa Służby Zdrowia w strukturach wsparcia narodowego pozwoliłoby zwiększyć samodzielność i sprawność kierowania oraz podniosłoby „rangę" wobec centralnych instytucji służby zdrowia.

2.6.10. Obrona przed bronią masowego rażenia i inżynieria wojskowa

Dla zapewnienia właściwego podziału zadań i kompetencji na poszczególnych szczeblach i ułatwienia koordynowania działań systemu w całych siłach zbrojnych celowym jest rozgraniczyć funkcje planistyczne od koordynacyjnych i wykonawczych.

W tym celu należy:

W Sztabie Generalnym WP pozostawić zasadnicze funkcje planistyczne, realizowane przez Zarząd OT z ulokowanymi w nim szefostwami inżynierii wojskowej oraz obrony przed bronią masowego rażenia. W ewentualnym sformowanym Dowództwie Wsparcia utworzyć stosowne instytucje spełniające funkcję koordynującą oba systemy funkcjonalne w systemie wsparcia narodowego. Celowym jest w jego podporządkowanie włączyć Centralny Ośrodek Analizy Skażeń (COAS), który będzie centralnym ośrodkiem w zakresie problematyki obrony przed bronią masowego rażenia, współpracującym z organizacjami międzynarodowymi i Krajowym Centrum Reagowania Kryzysowego.

Wojskową sferę wykonawczą obu systemów funkcjonalnych pozostawić w rodzajach sił zbrojnych i okręgach wojskowych.

Realizacja ww. przedsięwzięć i wdrożenie proponowanych zmian stworzy warunki do pełnej realizacji celów i zadań w dziedzinie obrony przed bronią

masowego rażenia wynikających z Inicjatywy BMR NATO, Doktryny Obrony NBC NATO oraz z innych dokumentów normatywnych Sojuszu.

2.6.11. Operacje informacyjne

Operacje informacyjne to przedsięwzięcia w celu wspierania ośrodków decyzyjnych w trakcie osiągania celów politycznych i wojskowych poprzez oddziaływanie na informacje, procesy informacyjne, systemy dowodzenia i łączności przeciwnika oraz zabezpieczenia własnych informacji i systemów.

Obecnie ocenia się, że osiągnięcie dominacji informacyjnej jest niezbędne do podjęcia i prowadzenia klasycznych operacji militarnych. **Przewaga informacyjna to stopień dominacji w przestrzeni informacyjnej** (porównywalna z np. wywalczeniem przewagi powietrznej), **który zapewnia wojskom własnym i sojuszniczym zdolność do gromadzenia, kontroli, wykorzystania i ochrony swojej informacji.**

Istotą operacji informacyjnych jest wspieranie dowódcy kompleksowym, wieloźródłowym i zbliżonym do czasu realnego, odzwierciedleniem sytuacji przy jednoczesnym uniemożliwianiu prowadzenia takich samych działań przeciwnikowi. W ślad za tym pojawiło się współcześnie pojęcie operacji informacyjnych.

Dzielą się one na ofensywne i defensywne. Do ofensywnych zalicza się:

1. Operacje psychologiczne;
2. Walkę elektroniczną;
3. Dezinformację (mylenie);
4. Atak fizyczny;
5. Atak informacyjny.

Operacje psychologiczne polegają na przekazywaniu wybranych informacji i sugestii obcym przywódcą i społecznością tak, aby ich emocje, motywy, rozumowanie i zachowanie były korzystne w stosunku do własnych celów. Operacje psychologiczne podejmowane są na szczeblu strategicznym, operacyjnym, taktycznym. Działania psychologiczne mogą osiągać podwójny efekt: przyspieszać degradację morale i zachęcać do dezercji. Klasycznym przykładem takiego działania jest ostatnia (2003 r.) interwencja koalicji na czele z USA w Iraku

Walka elektroniczna jest działaniem wykorzystującym emisję elektomagnetyczną oraz kierowaną energię do kontrolowania środków radioelektronicznych przeciwnika.

Dezinformacja (mylenie) to wprowadzanie przeciwnika w błąd powodujące, że działa on zgodnie z planami organizatora działań dezintormacyjnych. Dezinformacja może doprowadzić do błędnego planowania i użycia sił przeciwnika, a w efekcie, odwrócić jego uwagę od własnych operacji wojskowych. Dezinformacja wymaga głębokiej znajomości kultury, polityki, doktryny oraz procesu decyzyjnego przeciwnika, wiadomości te mogą być wykorzystane przez planistów tego rodzaju działań.

Działania dezinformacyjne są zależne od dokładnego i wiarygodnego rozpoznania i śledzenia celów, a także od ścisłej współpracy z kontrwywiadem. Elementem kluczowym dla powodzenia tej operacji jest przewidzenie motywów przeciwnika i jego rekcji. Podczas formułowania koncepcji i zadań dezinformacji, należy starać się przewidzieć scenariusze przeciwnika w krytycznych okresach

walki tak, aby odpowiadały one zamiarom dowódców wojsk własnych. Te pożądane działania stają się później celem działań dezinformacyjnych. Działania dezinformacyjne muszą być planowane od szczebla najwyższego do najniższego, a plany podrzędne muszą wspierać plan nadrzędny. Plany mogą zawierać użycie jednostek niższego szczebla, chociaż podwładni mogą nie znać ogólnej koncepcji

Atak fizyczny jest elementem zintegrowanego wysiłku przeciwdziałania informacyjnego i polega na użyciu broni fizycznie niszczącej wyznaczone obiekty.

Atak informacyjny odnosi się do tych form aktywności, które mają na celu manipulowanie informacjami lub zniszczenie informacji bądź systemu informacyjnego bez zmiany fizycznego stanu systemu przeciwnika, na który dokonywany jest atak. Manipulacja bazami danych lub parametrami systemów przeciwnika powoduje, że będzie on dysponował błędnymi informacjami, które wpłyną negatywnie na jego proces decyzyjny lub podważą jego zaufanie do własnego systemu informacyjnego.

Defensywne operacje informacyjne mają na celu ochronę własnych informacji i systemów informacyjnych sił zbrojnych przed przeciwnikiem. Ze względu na rosnące zależności od systemów informacyjnych, defensywne operacje informacyjne powinny mieć dla wojsk zasadnicze znaczenie. Jeśli operacje defensywne są połączone z ofensywnymi, to w rezultacie zyskuje się większy efekt operacji informacyjnej i osiągnięcie pożądanych celów politycznych i militarnych.

Defensywne operacje informacyjne mogą mieć następujące formy:

1. Bezpieczeństwo operacyjne;
2. Ochrona informacji;
3. Kontrdezinformacja;
4. Kontrwywiad;
5. Kontrdziałania psychologiczne;
6. Ochrona elektroniczna.

Formy te uzupełniają się (tzn. każda z nich może być użyta jako przeciwśrodek w celu wsparcia innej) i mogą wspierać działania ofensywne, powinny jednak być skoordynowane i zintegrowane.

Sytuacja ta powoduje, że wyżej omówiona sfera działań militarnych i pozamilitarnych urasta do rangi problemu któremu państwo-gospodarz nie może poświęcić adekwatnej do rangi uwagi. Ta dziedzina wymaga daleko idącej integracji działań sektora cywilnego i wojskowego (własnego i sojuszniczego) bowiem trudno przecenić znaczenie dobrze zaplanowanej i perfekcyjnie przeprowadzonej operacji informacyjnej. Mieści się ona niewątpliwie w pojęciu wsparcia i zabezpieczenia sił zbrojnych (załącznik 9) wymaga więc odzwierciedlenia w funkcjach, zadaniach oraz strukturze systemu i organów WiZSZ.

Wymienione wyżej dziedziny pozostają niewątpliwie w ścisłym związku ze sobą i każda z nich ma znaczący wpływ na poziom wsparcia i zabezpieczenia sił zbrojnych zarówno własnych i sojuszniczych. Obiektywizm badań podpowiada, aby zauważyć, że granice przedsięwzięć realizowanych w ramach pokrewnych dziedzin są mało ostre, równie dobrze można część z nich połączyć jak i wykreować nowe. Ma to bardzo istotne znaczenie dla wykreowania struktury organu kierującego (dowodzącego) procesem wsparcia i zabezpieczenia.

W wyniku dalszych prac gama realizowanych przez jeden organ kierowania (dowodzenia) wsparciem i zabezpieczeniem może ulec zmianie, choćby ze względu na potrzebę zapewnienia sprawności tego organu. Zbyt rozległy obszar zainteresowania może uczynić ten organ niewydolnym a zbytnia koncentracja problemów może utrudnić a nie ułatwić realizację zadań. Kierowaniu i dowodzeniu Siłami Zbrojnymi RP w tym Systemem Wsparcia i Zabezpieczenia poświęcona jest ostatnia część dysertacji.

Godzi się przypomnieć, że wsparcie i zabezpieczenie jest realizowane w konkretnych okolicznościach dla zapewnienia warunków realizacji konkretnej misji, operacji czy zadania sił zbrojnych. System zarządzania (kierowania, dowodzenia) nie musi współgrać z innymi systemami. Z tego względu przedłożone dotychczas w dysertacji założenia i rozważania poddane zostaną swoistej autoweryfikacji w dalszej części niniejszej pracy z uwzględnieniem współczesnych realnych warunków doskonalenia systemu obronnego i rozwoju Sił Zbrojnych RP.

Wnioski

1. Teoria i praktyka przygotowań obronnych wymaga wdrożenia, w celu ich jednolitej interpretacji, usystematyzowanych pojęć odnoszących się do wsparcia i zabezpieczenia sił zbrojnych. Należy dążyć do eliminacji utożsamiania pojęć „logistyka" i „wsparcie";

2. Koncepcje i rekomendacje Sojuszu w zakresie wsparcia sił zbrojnych nie stanowią zamkniętej konstrukcji i pozwalają na twórcze poszukiwania nowych, doskonalszych rozwiązań pozostawiając duży margines ustaleń pomiędzy zainteresowanymi państwami i dowódcami sił sojuszniczych;

3. Zarówno dla potrzeb teorii sztuki wojennej jak i dla praktyki niezbędne jest wykreowanie i wdrożenie na gruncie polskim jednoznacznych terminów określających istotę i treść „wsparcia" i „zabezpieczenia" sił zbrojnych własnych i sojuszniczych;

4. Kreowanie polskiego, narodowego systemu wsparcia i zabezpieczenia sił zbrojnych jest sprawą ważną i pilną i winno być zbieżne ze zmianami w systemie kierowania obronności i dowodzenia siłami zbrojnymi zwłaszcza w kontekście zmian w sojuszniczym systemie kierowania i dowodzenia;

5. Opracowania teoretyczne i praktyka armii zachodniej wskazują na zasadność koncentracji jak największej liczby zbieżnych funkcji, zwłaszcza zabezpieczających, w jednym organie. Nie może to jednakże oznaczać utworzenia niesterowalnego i niesprawnego, ze względu na wielkość, „super-organu";

6. Zakres i treść wsparcia i dowodzenia sił zbrojnych winna odpowiadać współczesnym warunkom zewnętrznym i wewnętrznym funkcjonowania państwa i sił zbrojnych. Działania te wymagają obiektywnej optymalizacji zadań i struktur komórek organizacyjnych MON i dowództw RSZ;

7. Należy przyjąć za zasadne, iż ze względu na fakt, że Polska jest państwem granicznym sojuszu na zasadniczym kierunku geostrategicznym nie może ona osłabiać się w układzie terytorialnej gotowości do obrony i wsparcia sojuszniczego oraz koncentrować się jedynie na usprawnianiu logistycznego funkcjonowania sił zbrojnych;

8. W świetle doświadczeń innych państw i analiz odnoszących się do warunków polskich należy uznać, że eksponowanie w terytorialnej części obrony państwa jedynie spraw logistycznych, czy też wsparcia, przed szeroko, systemowo rozumianą obroną terytorium RP lub też dzielenie tej obrony na terytorialno-wojskową i terytorialne wsparcie logistyczne jest niezasadnym rozdrobnieniem wysiłku organizacyjnego.

3. WARUNKI DETERMINUJĄCE ORGANIZACJĘ I FUNKCJONOWANIE WSPARCIA I ZABEZPIECZENIA SIŁ ZBROJNYCH NA TERYTORIUM POLSKI

3.1. Charakter współczesnych zagrożeń bezpieczeństwa narodowego

Koniec zimnej wojny i zmiany geopolityczne początku lat dziewięćdziesiątych minionego wieku sprawiły, że zniknął układ dwubiegunowy w polityce globalnej, zastąpiony przez rozwijający się w szybkim tempie układ wielobiegunowy.

Rozwój społeczeństw będzie w dużym stopniu zależał od woli ludzkiej na rzecz zbiorowego bezpieczeństwa i przeciwstawienia się złu, które może mieć różne oblicze i charakter[109].

Zagrożenia ze względu na ich treść, dzielimy na: polityczne, militarne (wojenne), ekonomiczne (gospodarcze), cywilizacyjne (w tym ekologiczne), porządku publicznego i inne. Daje się wyróżnić co najmniej cztery zasadnicze grupy zjawisk, które będą stanowić esencję zagrożeń:

1. **Nacjonalizm** - prowadzący do napięć społecznych oraz konfliktów wewnętrznych i międzynarodowych;
2. **Duży arsenał broni konwencjonalnej i jądrowej** - wynikający stąd handel bronią i możliwości proliferacji broni masowej zagłady;
3. **Międzynarodowa przestępczość zorganizowana**, w tym przemyt narkotyków i terroryzm polityczny - następuje stała eskalacja tego typu zagrożenia, godzącego nie tylko w stabilność państw ale głównie w bezpieczeństwo międzynarodowe;
4. **Pogarszający się stan środowiska naturalnego** - wzrost skażeń przemysłowych i przenoszenie się skażeń ekosystemów przez granice państw oraz wyczerpywanie się nieodnawialnych zasobów surowcowych[110].

Ponadto pojawiły się zjawiska, które nie stanowią bezpośredniego zagrożenia, mogą jednak oddziaływać na stan bezpieczeństwa, stwarzając wyzwania dla polityki bezpieczeństwa państw europejskich.

Wyzwania te motywują do podejmowania określonych działań w celu ich neutralizacji bądź zaspokojenia, w przeciwnym bowiem razie przekształcą się one w nowe zagrożenia.

Należą do nich:

1. **Transformacja ładu politycznego w Europie** - wynikająca z rozpadu systemów politycznych byłych państw realnego socjalizmu, które wkroczyły na drogę reform demokratycznych. Źródłem obaw jest często niepokój o przyszłość tych państw, brak zaufania do instytucji państwa i instytucji międzynarodowych gwarantujących bezpieczeństwo;

---

[109] The Strategie Defence Review - Londyn 1998, s.5. (Termin „zło" określa wszelkie możliwe ośrodki zagrożenia i destabilizacji).

[110] R. Zięba, Instytucjonalizacja bezpieczeństwa europejskiego, wyd. naukowe „Scholar", Warszawa, 1999, s. 79.

2. **Duże dysproporcje ekonomiczne** - wynikające głównie z różnic poziomu rozwoju gospodarczego pomiędzy państwami Europy Środkowej i Wschodniej a wysoko rozwiniętymi krajami zachodnimi;
3. **Migracje międzynarodowe** - stwarzające zagrożenia dla stabilności wewnętrznej państw, które przyjmują emigrantów, bądź zapewniają im pobyt tymczasowy na okres tranzytu[111].

Zagrożenie dla bezpieczeństwa Polski związane z ruchami migracyjnymi w Europie pozostaje w ścisłym związku z transformacją ustrojową w państwach postkomunistycznych. Przesądzając tym następujące czynniki:

- centralne i tranzytowe położenie Polski w Europie, umożliwiające ewentualnym uchodźcom przedostanie się do Niemiec, a stamtąd do innych państw Europy Zachodniej;
- nie w pełni uszczelnione granice z Rosją, Litwą, Białorusią i Ukrainą - przepływ ludności z tych republik może odbywać się w sposób niekontrolowany.

Na szczęście, w świecie przeważa tendencja rozwiązywania sporów drogą rokowań. Skrajna forma eskalacji kryzysu - konflikt zbrojny w otoczeniu naszego państwa jest mało prawdopodobna, jednakże całkowicie wykluczyć jej też nie można.

Próby przygotowania nieprzyjaznej aktywności zbrojnej na dużą skalę coraz łatwiej wykryć, zwłaszcza teraz, kiedy można korzystać ze środków dostępnych dla całej rodziny euroatlantyckiej. Strategiczny system elektronicznej obserwacji i wymiana danych wywiadowczych Sojuszu powodują znacznie skuteczniejszą penetrację otoczenia Polski, zapewniają głęboki wgląd w obszary okalające sojuszniczy sektor odpowiedzialności. Pozwala to zupełnie realnie zakładać, że strategiczna inwazja z zaskoczenia staje się przewidywalna i można będzie wykryć jej symptomy, nawet w dość wczesnym stadium. Daje to gwarancje i niezbędny czas na przygotowanie adekwatnych przedsięwzięć zaradczych - politycznych i wojskowych. Znacznie trudniejsze do prognozowania i opanowania są konflikty o mniejszej skali.

Zanikanie groźby wojen wielkich pomiędzy państwami lub grupami państw sprawia, że na plan pierwszy w skali możliwych zagrożeń, wysuwają się kryzysy i konflikty o niskiej intensywności, prowadzone z różnych, czasami irracjonalnych przyczyn. W grę wchodzić może choćby awanturnictwo lokalnego przywódcy politycznego, jego ambicje i chęć ich zaspokojenia na drodze zbrojnej, chociaż, jak już wspomniano wcześniej, tego rodzaju kryzysy i konflikty są przede wszystkim wynikiem nierówności (asymetrii), w tym zwłaszcza ekonomicznych, a także rywalizacji etnicznych i kulturowych. Mają one zazwyczaj zasięg lokalny, ograniczony geograficznie, a ich intensywność jest niska bądź zmienna.

Amerykański podręcznik *FM - 100-20 "Military Operations in low intensity conflict"* określa konflikt niskiej intensywności jako „konfrontację, której

[111] Tamże, s. 59

intensywności osiąga poziom pośredni pomiędzy wojną konwencjonalną a pokojową rywalizacją państw lub grup społecznych"[112].

Wyrazem tego rodzaju działań są krótkoterminowe akcje o charakterze zbrojnym lub grożącym użyciem broni, obliczone na efekt polityczny i propagandowy. Wielu ekspertów określa takie działania mianem "**małych wojen**" bądź tzw. „**wojen asymetrycznych**". Ocenia się, że mogą się one okazać wygodną formą dążeń do artykułowania ambicji i aspiracji biedniejszych państw i nacji. Przyczyn wzrostu znaczenia wymienionych rodzajów działań jako instrumentu konfliktów lokalnych jest wiele, do najważniejszych można zaliczyć:

- tolerowanie koncentrowania sił i środków na zadaniach wykraczających poza sferę zagwarantowania zbilansowanego poziomu bezpieczeństwa;
- przyzwolenie na prowadzenie „wojny nieoficjalnej" przy początkowym użyciu do działań stosunkowo niewielkich sił i środków;
- stosowanie skrytych form działań (terroryzm), utrudniających pozyskiwanie informacji o istocie i genezie konfliktu co umożliwia powstawanie wielu fałszywych wątków wiodących do mylnych interpretacji, a tym samym błędnej oceny sytuacji i zajęcie niewłaściwego stanowiska przez organizacje międzynarodowe;
- brak wczesnej informacji umożliwiającej prawidłową identyfikację powodów i winnych konfliktu;
- długotrwałe utrzymywanie intensywności konfliktu na niskim poziomie, co utrudnia (uniemożliwia) podjęcie stosownych działań międzynarodowych w celu jego wygaszenia.

Z zasady, konflikt lokalny jest wydarzeniem krótkotrwałym. Jednak jego rozwój i okres trwania zależy od wielu czynników nieprzewidywalnych. Przeto może on trwać tygodniami, miesiącami i latami. Przebieg konfliktu ma charakter zróżnicowany pod względem intensywności, gdzie okresy gwałtownych starć mogą się przeplatać z periodycznym, pozornym spokojem i stabilizacją.

Powyższe działania mają na celu:

- wywołanie stanu niepokoju i wrzenia społecznego na obszarach objętych akcjami terrorystycznymi;
- poderwanie zaufania ludności do krajowego lub lokalnego aparatu władzy, tj. administracja, policja, wojsko;
- uczynienie z regionu lub państwa obszaru o dużym ryzyku ekonomicznym, co w efekcie może przyczynić się do lokalnego załamania gospodarczego;
- spowodowanie stanu zagrożenia bezpieczeństwa w rejonie.

Trwałe zażegnanie konfliktu ma miejsce na ogół wówczas, gdy przedmiot sporu i jego status zostanie uregulowany drogą mediacji czynników neutralnych

[112] FM 100-20 Military operation in Iow intensity conflict. Waszyngton 1990r., rozdział 2.

ze stronami konfliktu i jest przypieczętowany decyzją instytucji międzynarodowych.
Ostatnie konflikty w Bośni i Kosowie ukazały istotną rolę stałych, międzynarodowych kontyngentów zbrojnych, nadzorujących zawarte porozumienie. Warto przy tej okazji zauważyć, iż każdy konflikt niskiej intensywności pozbawiony reakcji zewnętrznych czynników stabilizacyjnych i pozostawiony samemu sobie może bardzo szybko zamienić się w konflikt o wyższym stopniu intensywności i zagrozić okolicznym państwom lub regionom. Zjawisk takich pomimo wszelkich pozytywnych tendencji wykluczyć nie można.

3.2. Współczesne misje sił zbrojnych w państwie

Punktem wyjścia do rozważań w odniesieniu do przewidywanych misji sił zbrojnych w świetle przyszłych zagrożeń i wyzwań, także w świetle nowych tendencji bezpieczeństwa międzynarodowego, należy mieć na uwadze, że bezpieczeństwo międzynarodowe jest bardzo dynamicznym procesem.

Rozważając obecne i przyszłe misje sił zbrojnych celowo jest uwzględnić:

Po pierwsze, zupełnie nową sytuację, jeśli chodzi o percepcję i ocenę zagrożeń dla bezpieczeństwa państwa przede wszystkim ich nieprzewidywalność – na co wskazano w poprzednim rozdziale. Po wydarzeniu 11 września ubiegłego roku, po kampanii antyterrorystycznej, widać, że nie ma jednego, jasnego wroga. Nie jest on kwantyfikowalny, jest nieprzewidywalny, nie wiadomo skąd uderzy, nie wiadomo kiedy, nie wiadomo z użyciem jakiej broni, czy z użyciem broni w ogóle, wywołując skutki podobne do zastosowania najbardziej nawet skomplikowanych systemów uzbrojenia[113]. Stąd rodzi się potrzeba przygotowań nie na określony wariant zdarzeń, lecz należy być gotowym na każdą okoliczność. Chiński strateg Sun Tzu przyjmuje, iż „...nie polegać na tym, że wróg nie napadnie nas, tylko na zapewnieniu sobie takiej siły, żebyśmy nie mogli być napadnięci". Chiny współcześnie to stosują.

Zbieżne jest to z twierdzeniem płk prof. dr hab. Jacka Pawłowskiego (Wydział Strategiczno-Obronny AON), który również podkreśla, że w sytuacji **„zmiany strategicznej"** zwiększy się **nieprzewidywalność zagrożeń** dla bezpieczeństwa, co musi skutkować zmianami misji sił zbrojnych. Zagrożenia militarne są wtórne do zagrożeń politycznych, ekonomicznych, społecznych, innych. Mogą być one następstwem powyższych w czasie pokoju, kryzysu i wojny.[114]

Po drugie, wraz z odejściem od użycia wielkich sił zbrojnych zmieniać się będzie terminologia zasady obrony, przeciwdziałania itd.

Po trzecie trzeba pamiętać o tym, że coraz większe zagrożenie dla bezpieczeństwa narodowego pochodzi ze strony nie tylko państw, ale ze strony struktur czy grup innych, niż państwa. Ocena intencji samego państwa czy rządu nie wystarczy, a to dlatego, że na terytoriach wielu państw działają grupy, które

---

[113] Ambasador Adam Kobieracki, MSZ, wystąpienie na seminarium, Warszawa, maj 2001r.
[114] C. Rutkowski (red.), Strategia wojskowa państwa – członka sojuszu. Narodowe oraz sojusznicze aspekty kształtu i użycia sił zbrojnych, Praca badawcza „SZ – Sojusz", Warszawa AON, 1998r., s. 47.

wymykają się kontroli państwowej i stanowią, czy też mogą stanowić istotne zagrożenie bezpieczeństwa.

Po czwarte, zapoczątkowaną już dziś ewolucję instytucjonalizacji reżimu bezpieczeństwa. Będzie to dotyczyło wszystkich instytucji odpowiedzialnych, czy zaangażowanych w zapewnienie bezpieczeństwa międzynarodowego. A z tego wnioski dla nas mogą być takie, że niestety nie będziemy mieli komfortu psychicznego, że jedynym gwarantem bezpieczeństwa militarnego Polski będzie Sojusz Północnoatlantycki.

Po piąte, rozwój techniki i technologii wojskowych. Technologie wojskowe, czy też mające zastosowanie w wojskowości, które dziś uważane są za nowoczesne, za kilkanaście lat, być bronią biednych z bronią nuklearną włącznie.

Po szóste, zacieranie się różnic między bezpieczeństwem zewnętrznym a wewnętrznym, zarówno ze względu na źródło zagrożenia, jak i ze względu na konieczność dalszego rozwoju współpracy cywilno-wojskowej.

Również coraz trudniej będzie izolować bezpieczeństwo polityczne od militarnego, ekonomicznego, ekologicznego, informatycznego itd. Po prostu będzie to pojęcie rozumiane coraz bardziej kompleksowo.

Rozważając przyszłość polskich SZ celowo jest podkreślić następujące warunki:

Po pierwsze, nie będziemy w stanie, jak każde inne państwo, utrzymywać SZ zdolnych do odparcia każdej agresji i zdolnych do przeciwdziałania każdemu zagrożeniu. Natomiast musimy mieć na tym rynku wojskowym taką specjalizację, żebyśmy byli atrakcyjnym partnerem dla innych.

Po drugie, przyszłe polskie SZ będą musiały być przygotowane do operacji i misji wojskowych innych niż odpieranie agresji na własnym terytorium.

Po trzecie, przyszłe SZ będą musiały być przygotowane do natychmiastowego współdziałania międzynarodowego, to znaczy do tego żeby natychmiast podjąć współdziałanie w ramach istniejących struktur czy też w ramach koalicji tworzonej „ad hoc".

Po czwarte siły zbrojne przyszłości będą musiały być zdolne do szybkich przerzutów i w stanie wysokiej gotowości. W przeciwnym wypadku – jeżeli tego nie osiągniemy, grozić nam może postępująca marginalizacja wojskowa.

Po piąte ceny uzbrojenia i wyposażenia wojskowego będą stale rosły a w ślad za tym rosły będą koszty utrzymania armii.

Fakty te muszą skłaniać do myślenia i poszukiwania kształtu armii zupełnie nowego typu z odejściem od utartych wieloletnich stereotypów.

Misje sił zbrojnych

Przeznaczenie SZ RP określa Konstytucja Rzeczypospolitej Polskiej[115].

Strategiczny cel obronności RP wskazuje siłom zbrojnym podstawową powinność: zapewnienie bezpiecznych warunków realizacji interesów narodowych poprzez ich obronę przed zewnętrznymi zagrożeniami kryzysowymi oraz wojennymi.

Powinności tej podporządkować można następujące **misje Sił Zbrojnych RP:**

1) zapewnienie trwałego bezpieczeństwa narodowego;

---

[115] Konstytucja RP z dnia 2 kwietnia 1997r., art. 26, ust. 1.

2) dialog obronny i współpraca – kształtowanie bezpiecznego otoczenia w sąsiedztwie Polski i na terytorium całej Europy poprzez współpracę z innymi państwami;
3) wsparcie porządku międzynarodowego – wspieranie instytucji i organizacji międzynarodowych, poprzez podejmowanie militarnych działań stabilizacyjnych głownie w ramach operacji prowadzonych przez NATO, Unię Europejską i ONZ;
4) obrona Polski w przypadku konfliktów lokalnych i regionalnych oraz innych państw Sojuszu w razie ograniczonych, lokalnych agresji, a także w ramach konfliktów regionalnych;
5) udział w odparciu strategicznego ataku przeciwko NATO lub Unii Europejskiej;
6) udział w odparciu terrorystycznego ataku na NATO lub UE.

Wymienione misje a także funkcje i zadania sił zbrojnych wynikają nie tylko z potrzeb (i regulacji prawnych) narodowych ale również zobowiązań sojuszniczych.

3.3. Funkcje sił zbrojnych

Funkcje sił zbrojnych odgrywają istotną rolę w planowaniu obronnym NATO. Ich znaczenie może w najbliższym czasie wzrosnąć w związku z zamiarem wykorzystania ich jako jednego z zasadniczych spoiw harmonizujących różne dyscypliny tego planowania, a zwłaszcza planowania uzbrojenia, zasobów i sił.

Zgodnie z aktualnie obowiązującymi dokumentami w sojuszniczym procesie planowania obronnego wyróżnia się następujące funkcje sił zbrojnych *(Military Functions)*.

1. **Dowodzenie i kierowanie** *(command and control)*
   Funkcja ta jest definiowana jako: „Organizacja, proces, procedury i systemy konieczne do podejmowania na czas decyzji politycznych i militarnych oraz umożliwiające dowódcom dowodzenie i kierowanie podległymi siłami".
2. **Rozpoznanie, obserwacja i ocena celów** *(reconnaissance, surveillance and target assessment)*
   Zgodnie z obowiązującą definicją jest to: „Zdolność do prowadzenia systematycznej obserwacji przestrzeni powietrznej, obszarów lądowych i morskich lub przestrzeni znajdującej się pod powierzchnią lądu i wody, a także miejsc, osób, obiektów i celów z zadaniem monitorowania zmian lub ruchu o znaczeniu wojskowym. Obserwacja ta może być prowadzona metodami wizualnymi lub innymi metodami detekcyjnymi w celu określenia charakterystyk meteorologicznych, hydrograficznych lub geograficznych danego obszaru lub zdobycia różnorodnych informacji służących do określenia stanu i położenia potencjalnego lub aktualnego przeciwnika".
3. **Wsparcie wywiadowcze** *(intelligence support)*
   Funkcję tą rozumie się jako: „Analizę i syntezę oraz przekazywanie danych o potencjalnym przeciwniku lub o rejonie operacji w celu wsparcia procesu formułowania odpowiedniej polityki oraz opracowania planów wojskowych, narodowych i sojuszniczych oraz w celu planowania i prowadzenia operacji wojskowych."

4. **Kształcenie, szkolenie i ćwiczenie** *(education, training and exercises)*
   Funkcja ta jest definiowana jako: „Osiąganie i utrzymywanie przez siły NATO, narodowe i wielonarodowe, wymaganych standardów gotowości i zdolności operacyjnych poprzez ćwiczenia, szkolenie oraz ocenę wyników, a także praktyczne działania."
5. **Ochrona i obrona przed bronią NBC** *(NBC defence)*
   Funkcja ta obejmuje: „Działania ochronne przed następstwami użycia broni jądrowej, chemicznej i biologicznej w celu zachowania żołnierzy przy życiu, a w przypadku jednostek wojskowych – złagodzenie skutków ich użycia, a przez to umożliwienie kontynuowania przydzielonej misji."
6. **Operacje specjalne** *(special operations)*
   W terminologii NATO funkcja ta to: „Niekonwencjonalne, tajne i skryte działania, w tym na terenach nie znajdujących się pod kontrolą NATO, prowadzone przez specjalnie wyszkolone, wyposażone i zorganizowane siły."
7. **Walka elektroniczna** *(electronic warfare)*
   Pod tym pojęciem rozumie się: „Działania wojskowe przy pomocy fal elektromagnetycznych obejmujące przechwytywanie i identyfikację emisji elektromagnetycznej oraz wykorzystanie energii elektromagnetycznej, w tym energii ukierunkowanej, w celu zredukowania lub zapobieżenia wykorzystania energii elektromagnetycznej przez przeciwnika oraz działania zmierzające do zwiększenia efektywności użycia fal elektromagnetycznych przez siły własne."
8. **Izolacja rejonu działań** *(interdiction)*
   Funkcja ta obejmuje: „Działania prowadzone przez siły powietrzne, lądowe i morskie w celu zniszczenia, obezwładnienia, zakłócenia lub opóźnienia działań sił przeciwnika przed tym zanim będą one zdolne skutecznie działać przeciwko siłom Sojuszu."
9. **Logistyka** *(logistics)*
   Zgodnie z obowiązującą terminologią są to: „Działania wojskowe i wspierające je działania instytucji cywilnych związane z przegrupowywaniem (przerzutem) sił NATO i ich utrzymaniem z zadaniem zapewnienia zdolności do rozmieszczenia, wzmocnienia i utrzymania koniecznego poziomu potencjału bojowego niezbędnego do realizacji misji. Obejmuje ona m.in. koordynowanie wykorzystania środków transportu, kontrolę ruchu, zabezpieczenie medyczne, obsługę, przyjęcie i utrzymanie wojsk oraz obsługę prawną".
10. **Projekcja siły** *(power projection)*
    Funkcja ta to: „Zdolność do skutecznego użycia siły wojskowej, w miejscu i czasie krytycznym dla osiągnięcia celów Sojuszu".
11. **Wielonarodowe operacje połączone** *(combined joint operations)*
    Pod tym pojęciem rozumie się: „Operacje prowadzone przez siły zbrojne dwóch lub więcej państw, z udziałem jednostek więcej niż jednego rodzaju sił zbrojnych".
12. **Operacje lądowe** *(land operations)*
    Są to: „Operacje prowadzone przez siły lądowe przeciwko siłom lądowym przeciwnika w celu zdobycia i utrzymania pożądanego stopnia kontroli w obszarze odpowiedzialności".

13. **Operacje powietrzne** *(air operations)*

Zgodnie z obowiązującą definicją funkcja ta to: „Działania wojskowe wymierzone przeciwko zdolnościom ofensywnym i defensywnym przeciwnika, w tym jednostkom rakiet balistycznych i manewrujących, w celu obrony własnego terytorium lub terytorium, na którym zostały rozmieszczone siły NATO lub własne z zadaniem prowadzenia określonych operacji, z zadaniem wywalczenia i utrzymania pożądanego stopnia panowania w powietrzu".

14. **Operacje morskie** *(aritime operations)*

Funkcja ta to: „Operacje prowadzone przez siły morskie, w tym lotnictwo, siły nawodne, podwodne i amfibijne, w celu wywalczenia i utrzymania pożądanego stopnia panowania na morzu, i jeśli jest to konieczne, w celu wsparcia operacji lądowych i powietrznych"[116].

Rosnące wciąż koszty wymiany i modernizacji uzbrojenia oraz koszty utrzymania i szkolenia sił zbrojnych, postępująca integracja w zakresie struktur dowodzenia, sił i zdolności, malejąca liczebność sił zbrojnych i ich rosnąca profesjonalizacja, coraz częściej zmusza poszczególnych członków Sojuszu w procesie planowania obronnego do dokonywania określonych wyborów, dotyczących kierunków rozwoju armii, priorytetów tego rozwoju i specjalizacji narodowej. Nie ma żadnych przesłanek, które wskazywałyby iżby Polska miała postąpić inaczej.

3.4. Zadania sił zbrojnych

Z omawianych wyżej funkcji sił zbrojnych można wyprowadzić ich **zadania**. Ich zestaw można oczywiście mnożyć, ale najczęściej sprowadzać się one będą do niżej wymienionych:

1. **Zapobieganie wojnie** oraz zapewnienie pokoju przez zachowywanie zdolności obronnych;
2. **Samodzielna obrona terytorium państwa** do czasu wprowadzenia do działań sił sojuszu lub sił międzynarodowych;
3. **Udział w sojuszniczej obronie** obszaru terytorium NATO;
4. **Zabezpieczenie przestrzeni powietrznej** w ramach cywilno-wojskowej kontroli ruchu powietrznego i przestrzeni powietrznej;
5. **Udział w misjach pokojowych** ONZ i operacjach pokojowych, kryzysowych w ramach sojuszu;
6. **Wnoszenie wkładu** w utrzymanie ładu międzynarodowego na wodach oraz swobodne wykorzystanie mórz i oceanów;
7. **Udział w kontroli obcych sił zbrojnych** i przedsięwzięciach rozbrojeniowych oraz w operacjach humanitarnych;
8. **Udział w akcjach poszukiwawczo-ratowniczych** w wypadku katastrof na lądzie, morzu i w powietrzu;
9. **Udział w likwidacji skutków wielkich awarii przemysłowych, klęsk żywiołowych i ekologicznych**[117].

---

[116] Wszystkie definicje w tym podrozdziale przytoczono za AAP-6(U)-Słownik terminów i definicji NATO, tłumaczenie polskie, Warszawa 1998.

[117] R. Wróblewski, Wprowadzenie do strategii wojskowej, Warszawa 1998r., s. 128.

Misje, funkcje i zadania SZ determinują ich **zdolności operacyjne.**

W NATO preferowane są siły obronne o znaczących możliwościach i zdolnościach operacyjnych. Sojusz potrzebuje sił spełniających wymogi:

1) interoperacyjności;
2) możliwości logistycznego zabezpieczenia we wszystkich przewidywanych warunkach prowadzenia działań;
3) możliwości natychmiastowego rozwinięcia i mobilności;
4) efektywnego zaangażowania w rozwiązywanie konfliktów o zróżnicowanym charakterze;
5) możliwości przetrwania i działania z dala od baz stacjonowania i zaopatrzenia;
6) powszechnego stosowania systemów informatycznych w procesie kierowania i dowodzenia.

Synergiczny efekt wymogów 1-6 powinien dać pożądane zdolności operacyjne sił w pełni przydatnych w działaniach sojuszu. Powyższe mieści się w zakresie „adaptacji możliwości operacyjnych w nowym środowisku bezpieczeństwa" oraz w koncepcji DCI, o czym była już mowa wcześniej.

Ze względu na szczególne położenie Polski winno się kreować specyficzne zdolności SZ RP. Powinny one posiadać zdolności do prowadzenia operacji (kampanii) samodzielnie ale również włączenia się do prowadzenia, wsparcia, i zabezpieczenia operacji sojuszu na swoim terytorium.

3.5. Prawdopodobny charakter współczesnych operacji militarnych

Prowadząc dociekania w dziedzinie wsparcia i zabezpieczenia działań sił zbrojnych trudno nie poddać analizie i ocenie prawdopodobnego charakteru współczesnych operacji, bowiem maksymalne natężenie zadań zabezpieczających będzie miało miejsce właśnie w toku działań operacyjnych. Państwa i armie przygotowane na wysiłek maksymalny, rozumiany jako realnie uzasadniony w świetle zagrożeń, powinny być w stanie sprostać wysiłkom cząstkowym, fragmentarycznym. Potrzebę wysiłku maksymalnego może dyktować wojna, cząstkowych natomiast - konflikty lokalne lub inne sytuacje kryzysowe.

Podstawową kategorią sztuki wojennej państw zachodnich, tak jak i w Polsce jest **wojna**. Definiowana jest ona jako starcie zbrojne między dwoma lub wieloma państwami lub zorganizowanymi militarnie ugrupowaniami względnie, jako konflikt zbrojny między podmiotami prawa międzynarodowego lub grupami ludności wewnątrz państwa, mający na celu siłowe narzucenie interesów politycznych, gospodarczych, ideologicznych i wojskowych.

Kampania to działania operacyjne składające się z jednej lub kilku bitew, ukierunkowane na osiągnięcie celu strategicznego. Kampania prowadzona jest przez jednolite dowództwo operacyjne i obejmuje wspólne działania różnych rodzajów sił zbrojnych, najczęściej we współdziałaniu z siłami zbrojnymi sojuszniczych państw[118].

Operacja – według poglądów zachodnich – „to skoordynowane w czasie i przestrzeni działania wojskowe jednej ze stron, prowadzone z zamiarem osiągnięcia

---

[118] Wiatr M., Między strategią a taktyką, Wydawnictwo Adam Marszałek, Toruń 1999, s. 236.

wspólnego celu. Operacje prowadzone są we wszystkich rodzajach działań na wszystkich szczeblach dowodzenia. W pewnym uproszczeniu można przyjąć, że operacja w zachodnim rozumieniu tego pojęcia – to swego rodzaju połączenie naszych działań operacyjnych oraz taktycznych i dzieli się na operacje bezpośrednie, w głębi (głębokie) i tyłowe (na obszarze tyłów)"[119].

„Operacje bezpośrednie (*Close Operations*) to działania wojsk bezpośrednio walczących z przeciwnikiem. One najczęściej decydują o sukcesie lub niepowodzeniu całej operacji. Działania bezpośrednie jednego szczebla obejmują zwykle działania bezpośrednie, głębokie i tyłowe niższego szczebla"[120].

„**Operacje głębokie** (*Deep Operations*) prowadzone są na własnym obszarze odpowiedzialności w głębi ugrupowania przeciwnika w celu dezorganizacji jego działań, pozbawienia go swobody operacyjnej, rozbicia określonych sił lub opóźnienia ich manewru oraz pozyskania pełnego obrazu przeciwnika. Operacje w głębi ugrupowania przeciwnika wywierają wpływ na operacje bezpośrednie. Dotyczy to zwłaszcza tych szczebli dowodzenia, na których prowadzi się połączone operacje lądowe i powietrzne. Zgodnie z obowiązującymi poglądami, operacja jest „głęboka", gdy sięga do obszaru odpowiedzialności szczebla nadrzędnego"[121].

„**Operacje tyłowe** (*Rear Operations*) prowadzone są na obszarze własnych tyłów i służą ich ochronie oraz zapewnieniu swobody operacyjnej własnym wojskom. Jednym z zadań realizowanych podczas operacji tyłowych jest przeciwdziałanie głębokim operacjom przeciwnika"[122].

Wojny i inne konflikty zbrojne prowadzone są na teatrze działań wojennych (teatrze wojny) w formie jednej lub kilku kampanii, koordynowanych ze sobą przez dowództwo strategiczne.

Teatr działań wojennych (*załącznik10*) jest podzielony na strefy i obszary przydzielane wojskom odpowiednio do ich potrzeb, zadań i działalności.

Podział ten ma na celu określenie zakresów odpowiedzialności oraz wykluczenie wzajemnych zakłóceń. Obszar, na którym toczone są działania bojowe, przemieszczają się wojska lub jest prowadzona inna działalność wojskowa, określa się mianem obszaru operacyjnego. W armiach państw NATO nie wyróżnia się strefy taktycznej i strefy operacyjnej. Przełożony wydziela natomiast na obszarze operacyjnym obszary odpowiedzialności odpowiednio do potrzeb i zadań wojsk[123].

Obszar odpowiedzialności (*załącznik 11*), nazywany też obszarem oddziaływania, to część obszaru operacyjnego, na którym dowódca danego szczebla prowadzi działania i za który ponosi odpowiedzialność. Obejmuje on również teren przed przednim skrajem obrony (linią styczności wojsk), w którym dany szczebel ponosi również odpowiedzialność za rozpoznanie i prowadzenie walki ogniowej.

Każdy szczebel ma tzw. **obszar zainteresowania.** Mianem tym określa się teren przylegający bezpośrednio do obszaru odpowiedzialności, mający bezpośredni wpływ na prowadzenie operacji. Obejmuje on obszar odpowiedzialności wyższego

---

[119] Tamże, s. 236.
[120] Operacje NATO, SG WP (P5), Warszawa 2001, s.15, (na prawach maszynopisu).
[121] Tamże, s.15.
[122] Tamże, s.15.
[123] Tamże, s. 232.

szczebla oraz obszary odpowiedzialności sąsiadów, jeżeli nie stanowią one części obszaru odpowiedzialności przełożonego[124].

Ciągle zmieniające się warunki, w jakich mają działać siły zbrojne, stawiają przed nimi nowe wyzwania. Rozwój techniki wojskowej przyczynia się do coraz większego zazębiania się obszarów zainteresowania, oddziaływania i działania rodzajów sił zbrojnych. Wywołuje to potrzebę koordynacji specyficznych poczynań oraz pogłębiania współpracy między rodzajami sił zbrojnych. Żaden z nich nie jest obecnie w stanie samodzielnie rozwiązać problemu skutecznego prowadzenia operacji i skoordynowanego wykorzystania dostępnych środków walki. Z drugiej strony przeciwstawienie się znacznie zwiększonym możliwościom oddziaływania wojsk lądowych, sił powietrznych i marynarki wojennej potencjalnych przeciwników wymaga **połączonego działania rodzajów sił zbrojnych**. Każdy z komponentów sił zbrojnych ma swoją niezastąpioną funkcję. Brak wspólnych, ogólnych ram orientacyjnych może prowadzić do rozbicia działań rodzajów sił zbrojnych na niezależne części; pojedyncze przedsięwzięcia nie oddziałują wówczas synergicznie i tym samym powstaje niebezpieczeństwo zmarnowania wysiłków. Połączone działania sił zbrojnych, w których ma miejsce nie tyle współdziałanie, ile pełna integracja biorących w nich udział rodzajów sił zbrojnych realizowane są w postaci **operacji połączonych** (*ang. Joint Operations*).

Definiuje się je jako działania, w których biorą udział elementy co najmniej dwóch rodzajów sił zbrojnych. W klasyfikacji NATO wyróżnia się ponadto **operacje sojusznicze** (*Combined Operations*), czyli operacji prowadzone przez siły dwóch lub więcej państw oraz **sojusznicze operacje połączone** (*Combined Joint Operations*), a więc takie, w których biorą udział elementy co najmniej dwóch rodzajów sił zbrojnych z co najmniej dwóch państw (*załącznik 12).*

Przykładem skutecznego połączonego działania rodzajów sił zbrojnych jest operacja wyzwolenia Kuwejtu. Koalicja antyiracka składała się z bardzo zróżnicowanych kontyngentów ponad 20 państw. Taki skład koalicji wymagał ogromnych wysiłków koordynacyjnych, zarówno politycznej, jak i wojskowej natury.

Wojna w rejonie Zatoki Perskiej rozpoczęła się 2 sierpnia 1990 roku agresją wojsk irackich na Kuwejt. Przeciwdziałanie USA i koalicji antyirackiej można podzielić na trzy etapy:

- przerzucenie wojsk i rozwinięcie operacyjne od 6 sierpnia 1990 roku (operacja „Desert Shield");
- ofensywa sił powietrznych od 17 stycznia 1991 roku (operacja „Desert Storm");
- operacja zaczepna zgrupowań lądowych 24-25 lutego 1991 roku (operacja „Desert Saber").

Te trzy fazy stanowiły integralną część ogólnej operacji wyzwolenia Kuwejtu.

Dowódca operacyjny, gen. Schwarzkopf, odpowiadał za planowanie i prowadzenie operacji, a dyrektywy ówczesnego Szefa Komitetu Połączonych Sztabów – gen. Powella pozostawiały mu tyle swobody, że mógł w zasadzie samodzielnie kierować operacją. Jako naczelny dowódca w regionie zgodnie z amerykańską „Doctrine for Unified and Joint Operations", wydaną w styczniu 1990

[124] Tamże, s.121.

roku, posiadał on szerokie uprawnienia. Dlatego też, mimo że był generałem wojsk lądowych, podlegały mu wszystkie związki wojsk lądowych, sił powietrznych, marynarki i korpusu marines znajdujące się w rejonie Zatoki Perskiej.

Wojna nad Zatoką Perską planowana i realizowana była zgodnie z tradycyjnymi zasadami sztuki wojennej. Dostarczyła jednak wielu punktów odniesienia do postępującej przemiany w sposobach prowadzenia wojen. Modelowy charakter tej wojny nie polegał na szerokim zastosowaniu najnowszych technologii uzbrojenia, lecz raczej na pomyślnym skoordynowaniu rozpoznania i wywiadu, odpowiednim wyborze celów operacji i dostosowaniu do nich zadań, współdziałaniu rodzajów sił zbrojnych, koordynacji ognia i manewru, podziale obszaru **oraz właściwym wsparciu w ramach koalicyjnej armii.**

Analiza przebiegu współczesnych konfliktów wskazuje, że nie biorą w nich udziału wyłącznie siły zbrojne, lecz także – w różnych fazach i zakresie – organizacje i instytucje pozamilitarne, w tym organizacje pozarządowe. Z tego względu problematyka **działań (operacji) połączonych** wykracza daleko poza sferę wykorzystania sił zbrojnych i obejmuje wspólne wysiłki cywilnych i wojskowych ośrodków polityki, sił zbrojnych oraz struktur pozamilitarnych.

We wnioskach z badań specjalistów amerykańskich, dotyczących przyszłych operacji, uwypukla się: wielowymiarowość i integrację działań; precyzyjne oddziaływanie; nieliniowość, równoczesność i ogniskowość.[125]

Wielowymiarowość obszaru operacji oznacza, że prowadzenie działań nie będzie się ograniczać do trzech podstawowych wymiarów. Pole walki przekształca się w przestrzeń walki Skutkiem tego będzie nieliniowy charakter operacji. W coraz większym stopniu będą się zacierać różnice między obszarem tyłów, strefą działań i obszarem kontrolowanym przez przeciwnika. Należy więc przypuszczać, że operacje będą mogły być prowadzone we wszystkich kierunkach, na całej głębokości i szerokości obszaru, jednocześnie na ziemi i w przestrzeni powietrznej. Istotne znaczenie będzie mieć w takich warunkach zachowanie możliwości manewru, swobody ruchu na obszarze operacji.

Kolejny aspekt, który należy postrzegać w ścisłym powiązaniu z obszarem i ruchem, to równoczesność uderzeń na przeciwnika na całym obszarze operacji. Jeżeli dotychczas zadanie dowodzenia operacyjnego polegało na skoordynowaniu uderzenia sił głównych z działaniami w głębi, to przyszłość wymagać ma jednoczesnego uderzenia na obiekty znajdujące się na całym obszarze operacji. W starciu mają dominować siły zbrojne, które będą dysponować właściwymi informacjami, mogą się szybko przemieszczać i koncentrować swój wysiłek, a jednocześnie skutecznie oddziaływać na wojska przeciwnika na całym obszarze działania.

Problem sprowadza się do pytania: czy we współczesnych operacjach można (należy) mówić o istnieniu frontu i zaplecza? Wielowymiarowość operacji, ich nieliniowy charakter przy dużej mobilności wojsk i równoczesności prowadzenia działań na całym obszarze operacji, siłą rzeczy spowoduje rozdzielenie działań, powstanie częściowo niezależnych od siebie kilku ognisk walki. Gdzie więc będą

---

[125] Por: *Force XXI Meetint the 21st Century Challenge,* The Vision; Joint Vision 2010, „Joint Forces Quaterly" Summer 1996, s. 34-49; TRADOC Pamphlet 525-XX, Concept for Force Inteligence Operations, 1996.

zaczynać się i kończyć poszczególne strefy, co ze wspomnianą już odpowiedzialnością za poszczególne obszary *(załącznik 13)*.

Na wiele podobnych pytań brak jest odpowiedzi. Badania, doświadczenia i praktyka wprowadzą zapewne wiele zmian w dotychczasowym, ciągle zbyt linearnym podziale teatru działań wojennych.

Tymczasem należy wziąć pod uwagę ustalenia sojusznicze zawarte w publikacji AJP-01. Z punktu widzenia treści dysertacji interesujące są charakterystyki strefy wsparcia, co zaprezentowano *w załącznikach 14 i 15.*

Porównanie idei wyrażonych w załącznikach 14 i 15 potwierdza pogląd, iż granice stref są pojęciami względnymi i dość umownymi choćby w obliczu różnych wielkości państw i ich położenia geostrategicznego. Istnieją więc i inne poglądy na kategoryzację i treść omawianych pojęć *(załącznik* 16) Determinowane jest to przekonaniem, iż cały obszar teatru działań wojennych będzie miejscem różnych **działań.**

Charakter współczesnych operacji determinować będzie charakter wsparcia i zabezpieczenia sił operacje te prowadzących.

Biorąc pod uwagę wszystkie nowe zjawiska związane z istotą operacji połączonych, to w odniesieniu do nich dominującymi czynnikami będą: siły, obszar, czas i coraz bardziej przybierająca na znaczeniu – informacja.

Włamanie się do systemu informacyjnego przeciwnika pozwolić może na wykorzystanie zgromadzonych w nim informacji oraz manipulowanie nimi[126]. Starcie dwóch stron staje się dzisiaj walką o informację. Strona, która uzyska przewagę informacyjną, zapewni sobie sukces. Dowiodły tego dobitnie wydarzenia wojny w Zatoce Perskiej.

Stosunek między czynnikami operacyjnymi jakimi są siły, obszar, czas i informacja powinien odpowiadać celowi i planowi operacji. Najistotniejszym zadaniem dowodzenia operacyjnego jest zharmonizowanie czynników operacyjnych z wytyczonym celem. Zadaniem dowódcy w takiej sytuacji staje się znalezienie takiego stosunku między siłami, czasem i obszarem, który w danych warunkach stworzyć może największe szanse powodzenia. Powyższe konstatacje prowadzą do stwierdzenia, że cała „filozofia" dowodzenia operacyjnego, czy też szerzej, sztuki wojennej, sprowadza się do tego, aby zapewnić obecność odpowiednich sił we właściwym miejscu i czasie.

A znacznie łatwiej to uczynić jeśli zasoby będą bliżej rejonu konfliktu i w dodatku zawczasu przygotowane. W tym kontekście przejawia się kardynalne znaczenie możliwości (lub ich brak) relacji zadań przez państwo-gospodarza, państwo na którego obszarze i w którego interesie prowadzona jest operacja. Trudno wszak przecenić znaczenie wykorzystywanej infrastruktury, nie tylko obronnej państwa, gotowość zawczasu zgromadzonych stosownie do planów operacji zasobów obronnych, czy też gotowość administracji i całego społeczeństwa do wsparcia sił zbrojnych przygotowujących się i prowadzących operację *(załącznik17).*

---

[126] G. Stix, Wojny przyszłości, „Świat Nauki" 1996r., nr 2, s. 78.

3.6. Sojusznicze wymogi i regulacje w dziedzinie wsparcia i zabezpieczenia sił zbrojnych

Zasady, na których opiera się kolektywna współpraca znajdują odzwierciedlenie w praktycznych rozwiązaniach, pozwalających Sojuszowi na maksymalne wykorzystanie środków politycznych, wojskowych oraz posiadanych przez niego zasobów.

Gwarantować to mają: wspólne planowanie sił, wspólne fundusze, wspólne planowanie operacyjne, formacje wielonarodowe, dowództwa i systemy dowodzenia, zintegrowany system obrony powietrznej, zrównoważony podział ról i obowiązków wśród sojuszników, stacjonowanie i rozmieszczenie sił, gdy zachodzi taka potrzeba, poza ich rodzimym terytorium, rozwiązania umożliwiające rozwiązywanie kryzysów i wzmocnienie (łącznie z jego wcześniejszym planowaniem), wspólne standardy i procedury związane z wyposażeniem sił, ćwiczeniami i logistyką, doktryny odnoszące się do wielonarodowych i połączonych ćwiczeń, infrastruktura, współpraca w zakresie uzbrojenia i logistyki.

W dokumentach Sojuszu podkreśla się, że wielkość wszystkich sił Sojuszu będzie utrzymana na najniższym poziomie niezbędnym do sprostania wymogom kolektywnej obrony i innych misji sojuszniczych. Ich gotowość będzie w odpowiedni sposób zróżnicowana. Zakłada się, że geograficzne rozmieszczenie sił Sojuszu w czasie pokoju zapewniać będzie odpowiednią ich obecność na terytorium Sojuszu, łącznie ze stacjonowaniem i rozmieszczeniem sił poza ich rodzimym terytorium i wodami oraz wysuniętą obecnością sił, wtedy i tam, gdzie to jest konieczne.

Godzi się przypomnieć, że w punkcie 43 Koncepcji Strategicznej podejmuje się problem stacjonowania i rozmieszczenia wojsk poza własnym terytorium, w pkt. 59 mówi się, iż „wymagane są odpowiednie zdolności logistyczne obejmujące możliwości transportu, wsparcia medycznego ...", a w pkt. 60 podkreśla, że „cywilne wsparcie operacji wojskowych ma duże znaczenie dla logistyki, komunikacji i pomocy medycznej ..."[127].

Postanowienia „Koncepcji Strategicznej Sojuszu", cele Inicjatywy Zdolności Obronnych (DCI) oraz Praskich Zobowiązań w Sprawie Zdolności Obronnych (PCC) jako dokumentów o charakterze ogólnym, deklaratywnym, wymagają

---

[127] „Koncepcja Strategiczna Sojuszu" przyjęta w Waszyngtonie w kwietniu 1999 r.:

Pkt 43

Główna zasada wspólnego wysiłku na rzecz obrony Sojuszu jest wyrażona w praktycznych porozumieniach. Kluczowe funkcje obejmują wspólne planowanie sił, wspólne finansowanie wydatków, wspólne planowanie operacyjne, formacje wielonarodowe, porozumienia o dowodzeniu i sztabach, zintegrowany system obrony powietrznej, równy podział ról i zadań wśród członków Sojuszu, stacjonowanie i rozmieszczenie wojsk poza własnym terytorium.

Pkt 59

Aby elastycznie reagować na pojawiające się wyzwania oraz skutecznie uczestniczyć w operacjach Sojuszu, wymagane są odpowiednie zdolności logistyczne, obejmujące możliwości transportu, wsparcia medycznego oraz zapasów w celu przerzutu i skutecznego wsparcia wszystkich rodzajów wojsk.

Pkt 60

Relacje, jakie zachodzą między wojskami Sojuszu a cywilnym otoczeniem mają kluczowe znaczenie dla sukcesu operacji. Współpraca cywilno-wojskowa jest wzajemnie zależna: środki wojskowe wspomagają władze cywilne; w tym samym czasie cywilne wsparcie operacji wojskowych ma duże znaczenie dla logistyki, komunikacji, pomocy medycznej oraz spraw publicznych.

szeregu dokumentów o charakterze implementacyjnym, wdrożeniowym. Są to zazwyczaj dyrektywy, wytyczne lub doktryny, wyrażone w koncepcjach militarnych (MC – *Military Concept*), porozumieniach standaryzacyjnych (STANAG – *Standarisation Agreement*) i publikacjach sojuszniczych (AJP – *Allied Joint Publication*).

Dokumenty te uszeregowane są według hierarchii ważności i tworzą spójny system publikacji doktrynalnych Sojuszu Północnoatlantyckiego przedstawiony w *załączniku 18*.

Zgodnie z przyjętą w NATO hierarchizacją dzielą się one na:

1. zasadnicze *(ang. capstone)*;
2. kluczowe (główne) (*ang. keystone*);
3. rodzajów sił zbrojnych *(ang. services);*
4. rodzajów wojsk sił zbrojnych (funkcjonalne) (*ang. branch or functional).*

Dokonując analiz niektórych z tych dokumentów, najistotniejszych dla treści niniejszej dysertacji dostrzec należy, że są one współzależne, o różnym okresie opracowywania i trwałości (obowiązywania) i niezwykle trudne jest usystematyzowanie całego ich zbioru.

Ważnym dokumentem o charakterze operacyjnym, który wyraża idee współczesnych operacji i dyktuje niejako pożądane kierunki rozwoju sił zbrojnych jest AJP-01 (B) (ang. *„Allied Joint Publication"*) *„Sojusznicza Doktryna Połączona"*. Określa on zasady NATO w dziedzinie planowania, prowadzenia i zabezpieczenia połączonych operacji Sojuszu, w tym zabezpieczenia logistycznego. Z tego względu jest podstawą do tworzenia szeregu innych, specjalistycznych publikacji „niższego rzędu", określających m.in. zasady wsparcia i zabezpieczenia wojsk.

Formalnym dokumentem, który stanowi najbardziej istotne polityczno-wojskowe wskazówki do procesu planowania obronnego NATO są „**Wytyczne ministerialne**." Wskazuje się w nich na czynniki polityczne, ekonomiczne, technologiczne i wojskowe, które wyznaczają kierunki rozwoju sił.

Dyrektywa Komitetu Wojskowego w Sprawie Implementacji Strategii Sojuszu – MC 4002, jest zasadniczym dokumentem określającym wymagania wobec sił zbrojnych NATO w zakresie ich gotowości do użycia w określonym miejscu i czasie, zdolności do prowadzenia efektywnych operacji w najtrudniejszych warunkach z wymaganym zabezpieczeniem. Podkreśla się w niej, że siły zbrojne Sojuszu muszą być: „odpowiednio silne oraz posiadać zdolności do odstraszania i odparcia ataku przeciwko Sojuszowi. Muszą być interoperacyjne, wyposażone w odpowiednie technologie, utrzymywane na odpowiednim poziomie gotowości, być w stanie pokonać **przeciwnika** *w* ramach różnych, skomplikowanych połączonych i wspólnych operacji oraz posiadać odpowiednie możliwości do rozmieszczania[128]." W „Dyrektywie ..." do zasadniczych zdolności operacyjnych dowództw i sił zbrojnych NATO (*Essential Operational Capabilities of Alliance Forces and Headquarters*) zalicza się:

- **dostępność sił w określonym czasie** (*Timely Force Availability*)– zdolność do zestawienia i utrzymania wystarczającej i skutecznej obecności wojskowej w określonym czasie i miejscu;

[128] MC400/2, s.17.

- **efektywność wywiadu** (*Effective Intelligence*) – zdolność do efektywnego i terminowego zbierania, przetwarzania oraz rozpowszechniania wiarygodnych informacji;
- **rozwijanie sił i mobilność** (*Deployability and Mobility*) – zdolność do rozwinięcia znaczących sił poza terytorium Sojuszu oraz ich mobilność na teatrze działań.

  Powyższe założenia wymagają m.in. posiadania:
  - właściwych środków do przerzutu sił drogą powietrzną i morską;
  - odpowiedniego uzbrojenia wojskowego i zapasów logistycznych;
  - odpowiednich zdolności do tankowania w powietrzu i na morzu;
- **efektywne prowadzenie walki** (*Effective Engagement*) – zdolność do efektywnego prowadzenia działań na całym spektrum operacji sojuszniczych, z wojskami własnymi lub w wielonarodowym składzie, zestawionym na czas operacji;
  - **efektywne dowodzenie, kierowanie i łączność** (*Effective Command, Control and Communications*) – zdolność do kierowania siłami zbrojnymi Sojuszu i jego sztabami (HQ's) w celu wykonania zadań.
- **trwałość wsparcia logistycznego** (*Logistics Sustainability*) – zdolność do efektywnego wsparcia logistycznego każdej operacji do czasu osiągnięcia przez Sojusz założonych celów;
- **przetrwania i ochrona sił** (*Survivability and Force Protection*)– zdolność do przetrwania oraz ochrona sił, pozwalające na zminimalizowanie skutków oddziaływania przeciwnika. Powyższa zdolność uwzględniać powinna zabezpieczenie przed atakami terrorystycznymi, zarówno na siły zbrojne Sojuszu, jak i na infrastrukturę.

W MC 317/1 (*„Struktura Sił Zbrojnych Sojuszu"*) określone są wymogi dotyczące dostępności dowództw i sił zbrojnych NATO do realizacji całego spektrum zadań. W zakresie dostępności sił zbrojnych określono następujące wymagania:
- utrzymywanie nakazanych stopni gotowości sił zbrojnych;
- posiadanie możliwości w zakresie przemieszczania na duże odległości;
- posiadanie odpowiedniej mobilności taktycznej.

W MC 317/1 dokonano również:
- podziału Sił Zbrojnych Sojuszu na Siły Zdolne do Przerzutu (*Deployable Forces – DF*) i Siły na Miejscu (*In-Place Forces – IPF*);
- określono kategorie gotowości bojowej zarówno sił zbrojnych, jak i dowództw (*Readiness Categories*).

Podstawowe ustalenia NATO w zakresie logistyki zawarte są **w MC 319/1** „Polityka i zasady NATO w dziedzinie logistyki" *(ang. „NATO Principles and Policies for Logistics").* Zawarte w tym dokumencie treści określają generalne zasady prowadzenia zabezpieczenia logistycznego w NATO oraz wymagania, jakie muszą spełniać narodowe systemy logistyczne.

Zasadnicze znaczenie mają ponadto wspomniane już:
- **MC 334/1** – „Zasady i polityka NATO w zakresie planowania Wsparcia Państwa Gospodarza /HNS/" (*ang. „NATO Principles and Policies for HNS)* - „Sojusznicza doktryna i procedury połączonego wsparcia przez państwo-

gospodarza" *(AJP–4.5-ang. „Allied Joint Host Nation Support Doctrine and Procedures").*

- **MC 336/1** – „Koncepcja Ruchu Wojsk i Transportu dla NATO" *(ang. „The Movement and Transportation Concept for NATO");*

Na użytek niniejszej dysertacji wydaje się niezbędne głębsze wniknięcie w treść ostatnich dwóch wyżej wymienionych dokumentów.

- **MC 326** – „Wytyczne i Zasady Wsparcia Medycznego dla NATO" *(ang. „Medical Support Precepts and Guidance for NATO").*

3.6.1. Sojusznicza doktryna i procedury połączonego wsparcia przez państwo-gospodarza (AJP – 4.5)

AJP – 4.5 precyzuje zasady realizacji zadań z zakresu HNS zawarte w „Sojuszniczej Doktrynie Logistycznej dla Połączonych Sił" – AJP-4 oraz wymienionych wyżej dokumentach i MC 319/1.

W AJP-4.5 podkreśla się m.in., że **dla celów praktycznych rozróżniane są dwa** poziomy świadczeń HNS:

1. **Niski**, który odnosi się do czasu pokoju, kiedy przeprowadzane są wspólne ćwiczenia, a także do kryzysów czasu pokoju, gdy zaistnieje potrzeba zgrupowania lub przemieszczenia sił sojuszniczych przez terytorium państwa sojuszniczego. W tych okolicznościach głównymi podmiotami zaangażowanymi w realizację zadań w zakresie HNS są jednostki logistyczne sił zbrojnych oraz częściowo tylko cywilne podmioty gospodarcze, świadczące usługi na podstawie umów cywilnoprawnych.
2. **Wysoki**, który odnosi się przede wszystkim do okresu zewnętrznego zagrożenia bezpieczeństwa państwa (kryzysu) i czasu wojny. W tej sytuacji uruchamiane są szczególne regulacje prawne zmieniające w sposób zasadniczy podstawy realizacji przygotowań i działań obronnych *(załącznik 19).*

W sferze planistycznej winno to być jednym z głównych obszarów nadzwyczajnego planowania cywilnego (CEP – Civil Emergency Planninig), a w realizacyjnej – jedną z istotnych sfer współpracy cywilno-wojskowej (CIMIC).

Polityka NATO w zakresie HNS opiera się na ośmiu zasadach, wypracowanych na podstawie doświadczeń zdobytych podczas sojuszniczych operacji i ćwiczeń *(załącznik 20).*

Proces planowania wsparcia ze strony państwa – gospodarza wymaga przejrzystej koordynacji, zmierzającej do uniknięcia powielania wysiłku, jak również ustanowienia mechanizmu uaktualniania ogólnych planów w oparciu o doświadczenie uzyskane w trakcie ich wykorzystania. Aby planowanie HNS było skuteczne musi angażować wszystkie szczeble dowodzenia oraz przedstawicieli wszystkich potrzebnych organizacji krajowych. W wyniku takiego podejścia stworzone zostaną warunki do osiągnięcia maksymalnych oszczędności czasu przeznaczonego na planowanie, jak również przydzielonych zasobów.

Generalną zasadą w NATO jest to, aby po obu stronach, tj. zarówno po stronie występującej z wnioskiem o udzielenie wsparcia (państwo wysyłające), jak i po stronie państwa-gospodarza występował wyraźnie określony Wyłączny Punkt Kontaktowy (SPOC-*Single Point of Contact*). Ze strony dowództwa NATO

tym punktem jest dowódca (najczęściej z poziomu strategicznego), odpowiedzialny za daną operację. Jego udział w tym procesie jest szczególnie pożądany, gdy występuje szereg państw wysyłających. Z zasady każde państwo przyjmujące i wysyłające powinno ustanowić jeden punkt kontaktowy dla wszystkich spraw HNS. Powinien on mieć wystarczające kompetencje do prowadzenia mediacji ze wszystkimi zaangażowanymi podmiotami oraz reprezentowania swego kraju.

Doświadczenia uzyskane z planowania wariantowego oraz planowania operacji i ćwiczeń wskazują na potrzebę stosowania pięciu faz planistycznych:

1. Identyfikacja potrzeb HNS i podpisanie ramowego porozumienia;
2. Wypracowanie koncepcji wymagań;
3. Wypracowanie uzgodnienia technicznego;
4. Ustalenie szczegółowych zestawień wymagań;
5. Podpisanie uzgodnień wdrożeniowych.

Szczegółowo proces planowania HNS przedstawiono w *załączniku 21*.

3.6.2. Problemy transportu i ruchu wojsk

W czasie analizy wielu dokumentów Sojuszu wypowiedzi polityków i dowódców trudno nie dostrzec wielkiej wagi, jaką przykłada się do mobilności wojsk i zdolności Sojuszu do przerzutu sił.

Nie może więc dziwić, że w 2001 r. opracowano nowe „Zasady i politykę NATO w zakresie transportu i ruchu wojsk" – (*MC 336/2– NATO Principles and Policies for Movement and Transportation*). Obowiązuje również „Sojusznicza Połączona Doktryna Transportu i Ruchu Wojsk AJP - 4.4.

W MC 336/2 podkreśla się, że dokument ten określa koncepcję, zasady i politykę NATO w zakresie transportu i ruchu wojsk, a przez to stanowi podstawę do wypracowania narodowych oraz sojuszniczych koncepcji, zasad, polityki, struktur, wytycznych i procedur w zakresie transportu ruchu wojsk.

Koncepcja transportu i ruchu wojsk NATO ustanawia jednakowe wytyczne dla zabezpieczenia zarówno operacji w ramach art. 5, jak i poza art. 5. Możliwości Sojuszu w zakresie mobilności i transportu muszą bazować na wojskowych i cywilnych zasobach transportowych NATO oraz narodowych.

Podstawowe ustalenia zawarte w MC 336/2 to:

1. Władze NATO oraz narodowe są odpowiedzialne za wypracowanie polityki, doktryn, procedur oraz struktur organizacyjnych niezbędnych dla transportu i ruchu wojsk NATO.
2. Wypełnianie narodowej odpowiedzialności za zapewnienie wystarczających zasobów TiRW może być utrudnione z powodu braku odpowiednich środków transportu. W związku z tym państwa powinny, gdzie to właściwe i możliwe, udostępniać zasoby i nadwyżki możliwości dla kooperacyjnego lub wspólnego użycia.
3. Ruch wojsk przez granice międzynarodowe musi odbywać się w oparciu o ujednolicone i zharmonizowane porozumienia.
4. Planowanie transportu i ruchu wojsk jest odrębną, ale integralną częścią planowania logistycznego i musi być zbieżne z planowaniem sił i planowaniem operacyjnym. Planowanie transportu i ruchu wojsk dla operacji NATO musi być

dostosowane do priorytetów ustanowionych przez odpowiedniego dowódcę NATO.

5. Planowanie transportu i ruchu wojsk narodowych i NATO muszą być zharmonizowane na jak najwcześniejszym, możliwym, etapie procesu planowania operacyjnego (OPP).
6. Planowanie TiRW musi uwzględniać wykorzystanie wsparcia państwa gospodarza (HNS) i lokalnych zasobów. Planowanie TiRW NATO oraz narodowe powinno brać pod uwagę możliwość wcześniejszego rozmieszczenia zapasów, środków materiałowych oraz sprzętu w celu poprawy czasu reakcji TiRW.
7. Planowanie TiRW w celu wsparcia operacji wojskowych musi być prowadzone i koordynowane na wielonarodowej i połączonej bazie obejmującej wszystkie rodzaje transportu. Należy unikać oddzielnego planowania dla formacji sił morskich, lądowych i powietrznych.
8. Cywilne wsparcie dla wojska będzie miało krytyczne znaczenie w osiąganiu pożądanej elastyczności w zabezpieczeniu celów Sojuszu i dlatego NATO i państwa powinny zawrzeć porozumienia niezbędne dla bliskiej i dobrze ułożonej współpracy pomiędzy wojskowymi i cywilnymi.
9. Państwa powinny zapewnić, że narodowe uregulowania prawne oraz inne porozumienia wystarczająco zabezpieczają pozyskanie zasobów TiRW dla operacji w ramach art. 5 i poza art. 5.
10. Dowództwa Strategiczne będą monitorowały wypracowywanie uregulowań prawnych i innych porozumień zawieranych przez państwa, jako część procesu Rocznych Przeglądów Obronnych (ADR – *Annual Defence Review).*

Są to tylko niektóre, wybrane zasady organizacji transportu i ruchu wojsk NATO, ale już one wyraźnie wskazują na rangę problemu i zakres działań, jakie należy podjąć, aby sprostać wymogom Sojuszu w tej dziedzinie.

3.6.3. Problemy standaryzacji

Ta część dysertacji byłaby niepełna, gdyby nie uwzględnić faktu, że realizacja wielu zadań, sprostanie oczekiwaniom i wymogom byłoby niemożliwe bez uwzględnienia norm i standardów NATO.

Zgodnie z definicją zawartą w *Allied Administrative Publication* (AAP-6) „standaryzacja jest to proces rozwijania koncepcji, doktryn, procedur i wzorców w celu osiągania i utrzymywania najskuteczniejszych poziomów kompatybilności, interoperacyjności, wymienialności *i* ujednolicenia w dziedzinie operacyjnej, administracyjnej i materiałowej".[129]

Porównania wskazują, że zakres tej definicji jest szerszy od jej odpowiedników stosowanych w krajach członkowskich Sojuszu, co wynika szczególnie z konieczności ujednolicenia spraw operacyjnych oraz terminologii wojskowej[130].

---

[129] AAP-6, s.147.

[130] Używany w NATO angielski termin „standardisation" (standaryzacja, ujednolicenie) przyjęto jako równoznaczny z polskim terminem „normalizacja", zdefiniowanym w ustawie o normalizacji (Dz. U. Nr 55, poz. 251 z 1993 r.).

Standaryzacja w NATO polega na formułowaniu, uzgadnianiu, przystosowaniu i aktualizacji norm na potrzeby Sojuszu. Jest jednym ze środków, za którego pomocą państwa NATO mogą rozwijać wspólny potencjał wojskowy, oznacza współdziałanie i solidarność państw członkowskich. Chociaż jest dobrowolna i nie jest celem samym w sobie, państwa członkowskie powinny dążyć do osiągnięcia możliwie najwyższego poziomu standaryzacji. Ogólnym jej celem jest zwiększenie potencjału obronnego Sojuszu i można to zrobić w każdej dziedzinie działalności.

Wyróżnia się **trzy główne grupy standardów** w NATO:

1. **Operacyjne** - oddziaływujące na przyszłą lub bieżącą wojskową praktykę i procedurę. Mogą być stosowane między innymi przy tworzeniu koncepcji, doktryn, taktyk, technik, szkoleń, organizacji, meldunków, formularzy, map, schematów.
2. **Materiałowe** - oddziaływujące na właściwości użytkowanych materiałów. Mogą obejmować zarówno kody procedur produkcyjnych, jak też specyfikacje materiałowe. Termin „materiał" obejmuje kompletne systemy (włącznie z systemami uzbrojenia, dowodzenia, kierowania i łączności), podsystemy, zespoły, elementy, części zamienne i materiały, a także środki masowego zużycia (włącznie z amunicją, zapasami paliwa, materiałami i częściami jednorazowego użytku).
3. **Administracyjne** - dotyczące przede wszystkim terminologii mającej zastosowanie operacyjne oraz odnoszącej się do środków materiałowych. Kategoria ta obejmuje także standardy, które wspomagają administrację Sojuszu w dziedzinach nie związanych bezpośrednio z zastosowaniami wojskowymi (np. sprawozdawczość lub statystyka ekonomiczna).

Standaryzacja w NATO wymaga zharmonizowania punktów widzenia wielu państw w celu osiągnięcia porozumienia oraz ich odpowiedniego, wzajemnego się dostosowania. Określone gremia w NATO mają obowiązek proponowania, formułowania, rozwijania i aktualizacji tych standardów, które znajdują zastosowanie w zakresach ich kompetencji. Państwa NATO są odpowiedzialne za wyposażenie oraz zabezpieczenie działań swoich sił zbrojnych i dlatego tylko one mogą podejmować ostateczne decyzje dotyczące rozwoju, produkcji oraz zamówień sprzętu i uzbrojenia. Główni dowódcy NATO są odpowiedzialni, w ramach Sojuszu, za planowanie i prowadzenie działań z udziałem międzynarodowych wojsk i dlatego mają obowiązek określenia wymagań standaryzacyjnych ora typowania priorytetów, które zwiększają łączną skuteczność operacyjną sojuszniczych sił zbrojnych.

Można zdefiniować **cztery poziomy standaryzacji**:

1. **Kompatybilność** (*compatibility*) – jest to możliwość istnienia lub funkcjonowania w tym samym systemie lub środowisku – bez wzajemnego negatywnego oddziaływania – dwu lub więcej obiektów, składowych wyposażenia lub materiałów.
2. **Interoperacyjność** (*interoperability*) – jest to zdolność systemów, jednostek lub wojsk do świadczenia usług i przyjmowania ich od innych systemów, jednostek lub wojsk w celu skutecznego wspólnego działania.

3. **Wzajemna zamienialność** (*interchangeability*) – jest warunkiem spełnionym wtedy, gdy dwa (lub więcej) obiekty mają takie charakterystyki fizyczne i funkcjonalne, że są równoważne w działaniu, mają jednakową trwałość i mogą być wzajemnie zamieniane bez zmian swych cech lub bez uzupełnienia dodatkowymi obiektami, poza dostrojeniem oraz bez specjalnej selekcji w celu dopasowania i działania.
4. **Jednolitość** (*commonality*) – jest stanem osiąganym wówczas, gdy grupy osób, organizacji lub państw posługują się wspólnymi doktrynami, procedurami lub wyposażeniem.

Standaryzacja, opracowywanie, przyjmowanie, ratyfikacja dokumentów standaryzacyjnych jest procesem ciągłym i dynamicznym. Przyjęcie dokumentów i zobowiązań jest suwerenną decyzją każdego państwa, ale koalicyjna natura Sojuszu dyktuje tu sposób postępowania. Bez standaryzacji państwo nie „wpisze się" we wspólny rozwój i działanie. Uczestniczenie w procesie standaryzacji jest więc jednym z podstawowych wymogów wynikających z koalicyjnego charakteru Sojuszu.

3.6.4. Cele dla sił zbrojnych

Wszystkie dotychczas analizowane dokumenty określały wymagania Sojuszu w sposób niejako pośredni, jako pożądaną politykę, zasady, regulacje prawne itp.

Istnieje bezpośredni sposób przedkładania wymogów Sojuszów. Wpisany jest on w cykl sojuszniczego planowania obronnego. Zgodnie z tym cyklem, co dwa lata (w latach nieparzystych) dokonywany jest przegląd obronny –DR (*od ang. Defence Review*) w ramach którego, zgodnie z przyjętymi procedurami określa się stan obronności, w tym stan sił zbrojnych poszczególnych państw. Po porównaniu tego stanu z potrzebami Sojuszu (a te wynikają z całego, najszerzej pojętego globalnego kontekstu polityczno-militarnego) sporządzane są zestawy Celów dla sił zbrojnych (TFG - *od ang. Target Force Goals)* i tzw. wymagań długoterminowych.

Cele te przedkładane są poszczególnym państwom członkowskim wskazując pożądane, z punktu widzenia kierowniczych gremiów Sojuszu, kierunki rozwoju systemu obronnego i sił zbrojnych konkretnego państwa.

Pierwotny zestaw celów i wymagań długoterminowych podlega dość żmudnemu procesowi negocjacji pomiędzy sojusznikami, w wyniku których państwa ostatecznie przyjmują na siebie zobowiązania implementacyjne.[131]

Zobowiązania te są więc realnie kompromisem pomiędzy interesem (wymogiem) Sojuszu i interesem narodowym zainteresowanego państwa, które zobowiązania te przyjmuje, biorąc pod uwagę nie tylko potrzeby, bo te zazwyczaj są duże, ale również realną możliwość wywiązania się z przyjętych na siebie zadań.

Polska realizuje postawione przed nią cele dla sił zbrojnych od 1998 r. Trzy edycje celów, poczynając od zobowiązań przedakcesyjnych (1998 r.) obejmowały następującą ich liczbę:

	Propozycje	Stopień akceptacji przez Polskę

[131] **KRYTERIA AKCEPTACJI PRZEZ PAŃSTWO**

Celów sił zbrojnych

FA – pełna akceptacja

- dana propozycja Celu Sił Zbrojnych mieści się (zawarta jest) w narodowych planach;
- państwo uważa, że dana propozycja jest ważna z wojskowego punktu widzenia i wykonalna technicznie;
- mieści się w limitach finansowych.

PA – częściowa akceptacja

- uważa się daną propozycję za ważną z wojskowego punktu widzenia i wykonalną technicznie, ale nie można jej w pełni zaakceptować, gdyż brak jest środków, aby mogła zostać zrealizowana w wymaganym czasie;
- część propozycji jest do zaakceptowania, natomiast pozostałe nie mogą być przyjęte z ważnych przyczyn wojskowych, niewykonalności technicznej i/lub powodów finansowych lub politycznych.

UC – do rozważenia

- potrzebny jest czas do zastanowienia nad przyszłym udziałem, ale popiera się treść propozycji.

NA – nie do zaakceptowania

- daną propozycję uważa się za nieprzydatną z wojskowego punktu widzenia i/lub niewykonalną technicznie;
- ze względu na wielkość zasobów niezbędnych do jej wykonania jest ona nie do zaakceptowania przez państwo;
- względy polityczne czynią propozycję niemożliwą do zaakceptowania.

Wymagań długoterminowych

FA – akceptacja

- akceptuje się treść propozycji uznając, że posiada ona pełne zabezpieczenie oraz przyjmuje się, że dane wymaganie znajduje się w fazie badań i/lub rozwoju w ramach w pełni finansowanego programu narodowego.

PA – częściowa akceptacja

- akceptuje się część propozycji uznając, że posiada ona pełne zabezpieczenie, aczkolwiek nie wydzielono środków z zasobów narodowych oraz nie istnieją narodowe programy badawcze i/lub rozwojowe.
- państwo zgadza się uczestniczyć w realizacji wymagania poprzez udział (obecność) w odpowiednich grupach roboczych.

NA – nie do zaakceptowania

- nie udziela się poparcia dla treści propozycji zawartej w danym wymaganiu.

Rok planistyczny (edycja)	celów	
1998	65	- wszystkie (z tego 17 winno być zrealizowanych do dnia akcesji, a 18 – do końca 1999 roku).
2000	179	46 – pełna akceptacja 95 – częściowa akceptacja 37 – pod rozwagę 1 – nie akceptowany
2002	195	46 – pełna akceptacja 124 – częściowa akceptacja 20 – pod rozwagę 5 – nie akceptowane.

Nawet pobieżna ocena liczby propozycji celów i stopnia ich akceptacji wskazuje na skalę wymogów Sojuszu pod naszym adresem, a faktycznie skalę naszych potrzeb i możliwości doskonalenia systemu obronnego.

I jeszcze jedna uwaga w tym miejscu. Duża część celów dotyczy potrzeby podjęcia zadań, których wykonanie sprzyjać będzie realizacji wspólnych celów Sojuszu, nie tylko państwa, które przyjmuje na siebie określone zobowiązanie. Naturalne więc jest, że znakomita większość celów dotyczy problemów, sił i środków wsparcia i zabezpieczenia sił zbrojnych.

3.7. Organizacja wsparcia sił zbrojnych w innych państwach

W sytuacji zagrożenia bezpieczeństwa przewiduje się wzmocnienie wojskowej obecności Sojuszu w obszarze kryzysowym[132].

Należy liczyć się więc z przybyciem na terytorium kraju ustalonych jednostek wojskowych NATO.

Sojusznicy będą oczekiwali wsparcia logistycznego i udostępnienia im części krajowego potencjału gospodarczego, gdyż współczesne koncepcje użycia sił Sojuszu zakładają korzystanie z infrastruktury państwa przyjmującego oraz pozyskanie wsparcia cywilnego w zakresie logistyki, komunikacji, opieki medycznej oraz poparcia społecznego[133].

Brak właściwie zorganizowanego i sprawnie funkcjonującego w danym państwie systemu HNS może w stopniu bardzo istotnym ograniczać i utrudniać możliwości uzyskania szybkiej i skutecznej pomocy ze strony Sojuszu. Dotyczy to przede wszystkim realizacji zobowiązań, wynikających z art. 5 Traktatu Waszyngtońskiego.

W opracowaniach dotyczących doświadczeń innych państw wyraźnie zaznacza się, że **HNS nie jest wyłącznie domeną wojska, lecz dotyczy całego**

---

[132] B.Balcerowicz, Sojusz a obrona narodowa. DW Bellona, Warszawa 1999 r., s.170-173.

[133] Koncepcja Strategiczna Sojuszu z 23-24 kwietnia 1999 r., p.59 i 60.

państwa, wszystkich jego struktur oraz szczebli władzy, a także obowiązującego prawodawstwa i obejmuje znacznie szersze obszary niż tylko logistyka.

Z doświadczeń, ćwiczeń, badań, opracowań podejmowanych w innych państwach wynika, że zadania realizowane w ramach HNS generalnie dotyczą:

- prewencyjnej działalności służb państwa-gospodarza (Żandarmeria Wojskowa, Policja, Straż Graniczna, Państwowa Straż Pożarna itp.), zapewniających wojskom wspierającym bezpieczeństwo i ochronę przed działalnością dywersyjno-sabotażową i penetracyjną i atakami terrorystycznymi;
- wykorzystania infrastruktury państwa-gospodarza, w tym lotnisk, portów, bocznic kolejowych, bazy magazynowej itp.;
- udostępnienie rejonów dla potrzeb ześrodkowania i zakwaterowania wojsk oraz składów do magazynowania zapasów środków bojowych i materiałowo-technicznych;
- zabezpieczenia przybyłych wojsk w sprzęt, materiały i usługi w odniesieniu do zakwaterowania, warunków sanitarno-higienicznych, wyposażenia miejsc pracy;
- zabezpieczenie zaopatrzenia w produkty żywnościowe i wodę, energię elektryczną, gaz itp.;
- zapewnienia siłom sojuszniczym zaopatrywania, przechowywania, dystrybucji oraz uzupełniania podstawowych materiałów pędnych i smarów (mps);
- leczenie chorych i rannych, opieki stomatologicznej, ewakuacji medycznej, zabezpieczenia w leki itp.;
- udostępniania systemów informacyjnych i łączności;
- zapewnienia dostępu do informacji o wymaganiach administracji rządowej i samorządowej w zakresie spraw porządkowych i ochrony środowiska;
- gromadzenia oraz aktualizacji informacji i danych o narodowych zasobach obronnych nie zarezerwowanych na mobilizacyjne i wojenne potrzeby sił zbrojnych państwa-gospodarza;
- obsługi prasowej.

Tworząc założenia do budowy systemu HNS przyjęto, że zarówno podmiotowy jak i przedmiotowy zakres realizacji zadań HNS jest ściśle uzależniony od wymaganego poziomu świadczeń, a ten z kolei warunkowany jest rodzajem i skalą operacji wojsk sojuszniczych. Z uwagi na te przesłanki potwierdza się zasadność omawianego już podziału świadczeń na dwa poziomy niski i wysoki poziom świadczeń. Z podziałem tym związany jest również zakres stosowania regulacji prawnych.

Zasadniczo, wypełnianie zadań HNS przez każde z państw NATO realizowane jest w odmienny sposób.

Warto skorzystać w tym względzie z doświadczeń najpotężniejszej armii Sojuszu - sił zbrojnych Stanów Zjednoczonych. Doświadczenia te będą jednak bardzo specyficzne. Otóż trudno w źródłach amerykańskich doszukać się analiz i ocen z dziedziny planowania i organizacji samego procesu HNS[134]. Możemy jednak stamtąd czerpać wiedzę o naturze współczesnych operacji, które dyktować mogą

[134] Być może jest to konsekwencją tego, iż USA nie zakładają, aby na ich terytorium były prowadzone działania zbrojne z udziałem części sił zbrojnych innych państw.

pożądane rozwiązania w innych państwach i armiach w przewidywaniu współczesnych działań w tym na terytorium własnych państw.

Żadna inna armia nie dysponuje również na dzień dzisiejszy wynikami badań, doświadczeń i eksperymentów nad naturą przyszłych konfliktów, technologiami przyszłości, które wpływać będą na sposoby działania wojsk, ich organizację i wyposażenie. Jest oczywiste, iż wywierać to będzie wpływ na sposób ich zabezpieczenia. Problemom tym poświęcony jest m.in. artykuł „Dokonywanie zakupów oraz logistyka armii przyszłości", zamieszczony w „Army Logisticion 11-12/1999(3). Mówi się w nim m.in. iż „...obecnie prowadzone gry wojenne pozwalają określić ogólne założenia sił bojowych armii przyszłości, elementu przyszłych sił, które będą wykorzystywać zaawansowane technologie, taktykę i doktrynę w celu zrewolucjonizowania sposobu, jaki armia dokona rozwinięcia oraz szybko uzyska przewagę na teatrze działań wojennych (TDW)".[135]

Podkreśla się, że armia przyszłości musi odznaczać się wyjątkową manewrowością i możliwością rozwinięcia bezpośrednio z kontynentu amerykańskiego na obcym polu walki oraz uzyskania przewagi w terenie na szczeblu taktycznym. Utrzymanie dominacji pod względem manewrowości, skuteczności oraz informacji będzie wymagać sił, które mogą prowadzić działania w trzech wymiarach. Siły zbrojne potrzebują silnego i spójnego dowództwa, kontroli, łączności, komputeryzacji, systemu wykrywania oraz rozpoznania (C4ISR) w celu zapewnienia łączności z jednostkami i skoordynowania działań. Siły te wymagają również broni precyzyjnego działania oraz dalekiego zasięgu, powodującej masowe rażenie.

Powstający obraz armii przyszłości zakłada kilka znaczących zmian w zakresie dokonywania zakupów oraz logistyki. Podczas wiosennej gry wojennej, zorganizowanej w Akademii Wojennej Sił Lądowych w kwietniu 1998 roku, analizowano problemy logistyczne związane z zaopatrzeniem armii przyszłości. Określono cztery istotne czynniki, które muszą być brane pod uwagę, aby armia przyszłości odniosła powodzenie:

1. Sprawne przegrupowanie oraz szybkość jego przeprowadzenia.
2. „Odchudzanie" sił.
3. Zmniejszenie zużycia paliwa oraz energii.
4. Zapewnienie zaopatrzenia indywidualnego żołnierza.

Mobilność sił, szybkość ich przerzutu związane są z koniecznością „odchudzenia sił" bojowych, aby zwiększyć możliwości ich transportu. To oznacza nie tylko redukcję wagi poszczególnych środków, lecz również redukcje personelu oraz sprzętu. Musi być zaprojektowana od nowa wielkość środków materiałowych, zwłaszcza paliwa i amunicji bo to one decydują o masie dostaw. (Około 80% transportowanego ładunku sił lądowych przypada na przewóz tych artykułów). Istotną rolę w przypadku armii przyszłości odegra więc zmniejszenie zużycia paliwa i energii.

Koncepcja działania Armii Przyszłości łączy w sobie szybkie prowadzenie manewrów na duże odległości z wykorzystaniem systemów wykrywania oraz łączności. Takie siły zbrojne będą odznaczać się energochłonnością. Zakładane prawdopodobieństwo zwiększenia kosztów paliw stałych wskazuje, iż, armia

---

[135] Army Logisticion 11-12/1999(3), s.18.

powinna brać pod uwagę paliwa alternatywne w celu wykorzystania w przyszłych systemach.

Finalną sprawą jest zaopatrzenie pojedynczego żołnierza. Logistyczny ciężar związany z tymi ważnymi sprawami nie zniknie i musi być brany pod uwagę przy tworzeniu nowych sił. Co więcej, siły Armii Przyszłości działające z dala od baz zaopatrzenia powinny posiadać możliwości załatwiania wszelkich spraw rannych żołnierzy (chodzi o opiekę medyczną oraz rekonwalescencję), jeńców wojennych, uchodźców z potrzebami religijnymi włącznie.

Kolejne działanie zakładające myślenie z wyprzedzeniem, który będzie miało daleko idący wpływ zarówno na bieżące programy oraz systemy Armii Przyszłości to programy w zakresie wysokich technologii. Ważne jest agregowanie popytu na określony element danego środka za pośrednictwem jednej armijnej agencji. Powoduje to, iż pozycja sił zbrojnych w stosunku do przemysłu rośnie; armia czyni oszczędności poprzez zakup większej liczby danego artykułu, dzięki czemu jego cena ulega obniżeniu.

Największe oszczędności powstają w wyniku używania tych samych części przez wiele środków transportu lub systemów. Im więcej wspólnych części używa wojsko, tym mniejsza liczba ich rodzajów musi być magazynowana, podlegać monitorowaniu. Co więcej, im większe ujednolicenie sprzętu tym większe dążenie do ujednolicenia oprogramowania, co daje kolejne oszczędności.

Używanie standardowych i wspólnych komponentów w szkoleniu upraszcza je, a przez to jest mniej kosztowne. Żołnierz staje się bardziej wszechstronny, ponieważ szkolenie w jednym systemie może przygotować go do wykorzystania innych podobnych systemów. Mniej części i mniej kombinacji czynią system łatwiejszy do diagnozowania i napraw. Trudno nie zgodzić się z tymi wywodami dotyczącymi kształtu armii przyszłości, ale ważne są również doświadczenia z przeszłości.

3.7.1. Belgia

W Królestwie Belgii, wsparcie SZ oraz zabezpieczenia operacji powierzono Obronie Terytorialnej. Koordynacja zadań państwa - gospodarza należy do zadań sekcji wsparcia HNS w sztabie Dowództwa Obrony Terytorialnej, w skład której wchodzą komórki planowania ćwiczeń i operacji oraz współpracy cywilno-wojskowej. Sekcja ta współdziała z oficerami łącznikowymi SZ USA i Wielkiej Brytanii w zakresie planowania i realizacji przemieszczania wojsk oraz współpracuje z organami administracji państwowej i terytorialnej w odniesieniu do współpracy cywilno-wojskowej.

Belgia realnie realizuje zadania HNS, ze względu na to, że od lat występuje w roli państwa goszczącego instytucje i wojska Sojuszu. Doświadczenia Belgii są jednak dość specyficzne Mogą być raczej przykładem na potrzebę i możliwość odrębnych rozwiązań, adekwatnie do potrzeb i konkretnej sytuacji, niż doświadczeń, które bezpośrednio mogą znaleźć zastosowanie w warunkach polskich.

Niemniej jednak, pouczający może być sposób podejścia Belgii do stworzenia warunków dla sprawnego funkcjonowania instytucji sojuszniczych np.

do dowództwa strategicznego - SHAPE *(ang. Supreme Headquarters Allied Powers Europe).*

Na wstępie konieczna jest uwaga, że porozumienie miedzy Belgią a Dowództwem Strategicznym jako instytucją międzynarodową (finansowaną w całości z funduszy NATO) ma nieco odmienny charakter, niż „typowe" porozumienia zawierane dla realizacji zadań HNS. Porozumienie to *(Agreement between the Supreme Headquarters Allied Powers Europe and the Kingdom of Belgium on Special Conditions Applicable to the Establishment and Operation of this Headquarters on The Territory of the Kingdom of Belgium*) zawiera 22 artykuły precyzujące zasady dotyczące między innymi: ilości zatrudnionego personelu, kontaktów pomiędzy Dowództwem oraz władzami Belgii, osobowości prawnej, immunitetu dotyczącego generałów, oficerów flagowych oraz przywilejów innych osób zatrudnionych w SHAPE, statusu finansowego oraz ekonomicznego SHAPE, polityki pieniężnej, zawierania kontraktów, korzystania z usług pocztowych oraz telekomunikacyjnych, opieki zdrowotnej oraz higieny.

W oparciu o zapisy zawarte w w/w dokumencie Belgia jako państwo goszczące zobowiązała się do zapewnienia następujących udogodnień:

- SHAPE oraz jego majątek nie podlega opodatkowaniu bezpośredniemu, za wyjątkiem obciążeń stanowiących wynagrodzenie za dostarczane usługi;
- SHAPE może dokonywać zakupu mienia nie będącego nieruchomością (non-real property) na jego wyłączny użytek bezpośrednio na rynku belgijskim (rząd belgijski, może udzielić pomocy w tym zakresie jeżeli zajdzie taka potrzeba);
- SHAPE może skorzystać z prawa nabycia, sprzedaży oraz zawarcia kontraktu dotyczącego nieruchomości w oparciu o wcześniejszą umowę zawartą z rządem belgijskim;
- SHAPE może otwierać sklepy (kantyny), w których żołnierze oraz pracownicy cywilni SHAPE mogą dokonywać zakupów po cenach nie uwzględniających cła i podatku.
- pracownicy SHAPE wyłączeni są z płacenia podatku drogowego;
- pracownicy SHAPE mogą zakupywać paliwo po cenach bez uwzględnienia cła oraz podatku;
- SHAPE może zawierać bezpośrednio kontrakty na prace nie przewyższające 5 milionów franków belgijskich (ok. 500000 euro) pod warunkiem, że uzyskały one wcześniej zgodę odpowiednich władz belgijskich (zgoda taka nie jest wymagana na pracę, które nie powodują zasadniczych zmian w terenie lub obiekcie);
- kontrakty na prace, kosztorys których przewyższa 500 000 euro mogą być zawarte przez odpowiednie władze belgijskie, we współpracy oraz w imieniu SHAPE, zgodnie z belgijskim prawem w zakresie kontraktów publicznych (dotyczy to także kontraktów do 500 000 euro, na które SHAPE nie zawarł bezpośrednio umowy);
- oficjalne przesyłki pocztowe SHAPE mogą być realizowane poprzez pocztę belgijską. Są one zwolnione z tak zwanych *„prepaid postage"* (opłat pocztowych z „góry") na takich samych zasadach jak przesyłki sił zbrojnych Belgii. Poczta oficjalna nie podlega kontroli celnej pod warunkiem, że jest ona

przesyłana w zapieczętowanych kopertach oraz posiada odpowiednie oznakowanie;
- SHAPE może korzystać z belgijskich usług telekomunikacyjnych *(Belgian Telegraph and Telephone Authority - RTT)* w oparciu o specjalne porozumienie pomiędzy SHAPE i RTT, na warunkach nie gorszych niż zaproponowanych siłom zbrojnym Belgii;
- SHAPE może organizować wojskową opiekę medyczną, stomatologiczną oraz farmaceutyczną dla pracowników SHAPE oraz ich rodzin na warunkach i zgodnie z procedurami uzgodnionymi pomiędzy SHAPE i Rządem Belgii;
- w zakresie higieny oraz kontroli zwierząt domowych oraz szkodliwych owadów w stosunku do SHAPE stosuje się prawo belgijskie.

Porozumienie to ma charakter ogólny, natomiast szczegółowe uregulowania zawarte są w dodatkowych dokumentach podpisanych pomiędzy SHAPE i rządem belgijskim.

Dokument ten, choć nietypowy, świadczy o gamie problemów jakie należy uwzględnić w podobnych sytuacjach i dużej elastyczności strony goszczącej w stosunku do sojuszników. Może być w tym względzie przykładem współpracy, w której są zainteresowane obydwie strony.

3.7.2. Wielka Brytania

Myślą przewodnią systemu Wielkiej Brytanii jest założenie, że państwo to nie jest bezpośrednio zagrożone interwencją zbrojną na obszarze europejskich wysp, dlatego prestiż jego należy budować głównie przez udział militarny w operacjach NATO poza granicami państwa i w międzynarodowych akcjach zbrojnych, przyczyniających się do utrwalania lub ustanowienia pokoju pod flagą ONZ.

Na rzecz sprawnego działania zewnętrznego sił zbrojnych Wielkiej Brytanii utworzono Dowództwo Wsparcia, obejmujące wszystkie instytucje o charakterze logistycznym, które mogą być przydatne brytyjskiej armii zarówno w czasie pokoju, jak i po jej rozwinięciu głównie na bazie tzw. Armii Terytorialnej w razie wybuchu wojny. Ma ono charakter bardziej cywilno-administracyjny niż wojskowy, jakkolwiek niemal wszystkie stanowiska kierownicze zajmują wojskowi lub byli wojskowi (prawie 40 tys. żołnierzy na około 90 tys. zatrudnionych).

Nie oznacza to więc zmniejszenia logistyki na szczeblu centralnym, lecz jej „ucywilnienie", sprywatyzowanie (na zasadach umożliwiających szybkie przywrócenie funkcji wojskowych, na przykład w czasie wojny) oraz scentralizowanie zarządzania w celu optymalizacji kosztów funkcjonowania. W ten sposób wiele instytucji wyłączono ze struktur ministerstwa, chociaż w dużym stopniu są finansowane z budżetu państwa - ale nie bezpośrednio z Ministerstwa Obrony. Na poziomie poniżej „centrali" wiele instytucji, które stanowiły podstawę logistyki operacyjnej i terytorialnej, rozwiązano lub zmniejszono i podporządkowano Dowództwu Wsparcia.

W związku z łączeniem wsparcia na poziomie strategicznym i operacyjnym (wyraźnie kosztem tego drugiego) w części operacyjnej postanowiono pozbawić samodzielności prowadzenia działań poszczególne rodzaje sił zbrojnych i przygotować je do zintegrowanego działania pod wspólnym dowództwem

wyznaczonym odpowiednio do potrzeb. Nie jest to nic nowego w strategii Wielkiej Brytanii, od początku XX wieku bowiem tworzono grupy operacyjnego działania poza Wyspami, bezpośrednio podlegające ministrowi obrony, a nawet premierowi - stosownie do sytuacji. Sztaby rodzajów wojsk pogłębiły teraz charakter tradycyjnych „inspektoratów" rodzajów sił zbrojnych, które w czasie pokoju szkolą wojska, a podczas wojny przekazują je innym organom dowodzenia - sojuszniczemu lub narodowemu doraźnie tworzonemu. Funkcje te ograniczono do planowania, dowodzenia pokojowego i szkolenia (czasem przewiduje się prowadzenie walki na małą incydentalną skalę), odbierając zadania logistyki operacyjnej (poza bezpośrednim zabezpieczeniem oddziałów i pododdziałów). Rozwiązania te budziły w samej Wielkiej Brytanii wiele kontrowersji, ale zostały wprowadzone i obecnie mogą być przykładem optymalizacji w dziedzinie logistyki wojskowej, polegającej generalnie na pozostawieniu siłom zbrojnym tylko tego co muszą robić żołnierze. Nasuwa się przy tym również generalna uwaga - w państwie musi funkcjonować taki system, istnieć instytucje i specjaliści, które część zadań, do pewnego czasu - wojskowych, będą w stanie przejąć i realizować.

3.7.3. Niemcy

Analiza ostatnich rozwiązań niemieckich w Budeswehrze wskazuje, że w czasie pokoju kładzie się tam nacisk na realizację suwerennych zadań narodowych, nie pomijając udziału w działaniach sojuszniczych.

W niemieckich opracowaniach, dotyczących zmian w systemie bezpieczeństwa, uwzględnia się, że sytuacja geostrategiczna Niemiec uległa zasadniczej zmianie. Niemcy nie są już „frontowym" państwem (a więc należy ten fakt uwzględnić), którego terytorium jest zagrożone przez sąsiadów. Podkreśla się, że w związku z powyższymi obiektywnymi faktami, niektóre dotychczasowe „zdolności" SZ RFN będą musiały zostać rozbudowane lub wręcz stworzone od nowa, a inne zmniejszone.

Aby zwiększyć skuteczność kierowania siłami zbrojnymi, połączono lub łączy się kompetencje z odpowiedzialnością na szczeblu strategicznym, czyli ministerstwa. Jednocześnie radykalnie zmniejsza się lub rozwiązuje rozbudowane struktury logistyczne rodzajów sił zbrojnych (dowództwa wsparcia), łącząc ich funkcję ze „stacjonarnymi" instytucjami terytorialnymi. Powołano centralny organ terytorialnego kierowania wszystkim, co nie ma charakteru czysto operacyjnego - Bazę Sił Zbrojnych. Baza ta jednak nie będzie tylko strategicznym logistycznym organem ministra obrony, bowiem według założeń głównym zadaniem Bazy Sił Zbrojnych jest centralne wsparcie Bundeswehry w warunkach pokojowych i w działaniach zbrojnych.

Bardzo rozbudowane spektrum zadaniowe Bazy obejmuje centralne kierowanie (zarządzanie) i realizację m.in.:

- wsparcia dowodzenia;
- narodowych zadań OT;
- wywiadu wojskowego;
- logistyki SZ;
- zakupów uzbrojenia i jego eksploatacją;
- działań żandarmerii polowej;

- funkcjonowania orkiestr wojskowych;
- CIMIC;
- współpracy międzynarodowej;
- obrony ABC;
- zadań ochrony;
- dyslokacji SZ;
- zarządzania personelem;
- funkcjonowaniem ośrodków szkolenia.

Baza Sił Zbrojnych, sama w sobie nie jest Rodzajem Sił Zbrojnych lecz połączonym tworem organizacyjnym, w którym służą żołnierze wszystkich rodzajów sił zbrojnych. Podział stanowisk wypływa z obecnego stanu nowego modelu struktury osobowej i wynosi 70% dla WLąd, 22% dla Sił Powietrznych i 8% dla Sił Morskich. Baza Sił Zbrojnych posiadać będzie w swoim składzie (wg. dzisiejszych danych) ok. 50500 wojskowych i ok. 20000 cywilnych etatów.

Inspektorowi Bazy Sił Zbrojnych podlega dowództwo Bazy Sił Zbrojnych jako nowe Dowództwo Wsparcia Sił Zbrojnych, które w przyszłości dowodzić będzie siłami bojowymi i wsparcia Bazy Sił Zbrojnych oraz czterema Okręgami wojskowymi.

Strukturę organizacyjną Bazy Sił Zbrojnych przedstawia *załącznik 22.*

Podkreśla się, tworzenie Bazy Sił Zbrojnych jest przedsięwzięciem bardzo poważnym i trudnym. Należy zwrócić uwagę, że Baza obejmuje większe kompetencje niż mieszczą się w pojęciu „logistyka", a nawet powszechnie rozumiane „wsparcie wojskowe".

Wydaje się, że Baza Sił Zbrojnych to nazwa robocza na okres przejściowy (okres prowadzenia badań); ostatecznie będzie to swego rodzaju narodowe dowództwo terytorialne (lub inspektorat terytorialny) o ograniczonych kompetencjach operacyjnych, skupiające odpowiedzialność za to wszystko, co przywiązywało do terytorium Niemiec ich wojska operacyjne, które po 50 latach członkostwa Niemiec w NATO otrzymały konstytucyjną możliwość działania także poza granicami państwa.

Problemy związane z HNS w Niemczech, resort obrony a chwilę obecną, zidentyfikował i pomógł w przeniesieniu wymogów sojuszniczych na grunt narodowy, w tym szczególnie w odniesieniu do niezbędnej dokumentacji i procedur wykonawczych. Niemiecki system HNS opiera się na założeniu, że główne zadania w tym zakresie spoczywają na rządowej administracji centralnej i terenowej, a resort obrony nie uczestniczy w procesie wsparcia sił sojuszniczych. Pomimo tego, dopuszcza się możliwość realizacji zadań HNS przez jednostki stacjonarne lub mobilizowane, stosownie do ich możliwości, jednak dopiero po wykonaniu przez nie głównych zadań. Nie przewiduje się natomiast rozwijania jednostek wojskowych przeznaczonych specjalnie do wypełniania zadań wsparcia państwa-gospodarza. Potrzeby HNS powinny być zgłaszane i konsultowane z dowództwami obrony terytorialnej, które pełnią rolę pośredników na odpowiednich szczeblach współpracy, z Terytorialnym Dowódcą Narodowym z Dowództwa Wojsk Lądowych, występującym w roli pośrednika dla całego wsparcia. Doświadczenia Niemiec w dziedzinie HNS przedstawione są w *załączniku 23.*

3.7.4. Dania

Doktryna wsparcia państwa-gospodarza w Danii przewiduje umiejscowienie komórek organizacyjnych HNS na poszczególnych szczeblach Ministerstwa Obrony Danii oraz Dowództwa Obrony Danii, któremu podlegają:

a) Dowództwo Operacyjne Wojsk Lądowych (podlega 5 rejonów wojskowych);
b) Dowództwo Marynarki (podlegają 2 bazy morskie);
c) Dowództwo Sił Powietrznych (podlegają 4 bazy powietrzne).

Dania jako jedna z niewielu państw NATO posiada „*Katalog Możliwości*" w zakresie HNS. Jest to jeden z najlepiej przygotowanych dokumentów spośród krajów posiadających taki katalog. Składa się on z dwóch tomów – pierwszy zawiera ogólne dane dotyczące możliwości HNS a drugi obejmuje szczegółowe i systematycznie uaktualniane informacje. Na podstawie dotychczasowych doświadczeń podkreśla się duże znaczenie, jakie dokument ten odgrywa w procesie planowania HNS.

3.7.5. Holandia

W SZ Królestwa Holandii problematyka HNS realizowana jest w strukturach Narodowego Dowództwa Holandii (NATCO), któremu podlegają między innymi trzy Regionalne Dowództwa Wojskowe (RMC), Narodowe Dowództwo Wsparcia, Główne Dowództwo Wsparcia Technicznego oraz Narodowa Agencja ds. Zaopatrzenia ze swoimi agendami.

Komórka zajmująca się HNS umiejscowiona jest w dowództwie NATCO i realizuje swoje zadania we współdziałaniu z odpowiednimi komórkami struktur podległych NATCO. Narodowe Dowództwo jest odpowiedzialne za opracowywanie ogólnych założeń polityki w zakresie HNS, natomiast koordynacją realizacji wynikających z nich zadań zajmują się Regionalne Dowództwa Wojskowe. Współdziałanie pomiędzy nimi opiera się na wspólnym dokumencie uzgodnieniowym, w którym zawarte są wskazówki dotyczące zabezpieczenia procesu HNS bardziej szczegółowo przedstawiono to w *załączniku 24.*

Przedstawione wyżej analizy, choć mieszczące się w nurcie dysertacji pracy, mogą pozostawiać pewien niedosyt. Analizy dotyczące planowania i organizacji HNS nie mogą być dokonywane w oderwaniu od analiz całego systemu obronnego państw z całym rozbudowanym aparatem instytucji politycznych, administracyjnych, gospodarczych i stricte obronnych.

Takie analizy są niestety niezwykle trudne. Pomijając fakt, że wykroczyć musiałyby daleko poza ramy niniejszej pracy, wymagałyby dotarcia do dokumentów opracowywanych przez państwa zazwyczaj na użytek wewnętrzny. Rozwiązania narodowe różnią się między sobą, tak jak różne są ustroje państw, warunki geopolityczne i doświadczenia historyczne w wielu dziedzinach funkcjonowania państwa.

Można jednak wyodrębnić pewne ogólne tendencje, i tak:

1. Potrzeby i zadania HNS są traktowane na równi z misjami i zadaniami wojsk operacyjnych.
2. Organizacja HNS złożona jest w większości państw na barkach układu (pionu) terytorialnego, rozumianego jako mniej mobilna część systemu obronnego.

3. W zasadzie utrzymywany jest podział na niski i wysoki poziom świadczeń, ale granica zadań pomiędzy funkcją administracji publicznej i siłami zbrojnymi nie jest zbyt ostra. W większości państw poziom niski jest domeną ministerstw obrony (sił zbrojnych).
4. W toku praktycznej realizacji zadań HNS ściśle przestrzegane są, wspólne dla państw NATO procedury, jako dobre ramy organizacji i rozliczeń. Procedury te mają wcześniejsze umocowania legislacyjne w prawie poszczególnych państw.
5. Koncepcje Sojuszu w zakresie HNS nie stanowią zamkniętej konstrukcji i pozwalają na twórcze poszukiwania nowych i doskonalszych rozwiązań.

3.8. Geopolityczne i gospodarcze warunki obrony Polski

3.8.1. Naturalne warunki obronności RP

Geopolityka to nauka o zależności wewnętrznej i zewnętrznej polityki danego narodu od właściwości przyrodniczych obszaru, na którym ten naród mieszka[136]. Objaśnia więc ona zjawiska polityczne, posługując się czynnikami geograficznymi. Zgodnie z jej założeniami rozwój państwa, jego bezpieczeństwo i trwanie są pochodną również czynników geograficznych, takich jak położenie, ukształtowanie terytorium, granice, klimat, wielkość państwa itp.

Z punktu widzenia przygotowania obrony państwa poznanie, ocena, a następnie wykorzystanie walorów obronnych terytorium ma znaczenie kluczowe, ponieważ to obrońca, a nie agresor włada terenem przyszłych działań i ma możliwość przygotowania terenu odpowiednio do swoich potrzeb i celów.

Geopolityczne warunki obronności państwa zależą od szeregu czynników i właściwości fizycznych terenu. Do głównych zalicza się m.in.:

1. Położenie geograficzne.
2. Obszar, jego kształt i wielkość (wydłużony równoleżnikowo czy południkowo, owalny, kołowy itp.).
3. Charakter granic państwowych (naturalne lub sztuczne).
4. Warunki fizyczno-geograficzne (rzeźba powierzchni, wody, grunty), roślinność (lasy) oraz klimat.
5. Zasoby ludnościowe (struktura demograficzna) – i ich rozmieszczenie na terytorium kraju.
6. Baza ekonomiczna, a szczególnie struktura i poziom przemysłu.
7. Operacyjne przygotowanie obszaru kraju.

---

[136] **Geopolityka**-doktryna polityczna powstała na przełomie XIX i XX w., opierająca się na założeniach determinizmu geograficznego, głosząca, że zjawiska, procesy i fakty polityczne są wyznaczane przez warunki geograficzne, w których występują. [geo(grafia) + polityka]; „Słownik Wyrazów Obcych", PWN, Warszawa 2002, s. 387.

Geopolityka – jest nauką pozwalającą na dokonanie oceny ciężaru politycznego mocarstw na tle ich specyficznej pozycji w świecie. Umożliwia ona badanie problemów bezpieczeństwa kraju w kategoriach geograficznych oraz doprowadzenie do konkluzji, użytecznych bezpośrednio i natychmiastowo dla mężów stanu, określających kierunki polityki zagranicznej (wg N. Spykmana – 1944). L. Moczulski: *Geopolityka*, Warszawa 1999, s. 73.

A. Położenie geograficzne

Terytorium Polski rozciąga się w pasie nizin europejskich, ograniczonych od północy wodami Bałtyku, a od południa masywami górskimi Sudetów i Karpat, dzięki czemu stanowi korytarz komunikacji lądowej między Europą zachodnią a wschodnią. Ma więc duże znaczenie strategiczne dla wielu państw europejskich.

Centralne położenie Polski w Europie oraz dogodne warunki komunikacji zadecydowały o swoistej „przechodności" jej terytorium. Przez wieki swojej państwowości Rzeczpospolita doświadczała wszystkich następstw takiego usytuowania. Dla rozwoju kultury były to skutki korzystne, jednakże w obszarze polityczno-militarnym dolegliwe.

Terytorium Polski „od zawsze" było przedmiotem zainteresowania, penetracji i agresji zarówno ludów wschodu, jak i zachodu. Przez nie na przestrzeni ostatnich stuleci wiodły główne europejskie szlaki wojenne (od XVIII wieku m.in.: wojna północna, wojny śląskie, wojny napoleońskie, I wojna światowa, wojna polsko-radziecka, II wojna światowa).

Centralne położenie Polski przesądza o jej znaczeniu dla komunikacji w Europie. Przez obszar RP w relacji zachód-wschód przebiegają trzy ważne szlaki:

- n a d m o r s k i, prowadzący z północnych Niemiec przez Drogę ku Kaliningradowi i republikom nadbałtyckim;
- c e n t r a l n y , wiodący z Brandenburgii przez tzw. Bramę Lubuską, Poznań, Warszawę ku Białorusi i Rosji centralnej;
- p o ł u d n i o wy, biegnący z Saksonii przez Bramę Łużycką, Śląsk, południową Polskę ku Ukrainie.

W relacji południe-północ należy wyodrębnić dwa ważne szlaki komunikacyjne:

- z Czech przez przełęcze Sudeckie do Szczecina;
- z Moraw przez Bramę Morawską do Gdańska.

Coraz większego znaczenia nabiera też szlak łączący południową i centralną Europę z republikami bałtyckimi i dalej z Rosją.

Nizinny charakter terytorium Polski sprzyja budowie nie tylko sieci dróg samochodowych i linii kolejowych, lecz także rurociągów przesyłowych.

Trzeba się liczyć z tym że w przyszłości znaczenie komunikacyjne terytorium RP wzrośnie. Powstanie nowych państw na gruzach radzieckiego imperium powoduje wciąż wzrastającą liczbę kontaktów w relacjach: Europa zachodnia - Europa wschodnia, a także Europa północna - Europa południowa. W obydwu tych przypadkach najkrótsze drogi wiodą przez Polskę.

B. Obszar i granice

Obszar Rzeczpospolitej Polskiej wynosi ok. 312,7 tys. km^2. Jego rozciągłość ze wschodu na zachód dochodzi do 700 km, a z południa na północ około 650 km.

Charakter granic jest zróżnicowany. Na ogólną długość 3538 km część stanowią granice naturalne, biegnące pasmami górskimi, rzekami i morzem, część sztuczne –umowne. I tak na granicę:

- g ó r s k ą przypada 1050 km (29,7%) -biegnie pasmem Sudetów i Karpat;
- m o r s k ą – 524 km (14,8%);
- biegnącą wzdłuż r z e k – 730 km (20,7%);

- sztuczną – 1230 km (34,8%).

C. Ukształtowanie terenu i jego pokrycie

Warunki fizyczno-geograficzne Polski są urozmaicone. Terytorium naszego kraju należy do obszarów nizinnych, bowiem średnia wysokość wynosi 170 m n.p.m. (a Europy -330 m n.p.m.). Obszary ponad 500 m n.p.m. zajmują 3% powierzchni kraju, natomiast ponad 91% leży poniżej 300 m n.p.m. Jednak mimo nizinnego charakteru powierzchni, warunki terenowe oraz klimatyczne są bardzo zróżnicowane. Mają one dość duży wpływ na prowadzenie działań wojennych, szczególnie na organizowanie obrony, wykonanie marszu itd.

Ukształtowanie terytorium Polski cechuje równoleżnikowy układ form terenowych. Na północy rozciąga się pas nizin nadmorskich, następnie pas pojezierzy, w centrum kolejny rozległy pas nizin, a na południu - pas pogórzy i gór. Z tego też powodu historyczne kierunki działań wojennych przebiegały głównie w relacji wschód - zachód.

Formy terenowe mają w większości układ równoleżnikowy, zaś główne przeszkody wodne (Wisła i Odra) układ zbliżony do południkowego. Znaczenie tych rubieży w obronie RP wynika z ich walorów obronnych. W oparciu o nie, z natury rzeczy, będą organizowane strategiczne rubieże obronne.

Duża liczba jezior wraz z trudnymi do przebycia terenami przyległymi Pojezierzy Mazurskiego i Pomorskiego powoduje, że obszary te przy organizowaniu obrony należy potraktować szczególnie.

Istotne znaczenie dla obrony terytorium Polski ma istnienie dużych kompleksów leśnych. Fakt, że występują one często na terenach bagiennych, przy jeziorach i innych przeszkodach wodnych, zwiększa niepomiernie ich walory obronne.

Dla przygotowania obrony północno-wschodniej części Polski duże znaczenie mają przyległe bezpośrednio do granicy puszcze: Augustowska, Knyszyńska, Białowieska oraz położone głębiej: Piska, Zielona i Biała. Wymienione masywy leśne charakteryzują się niewielką dostępnością, a ich obszary łączą się z rozległymi bagnami, licznymi jeziorami i rzekami. Wszystko to w powiązaniu z rzadką siecią dróg stanowi o niezaprzeczalnych walorach obronnych.

Rozmieszczenie masywów leśnych na obszarze kraju wyraźnie sprzyja skupieniu wysiłków obronnych bezpośrednio w rejonie granic. Stwarza to możliwości uwikłania przeciwnika w przewlekłe bitwy (walki) w niesprzyjających dlań warunkach. Masywy leśne umożliwiają paraliżowanie manewru przeciwnika, a także zmniejszają możliwość wykorzystania przez niego przewagi technicznej. Lasy to środowisko bardzo niedogodne dla działań wojsk wyposażonych w sprzęt ciężki, szczególnie wojsk pancernych, natomiast idealne dla lekkozbrojnej piechoty, w tym dla formacji terytorialnych.

D. Główne kierunki zagrożeń

Znając położenie geopolityczne kraju, właściwości geograficzne jako terytorium, a także doświadczenia historyczne, można określić główne kierunki

zagrożeń agresją oraz obszary, na których przypuszczalnie rozgrywać się mogą działania wojenne.

W sytuacji Polski, stosując największe uproszczenia, można przyjąć, że **kierunek strategiczny** to ten, z którego może nadejść wojna. Uwzględniając geostrategiczne realia, możemy mówić w zasadzie o jednym – wschodnim kierunku strategicznym.

Dla większej przejrzystości rozważań możemy określić jeszcze możliwe kierunki operacyjne zagrożeń.

Termin **kierunek operacyjny** oznacza pas terenu, wyznaczający kierunek możliwych uderzeń zgrupowań wojsk przeciwnika, głównie zgrupowań wojsk lądowych.

Określenie kierunków operacyjnych jest nietrudne. W istocie są one już „wyznaczone" przez warunki geograficzne; były wielokrotnie „przecierane" przez wojska wielu armii w wielu wojnach. Od wschodu bramy: Podlaska, Białoruska, Wołyńska, Przemyska oznaczają dawne szlaki wojenne – dziś kierunki operacyjne. Zarysowuje się też piąty, bardzo ważny kierunek wyprowadzający z tzw. Obwodu Kalingradzkiego *(załącznik 25)*.

E. Geograficzne warunki obronności Polski

Niewielki i zwarty kształt Polski przesądza o możliwości aktywnego, jednoczesnego oddziaływania przeciwnika różnymi środkami na wszystkie jego newralgiczne punkty. W tym samym czasie całe terytorium RP może się znaleźć w zasięgu oddziaływania lotnictwa myśliwsko - bombowego i rakiet strategiczno-operacyjnych, a także desantów i grup dywersyjnych potencjalnych agresorów. Ta cecha terytorium państwa wywiera też niekorzystny wpływ na możliwości i celowość obrony manewrowej w skali operacyjno-strategicznej.

Jednak takie średniej wielkości terytorium o zwartym, koncentrycznym kształcie posiada również pewne walory obronne. Stwarza stosunkowo niezłe możliwości manewru w skali taktycznej, a przeciwnika, który zechciałby opanować je w całości, zmusza do podjęcia szerokich, trudnych do zamaskowania przygotowań. Zmniejsza to wydatnie możliwość dokonania agresji z pełnego zaskoczenia oraz zmniejsza szansę błyskawicznego, jednoczesnego opanowania całego obszaru kraju.

Przy takich atutach i słabościach, wynikających z wielkości i kształtu obszaru Rzeczypospolitej, w koncepcji jej obrony uwzględnia się przede wszystkim konieczność przygotowania silnej obrony przeciwlotniczej i przeciwdesantowej na całym obszarze kraju, a także skupienia wysiłków obrony w pobliżu granic państwa.

Walory obronne naszych granic znakomicie podnoszą naturalne przeszkody terenowe. O nie, oraz o liczne miejscowości, można oprzeć najważniejsze pod względem strategicznym i operacyjnym rubieże obronne. Najdogodniejszymi do organizacji obrony są obszary leżące przy granicach zachodniej i południowej. Gorzej sytuacja przedstawia się na wschodzie, gdzie kierunki operacyjne prowadzą przez obszary o znacznej dostępności, dogodne do rozwijania przez przeciwnika działań zaczepnych.

F. Ludność

Liczba ludności Polski wynosi ok. 38,5mln., co stawia Polskę na ósmym miejscu w Europie. Struktura narodowościowa jest bardzo korzystna, gdyż Polacy stanowią 97% ludności kraju. Najliczniejszymi mniejszościami są Ukraińcy, Niemcy i Białorusini – łącznie niewiele ponad 1 mln. osób. Pozostałe mniejszości narodowe (Litwini, Słowacy, Czesi i Rosjanie) liczą od 4 do 25 tys. osób. Nieco więcej jest Żydów, których liczbę ocenia się na 130 tys., oraz Romów (od 30 do 40 tys. osób).

Ludność ukraińska zamieszkuje w Polsce południowo-wschodniej, północnej i zachodniej. Białorusini żyją głównie w województwie białostockim i bialsko-podlaskim, natomiast Niemcy na Śląsku Górnym i Opolskim (około 85%), a także na Pomorzu, Warmii i Mazurach.

Znaczna liczba ludności, jaka zamieszkuje terytorium RP, to baza nie tylko do rozwinięcia wojsk operacyjnych, ale też do wykorzystania w formacjach zbrojnych o charakterze terytorialnym oraz organizacjach paramilitarnych.
Współcześnie jeszcze bardziej niż w przeszłości wolni ludzie, ich wola obrony, ich liczba, ich przygotowanie do obrony własnej Ojczyzny, własnej Ojcowizny - stanowią najistotniejszy atut obronny państwa.

Rozmieszczenie i liczba ludności określają sposoby gromadzenia i wykorzystania rezerw osobowych dla sił zbrojnych. Jest to szczególnie ważne w przypadku jednostek OT, które mają także wykonywać zadania wsparcia wojsk operacyjnych.

Rozmieszczenie ludności z punktu widzenia obronności kraju jest korzystne.

G. Baza surowcowa

Polska jest krajem o średnim stopniu zasobności w surowce strategiczne. Obok pełnego pokrycia potrzeb na paliwa stałe (węgiel kamienny i brunatny), państwo jest prawie całkowicie uzależnione od importu ropy naftowej (99%) oraz znacznie od gazu ziemnego (około 70%). Import ropy w około 40% pochodzi z Rosji, pozostała ilość wwożona jest przez Bałtyk z rejonów Morza Północnego i Zatoki Perskiej. Gaz ziemny Polska importuje wyłącznie z Rosji *(załącznik 26)*.

Prawie w pełni Polska jest uzależniona od importu rud żelaza oraz komponentów niezbędnych do produkcji wysokojakościowej stali i stopów. Jednocześnie Polska jest trzecim w Europie (po Niemczech i Belgii) producentem miedzi, a w wystarczającej ilości posiada również rudy cynku i ołowiu. Ponadto eksportuje znaczne ilości siarki, a importuje sól potasową.

Są to surowce niezbędne w przemyśle chemicznym, w tym do produkcji materiałów wybuchowych.

Wiele surowców niezbędnych dla gospodarki, w tym przemysłu zbrojeniowego, importuje się z różnych krajów świata. W dziewięciu przypadkach głównym dostawcą są państwa Wspólnoty Niepodległych Państw (WNP), a w sześciu Niemcy. W związku z tym, w razie zagrożenia bezpieczeństwa państwa, w przemyśle i całej gospodarce narodowej mogą wystąpić poważne komplikacje.

3.8.2. Operacyjne przygotowanie obszaru kraju

A. Infrastruktura obronna

Wielowiekowe doświadczenie uczy, że terytorium państwa musi być przygotowane zawczasu do obrony. Zwielokrotnia to bowiem zdolność bojową sił zbrojnych, ułatwia ich obronę, ochronę, przegrupowanie (manewr) rozmieszczenie, wszechstronne zabezpieczenie, wsparcie i wykorzystanie potencjału bojowego. Niezbędna jest więc stosowna, zawczasu przygotowania, infrastruktura.

Według „Słownika wyrazów obcych", „infrastruktura to urządzenia i instytucje usługowe (np. w dziedzinie transportu, oświaty, ochrony zdrowia), niezbędne do należytego funkcjonowania społeczeństwa i produkcyjnych działów gospodarki"[137].

Infrastrukturę państwa tworzą wszelkie obiekty, urządzenia oraz instytucje wraz z koniecznym wyposażeniem rzeczowym i osobowym, służące do zapewnienia materialnych i niematerialnych warunków do różnego rodzaju działalności w ramach całej gospodarki kraju lub jej działów[138].

Infrastrukturę państwa dzieli się najogólniej na **infrastrukturę ekonomiczną** (gospodarczą) **i społeczną**. Pierwszą tworzą obiekty, urządzenia i instalacje świadczące usługi w zakresie produkcji, transportu, komunikacji, energetyki itd., drugą zaś – w dziedzinie prawa, bezpieczeństwa, kształcenia i oświaty, opieki społecznej, służby zdrowia, budownictwa itp. (np. aparat administracyjny państwa, sądy więzienia, szkoły, szpitale).

Infrastruktura państwa, w tym przede wszystkim drogi, linie kolejowe, węzły komunikacyjne, system łączności i energetyki, bazy materiałowe, techniczne oraz medyczne, powinny spełniać również wymogi sił zbrojnych. Dotyczy to między innymi:

- odpowiedniej gęstości dróg, mostów oraz ich jakości i przepustowości;
- odporności sieci telekomunikacyjnej na wszelkie zakłócenia, w tym uderzenia przeciwnika;
- niezbędnej liczby źródeł energetycznych i ich właściwej lokalizacji przestrzennej;
- ciągłości zaopatrywania w amunicję, paliwo, części zamienne, wodę, żywność i inne środki materiałowo-techniczne;
- należycie przygotowanej bazy służby zdrowia zapewniającej określoną liczbę miejsc szpitalnych, leki i materiały opatrunkowe oraz opiekę lekarską;
- sieci magazynów, składnic, warsztatów naprawczych itp.;
- możliwości wykorzystania obiektów oświaty i innych.

Tę część infrastruktury ogólnej i technicznej kraju, która służy bezpieczeństwu nazywa się infrastrukturą obronną. Określa się ją następująco „**Infrastrukturę obronną** stanowią obiekty i urządzenia stałe oraz instalacje niezbędne do skutecznego funkcjonowania systemu obronnego państwa, budowane

---

[137] Słownik wyrazów obcych, PWN, Warszawa 2002, s. 473

[138] Charakterystyka infrastruktury obronnej na terytorium RP, praca zbiorowa, AON, Warszawa 1991, s.5.

(tworzone) głównie w czasie pokoju i rozbudowywane (uzupełniane) w okresie kryzysu, zagrożenia konfliktem zbrojnym lub wojną".[139]

Infrastrukturę obronną dzieli się zazwyczaj na infrastrukturę gospodarczo-obronną i wojskową:

- **Infrastruktura gospodarczo-obronna** – to podstawowe urządzenia i instytucje cywilne, które mogą zostać wydzielone do zabezpieczenia realizacji obrony państwa podczas klęsk żywiołowych, kryzysu lub wojny;
- **Infrastruktura wojskowa** – to operacyjne zasoby techniczne i materialne wydzielone z majątku narodowego w użytkowanie Siłom Zbrojnym RP celem realizacji funkcji obronnych w czasie pokoju, kryzysu lub wojny;
- **Infrastruktura sojusznicza** – to operacyjne zasoby techniczne i materialne, wytworzone na terenie państwa z udziałem środków finansowych Organizacji Traktatu Północnoatlantyckiego *(NATO Security Investment Programm – NSIP)* wraz z infrastrukturą wojskową *(Host Nation Support – HNS)*, celem realizacji funkcji obronnych Sojuszu w czasie pokoju, kryzysu lub wojny[140].

Elementy infrastruktury obronnej przedstawiono w *załącznikach 27 i 28.*

B. Przemysł obronny

Krajowy przemysł obronny w chwili obecnej odbiega pod względem struktury organizacyjnej, mechanizmów finansowania, nowoczesności parku maszynowego, jak również zaawansowania technologicznego produkcji od standardów wyznaczonych przez państwa NATO. W praktyce oznacza to, że możliwości współpracy polskich przedsiębiorstw przemysłu obronnego z firmami państw NATO są jeszcze w dużym stopniu ograniczone.

Wszystko wskazuje na to, że zakres tej współpracy będzie się jednak stopniowo rozszerzał. Kraje Sojuszu wykazują w tym względzie coraz większe zainteresowanie. Wynika to z charakteru zmian, jakie dokonują się w przemyśle obronnym państw Sojuszu, w szczególności zaś silnej tendencji do wychodzenia poza ramy narodowe i rozbudowy ponadnarodowych struktur tego sektora. Jednocześnie kurczący się popyt na uzbrojenie i sprzęt wojskowy zmusza kraje NATO do poszukiwania nowych rynków zbytu, a także sposobów obniżenia kosztów realizacji programów rozwoju uzbrojenia, z jednoczesnym dążeniem do zmniejszenia ryzyka ekonomicznego. Z punktu widzenia obronności Polski, a także interesów krajowego przemysłu obronnego szczególnie pożądany byłby rozwój kooperacji w tych branżach, w których możemy być partnerem, a mianowicie: amunicyjno-rakietowej, optoelektronicznej, pancernej i lotniczej.

Bariery rozwoju współpracy polskiego przemysłu obronnego z partnerami zagranicznymi mają i będą miały w zasadzie wyłącznie charakter ekonomiczny oraz technologiczny. Stawia to na pierwszym miejscu wymóg unowocześnienia krajowej bazy wytwórczej i samej produkcji, a także znaczącej poprawy sytuacji ekonomiczno-finansowej producentów.

---

[139] Słownik terminów z zakresu bezpieczeństwa narodowego, „Studia i Materiały" nr 40, Biura Prasy i Informacji MON, Warszawa 1996, s.35.

[140] Definicje zaczerpnieto z opracowania Departamentu Infrastruktury MON, Infrastruktura obronna, Warszawa 2000, s. 5

Istota dokonującego się procesu restrukturyzacji przemysłu obronnego powinna sprowadzać się do poszukiwania i wprowadzania rozwiązań, które gwarantują niezakłócone zaspokajanie potrzeb SZ RP i zwiększenie eksportu broni oraz umożliwiają poprawę efektywności, innowacyjności i konkurencyjności polskiej produkcji specjalnej.[141]

3.8.3. Polski system transportowy i jego możliwości

A. Ogólna charakterystyka

Polski system transportowy charakteryzują trzy zasadnicze grupy składników wyposażenia materiałowego:

- obiekty nowoczesne, zbliżone do standardów europejskich;
- obiekty przestarzałe, wymagające odnowy i modernizacji;
- obiekty przestarzałe nie nadające się do dalszego utrzymywania.

Polski system transportowy posiada szereg atutów, które z jednej strony gwarantują mu dobrą pozycję na rynku europejskim, z drugiej zaś sprzyjają rozwojowi innych gałęzi gospodarki narodowej.

Ważnym atutem polskiego systemu transportowego jest dogodne usytuowanie polskiej sieci transportowej na kontynencie europejskim i duże zainteresowanie krajów sąsiednich jej dalszym rozwojem i modernizacją.

Mankamenty polskiego systemu transportowego mają podłoże materialne i funkcjonalne. Wynikają one przede wszystkim z postępującej dekapitalizacji majątku transportowego oraz braku stosowania nowoczesnych technik i technologii przewozowych. Wiążą się również ze słabościami w systemie zarządzania transportem.

B. Stan i możliwości transportu kolejowego

Sieć polskich linii kolejowych jest dobrze rozwinięta i łatwo dostępna. Dostępność taką zapewnia ogólna gęstość linii kolejowych (7,2 km/100 km^2) oraz odpowiednia ilość stacji i przystanków kolejowych. Podstawowe parametry charakteryzujące sieć kolejową przedstawiono w *załącznik 29.*

Sieć kolejowa, zwłaszcza wydzielone linie o państwowym znaczeniu, mimo występujących mankamentów (zaległości w utrzymaniu nawierzchni i budowli inżynieryjnych, niski stopień nowoczesności urządzeń sterowania ruchem pociągów), posiadają odpowiednie do aktualnych warunków i możliwości parametry techniczno-eksploatacyjne. Dotyczą one przelotności, ciężaru i długości kursujących pociągów, a także przewozu ładunków z przekroczoną skrajnią szerokościową i wysokościową.

Z ogólnej sieci kolejowej kraju wytypowano i objęto planami osłony technicznej **układ linii kolejowych o znaczeniu obronnym**. Obejmuje on 7 centralnych wojskowych linii kolejowych, w tym 4 linie o przebiegu wschód-zachód i 3 linie o przebiegu północ-południe.

---

[141] E. Firlej: Koszty integracji z NATO, „Analizy i Syntezy", wyd. DBM MON, nr 23/1966.

Ogólna ilość linii znaczenia obronnego wynosi 4,5 tys. km, a ich przelotność około 240 par poc./dobę. Stanowi to około 19,5% długości normalnotorowych linii kolejowych kraju.

Linie znaczenia obronnego są liniami o wysokich parametrach techniczno-eksploatacyjnych, praktycznie na całej swej długości pokrywają się z liniami układu podstawowego, a w około 30% także z przewidywanymi liniami znaczenia międzynarodowego.

Poziom i stan przygotowania infrastruktury kolejowej kraju pozwala zabezpieczyć przewidywane potrzeby przewozowe wojsk transportem kolejowym.

Szczególnie ważnym zadaniem w zakresie utrzymania żywotności sieci kolejowej jest organizacja przepraw kolejowych przez Wisłę.

Dla zapewnienia ciągłości i terminowości przewozów wojskowych przygotowane są tymczasowe rejony przeładunkowe (TRP).

TRP organizuje i przygotowuje się na zasadniczych liniach transportowych w rejonie przecięcia linii kolejowych z wielką przeszkodą wodną, przed dużymi mostami, tunelami lub węzłami – w oparciu o istniejący stan techniczny stacji i urządzeń kolejowych – które na skutek zniszczenia mogą spowodować dłuższe przerwy w pracy systemu komunikacji.

Obecnie wytypowanych i przygotowanych jest 7 TRP na rzece WISŁA: KWIDZYŃ, TORUŃ, KARCZEW, GÓRA KALWARIA, DĘBLIN; na rzece: ODRA: WROCŁAW i na rzece: WARTA/NOTEĆ: KRZYŻ oraz siły i środki na utrzymanie.

C. Transport drogowy

Sieć dróg publicznych w Polsce liczy ponad 370 tys. km, w tym nawierzchnię twardą posiada 240 tys. km dróg.

Podział dróg publicznych ze względu na funkcję w sieci drogowej przedstawia *załącznik 30.*

Podstawowe znaczenie mają drogi krajowe, które charakteryzują się wyższymi parametrami techniczno-eksploatacyjnym od pozostałych dróg. W większości spełniają one wymogi współczesnego ruchu.

Stosownie do zadań operacyjnych i logistycznych oraz możliwości wykonawczych sił osłonowych – **wyodrębniono z sieci dróg publicznych układ 22 centralnych wojskowych dróg samochodowych** w tym 7 dla dowozu i ewakuacji środków materiałowych. Ogólna długość dróg centralnych wynosi 11,6 tys. km, natomiast dróg dowozu i ewakuacji wynosi 3,9 tys. km, a ich przepustowość 37 tys. poj./dobę *(załącznik 31).*

Należy uznać, że istniejący układ sieci drogowej w Polsce zabezpiecza potrzeby związane z obronnością państwa.

Krajowe zasoby taboru samochodowego stanowi ponad 1 mln samochodów ciężarowych (bez samochodów ciężarowo-osobowych) i ok. 85 tys. autobusów.

Polski transport samochodowy charakteryzuje duże rozproszenie taboru. Wśród przedsiębiorstw transportowych, dominują przedsiębiorstwa małe, zatrudniające do 5 osób. Dominacja małych firm na rynku transportowym rzutuje na wielkość i strukturę taboru samochodowego. Przeważają w nim samochody dostawcze i specjalizowane, maleje natomiast ilość samochodów

średniotonażowych. Stan ten znacznie utrudnia zabezpieczenia potrzeb sił zbrojnych w tej dziedzinie.

D. Transport lotniczy

Udział transportu lotniczego w ogólnej skali przewozów jest niewielki, lecz istotny ze względu na jego zalety i rosnące znaczenie w zabezpieczeniu potrzeb przewozowych ludzi i gospodarki, zwłaszcza w zakresie transportu tzw. techniki „wysoko przetworzonej".

Głównym przewoźnikiem lotniczym w kraju są Polskie Linie Lotnicze „LOT" S.A.

Na wyposażeniu PLL „LOT" znajduje się 20 samolotów dalekiego zasięgu typu „BOEING" oraz 8 samolotów średniego zasięgu typu ATR.

Poza statkami powietrznymi PLL „LOT" w kraju zarejestrowanych jest 858 samolotów i 173 śmigłowców, których ogólna zdolność załadunkowa wynosi ok. 6000 osób i ponad 250 ton ładunków.

Zasadniczą infrastrukturę lotniskową w Polsce (cywilną) stanowi 10 lotnisk komunikacyjnych, w tym 5 współużytkowanych z wojskiem *(załącznik32)*.

Stan techniczny infrastruktury lotniskowej, zwłaszcza lotnisk komunikacyjnych, jest ogólnie dobry. Natomiast z drogowych odcinków lotniskowych tylko dwa są dostosowane do przyjmowania nowoczesnych samolotów wojskowych.

Bieżącym utrzymaniem lotnisk komunikacyjnych zajmuje się Państwowe Przedsiębiorstwo „Porty Lotnicze", zaś DOL – służby drogowe.

E. Transport morski

Na polskim wybrzeżu, liczącym 524 km, usytuowane są trzy duże porty morskie o podstawowym znaczeniu – Gdańsk, Gdynia oraz zespół portowy Szczecin – Świnoujście. Dysponują ponad 55 km nabrzeży, w tym około 37 km nabrzeży przeładunkowych. Dobowe możliwości przeładunkowe portów morskich przedstawia *załącznik 33.*

Ogólną zdolność przeładunkową wymienionych portów ocenia się na ponad 70 mln. ton w skali roku. Praktycznie są w stanie obsłużyć każdy statek wchodzący na Bałtyk i każdy rodzaj ładunku. Posiadają dogodne połączenia z siecią kolejową i drogową kraju.

Z punktu widzenia potrzeb wojskowych przewozów morskich największym potencjałem dysponują porty w Gdyni i Szczecinie. Istniejąca w nich infrastruktura jest w stanie zapewnić przeładunek wojsk i techniki wojskowej oraz zaopatrzenia w kontenerach, na paletach lub w formie spakietyzowanej.

Małe porty środkowego wybrzeża (Kołobrzeg, Darłowo, Ustka, Łeba, Władysławowo) z uwagi na ograniczenia infrastrukturalne i techniczno-eksploatacyjne spełniają niewielką rolę w transporcie morskim.

Polska flota handlowa liczy około 160 statków różnego typu i przeznaczenia, o łącznej nośności blisko 3,5 mln ton. Jest zarządzana przez trzy zasadnicze przedsiębiorstwa armatorskie – PLO, PŻM i PŻB.

Szczególnie przydatne dla potrzeb wojskowych przewozów morskich są drobnicowce, kontenerowce i statki typu RO-RO, eksploatowane przez spółki żeglugowe Polskich Linii Oceanicznych.

Załogi statków przygotowywane są do działań w sytuacjach nadzwyczajnych zagrożeń oraz wyposażone w podstawowy sprzęt ochrony cywilnej.

F. Żegluga śródlądowa

Żegluga śródlądowa spełnia nieznaczną rolę w systemie transportowym kraju, wykonując głównie przewozy lokalne ładunków masowych na małe odległości.

Sieć dróg wodnych śródlądowych, obejmująca kanały i rzeki uznane za żeglowne wynosi około 3800 km lecz ich stan i znaczenie żeglugowe poszczególnych odcinków jest bardzo zróżnicowane. Nie tworzą one jednolitego jakościowo systemu transportowego.

Jedyną drogą wodną zachowującą istotne znaczenie żeglugowe jest Odra, zwłaszcza jej dolny odcinek posiadający dogodne połączenie z drogami wodnymi Europy Zachodniej.

Istniejące uwarunkowania sprawiają, że żegluga śródlądowa w sytuacjach kryzysowych może stanowić rezerwę przewozową, zaś zasadniczym jej zadaniem będzie zapewnienie transportu międzybrzegowego – urządzanie przepraw promowych i mostowych.

G. Infrastruktura łączności

Funkcjonujący dotychczas w Polsce **system łączności** jest mało spójny i podzielony na szereg podsystemów pozostających w gestii poszczególnych resortów (obrony narodowej, spraw wewnętrznych i administracji, spraw zagranicznych), co utrudnia obieg informacji.

Dotychczasowe prace na rzecz rozbudowy i modernizacji infrastruktury łącznościowej ściśle związane z rozwojem telekomunikacji koncentrowały się głównie na łączności międzynarodowej i międzymiastowej.

H. Stacjonarny System Łączności SZ RP

Stacjonarny System Łączności SZ RP składa się z Garnizonowych Węzłów Łączności i Węzłów Łączności jednostek wojskowych połączonych, liniami łączności, dzierżawionymi od publicznych operatorów telekomunikacyjnych.

W Stacjonarnym Systemie Łączności działa 88 Garnizonowych Węzłów Łączności i 168 Węzłów Łączności w strukturach jednostek wojskowych. 36 GWŁ i 116 WŁ wymaga modernizacji, w tym przystosowania do technicznych standardów NATO.

W ramach realizacji celów dla Sił Zbrojnych modernizowana jest lotniskowa infrastruktura telekomunikacyjna i systemy teleinformatyczne na potrzeby baz materiałowych (stan realizacji 35%, pełna realizacja planowana jest do końca 2005r.). Dowiązanie do cyfrowej sieci teletransmisyjnej kraju wszystkich węzłów łączności wykonujących zadania na potrzeby jednostek wojskowych, sztabów (WSzW, WKU), baz lotniczych i morskich oraz baz materiałowych i składów planowane jest do końca 2012 roku.

Rozmieszczenie na terenie kraju Garnizonowych Węzłów Łączności i Węzłów Łączności SZ RP jest nierównomierne. Dlatego też przy planowaniu systemu łączności na potrzeby HNS brane są pod uwagę również węzły telekomunikacyjne operatorów publicznych jako węzły dostępowe do systemu telekomunikacyjnego kraju.

Zakres udziału **infrastruktury telekomunikacyjnej państwa** (w tym operatorów publicznych oraz wojskowego systemu telekomunikacyjnego) w realizacji zadań HNS dotyczy przede wszystkim przygotowania stacjonarnych obiektów telekomunikacyjnych (punktów dostępu do cyfrowej sieci telekomunikacyjnej kraju) do wymagań stawianych przez siły zbrojne z uwzględnieniem standardów NATO.

Głównym parametrem określającym możliwość wykorzystania infrastruktury operatorów telekomunikacyjnych na potrzeby HNS jest dostęp do tej infrastruktury.

Aktualnie na obszarze kraju na potrzeby HNS możliwe jest wykorzystanie infrastruktury operatorów telekomunikacyjnych których sieć teletransmisyjna ma zasięg krajowy jak również operatorów którzy świadczą usługi telekomunikacyjne o zasięgu regionalnym lub lokalnym. Główni operatorzy telekomunikacyjni których sieć telekomunikacyjna obejmuje obszar całego kraju to: TP S.A., TEL-ENERGO, PKP.

TP S.A.

Krajowa infrastruktura jest w przeważającej części cyfrowa jednak w wielu rejonach kraju (szczególnie w rejonie północno-wschodnim) funkcjonują jeszcze systemy analogowe.

Główne węzły teletransmisyjne TP S.A. są odpowiednio uodpornione (węzły zagłębione). Średnia odległość pomiędzy stacjami teletransmisyjnymi to 30-50 km. Kable światłowodowe zakończone są na przełącznicach światłowodowych. Nie przewidziano specjalnych przyłączy na potrzeby cyfrowych systemów wojskowych. Stacje teletransmisyjne nie mają specjalnych punktów wyposażonych w energetyczne gniazda dawcze i przystosowanych do odbioru grup cyfrowych przez mobilne wojskowe środki łączności. Istnieje jednak możliwość rozwinięcia środków mobilnych w bliskim otoczeniu stacji wzmacniakowej i odbiór grup 2 Mb/s przy zastosowaniu prowizorycznych przyłączy.

TEL-ENERGO

Świadczenie usług telekomunikacyjnych przez Telekomunikację Energetyczną TEL-ENERGO stwarza dodatkowe możliwości korzystania z infrastruktury telekomunikacyjnej na terenie kraju. W odróżnieniu do innych operatorów TEL-ENERGO posiada sieć kablowych linii światłowodowych zbudowanych na liniach wysokiego napięcia.

Zaletą takiej sieci teletransmisyjnej TEL-ENERGO jest łatwa lokalizacja uszkodzenia sieci,

Wadą -

- mała odporność na działania wojenne i sabotaż.

Operatorzy GSM

Na terenie kraju funkcjonuje dobrze rozbudowana infrastruktura telekomunikacyjna operatorów telefonii komórkowej GSM (ERA, PLUS, IDEA). Sieci telefonii komórkowej pokrywają swoim zasięgiem około 97% obszaru kraju.

Na potrzeby połączeń teletransmisyjnych pomiędzy stacjami bazowymi wykorzystywane są kablowe sieci światłowodowe i osie radioliniowe. Dostęp do systemu teletransmisyjnego operatorów GSM jest utrudniony ponieważ w większości przypadków urządzenia teletransmisyjne (radiolinie, multipleksery, cyfrowe stacje teletransmisyjne) umieszczone są na wieżach antenowych. Możliwe jest natomiast abonenckie wykorzystanie systemu telefonii komórkowej.

W przypadku wszystkich operatorów wskazane jest przygotowanie punktów dostępowych do zasobów teletransmisyjnych i komutacyjnych umożliwiających odbiór łączy przez mobilne wojskowe aparatownie łączności[142].

3.8.3. NSIP

W celu rozbudowy oraz modernizacji obiektów i urządzeń niezbędnych siłom zbrojnym, zwłaszcza wyższym dowództwom do prowadzenia ćwiczeń i operacyjnego użycia podległych im wojsk, stworzono niegdyś specjalny Program Wspólnej Infrastruktury NATO zastąpiony w 1993 roku przez Program Inwestycji na rzecz Bezpieczeństwa NATO (*NSIP – NATO Security Investment Programme).*

Celem NSIP jest stworzenie infrastruktury spełniającej minimalne wymagania wojskowe (MMR – *Minimum Military Requirements*), która umożliwi Strategicznym Dowództwom NATO (SCs – Strategic Commands) osiągnięcie zdolności operacyjnej, określonej wymaganiami wojskowych (MR – Military Requirements) poprzez wspólne finansowanie projektów inwestycyjnych wspomagających wojskową strukturę NATO, które to projekty obejmują instalacje i urządzenia wykraczające poza to, co jest zapewnione przez szczebel narodowy.

Efektem realizacji programu NSIP jest **wspólna infrastruktura** którą źródła NATO definiują jako: **„infrastrukturę rozbudowaną na wniosek wysokich dowództw NATO (MNCs – *NATO Commands),* przy ścisłej współpracy z władzami wojskowymi danego kraju członkowskiego, przeznaczoną do zabezpieczenia potrzeb szkolenia wojsk oddanych do dyspozycji Sojuszu i do ich operacyjnego użycia w czasie wojny"**[143].

NSIP swoim zakresem obejmuje następujące obszary infrastruktury wojskowej:

- lotniska
- składnice MPS i instalacje paliwowe
- bazy morskie
- systemy łączności
- obiekty szkoleniowe
- wojenne stanowiska dowodzenia
- instalacje ostrzegawcze
- stanowiska rakiet przeciwlotniczych

---

[142] W NATO funkcjonuje specjalna instytucja, która zajmuje się rozbudową i eksploatacją obiektów, urządzeń i instalacji niezbędnych do zabezpieczenia i wsparcia działań wojsk sojuszniczych. Jest nią Departament Infrastruktury, Logistyki i Planowania Działań Cywilnych w Sytuacjach Nadzwyczajnych podlegający zastępcy sekretarza generalnego NATO. Departament składa się z trzech zarządów: infrastruktury, logistyki oraz planowania działań cywilnych w sytuacjach nadzwyczajnych zagrożeń.

[143] AAP-6, s. 127

- stanowiska rakiet ziemia-ziemia
- składnice amunicji
- wysunięte składnice.

Należy podkreślić, że w ramach programu NSIP realizowane są na zasadzie współfinansowania przez państwa członkowskie Sojuszu, tylko te zamierzenia, które swym zakresem wykraczają poza narodowe potrzeby obronne poszczególnego państwa (zasada *over & above*).

Środki finansowe na realizację programu pochodzą z funduszu NSIP, tworzonego ze składek wnoszonych przez państwa członkowskie.
W Polsce środki ze składkę planowane są w budżecie MON i wynoszą 2,48% nakładów NATO w tej dziedzinie.

W praktyce finansowanie realizacji programu NSIP odbywa się w formie wzajemnych rozliczeń pomiędzy państwami uczestnikami (tzw. zasada *clearingu*).

Program NSIP składa się z pakietów inwestycyjnych (CP – *Capability Package*), których zakres rzeczowy i finansowy sprowadzony jest do niezbędnych prac budowlanych (*civil works*) lub dostaw, zapewniających spełnienie minimalnych wymagań wojskowych (MMR) określanych przez odpowiednie dowództwa strategiCZNE (SCs), tj. SHAPE lub SACLANT.

Pakiet inwestycyjny (CP) można zdefiniować jako:
„połączenie infrastruktury narodowej (wojskowej i cywilnej), infrastruktury sfinansowanej przez NATO, kosztów osobowych i pochodnych, kosztów obsługi i utrzymania *(O & M – Operations & Maintenance)*, które łącznie z siłami zbrojnymi oraz innymi zasadniczymi wymaganiami umożliwiają dowódcy NATO osiągnięcie wymaganej zdolności operacyjnej *(MRC – Military Required Capability)*".
Pakiet CP może się składać z jednego lub, najczęstszy przypadek, wielu zamierzeń inwestycyjnych, noszących miano projektów.
Nadzór nad przebiegiem implementacji pakietu inwestycyjnego CP, zatwierdzonego przez Radę Północnoatlantycką (NAC – *North Atlantic Council*), sprawuje Komitet Infrastruktury NATO (IC – *Infrastructure Committee).*

Troską władz polskich powinno być wynegocjowanie jak największej liczby projektów, które celowo jest realizować na terytorium RP w ramach NSIP. Równie ważne jest wskazanie (utworzenie) instytucji która w sposób kompetentny współdziałać będzie z instytucjami NATO w dziedzinie inwestycji i sprawnie realizować je na terytorium Polski.

Wnioski

1. Przynależność Polski do Sojuszu Północnoatlantyckiego niweluje w bardzo dużym stopniu współczesne zagrożenia bezpieczeństwa narodowego, nie mniej nie oddala ich całkowicie.

2. Gama misji i zadań sił zbrojnych w aktualnych warunkach geopolitycznych ulega systematycznemu rozszerzeniu, adekwatnie do pojawiających się nowych zagrożeń bezpieczeństwa międzynarodowego.

3. Istnienie koalicji (sojuszy) polityczno-militarnych sprzyja zwiększeniu zdolności oraz gotowości państw do obrony i zwiększenia poczucia własnego bezpieczeństwa poprzez podział zadań obronnych, specjalizację militarną poszczególnych państw i koordynację realizacji zadań.

4. Przynależność do koalicji nie wyklucza współpracy bilateralnej (międzynarodowej) zgodnie z racją stanu zainteresowanych państw.

5. Współczesne operacje nosić będą charakter działań intensywnych, zazwyczaj krótkotrwałych, prowadzonych w wielu miejscach (rejonach, ogniskach) równocześnie, z odchodzeniem od działań o charakterze linearnym.

6. Większość operacji nosić będzie znamiona operacji połączonych, prowadzonych w źródłach powstających zagrożeń lub w ich pobliżu, w oddaleniu od własnych baz rozmieszczenia i zaopatrywania. Wydłuży to linie zaopatrywania wymusi posiadanie znacznych zapasów własnych lub alternatywnie oraz korzystanie z najbliższych źródeł zaopatrywania innych, przede wszystkim sojuszniczych państw.

7. Ze względu na intensywność i krótkotrwałość działań zasadniczym źródłem zabezpieczenia działań będą zapasy przechowywane w składach (magazynach) uzbrojenia, sprzętu i materiałów gotowych. W razie większego konfliktu może zabraknąć czasu na uruchomienie produkcji wg zasad wojennych.

8. Koszty produkcji wyposażenia wojskowego i jego utrzymania w pożądanych ilościach, ze względu na wysokie koszty materiałów i procesów technologicznych mogą przekraczać możliwości poszczególnych państw. Jedynym rozwiązaniem może okazać się kooperacja międzynarodowa, koordynowana przez specjalnie utworzone i funkcjonujące organizacje sojusznicze.

9. Sojusz północnoatlantycki posiada ogólne regulacje dotyczące wsparcia koalicyjnych sił zbrojnych przez poszczególne państwa, ustalone są podstawowe wymogi, regulacje i standardy. Zadania nakładane są na państwa nie w sposób autorytarny a w drodze proponowania i przyjmowania, w toku stosownych negocjacji i uzgodnień, celów dla sił zbrojnych i wymagań długoterminowych.

10. Wymogi Sojuszu wskazują na zasadność, potrzebę i znaczną skalę zaangażowania administracji rządowej, samorządowej i organizacji gospodarczych w realizację zadań państwa-gospodarza.

11. Organizacja realizacji zadań wsparcia sił zbrojnych, w tym HNS, w poszczególnych państwach Sojuszu jest zróżnicowana – nie ma jednolitego wzorca ze wskazaniem zadań i instytucji zadania te realizujących. Ustanawiają to suwerennie władze państw z uwzględnieniem prawa międzynarodowego,

położenia geopolitycznego potrzeb Sojuszu, oraz możliwości własnego potencjału gospodarczego i militarnego.

12. W regulacjach odnoszących się do realizacji zadań państwa-gospodarza niezbędne jest rozważanie tego problemu z uwzględnieniem dwóch poziomów świadczeń: „niskiego", który zazwyczaj odnosił się będzie do czasu „P" i „wysokiego" który zazwyczaj wymagany będzie w czasie „W".

13. Geopolityczne położenie Polski na obszarze Sojuszu Północnoatlantyckiego z uwzględnieniem obszarów jego zainteresowania czyni terytorium naszego kraju kluczowym ze strategicznego i operacyjnego punktu widzenia.

14. Warunki geopolityczne Polski sprzyjają działaniom zarówno ofensywnym jak i defensywnym, nie stanowią znaczących przeszkód w przegrupowaniu wojsk, umożliwiają rozmieszczenie, czasowy i długotrwały pobyt znaczących sił z możliwością maskowania.

15. Obszar i kształt terytorium Polski nie stanowi jednakże przeszkód w użyciu lotnictwa i broni rakietowej dalekiego i średniego zasięgu ewentualnego przeciwnika przeciwko celom rozmieszczonym na obszarze całego kraju.

16. Infrastruktura obronna Polski jest średnio rozwinięta z zaznaczającymi się niedostatkami w zakresie łączności stacjonarnej i transportu lotniczego. Wymaga ona rozbudowy i doskonalenia nakładem środków własnych i intensywnych zabiegów o realizację na obszarze Polski inwestycji obronnych w ramach sojuszniczego programu NSIP.

4. OBSZARY DOSKONALENIA SYSTEMU WSPARCIA I ZABEZPIECZENIA SIŁ ZBROJNYCH NA TERYTORIUM RP

4.1. Organizacja obronna Polski w zakresie wsparcia sił zbrojnych

Analizowane w poprzednim rozdziale warunki, wywierające wpływ na organizację wsparcia i zabezpieczenia sił zbrojnych, należy ocenić jako niezależne od woli konkretnego państwa, choć władze poszczególnych państw mogą choćby częściowo, oddziaływać na konkretne regulacje międzynarodowe. Będzie to jednak wpływ ograniczony, podobnie jak oddziaływanie na położenie geostrategiczne państwa, które bardzo rzadko zależne jest wyłączenie od woli indywidualnych podmiotów politycznych i gospodarczych. Środowisko, otoczenie, przynależność do konkretnej koalicji, muszą być uwzględnione przez poszczególne państwa przy kreowaniu swojego systemu bezpieczeństwa, jego instytucjonalizacji i tworzeniu instrumentarium prawnego. Tworzenie tej grupy warunków ma charakter działań wewnętrznych państwa. Tempo i głębia zmian w rozwiązaniach systemowych są konsekwencją konkretnej sytuacji, określonej polityki rządzących i kompetencji decydentów określonego szczebla.

4.1.1. Podstawowe założenia systemu obronnego RP.

Istotą obronności jest wykorzystanie całego potencjału militarnego i niemilitarnego państwa do przeciwdziałania wszystkim rodzajom zagrożeń, zarówno wewnętrznym jak i zewnętrznym, w czasie pokoju, kryzysu i wojny. Pamiętać przy tym należy, że choć polskie interesy narodowe uważane są za nadrzędne to jednak muszą być one skorelowane z interesami układu polityczno-militarnego w jakim obecnie występujemy. Zbieżność interesów w ramach układu jest jednym, z podstawowych warunków skuteczności i wiarygodności obronnej RP.

Na potrzeby obronności, realizacji zadań prewencyjno-stabilizujących, kryzysowych i obronnych, państwo polskie utrzymuje i systematycznie modernizuje swój system obronności. Zgodnie ze „Słownikiem terminów z zakresu bezpieczeństwa narodowego" - „system obronny państwa to zbiór powiązanych elementów – ludzi, organizacji, urządzeń – działających na rzecz zachowania bezpieczeństwa państwa"[144].

Przygotowanie systemu obronnego państwa w czasie pokoju do realizacji zadań czasu wojennego obejmuje:

- stanowienie prawa obronnego;
- utrzymywanie na niezbędnym poziomie ilościowym i jakościowym materialnej bazy systemu obronnego państwa;
- zapewnienie sprawności operacyjnej systemu obronnego państwa.

Stanowienie podstaw prawnych systemu obronnego jest niewątpliwie punktem wyjścia do jego budowania. Niezbędne jest przy tym zarówno określenie zasad tworzenia i utrzymywania systemu obronnego państwa w czasie pokoju, jak i uregulowanie jego funkcjonowania w okresie zagrożenia i w czasie wojny.

---

[144] *Słownik terminów z zakresu bezpieczeństwa narodowego, AON, Warszawa 2002, s. 162.*

Ustawa o powszechnym obowiązku obrony Rzeczypospolitej Polskiej wskazuje, że umacnianie obronności Rzeczypospolitej Polskiej, przygotowanie ludności i mienia narodowego na wypadek wojny oraz wykonywanie innych zadań w ramach powszechnego obowiązku obrony należy do wszystkich organów władzy i administracji rządowej oraz innych organów i instytucji państwowych, organów samorządu terytorialnego, przedsiębiorców i innych jednostek organizacyjnych, organizacji społecznych, a także do każdego obywatela[145].

Strategia obronności RP za podstawowe wartości, które odzwierciedlają najważniejsze interesy narodowe uznaje, zgodnie z art. 5 Konstytucji RP m.in. niepodległość i nienaruszalność swojego terytorium, wolności i prawa człowieka i obywatela oraz bezpieczeństwo obywateli. Ich zapewnienie ma charakter bezwzględnego nakazu uzasadniającego zastosowanie całego posiadanego zasobu sił i środków.

Celem strategicznym RP w dziedzinie obronności jest m.in. obrona terytorium państwa przed agresją zbrojną, wspólna obrona terytoriów państw członkowskich Sojuszu, obrona i ochrona wszystkich obywateli RP, wspieranie akcji instytucji i organizacji międzynarodowych w reagowaniu kryzysowym lub działaniach stabilizujących oraz kształtowaniu bezpiecznego otoczenia Polski[146].

Działalność praktyczna w zakresie obronności realizowana jest ze stosowaniem zasad takich, jak: odpowiedzialność narodowa, powszechność obrony, odstraszanie, integracja sojusznicza, współpraca i partnerstwo, wiarygodność, umacnianie zaufania i regionalnej stabilności militarnej, elastyczność reagowania obronnego, współpraca cywilno-wojskowa, bilansowanie potrzeb obronnych i możliwości kraju[147].

System obronny Polski opiera się na potencjale narodowym państwa i obejmuje ściśle powiązane ze sobą organy kierowania obronnością (podsystem kierowania obronnością), siły zbrojne RP (podsystem militarny) i pozamilitarne ogniwa obronne (podsystem pozamilitarny)[148]. Oznacza to, że w ramach tego systemu prowadzi się zintegrowane przygotowanie obronne w układzie militarnym (siły zbrojne) i pozamilitarnym (pozostała część obronnie zorganizowanego społeczeństwa).

Podsystem kierowania obronnością tworzą wszystkie organy kierowania odpowiadające za realizację zadań obronnych w ustanowionych prawnie regulacjach kompetencyjnych. Do zasadniczych funkcji systemu należy kierowanie przygotowaniami obronnymi w czasie pokoju, kierowanie w ramach reagowania na zagrożenia kryzysowe, kierowanie obroną państwa w okresie wojny.

Podsystem militarny tworzą siły zbrojne. Zgodnie z zapisem „Strategii bezpieczeństwa RP" są one „podstawowym, obok dyplomacji instrumentem realizacji tej „Strategii .... Służą ochronie niepodległości RP oraz zapewnieniu bezpieczeństwa i nienaruszalności jej granic"[149].

---

[145] *Ustawa z dnia 21 listopada 1967 r.* o powszechnym obowiązku obrony RP, art. 2.
[146] *Strategia obronności Rzeczypospolitej Polskiej* z 23 maja 2000 r.
[147] Tamże, pkt 13.
[148] *Strategia bezpieczeństwa Rzeczypospolitej Polskiej* z 4 stycznia 2001 r., s. 17.
[149] Tamże, s. 19.

Podsystem pozamilitarny tworzą wszystkie ogniwa wykonawcze (poza siłami zbrojnymi) administracji publicznej, instytucje państwowe i przedsiębiorcy, na które są nakładane lub którymi zaleca się wykonywanie zadań obronnych w ramach powszechnie obowiązującego prawa. Pozamilitarne ogniwa systemu obronności państwa funkcjonują w ramach działań administracji rządowej oraz struktur terytorialnych systemu obronności państwa.

Pozamilitarne ogniwa systemu obronności dzielą się na trzy grupy: informacyjne, ochronne i gospodarcze *(załącznik34)*. Ogniwa informacyjne systemu obronności realizują zadania mające na celu „ochronę i propagowanie polskich interesów na arenie międzynarodowej, informacyjne osłabianie przeciwnika oraz umacnianie woli, morale, determinacji obronnej i wytrwałości własnego społeczeństwa w warunkach wojennych. Zapewniają to poprzez informacyjne zabezpieczenie funkcjonowania całego systemu obronności oraz informacyjne oddziaływanie zarówno na przeciwnika, jak i własne społeczeństwo"[150].

Ogniwa ochronne powinny zapewnić warunki bezpiecznego funkcjonowania struktur państwa oraz ochronę ludności i majątku narodowego przed skutkami zbrojnych i niezbrojnych oddziaływań kryzysowych i wojennych.

Gospodarcze ogniwa systemu obronności mają na celu zapewnienie materialnych podstaw realizacji zadań obronnych oraz przetrwanie ludności w nadzwyczajnych warunkach kryzysu i wojny.

Należy przyjąć, że w czasie działań koalicyjnych wyżej zarysowane zadania dotyczyć będą w stosownej mierze również sił sojuszniczych.

4.1.2. Zabezpieczenia potrzeb SZ RP przez gospodarkę narodową

„Strategia Obronności RP" do podstawowych funkcji pozamilitarnych ogniw obronnych zalicza m.in.: „zasilanie zasobami ludzkimi i materiałowymi Sił Zbrojnych RP oraz pozamilitarne wsparcie wojsk własnych i sojuszniczych, prowadzących operacje na terytorium Polski". Ogniwa gospodarcze w myśl Strategii „...realizują zadania związane z zapewnieniem materialnych podstaw realizacji zadań obronnych"[151].

Podstawowe zadania ogniw gospodarczych (państwowych i prywatnych) to tworzenie i utrzymywanie rezerw państwowych na potrzeby obronne, zapewnienie uwzględniania wymagań obronnych w realizacji polityki przestrzennego zagospodarowania kraju, utrzymywanie infrastruktury obronnej, a także prowadzenia prac badawczo-rozwojowych na rzecz obronności. Strategia narodowa opracowana jest w celu utrzymania potencjału obronnego na poziomie niezbędnym z punktu widzenia potrzeb obronnych, zleca konieczność dokonania restrukturyzacji, prywatyzacji i unowocześnienia oraz rozwijanie jego ścisłej współpracy z analogicznymi przemysłami państw NATO i UE.

W sferze gospodarczych podstaw bezpieczeństwa państwa centralne miejsce zajmuje system gospodarki obronnej.

---

[150] Tamże, s. 20

[151] Tamże, s. 22.

Jej bardzo ważnym elementem strukturalnym państwa są rezerwy gospodarczo-obronne. W obszarze zainteresowania podsystemu militarnego znajdują się rezerwy gospodarcze (materiałowe), osobowe, mocy produkcyjnych, przewozowe oraz finansowe, które uruchamiane mogą być w różnych sytuacjach zagrożenia bezpieczeństwa państwa. Zasadniczym problemem pozostaje określenie poziomu i struktury tych rezerw.

Najważniejszym ze strumieni zasilania podsystemu militarnego jest zasilanie rzeczowe. Sprowadza się ono do zaspokojenia niezbędnych potrzeb w sprzęt, materiały i inne środki z zachowaniem wymogów co do jakości, ilości, struktury asortymentowej oraz czasu ich dostawy. Drugim ważnym strumieniem zasileniowym jest zasilenie świadczeniowe, co wypływa z faktu, że siły zbrojne nie są w stanie samoistnie pokryć swojego zapotrzebowania na środki materiałowe i zasoby ludzkie. Z kolei zasilanie finansowe polega na gromadzeniu przez organizacje rządowe i samorząd terytorialny zasobów pieniężnych.

Jedną z najistotniejszych form podnoszenia potencjału obronnego państwa w sytuacji zagrożenia jego bezpieczeństwa jest **militaryzacja gospodarki,** polegająca na podporządkowaniu określonych dziedzin administracji publicznej i gospodarki narodowej celom kryzysu lub wojny. Jej celem jest pobudzenie koniunktury gospodarczej za pomocą selektywnej polityki organizacyjno-prawnej państwa, która przejawia się w skierowaniu odpowiedniej części zasobów kraju na cele obronne.

Najogólniej mobilizację gospodarczą należy postrzegać jako proces przestawiania gospodarki narodowej (GN) na tory wojenne w celu materiałowego zabezpieczenia realizacji strategicznych zamiarów militarnych państwa jak również reagowania na zagrożenia niemilitarne na dużą skalę np. powodzie. Mobilizacja gospodarcza jest częścią mobilizacji narodowej (ogólnej), która obejmuje przestawienie wszystkich gałęzi GN na strukturę wojenną, zwłaszcza na zaspokojenie potrzeb sił zbrojnych i ludności cywilnej w warunkach wojny jak również kryzysu.

Gotowość mobilizacyjną gospodarki narodowej można określić jako stopień przygotowania wszystkich podmiotów GN do terminowego rozpoczęcia i efektywnego realizowania zadań przewidzianych dla nich w opracowanych planach operacyjnych.

Organami odpowiedzialnymi za realizację zadań gospodarczo-obronnych są: Rada Ministrów, ministrowie i kierownicy centralnych organów administracji państwowej oraz wojewodowie, starostowie, wójtowie lub burmistrzowie (prezydenci miast).

Zadania przedsiębiorców w zakresie produkcji uzbrojenia, sprzętu wojskowego, a także zakres ich remontów oraz zadania w zakresie rzeczowych przygotowań mobilizacyjnych określa Centralny Program Mobilizacji Gospodarki (CPMG). Określa on ponadto potencjał produkcyjno-usługowy podstawowych działów gospodarki oraz możliwości zaspokojenia niezbędnych potrzeb bytowych ludności w czasie wojny.

„Ustawa z dnia 23.08.2001 r. o organizowaniu zadań na rzecz obronności państwa realizowanych przez przedsiębiorców", stanowi:

„W rozumieniu ustawy do zadań na rzecz obronności państwa należą w szczególności przedsięwzięcia w zakresie wynikającym z obowiązków państwa-gospodarza, obejmujące przedsięwzięcia związane z udzieleniem wsparcia przybywającym na terytorium RP wojskom sojuszniczym, w tym udostępnienie lokalnej infrastruktury, realizację zabezpieczenia logistycznego oraz ochrony wojsk i obiektów"[152].

W tym miejscu należy jednakże podkreślić, że przemianom społeczno-gospodarczym w kraju towarzyszy zjawisko pozbywania się zadań obronnych o charakterze produkcyjnym, inwestycyjnym i mobilizacyjnym. Można powiedzieć, że następuje powszechna ucieczka podmiotów gospodarczych do wykonywania zadań obronnych. Rezygnuje się z wymogów obronnych przy realizacji wielu inwestycji, likwiduje nierentowne linie i bocznice kolejowe, często nie uwzględniając negatywnych skutków dla systemu obronności państwa, w tym dla sprawnej realizacji ewentualnych procesów mobilizacyjnego rozwinięcia sił zbrojnych. Przeobrażenia ustroju gospodarczego powodują usamodzielnienie i samofinansowanie się podmiotów gospodarczych. Zmienia się także ich rola oraz funkcje i sposoby oddziaływania państwa na gospodarkę. Dlatego można mówić o rozproszonym systemie gospodarczo-obronnym. Konieczne są zatem działania i rozwiązania prawno-organizacyjne i funkcjonalne niezbędne do wypełniania zadań obronnych w nowych warunkach prawnych, ekonomicznych i społecznych.

Mając na uwadze przygotowania państwa i sił zbrojnych na wypadek wojny, trudno nie podkreślić w tym miejscu znaczenia „Ustawy z dnia 29.08.2002 r. o stanie wojennym oraz o kompetencjach Naczelnego Dowódcy Sił Zbrojnych i zasadach jego podległości konstytucyjnym organom Rzeczypospolitej Polskiej."

Z art. 9 ustawy wynika, że „w czasie stanu wojennego organy władzy publicznej działają w dotychczasowych strukturach organizacyjnych państwa i w ramach przysługujących im kompetencji ..". Na postawie art. 25, ust. 1 ustawy „w czasie stanu wojennego można nakładać na przedsiębiorców dodatkowe zadania, których realizacja jest niezbędna dla bezpieczeństwa lub obronności państwa oraz zapewnienia zaopatrzenia ludności oraz wprowadzić zajęcie nieruchomości niezbędnych dla Sił Zbrojnych lub obrony państwa; zaś na podstawie art. 27, ust. 1 można zająć lub zarekwirować na potrzeby obronne państwa środki transportu drogowego, kolejowego, lotniczego oraz statki morskie i żeglugi śródlądowej".

Stosowne zapisy tej ustawy, rozstrzygają więc wiele dotychczasowych wątpliwości, określają rolę, miejsce, zadania, znaczenie organów władzy publicznej w czasie wojny, a więc wtedy, kiedy miałby być realizowany tzw. wyższy, a więc szerszy, znaczniejszy poziom narodowych świadczeń w procesie HNS na rzecz Sojuszu.

W ramach ćwiczeń na rzecz zabezpieczenia mobilizacyjnego rozwinięcia sił zbrojnych zobowiązuje się terenowe organy administracji publicznej oraz przedsiębiorców i inne jednostki organizacyjne do odpłatnego dostosowywania posiadanych nieruchomości i rzeczy ruchomych do potrzeb obrony państwa, gromadzenia i przechowywania niezbędnych zasobów do utrzymywania mocy produkcyjnych. Ponadto, organy administracji rządowej, instytucje państwowe,

---

[152] Ustawa z dnia 23.08. 2001 r. o organizowaniu zadań na rzecz obronności państwa realizowanych przez przedsiębiorców, art. 2, ust. 2.

organy samorządu terytorialnego oraz przedsiębiorcy mogą być zobowiązani do odpłatnego wykonywania bezpośrednich zadań wspierających i zabezpieczających.

Realizacja tych zadań jest finansowana z budżetu państwa organ założycielski może nałożyć na przedsiębiorcę zadania związane z obronnością państwa, ale jest jednocześnie zobowiązany do zapewnienia środków na ich realizację[153]. Nakładanie zadań i obowiązków następuje na mocy decyzji administracyjnej wydanej przez Ministra Obrony Narodowej lub właściwego wojewodę w porozumieniu z Ministrem Gospodarki, a w przypadku decyzji wydanej przez Ministra Gospodarki w porozumieniu z Ministrem Skarbu Państwa.

Przedsiębiorcy, którzy są zobowiązani do wykonywania wyżej wymienionych zadań otrzymują dotacje wypłacane z budżetu właściwych ministerstw lub wojewodów, po zawarciu z nimi umowy. Przedsiębiorstwa państwowe są zobowiązane do realizowania niektórych zadań z zakresu obronności państwa, wynikających z ustawy o powszechnym obowiązku obrony RP (z wyjątkiem wydatków ponoszonych na podstawie przepisów wydanych przez Radę Ministrów). Wydatki z tego tytułu obciążają koszty działalności tych przedsiębiorstw.

Na urzędy i instytucje państwowe oraz przedsiębiorców i inne jednostki organizacyjne może być nałożony obowiązek świadczeń rzeczowych, polegający na oddaniu do użytkowania posiadanych nieruchomości i rzeczy ruchomych na cele związane m.in. z mobilizacyjnym rozwinięciem sił zbrojnych.

Na tym tle ciekawe są pewne odniesienia do historycznych polskich rozwiązań. Zaprezentowane są one w *załącznikach 35 i 36.*

Wydatki związane z planowaniem udzielaniem świadczeń na rzecz obrony mają charakter wydatków administracyjnych i spoczywają na organach ustawowo zobowiązanych do ich realizacji.

4.1.3.Administracja publiczna w realizacji zadań wsparcia i zabezpieczenia sił zbrojnych. Podstawowe regulacje prawne

Administracja[154] państwowa – element struktury organizacyjnej – państwa, którego podstawowym celem jest wykonawstwo przepisów władzy ustawodawczej. Ze względu na realizowane funkcje wyróżnia się administrację ogólną i specjalną. W administracji specjalnej występuje administracja wojskowa. (W ostatnich latach coraz częściej odchodzi się od pojęcia administracji specjalnej).

Podstawowym aktem prawnym, regulującym funkcjonowanie administracji w Polsce jest „Ustawa z dnia 04.09.1997 r. o działach administracji rządowej". Ustawa m.in. precyzuje, że dział obrona narodowa obejmuje, w czasie pokoju, sprawy:

---

[153] Rada Ministrów w drodze rozporządzenia określiła organy właściwe do nakładania obowiązków i zadań w tym zakresie. Są to minister obrony narodowej, minister gospodarki oraz właściwi wojewodowie.

[154] Termin „administracja" pochodzi od łacińskiego słowa administratio – zarządzam (wg: Słownik wyrazów obcych, PWN, Warszawa 1980, s. 6), również ministrare – służyć. Odnosi się do administracji publicznej rozumianej jako „... sługa ustroju i aparat wykonawczy władzy politycznej"(wg: H. Izdebski, H. Kulesza, Administracja publiczna, Liber, Warszawa 1998, s. 22.

Administracja – jedna z podstawowych form działalności państwa polegająca na organizowaniu bezpośredniej praktycznej realizacji jego zadań na podstawie przepisów prawnych, które określają te zadania i zasady ich realizacji (wg: Wielka Encyklopedia Powszechna, PWN, Warszawa 1962, t.1, s. 22.)

1) obrony Państwa oraz Sił Zbrojnych RP,
2) udziału Rzeczypospolitej Polskiej w wojskowych przedsięwzięciach organizacji międzynarodowych oraz w zakresie wywiązywania się z zobowiązań militarnych wynikających z umów międzynarodowych ..."[155].

Minister Obrony Narodowej, jako minister właściwy do spraw oznaczonych nazwą działu, podobnie jak inni ministrowie (art. 34 ust. 1) „jest obowiązany do **inicjowania i opracowywania polityki Rady** w tym zakresie inicjatyw i projektów aktów normatywnych na posiedzenia Rady Ministrów. W zakresie działu, którym kieruje, minister **wykonuje** politykę Rady Ministrów i **koordynuje** jej wykonywanie przez organy, urzędy i jednostki organizacyjne, które jemu podlegają lub są przez niego nadzorowane."[156]

Art. 38 ust. 1 ponadto mówi, że: „W celu realizacji swoich zadań minister kierujący określonym działem współdziała, na zasadach i w trybie określonym w odrębnych przepisach oraz w zakresie wynikającym z potrzeb danego działu, z innymi członkami Rady Ministrów, Rządowym Centrum Studiów Strategicznych, innymi organami administracji rządowej i państwowymi jednostkami organizacyjnymi, organami samorządu terytorialnego, jak również z organami samorządu gospodarczego, zawodowego, związków zawodowych i organizacji pracodawców oraz innych organizacji społecznych i przedstawicielstw środowisk zawodowych i twórczych"[157].

Tak więc Minister Obrony Narodowej jest naczelnym organem administracji państwowej w dziedzinie obronności państwa. Swoje zadania realizuje przy pomocy Ministerstwa Obrony Narodowej, w skład którego wchodzi Sztab Generalny Wojska Polskiego. W zakresie omawianej problematyki, realizacji zadań obronnych, podstawowe zadania Ministra Obrony Narodowej dotyczą m.in.:

- przygotowania założeń obronnych państwa;
- sprawowania nadzoru nad realizacją zadań obronnych przez organy administracji państwowej, instytucje państwowe, samorządy i podmioty gospodarcze;
- wykonawstwa generalnych założeń, decyzji i wytycznych Rady Ministrów w zakresie obrony państwa i koordynowania realizacji wynikających z nich zadań;
- wykonawstwa decyzji Rady Ministrów w zakresie udziału Rzeczypospolitej w wojskowych przedsięwzięciach organizacji międzynarodowych oraz w zakresie wywiązywania się z obowiązków militarnych, wynikających z umów międzynarodowych;
- utrzymywania kontaktów z resortami obrony innych państw oraz z wojskowymi organizacjami międzynarodowymi;
- uprawnień naczelnego organu administracji państwowej w stosunku do terenowych organów administracji wojskowej i innych organów wojskowych[158].

---

[155] Ustawa z dnia 04.09.1997 o działach administracji rządowej, art. 19
[156] Tamże, art. 34.
[157] Tamże, art. 38.
[158] *Ustawa z dnia 14 grudnia 1995 roku o Urzędzie Ministra Obrony Narodowej i Rozporządzenie Rady Ministrów z dnia 9 lipca 1996 r. w sprawie szczegółowego zakresu działania Ministra Obrony Narodowej.*

Wymienione zadania wyraźnie wskazują na wiodącą rolę Ministra Obrony Narodowej w stosunku do administracji, nie tylko wojskowej, w zakresie realizacji zadań obronnych. Wskazują także na jego bezpośrednią odpowiedzialność za realizację zadań obronnych realizowanych przez administrację wojskową.

Zgodnie z ustawą o powszechnym obowiązku obrony Rzeczypospolitej Polskiej (art. 14) dowódcy okręgów wojskowych, szefowie wojewódzkich sztabów wojskowych i wojskowi komendanci uzupełnień są terenowymi organami wykonawczymi ministra właściwego do spraw obrony narodowej w sprawach operacyjno-obronnych i administracji.

Zadania ogólne TOAW oraz zadania TOAW w zakresie wsparcia państwa-gospodarza przedstawiają *załączniki 37i 38.*

Do zakresu działania innych ministrów w obszarze przygotowań obronnych należy przede wszystkim:

- określanie zasad wykonywania zadań obronnych realizowanych w podległych im urzędach i jednostkach organizacyjnych;
- organizowanie wykonywania zadań w zakresie dostaw, usług i świadczeń na rzecz sił zbrojnych oraz innych jednostek organizacyjnych wykonujących zadania na rzecz obrony;
- planowanie wydatków budżetowych na realizację zadań obronnych;
- organizowanie szkolenia obronnego;
- sprawowanie nadzoru i koordynacji wykonywania zadań obronnych;
- nadzorowanie prowadzenia w podległych instytucjach reklamowania osób od obowiązku pełnienia czynnej służby wojskowej w razie ogłoszenia mobilizacji i w czasie wojny;
- uczestniczenie w opracowywaniu Centralnego Programu Mobilizacji Gospodarki w części dotyczącej kierowanego działu administracji rządowej i organizowanie przygotowań do realizacji tej części programu, który wszedł w zadania operacyjne na poszczególnych szczeblach administrowania.

W tym miejscu zasadne jest pytanie o koordynatora tych przedsięwzięć. Odpowiedzią mogą być tutaj zapisy cytowanej już wcześniej ustawy o stanie wojennym.., bowiem w art. 12 określa ona kompetencje Ministra Obrony Narodowej, uzupełniając zapisy dwóch innych aktów prawnych tej rangi, odnoszących się do tego stanowiska[159]: „Minister Obrony Narodowej w czasie stanu wojennego w szczególności:

- koordynuje realizację zadań organów administracji rządowej i jednostek samorządu terytorialnego wynikających z zadań dotyczących obrony państwa;
- przedstawia właściwym organom potrzeby w zakresie świadczeń organów państwowych i jednostek samorządu terytorialnego, przedsiębiorców i innych jednostek organizacyjnych oraz osób fizycznych, na rzecz Sił Zbrojnych i obrony państwa;
- sprawuje ogólny nadzór nad realizacją zadań obronnych wykonywanych przez organy administracji rządowej i jednostki samorządu terytorialnego;
- organizuje mobilizacyjne rozwinięcie, uzupełnianie i wyposażanie Sił Zbrojnych;

[159] Należy mieć na względzie Ustawę z dn. 4.09.1997 r. o działach administracji rządowej oraz Ustawę z dn. 14.12.1995 r. o urzędzie Ministra Obrony Narodowej.

- koordynuje realizację zadań państwa-gospodarza wynikających z umów międzynarodowych."

Ustawa wyraźnie więc wskazuje Ministra Obrony Narodowej jako osobę wiodącą w dziedzinie organizacji wsparcia i zabezpieczenia sił zbrojnych. Jego organem wykonawczym jest oczywiście urząd Ministra Obrony Narodowej i podległe MON inne jednostki organizacyjne.

Zmiany strukturalne i kompetencyjne w sferze administracji rządowej i samorządowej w ciągu ostatnich lat pociągnęły za sobą zmniejszenie bezpośredniego wpływu większości ministrów na przygotowania obronne przy równoczesnym wzroście roli wojewodów jako głównych kreatorów działań obronnych na obszarze województwa. Dotyczy to również władz samorządowych na poziomie powiatu i gminy, gdzie starosta, wójt, burmistrz (prezydent miasta) jest głównym kierownikiem planowania realizacji zadań obronnych i kryzysowych.

Wojewoda jako przedstawiciel Rady Ministrów odpowiada za wykonywanie polityki rządu na obszarze województwa. Wśród wielu zadań wymienionych w „Ustawie o administracji rządowej w województwie" na szczególną uwagę zasługuje art. 15, ust. 4 i 6. Mówi ona, że wojewoda „zapewnia współdziałanie jednostek organizacyjnych administracji rządowej (w tym wojskowej administracji niezespolonej, do której przynależy szef WSzW, dowódcy OW, wojskowi komendanci uzupełnień) i samorządowej działających na obszarze województwa i kieruje ich działalnością w zakresie zapobiegania zagrożeniu życia, zdrowia lub mienia oraz zagrożeniom środowiska, bezpieczeństwa państwa i utrzymania porządku publicznego, ochrony praw obywatelskich, a także zapobiegania klęskom żywiołowym i innym nadzwyczajnym zagrożeniom oraz zwalczania i usuwania ich skutków na zasadach określonych w ustawach", i dalej – „wykonuje i koordynuje zadania w zakresie obronności i bezpieczeństwa państwa, wynikające z odrębnych ustaw."[160] Także w art. 16, mówi się, że „wojewoda może wydawać w zakresie wykonywania funkcji przedstawiciela Rady Ministrów, polecenia obowiązujące wszystkie organy administracji rządowej, a w sytuacjach nadzwyczajnych, o których mowa w art. 15 ust. 4, obowiązujące również organy samorządu terytorialnego"[161].

Podobnie problemy te ujęte są w ustawie z dnia 29.08.2002 r. o stanie wojennym. W art. 13 czytamy m.in., że „wojewoda kieruje realizacją zadań obronnych i obroną cywilną na terenie województwa oraz że w zakresie tym wojewodzie są podporządkowane wszystkie jednostki organizacyjne administracji rządowej i samorządowej działające na obszarze województwa oraz inne siły i środki wydzielone do jego dyspozycji i skierowane do wykonywania zadań związanych z obroną państwa i województwa, a także związanych z obroną cywilną".

Zapisy te wyraźnie wskazują nie tylko na rolę wojewody w systemie obronności, ale i na pewną podległość administracji niezespolonej. Dotyczy to także administracji wojskowej, bowiem organy administracji niezespolonej działające na obszarze województwa są obowiązane m.in. do:

---

[160] *Ustawa z dnia 5 czerwca 1981 r.* o administracji rządowej w województwie, art. 15.
[161] Tamże, art. 16.

- uzgodnienia z wojewodą projektów aktów prawa miejscowego stanowionych przez te organa na podstawie odrębnych ustaw;
- zapewnienia zgodności swoich działań z poleceniami wojewody, o których mowa w art. 16 ust. 1 (prezentowanym wcześniej);
- składania wojewodzie rocznych informacji, a na żądanie wojewody – także bieżących wyjaśnień o swej działalności na obszarze województwa.

Ogniwem, które koordynuje działania obronne w terenie jest organ samorządu terytorialnego szczebla powiatowego – starosta.

Uwzględniając potrzeby obronne samorząd powiatowy winien wykonywać zadania dotyczące obronności, a w szczególności:

- uwzględniać potrzeby obronne w realizacji zadań publicznych powiatu i ich finansowanie;
- wykonywać zadania w zakresie dostaw, usług i innych świadczeń na rzecz obronności państwa wynikające z PMG (planu operacyjnego);
- uczestniczyć w opracowaniu wojewódzkiego PMG (planu operacyjnego);
- współdziałać z organami gmin (wójt, burmistrz, prezydent miasta) oraz komendantami wojskowych komend uzupełnień (WKU) w sprawach dotyczących zapewnienia potrzeb mobilizacyjnego rozwinięcia wojsk oraz pozamilitarnych ogniw systemu obronnego na jego obszarze;
- planować i realizować przedsięwzięcia o charakterze inwestycyjnym przewidziane do wykorzystania w czasie zewnętrznego zagrożenia bezpieczeństwa państwa, kryzysu i wojny dla potrzeb Sił Zbrojnych oraz ochrony ludności i mienia, w tym dóbr kultury i ważnej dokumentacji przed skutkami wojny.

Podstawowym ogniwem samorządu terytorialnego realizującego zadania obronne oraz czuwającym nad bezpieczeństwem ludności i realizującym zadania w sytuacjach zagrożeń niemilitarnych na obszarze gminy jest wójt lub burmistrz (prezydent miasta). W realizacji tych zadań ściśle współdziała z organami administracji publicznej niezespolonej.

Do głównych zadań gminy w zakresie obronności i zagrożeń niemilitarnych m.in. należy:

- przygotowanie organów gminy i jednostek organizacyjnych, w tym podmiotów gospodarczych (przedsiębiorstw) do funkcjonowania w razie zagrożenia, kryzysu i wojny,
- realizacja w trybie natychmiastowym przedsięwzięć na rzecz Sił Zbrojnych, w tym związanych z mobilizacyjnym rozwinięciem JW i jednostek przewidzianych do militaryzacji;
- opracowanie planu świadczeń osobistych i rzeczowych wykonywanych na rzecz obronności,
- wykonywanie przedsięwzięć o charakterze inwestycyjnym przewidzianych do wykorzystania w czasie zagrożenia, kryzysu i wojny na potrzeby ochrony ludności, mienia i dóbr kultury oraz ważnej dokumentacji przed skutkami wojny.

Prace planistyczno-organizacyjne związane z realizacją zadań w zakresie obronności traktuje się jako działalność statutową organów administracji rządowej i samorządowej oraz podmiotów gospodarczych oraz innych jednostek

organizacyjnych, finansuje się ze środków własnych przeznaczonych na tę działalność.

Rola i zadania organów administracji rządowej i samorządowej w zakresie udzielenia wsparcia uzależnione będą od charakteru i rodzaju potrzeb, które mogą zgłaszać wojska NATO, w związku z realizowanymi przez nie przedsięwzięciami (działaniami).

Nie ujmując nic z funkcji planistycznych, organizacyjnych i realizacyjnych na szczeblu centralnym ministrom właściwym w poszczególnych działach administracji rządowej, główną rolę w realizacji zadań HNS w terenie spełniać będzie wojewoda – przedstawiciel rady Ministrów w terenie, zwierzchnik administracji rządowej i organ nadzoru nad jednostkami samorządu terytorialnego. Postrzegany on być musi jako organizator i koordynator stosownych przedsięwzięć planistycznych i wykonawczych, także w zakresie dostosowania celów i zadań HNS do miejscowych warunków, animator współdziałania zainteresowanych organów i reprezentant w lokalnych kontaktach oficjalnych z przedstawicielami organów sojuszniczych lub pośredniczących organów polskich sił zbrojnych.

Jest to możliwe dzięki organizacyjnemu, finansowemu, osobowemu i kompetencyjnemu zespoleniu administracji wojewódzkiej, co umożliwia m.in. wydzielanie środków finansowych na zadania zlecane w zakresie obronności (dot. też HNS), a także ewentualne dobrowolne wykonywanie tych zadań w wyniku zawartych porozumień.

Ważną rolę spełniać może samorząd województwa w zakresie wykonywania na rzecz wojsk NATO określonych usług publicznych, także po zawarciu umów z innymi podmiotami. Rzeczowym zakresem zadań można tu objąć przede wszystkim określone w ustawach kompetencje dotyczące:

- udostępnienia dróg wojewódzkich (i części dotychczasowych krajowych; pozostałe – wykorzystywane w ramach HNS znajdują się w gestii krajowej administracji specjalnej oraz samorządów terytorialnych – drogi powiatowe i gminne) i organizacji ruchu po nich;
- korzystania z baz danych wchodzących w skład krajowego systemu informacji o terenie.

Samorząd powiatowy może być głównym wykonawcą publicznych zadań ponadgminnych w zakresie:

- udostępnienia terenów i nieruchomości na czasowe rozmieszczenie sojuszniczych i własnych jednostek wojskowych oraz magazynowanie uzbrojenia, urządzeń i środków materiałowych (tzw. kwaterowanie przejściowe).Należy mieć na względzie uprawnienia przewodniczących zarządów innych jednostek samorządu terytorialnego, dyrektorów regionalnych dyrekcji lasów państwowych, prezesa Agencji Własności Rolnej Skarbu Państwa oraz innych osób fizycznych i prawnych będących właścicielami nieruchomości[162];
- wykorzystania powiatowych obiektów i urządzeń użyteczności publicznej;
- zapewnienia ochrony przeciwpożarowej, kontroli przestrzegania przez sojuszników przepisów o ochronie środowiska;

[162] Ustawa z dnia 22 czerwca 1995 r. o zakwaterowaniu SZ RP , art. 66.

- współpracy wojskowych organów porządkowych z komendą powiatową policji;
- obsługi i udostępniania urządzeń i systemów zabezpieczających ujęcia wodne przed dywersją (skażenia, zakażenia) oraz oczyszczalni ścieków.

Podstawową rolę, głównego wykonawcy cywilnego wsparcia spełniać będą – poprzez wójta, burmistrza (prezydenta miasta) – samorządy gminne.

Zakres zadań obejmować może m.in.:

- usługi dotyczące dostaw mediów (energii elektrycznej i gazu, ogrzewania, wody ipt.);
- usługi w zakresie sanitarno-higienicznym (wywóz śmieci i ścieków) oraz medycznym;
- wykorzystanie niektórych urządzeń i infrastruktury gminy, np. łaźnie, pralnie;
- wykorzystanie zabezpieczenia technicznego i transportowego.

Realizacja przedstawionych zadań (ukazanych w zarysie) winna być wnikliwie przeanalizowana. Stosownym zmianom ulec powinny przepisy prawa, zasady finansowania, unifikacja sprzętu, komputeryzacja danych, szkolenie.

Współpraca administracji wojskowej (TOAW) z administracją rządową i samorządem terytorialnym oraz podmiotami gospodarczymi winna być oparta o spójne prawo i zdrowe zasady finansowania działań tych podmiotów. Winna ona być zorganizowana na poszczególnych szczeblach, stosownie do kompetencji organizacji terytorialnej.

4.1.3.1.Obrona cywilna

Dla zachowania komplementarności rozważań celowo jest odnieść się do jednego jeszcze problemu. W swoim czasie pojawiały się pomysły, aby w proces realizacji zadań HNS włączyć ... obronę cywilną. Należy tu sięgnąć po uregulowania prawne, w tym przypadku międzynarodowe, biorąc pod uwagę zaledwie jeden artykuł, tzn. art. 61., Pierwszego Protokołu Dodatkowego do Konwencji Genewskich z 1949 r.:

„1. Wyrażenie obrona cywilna oznacza wypełnienie wszystkich lub niektórych zadań humanitarnych wymienionych poniżej, zmierzających do ochrony ludności cywilnej przed niebezpieczeństwami działań zbrojnych lub klęsk żywiołowych, jak też do zapewnienia warunków koniecznych do przeżycia.

Są to następujące zadania: służba ostrzegania; ewakuacja; przygotowanie i organizowanie schronów; obsługa środków zaciemnienia; ratownictwo; służba medyczna, włączając w to pierwszą pomoc, oraz opieka religijna; walka z pożarami; wykrywanie i oznaczanie stref niebezpiecznych; odkażanie i inne działania ochronne; dostarczenie doraźnych pomieszczeń i zaopatrzenia; doraźna pomoc dla przywrócenia i utrzymania porządku w strefach dotkniętych klęskami; doraźne przywrócenie działania niezbędnych służb publicznych; doraźne chowanie zmarłych; pomoc w ratowaniu dóbr niezbędnych do przeżycia; dodatkowe rodzaje działalności niezbędne dla wypełnienia któregoś z zadań wyżej wymienionych, w tym planowanie i prace organizacyjne."

Jak wynika z powyższego przedmiotem troski obrony cywilnej jest **wyłącznie** ludność cywilna. Pomoc siłom zbrojnym odczytywana będzie jako sprzeczna z prawem międzynarodowym. Nie można więc obrony cywilnej utożsamiać z funkcjami administracji publicznej na rzecz wsparcia wojsk sojuszniczych.

Konstatując, można stwierdzić, że w Polsce istnieją wystarczające podstawy prawne regulujące tę sferę działalności władz rządowych i samorządowych w dziedzinie wsparcia i zabezpieczenia sił zbrojnych. Dalsze, bardzo szczegółowe regulacje są bez wątpienia potrzebne, aby proces planowania, organizacji i realizacji HNS usprawnić i uczynić go bardziej przejrzystym.

Winno to następować nie tyle w drodze teoretycznych rozważań, co w wyniku analizy doświadczeń innych państw, a przede wszystkim własnych, które pojawiają się i pojawiać będą w wyniku realizacji konkretnych przedsięwzięć (choćby objętych programem NSIP) oraz w ślad za prowadzonymi ćwiczeniami wojskowymi.

Dobrym punktem odniesienia jest tutaj jedno z największych strategicznych ćwiczeń sojuszniczych, przeprowadzone na terytorium Polski w 2002 r. „STRONG RESOLVE – 02".

4.1.3.2.Doświadczenia z ćwiczenia „STRONG RESOLVE – 02"[163]

Podstawą realizacji zadań z zakresu HNS w ćwiczeniu były polskie i międzynarodowe uregulowania formalno-prawne (zestawienie aktów prawnych zawiera *załącznik 39*). Zadania te realizowane były w polskich strukturach organizacyjnych które do czasu ćwiczenia nie miały możliwości realnego sprawdzenia się(*załącznik 40*).

Bezpośrednio na użytek ćwiczenia wynegocjowano i podpisano:

- Porozumienie Ogólne pomiędzy SACLANT, a Rządem RP podpisane dnia 13 marca 2001 r. przez Ministra ON i Naczelnego Dowódcę Połączonych SZ NATO na Atlantyku;
- Uzgodnienie Techniczne pomiędzy Dowódcą Floty Uderzeniowej Atlantyku a polskim MON (podpisane przez Pełnomocnika MON ds. HNS i Zastępcę Dowódcy Floty Uderzeniowej Atlantyku);
- Porozumienia Wdrożeniowe z 22 państwami i dowództwami NATO (ogółem zawarto 57 porozumień), podpisane w oparciu o Uzgodnienia Techniczne przez wyznaczonych przez dowódców RSZ szefów oddziałów gospodarczych i przedstawicieli jednostek państw obcych.

Na potrzeby wojsk, uczestniczących w tym ćwiczeniu udostępniono znaczną część infrastruktury obronnej kraju. Działania lądowe prowadzono w oparciu o pięć ośrodków poligonowych oraz znaczną część krajowej infrastruktury drogowej i kolejowej oraz cywilne i wojskowe placówki zdrowia. Trzy porty cywilne zabezpieczały wyładunek i załadunek wojsk, dwie bazy morskie oraz szereg punktów manewrowego bazowania udzielały wsparcia dla komponentu morskiego.

---

[163] Na podstawie: Wiceadmirał Roman Krzyżelewski „Podsumowanie ćwiczeń SR-02", Warszawa – SG WP, 2002.

Dla potrzeb komponentu powietrznego udostępniono sześć lotnisk wojskowych i trzy cywilne.

Do najważniejszych zadań Polski jako państwa gospodarza należało zapewnienie należytego systemu łączności oraz udostępnienie części zasobów systemu teleinformatycznego Sił Zbrojnych RP oraz Krajowego Systemu Teletransmisyjnego na potrzeby ćwiczących.

W stosunkowo niedługim czasie wydano około **8.000 ton paliw, 500 ton oleju napędowego** oraz ponad **190 tysięcy arkuszy map.**

W SG WP rozwinięto Zespół Koordynacyjny Ćwiczenia oraz **Centrum Koordynacji Realizacji Zadań Państwa Gospodarza i Centrum Kierowania Ruchem Wojsk.**

Współdziałały one z sojuszniczym, wielonarodowym Połączonym Centrum Logistyki (MJLC), rozwiniętym przez Dowództwo Floty Uderzeniowej Atlantyku w SZCZECINIE, a w układzie narodowym –z rozwiniętymi na potrzeby ćwiczenia **Punktami Kontaktowymi** w dowództwach Rodzajów Sił Zbrojnych, resortach cywilnych i właściwych jednostkach organizacyjnych MON.

Dowództwa RSZ rozwiązały również własne Centra Koordynacji Realizacji Zadań Państwa Gospodarza[164].

Bardzo ważną rolę odegrały w ćwiczeniu **Ministerstwo Infrastruktury, MSWiA z podległymi służbami – Policją, Strażą Graniczną i Państwową Strażą Pożarną, a także Ministerstwo Finansów i Ministerstwo Zdrowia oraz Główny Urząd Ceł. Powinny być one postrzegane jako współautor sukcesu w realizacji zadań HNS w ćwiczeniu. Pozostałe resorty** – utrzymywały Punkty Kontaktowe w gotowości do udzielenia pomocy.

Doświadczenia zdobyte w ćwiczeniu potwierdzają potrzebę zacieśniania współpracy MON zwłaszcza z resortem spraw wewnętrznych i administracji w obszarach HNS dotyczących czasu pokoju, **sytuacji kryzysu, zagrożenia i wojny**.

W omawiany ćwiczeniu w realizacji zadań HNS były w dużej mierze wynikiem działalności ***„dobrowolnego zrzeszenia ludzi dobrej woli"***, którzy z determinacją, mimo często napotykanych „luk prawnych", w poczuciu obowiązku oraz osobistego patriotyzmu, starali się jak najlepiej wywiązać z realizowanych zadań. Wydaje się, że jest to zbyt słaba podstawa realizacji zadań i ciągle wymaga stosownego wzmocnienia.

Ćwiczenie „STRONG RESOLVE – 02" pozwoliło na sformułowanie następujących wniosków:

1. **Polski System HNS – mimo pozytywnych ocen w ćwiczeniu – nie jest jeszcze doskonały**. Wiele zadań na rzecz ćwiczenia zrealizowano dzięki doraźnie tworzonym w resorcie ON i w sektorze cywilnym strukturom. Wobec niedostatku potencjału etatowego – powszechnie wykorzystywano siły i środki, które – praktycznie – byłyby niedostępne w sytuacji realnego zagrożenia.
2. **W związku z ćwiczeniem i w trakcie współpracy MON z resortami cywilnymi zarysowały się obszary wskazujące na występowanie luk prawnych i niedostatków organizacyjnych**. Doświadczenia z realizacji zadań

[164] Na podstawie: Wiceadmirał Roman Krzyżelewski „Podsumowanie ćwiczeń SR-02", Warszawa – SG WP, 2002.

HNS na rzecz ćwiczenia zdają się potwierdzać, że w sytuacji pokojowej, gdy nie ma możliwości bądź potrzeby wykorzystania do tego typu zadań zmobilizowanych sił i środków, oprócz istniejących w czasie pokoju etatowych elementów systemu HNS, należałoby szerzej wykorzystywać potencjał cywilnych osób fizycznych i prawnych.

3. Znacznie większego wysiłku wymagałaby realizacja zadań HNS w stanie wojennym i w czasie wojny. Na potrzeby HNS powinien być wtedy angażowany niezbędny i dostępny potencjał obronny państwa, włącznie ze zmobilizowanymi siłami i środkami. Takiemu sprawdzianowi w ramach NATO – jeszcze nie byliśmy poddawani. Na podstawie doświadczeń można zaryzykować stwierdzenie, ze do takiego zakresu zadań HNS nasze struktury narodowe – zarówno militarne, jak i cywilne – nie są jeszcze w pełni gotowe.
4. Głębszego rozważenia wymaga często wskazywana potrzeba powołania **Pełnomocnika Rządu RP ds. HNS**. Umożliwiałoby to korygowanie przygotowań systemu obronnego do realizacji HNS w odniesieniu do sytuacji stanu wojennego i czasu wojny, które wymagają **wysokiego poziomu świadczeń HNS**.

4.1.4 Logistyka SZ RP.

W polskich warunkach zasadniczą rolę w dziedzinie wsparcia i zabezpieczenia zarówno sił własnych jak i sojuszniczych odgrywa logistyka SZ RP.

Zgodnie z zasadami przyjętymi w NATO zadaniem logistyki jest:

„Zapewnić (zabezpieczyć) skuteczne dostawy zaopatrzenia oraz usługi logistyczne dla wojsk własnych w operacjach prowadzonych na obszarze własnego kraju oraz poza jego granicami, a także wsparcie wojsk sojuszniczych (w ramach „wsparcia przez państwo-gospodarza") **prowadzących działania, bądź przemieszczających się tranzytem przez obszar kraju."**[165]

Dostawy zaopatrzenia dla wojsk własnych dotyczą wszystkich rodzajów środków bojowych i materiałowych (ŚBiM) oraz uzbrojenia i sprzętu wojskowego (UiSW) niezbędnego wojskom do skutecznego szkolenia i walki. Natomiast dostawy zaopatrzenia dla wojsk sojuszniczych dotyczą z reguły wybranych ŚBiM, w tym technicznych środków materiałowych (TŚM) określonych w *„Katalogu możliwości wsparcia przez państwo-gospodarza"*, a także wynikające z dodatkowych umów dwustronnych i wielostronnych.

Usługi logistyczne obejmują usługi specjalistyczne i usługi gospodarczo-bytowe. Do pierwszych z nich należą usługi remontowe, medyczne, transportowe, przeładunkowe i inne. Natomiast usługi gospodarczo-bytowe obejmują cały wachlarz przedsięwzięć zapewniających bytowanie wojsk w garnizonach oraz warunkach polowych (zaopatrywanie w wodę, żywienie, wypiek chleba, usługi kąpielowe i pralnicze, usługi szewskie i krawieckie, usługi handlowe itp).

Z powyższego można wywieść podstawowe oczekiwania wobec logistyki:

---

[165] Przytaczam za płk. prof. dr hab. inż. Eugeniuszem Nowakiem, kierownikiem Katedry Logistyki Wojsk Lądowych AON.

Po pierwsze – zabezpieczenie logistyczne własnych wojsk prowadzących działania na obszarze własnego kraju i poza jego granicami (w tym kontyngentów wojskowych w misjach pokojowych).

Po drugie – udział we wsparciu logistycznym wojsk państw sojuszniczych (NATO) prowadzących działania, bądź przemieszczających się przez terytorium własnego państwa; zapewnienie możliwości korzystania z dostaw zaopatrzenia i świadczonych usług logistycznych udostępnianych w ramach „wsparcia przez państwo-gospodarza" *(Host Nation Support – HNS)*.

Po trzecie – posiadanie zdolności do realizacji zadań w ramach „logistyki wielonarodowej" *(Multinational Logistic)*.

Według poglądów NATO, **strukturę potencjału logistycznego**, w ogólnym ujęciu, tworzą dwie składowe:

1) związana ze sferą wytwarzania materiałów, energii, świadczenia usług, czyli z tak zwaną **logistyką produkcji** (*production logistics*);
2) związana ze zużywaniem materiałów, energii oraz korzystaniem z usług, czyli z tak zwaną **logistyką konsumenta** (*consumer logistis*);

Relacje między działaniami kształtującymi obydwie składowe potencjału logistycznego określa **logistyka kooperacyjna** (*cooperative logistics*), której realizatorami, w ramach NATO, są tak zwane Organizacje NATO ds. Produkcji i Logistyki (*NATO Production and Logistics Organizations - NPLO*), np.:

- Organizacja NATO ds. Eksploatacji i Zaopatrywania (*NATO Maintenance and Supply Organization - NAMSO*) z agencją NAMSA;
- System Rurociągów Środkowoeuropejskich (*Central European Pipeline System - CEPS*) z agencją CEPMA;
- Organizacja NATO ds. projektowania, produkcji i logistyki śmigłowca lat 90. – NAHEMO z agencją NAHEMA;
- Organizacja ds. EuroFightera 2000 oraz doskonalenia TORNADO – NETMO z agencją NETMA;
- Organizacja ds. systemu obrony powietrznej średniego zasięgu (NAMEADSMO);
- Organizacja ds. produkcji i logistyki systemu HAWK i in.

Organizacje, agendy, komitety mają różne okresy żywotności, różnych uczestników i różną aktywność. Wszystkie jednak zmierzają do umiędzynarodowienia działań logistycznych.

Na potrzeby operacji wielonarodowych, prowadzonych przez NATO, strukturalizacja potencjału logistycznego przebiega w trzech płaszczyznach: integracji potencjałów logistycznych państw uczestniczących, specjalizacji ról poszczególnych państw oraz określenia tzw. państwa wiodącego (lub państw wiodących). Są to podstawowe dziedziny tzw. **logistyki wielonarodowej** (*multinational logistics*). Krytycznie należy jednak zauważyć, że ten fragment działalności NATO i formowanie logistyki międzynarodowej ciągle jest w fazie wstępnej.

System logistyczny SZ RP definiowany jest jako organizacja wojskowa składająca się z organów kierowania oraz jednostek i urządzeń logistycznych sprzężonych ze sobą relacjami zarządzania, przeznaczana do realizacji dostaw zaopatrzenia i usług logistycznych na rzecz wojsk.

System ten, a w tym i obecne struktury logistyczne *(załącznik 41)*, rozpoczęto wdrażać w początku lat dziewięćdziesiątych ub. wieku (w 1993 r.), kierując się po części rozwiązaniami stosowanymi w armiach zachodnich a po części własnymi poszukiwaniami i doświadczeniami.

W systemie logistycznym SZ RP, wzorem rozwiązań NATO-wskich, występują dwa zasadnicze obszary specjalizacji nazywane umownie: **logistyką produkcji** i **logistyką konsumenta.** Zarówno w logistyce produkcji, jak i logice konsumenta można wyróżnić logistykę planowania i logistykę wykonawczą.

W **logistyce produkcji** organami kierowania (logistyka planowania) są departamenty podległe Sekretarzowi Stanu I zastępcy Ministra Obrony Narodowej (*Załącznik 42*). Są to:

- Departament Polityki Zbrojeniowej;
- Departament Infrastruktury;
- Departament Zaopatrywania Sił Zbrojnych.

Natomiast logistyka wykonawcza, w tym obszarze specjalizacji systemu logistycznego SZ RP, są („w domyśle"): potencjał gospodarki narodowej (zakłady produkujące zaopatrzenie oraz świadczące usługi dla SZ) oraz zakupy zagraniczne (dostawy zaopatrzenia i usługi pozyskiwane za granicą).

W **logistyce konsumenta** organami kierowania (logistyka planowania) są organy P4, G4 i S4 sztabów (ogólnowojskowych) występujące w Sztabie Generalnym WP (P4), w dowództwach RSZ (G4), okręgach wojskowych (G4), związkach taktycznych (G4) oraz oddziałach i pododdziałach (S4) *(załącznik 43)*.

Natomiast logistyka wykonawcza są jednostki i urządzenia logistyczne podległe dowódcom RSZ (bezpośrednio lub pośrednio). Są to jednostki mobilne oraz jednostki stacjonarne.

Do mobilnych jednostek logistycznych na szczeblu taktycznym należą kompanie i bataliony logistyczne, w skład których wchodzą pododdziały zaopatrzenia, remontowe, medyczne i transportowe.

Z kolei na szczeblu operacyjnym tworzone i doskonalone są brygady logistyczne (BLog), w skład których wchodzą bataliony zaopatrzenia, remontowe, ewakuacji sprzętu, transportowe, wzmocnienia medycznego, a także kompanie: rurociągów przeprawowych, rurociągów dalekosiężnych, masowego tankowania, samochodów sanitarnych itp.

Oprócz wymienionych powyżej jednostek logistycznych występują ponadto mobilne jednostki logistyczne.

Jednostkami stacjonarnymi systemu logistycznego SZ RP są bazy amunicji, składy i poligonowe punkty zaopatrzenia materiałowego (PPZM) zgrupowane w Rejonowych Bazach Materiałowych (RBM), Rejonowe Warsztaty Techniczne (RWT) i Okręgowe Warsztaty Techniczne (OWT) oraz szpitale i przychodnie wojskowej służby zdrowia.

Z powyższej skrótowej charakterystyki trudno dociec, jaki system logistyczny rzeczywiście jest prezentowany.

Czy jest to?:

1) system logistyczny SZ RP (jak jest powszechnie nazywany);
2) system logistyczny Ministerstwa Obrony Narodowej (bliższe prawdy);

3) czy też system logistyczny w dziale obrona narodowa (patrz ustawa o działach..).

Aby dopełnić wątpliwości należy zwrócić uwagę na jeszcze dwa fakty:

1) funkcji i roli koordynacyjnej zarówno w odniesieniu do instytucji, jak i osoby należy się w tym systemie doszukiwać i niestety trudno znaleźć;
2) pomimo dość znacznego rozbudowania i rozgałęzienia systemu (a może właśnie z tego powodu) wielu ekspertów wskazuje na liczne jego niedostatki. Ponadto, raz jeszcze należy podkreślić, jest to system sensu stricte logistyczny, zabezpieczający. Żadną miarą nie można utożsamiać go z systemem wsparcia.

Zachowując obiektywizm należy podkreślić, że problem ten jest dostrzegany przez organizatorów systemów MON. W regulaminie organizacyjnym Ministerstwa Obrony Narodowej wprowadzonym Zarządzeniem Nr 5/MON Ministra Obrony Narodowej z dnia 20 lutego 2002 r., zadania związane ze wsparciem sił zbrojnych, zwłaszcza w ramach HNS, przypisano wielu komórkom organizacyjnym urzędu Ministra Obrony Narodowej (przedstawiono to w *załączniku 44).*

Jest to oczywiście rozwiązanie pożądane, tyle że połowiczne i nie zmienia ono krytycznego sądu o braku kompleksowego rozwiązania problemu HNS w skali państwa, a nawet resortu. Należy to ocenić za działania w dobrym kierunku, ale które zasługują na miano jedynie półśrodków w omawianej dziedzinie.

W świetle wyżej przedstawionych warunków funkcji i zadań oraz oczekiwań w stosunku do tej dziedziny działalności państwa-gospodarza polskie rozwiązania[166] w dziedzinie HNS polegające na, ustanowieniu pełnomocnika Ministra Obrony Narodowej (Szef Generalnego Zarządu Logistyki (P4) SG WP) wraz z jego organem roboczym w zakresie HNS (jeden dwunastoosobowy oddział) trudno uznać za optymalne.

Z dużą dozą pewności można stwierdzić, że główna w założeniu osoba funkcyjna, zajmująca się HNS, jest ulokowana zbyt nisko w strukturze organizacyjnej MON, nie posiada odpowiednich kompetencji i adekwatnego do rangi problemów i zadań aparatu wykonawczego.

Przedstawiane koncepcje i podejmowane próby rozwiązania tego problemu w drodze wykreowania Centralnego Organu Logistycznego, (czy też w innej wersji – Logistyki Wykonawczej na szczeblu SG WP, wydają się być nieporozumieniem z dwóch powodów:

1. po pierwsze – w przedkładanych kolejnych opracowaniach w dalszym ciągu uwaga koncentrowana jest na logistyce a nie na wsparciu wojsk, a to nie jest tożsame, czemu wielokrotnie dano już wyraz.

---

[166] Decyzja Nr 260/MON z dn. 25 października 2001 r. w sprawie wdrożenia w resorcie ON koncepcji realizacji zadań wynikających z obowiązków państwa-gospodarza oraz państwa wysyłającego (HNS).
Zgodnie z postanowieniami tej decyzji koordynację problematyki wsparcia państwa-gospodarza (HNS) organizują:

1. **Szef Generalnego Zarządu Logistyki P4** w odniesieniu do całości spraw związanych z planowaniem i realizacją zadań HNS, z jednoczesnym pełnieniem funkcji Pełnomocnika Ministra Obrony Narodowej do Spraw HNS,
2. **komórki organizacyjne pionu podsekretarza stanu ds. polityki obronnej** w odniesieniu do problematyki HNS, dotyczącej pozamilitarnej części systemu obronnego państwa.

Utożsamianie logistyki z organizacją i realizacją wsparcia sił zbrojnych na terytorium Polski wydaje się być podejściem błędnym, a przynajmniej mocno uproszczonym.

2. po drugie – niedookreślone jest pojęcie logistyki wykonawczej na tak wysokim szczeblu. Logistyce SG WP (jako części urzędu MON) można przypisać wiele funkcji: koncepcyjną, planistyczną, koordynacyjną, zarządzającą itp.., ale o logistyce wykonawczej można mówić tam, gdzie czynności wchodzące w zakres działań logistycznych są realnie wykonywane, tzn. w jednostkach wojskowych, bazach, składnicach, warsztatach, obiektach usługowych itp.

   Z tego względu jako niezasadne należy zakwalifikować próby lokowania jakichkolwiek dowództw, inspektoratów, czy innych ogniw kierowania w obszarze wykonawczym. Jest to sprzeczne z zasadami nauki o organizacji i kierowaniu. Dla porównania - istniejące urzędy materiałowe w Niemczech (które najprawdopodobniej były pierwowzorami pojawiających się nowych koncepcji logistycznych) pełnią właśnie funkcje planistyczne i koordynacyjne, a nie wykonawcze.

4.2.Założenia zmian w dziedzinie wsparcia i zabezpieczenia sił zbrojnych na terytorium RP

1. Problem właściwego określenia roli i zadań oraz rozdzielenia kompetencji zarówno w skali państwa, jak i resortu obrony narodowej w systemie obronnym RP jest niewątpliwie kluczem do rozwiązania kwestii wsparcia i zabezpieczenia sił zbrojnych na terytorium RP. Istotą tak postawionej tezy jest dążenie do wykreowania jednej w pełni odpowiedzialnej, kompetentnej instytucji na określonym poziomie struktury organizacyjnej poprzez wyeliminowanie często występujących powtórzeń, podobieństw, nakładania się zadań oraz zakresów kompetencji i obowiązków wielu organów. Nie udało się uniknąć tego zjawiska również w obecnie obowiązującym regulaminie organizacyjnym Ministerstwa Obrony Narodowej. Jego dogłębna analiza w odniesieniu do zadań wsparcia sił zbrojnych (wspomniany wcześniej *załącznik 44)* dowodzi tego w pełni.
2. Zaprezentowany w dysertacji materiał pozwala na wyciągnięcie wniosków, które sprzyjają wykreowaniu pożądanych kierunków doskonalenia sposobu realizacji przedsięwzięć w dziedzinie wsparcia i zabezpieczenia sił zbrojnych na terytorium RP. Wynika z nich że: wspólną cechą dla wielu współczesnych armii jest ich głęboka reorganizacja, której podstawową cechą jest zazwyczaj zmniejszenie liczebności stanów osobowych oraz liczby sprzętu i uzbrojenia w czasie pokoju. Oznacza to wzrost roli i zadań realizowanych w systemie koalicyjnym, systemów mobilizacyjnych i konieczność ściślejszego powiązania sił zbrojnych z gospodarką narodową w zakresie optymalnego wykorzystania jej sił i środków na potrzeby obronne.

W obronnym systemie wojskowym, takim jaki należy tworzyć i jaki mają armie większości państw NATO – sprzężenie, zespolenie wojska operacji militarnych narodowych i sojuszniczych ze społeczeństwem, gospodarką, infrastrukturą i terytorium jest absolutnym, koniecznym warunkiem jego sprawności i racjonalności, a także wiarygodności wzmocnienia NATO.

3. „Strategia bezpieczeństwa RP" (4.01.2000r.) i „Strategia obronności RP" (23.05.2000r.), podążając za myślą wyrażoną przez A. Beaufre, że „osiągnięcie celów ustalonych przez politykę, wykorzystując jak najlepiej posiadane środki"[167] określiły zasady, środki i sposoby zapewnienia bezpieczeństwa narodowego. System obronny RP winien zapewnić realizację zasad polskiej strategii obronności.

Główna działalność państwa polskiego dotyczyć więc powinna systematycznego precyzowania zadań z dziedziny obronności dla organów administracji rządowej i samorządowej, instytucji państwowych, podmiotów gospodarczych i innych jednostek organizacyjnych.

Polski system obronny powinien zapewniać trwałą i wiarygodną realizację celów i zadań obrony narodowej i obrony wspólnej NATO. Winien to być system adekwatny do polskich warunków i służyć obronie własnego terytorium, a to oznacza ujęcie w nim, jak to określił C. v. Clausewitz, „filarów jego budowy"[168], którymi są, oprócz wojsk operacyjnych, obrona terytorialna, obronnie przygotowane terytorium, społeczeństwo i w ostateczności działania nieregularne w masowej skali oraz **pomoc sojuszników**.

4. W ramach takiego systemu uwzględniając zasady koalicyjne i dążąc do spełnienia funkcji państwa-gospodarza Polska powinna osiągnąć gotowość do:
   - przyjęcia wojsk Sojuszu, udostępnienia portów, dróg i szlaków kolejowych wraz z towarzyszącą im infrastrukturą, zapewnienia ochrony tych urządzeń, usuwania ewentualnych zniszczeń i remontów (napraw);
   - udostępniania rejonów na rozmieszczenie i pobyt wojsk wraz z niezbędną stacjonarna infrastrukturą kwaterunkowo-usługową ochrony i osłony wojsk jeśli zajdzie taka potrzeba;
   - zaopatrywania przybyłych wojsk w powszechnie stosowane środki: wodę, żywność, benzyny, oleje napędowe i smary.
   - udzielania ograniczonej pomocy w obsługiwaniu i remoncie sprzętu (dziś jesteśmy przygotowani do obsługi sprzętu własnego, który różni się znacznie od sojuszniczego);
   - świadczenia szerokiego zakresu usług, w tym: usług pralniczych, kąpielowych, handlowych, pocztowych, pozyskiwania (dostarczania) siły roboczej;
   - udzielania ograniczonej pomocy w zabezpieczeniu medycznym, które w NATO realizowane jest zazwyczaj w układzie narodowym;
   - pomocy w zawieraniu lokalnych kontraktów z cywilnymi dostawcami środków zaopatrzenia i usług;
   - pośrednictwa i pomocy w księgowaniu i finansowaniu dostaw oraz rozliczaniu ewentualnych wzajemnych roszczeń;

Doświadczenia innych państw NATO uzmysławiają ponadto tylko tyle potrzebę, ale wręcz konieczność rozszerzenia powyższego zestawu o dodatkowe zadania dla państwa-gospodarza, tyle, że tym razem – podejmowane we własnym interesie.

---

[167] A. Beaufre, *Wstęp do strategii. Odstraszanie i strategia,* Warszawa 1968, s. 30

[168] Carl von Clausewitz, „O wojnie", Lublin 1995, s. 442

Powinny one obejmować:

- dostarczanie sojusznikom informacji wojskowych, gospodarczych i społecznych o rejonach działań;
- ochronę interesów państwa goszczącego i jego obywateli;
- dążenia do minimalizowania ewentualnych zniszczeń wojennych;
- tworzenie we współpracy z prasą, radiem i telewizją klimatu przychylności dla goszczonych wojsk do prowadzenia operacji informacyjnych włącznie.

Reasumując, polskie wsparcie powinno obejmować nie tylko zaopatrzenie, usługi i infrastrukturę (czyli zabezpieczenie logistyczne), ale także dostarczenie sojusznikom innych „produktów", jakimi są informacje, swoboda działania, bezpieczeństwo i poparcie społeczne.

Organizacja tych przedsięwzięć w państwach NATO ma ponad dwudziestoletnią tradycję, ale poglądy na temat HNS ulegają ewolucji, są dyskutowane i doświadczane, aby ta działalność mogła być doskonalona i rozwijana. Nie bez znaczenia dla skuteczności procesu doskonalenia tego procesu jest fakt, że w warunkach Sojuszu nigdy dotychczas realnie nie zrealizowano HNS na tzw. poziomie wysokim.

5. W Polsce, wsparcie działań wojsk sojuszniczych na terytorium RP jest postrzegane w kręgach administracji publicznej i gospodarczej oraz kadry sił zbrojnych, jako bardzo istotny problem lecz widoczny jest brak kompleksowego podejścia do zjawiska i zdaje się przeważać myślenie o HNS jedynie w kategoriach logistycznych.

Złożoność zjawiska HNS i jego wieloaspektowość nadają mu interdyscyplinarny charakter i wymuszają zaangażowanie do rozwiązywania jego problemów specjalistów z wielu dziedzin.

6. Należy ocenić, że aktualny stan struktur próbujących realizować problematykę HNS nie w pełni odpowiada zidentyfikowanym w toku badań obowiązkom państwa-gospodarza i mogą wystąpić trudności w realizacji zadań wynikających z dokumentów normatywnych NATO. Jak dotąd nie wypracowano na szczeblu kraju rozwiązań systemowych w tym względzie. Podejmowane dotychczas prace mają charakter rozproszony, dostrzegalny jest brak komórek wyspecjalizowanych w sprawach HNS oraz instytucji organizującej i koordynującej całokształt działalności w tej dziedzinie.
7. Biorąc pod uwagę potrzeby wsparcia sojuszniczych sił zbrojnych na terytorium Polski określone organy państwa-gospodarza mogą występować w następujących rolach:
   - **reprezentanta** określonego szczebla interesów państwa i jego obywateli w kontaktach z sojusznikami oraz w ramach współpracy cywilno-wojskowej;
   - **organizatora**, twórcy lub współtwórcy narodowego systemu HNS, inicjatora nowych (doskonalszych) rozwiązań, kontrahenta zainteresowanych organów sojuszniczych, z którymi uzgadnia potrzeby i warunki wsparcia;
   - **łącznika (pośrednika)** w kontaktach między zainteresowanymi państwami i organami NATO a właściwymi organami krajowymi. Czynności te mogą objąć wskazanie zainteresowanym właściwych partnerów do rozmów, tłumaczenia na obce języki, utrzymanie punktów informacyjnych i kontaktowych, rejestrację (przekazywanie) zapotrzebowań i warunków ich

realizacji, rejestrację (księgowanie) dostaw i usług, udział w rozliczaniu kosztów oraz pośrednictwo w rozpatrywaniu ewentualnych roszczeń;
- **informatora**, który nieprzerwanie zbiera i przyjmuje określone informacje o wewnętrznych (narodowych) i międzysojuszniczych aspektach HNS, interpretuje je i przekazuje zainteresowanym oraz współdziałającym organom;
- **rzecznika**, reprezentującego organ w kontaktach zewnętrznych, zwłaszcza o charakterze informacyjnym, np. w kontaktach z mass mediami;
- **dysponenta** narodowych zasobów (zarządzającego HNS), który na określonym szczeblu (w zakresie posiadanych uprawnień) negocjuje wsparcie, proponuje zapotrzebowania sojuszników z narodowymi możliwościami oraz rozdziela posiadane zasoby[169].

8. Zgodnie z założeniami logistyki NATO wsparcie dla sojuszników realizuje się głównie siłami wojskowymi i z wykorzystaniem zasobów wojskowych. Podkreślić jednak należy, że dotyczy to przypadku świadczeń na poziomie niskim, generalnie dąży się do maksymalizacji wykorzystania możliwości środków cywilnych – jeśli jest to celowe, realne, dostępne na czas i korzystne finansowo.
9. W warunkach polskich zwraca uwagę fakt, że znakomita większość zadań związanych z szeroko pojmowanym wszechstronnym wsparciem i zabezpieczeniem sił zbrojnych ulokowanych jest w komórkach organizacyjnych MON, podległych podsekretarzowi stanu do spraw polityki obronnej tj. Departamentowi Polityki Obronnej i Departamentowi Współpracy Międzynarodowej. Część ważnych zadań z tego obszaru przypisana jest również praktycznie wszystkim komórkom organizacyjnym podległym sekretarzowi stanu w MON, tj. Departamentom: Budżetowemu, Infrastruktury, Polityki Zbrojeniowej i Zaopatrywania Sił Zbrojnych.

Można uznać to za fakt bardzo pozytywny, świadczący o przywiązywaniu wagi do problemu wsparcia i zabezpieczenia zarówno własnych, jak i sojuszniczych wojsk. Konstatacja ta byłaby prawidłowa, jednakże pod warunkiem, gdyby pełnomocnikiem Ministra Obrony Narodowej ds. HNS (do spraw CIMIC już nie!?) nie był szef Generalnego Zarządu Logistyki (P4) SG WP. Dodajmy do tego, że wiele z prezentowanych obowiązków spoczywa również na innych zarządach generalnych SG WP i na Dowództwach Rodzajów Sił Zbrojnych. Wszystko to czyni system HNS i CIMIC niezwykle rozbudowanym już w samym MON. Godzi się zwrócić uwagę, że Departamenty i generalne zarządy, jako komórki organizacyjne MON, występują na tym samym poziomie. Trudno tutaj więc znaleźć kreatora koncepcji (poza samym ministrem obrony narodowej), koordynatora, planistę czy wykonawcę zadań wsparcia. Sterowanie tym systemem przez stosunkowo „głęboko" ulokowanego w strukturze MON szefa P4 jest niezwykle trudne, pomimo rzeczonych pełnomocnictw MON.

Może to być, choć z zastrzeżeniem, wystarczającym rozwiązaniem na wypadek (czas) realizacji niskiego poziomu świadczeń, ale czas „W" wymaga innych systemowych rozwiązań.

Mówiąc o takich rozwiązaniach należy mieć na uwadze cały system obronny RP złożony z wzajemnie uzupełniających się podsystemów militarnego i

[169] Dworecki S.E. *„Logistyka w wojsku"*, Warszawa 1996, str. 47

pozamilitarnego, połączonych sprawnym podsystemem kierowania obronnością i dowodzenia SZ RP.

W odniesieniu do całego systemu, a zwłaszcza do interesującej nas szczególnie domeny wsparcia i zabezpieczenia sił zbrojnych nieodzowne jest kierowanie się zasadą hierarchiczności decyzji i kompetencji wg pewnych poziomów odpowiedzialności.

W wielu opracowaniach proponuje się takie właśnie podejście do rozwiązania problemu organizacji wsparcia narodowego (HNS)[170], wskazując na zasadność podziału zadań wg trzech poziomów:

I – poziom polityczny
II – poziom planistyczny
III – poziom wykonawczy.

Jest to pewna próba rozwiązania, ale budzi ona jednak szereg wątpliwości. Proponowane poziomy odzwierciedlają raczej funkcje, jakie są niezbędne dla sprawnej realizacji zadań. Taki podział na poziomy nie oddaje jednakże hierarchiczności struktur kierowania i zarządzania w państwie i dowodzenia w siłach zbrojnych.

Dążąc do zachowania zasady hierarchiczności, bardziej zasadny wydaje się inny, choć klasyczny podział kompetencji wg kryteriów odpowiedzialności za kształtowanie i realizację:

I – narodowej strategii i bezpieczeństwa („wielkiej" strategii);
II – strategii militarnej (obronności);
III – stuki operacyjnej;
IV – taktyki.

Ideę tę przybliża *załącznik 45*.

Nie ma powodów, aby ten klasyczny model kierowania obronnością i dowodzenia SZ RP nie znalazł zastosowania również w dziedzinie rozstrzygania i realizacji problemów wsparcia i zabezpieczenia sił zbrojnych.

Dziedzina ta bowiem nie jest i nie może być wyalienowanym obszarem z całokształtu działalności instytucji na poszczególnych szczeblach hierarchii państwowej. Przeznaczenie, zakresy działania, kompetencje i organizacja poszczególnych poziomów hierarchicznych winny być adekwatne do zadań w omawianej dziedzinie zarówno na czas pokoju jak i wojny („P" i „W").

O ile poziomy III i IV nie wymagają specjalnych objaśnień i zabiegów, aby zmieniać ich kompetencje, to poziomy I i II zasługują na nieco więcej uwagi. Otóż w wielu państwach, a wydaje się, że w Polsce szczególnie, niezwykle trudno jest przeprowadzić linię rozgraniczenia między tymi poziomami. Przy tym mniej chodzi tu o opracowanie dwóch różnych dokumentów poświęconych dwóm strategiom (abstrahując od nazwy – narodowa, bezpieczeństwa, obronności, militarna), choć i tu podział na problematykę stricte polityczną i wojskową jest dość trudny. Nie stanowi też wielkiego problemu umiejscowienie sił zbrojnych w strukturach państwa. Problemem są pewne rozwiązania natury organizacyjnej na poziomie I i II.

Problem ulegałby redukcji, gdyby – idąc od dołu – od poziomu IV, poprzez III, uznać, że kreatorem i realizatorem strategii militarnej (poziom III), a więc

---

[170] m.in.: Zespół powołany decyzją Ministra Obrony Narodowej Nr Pf-8/MON z dn. 30.10.2000r., Zespół powołany decyzją Nr 44 Sekretarza Stanu – I Zastępcy MON z dnia 16.06.1999 r.

strategii sił zbrojnych był SG WP (oczywiście ze wszystkimi zastrzeżeniami odnoszącymi się do zasady dominacji polityki nad strategią militarna), a twórcą strategii bezpieczeństwa – politycy.

Strukturalnie, organizacyjnie nie jest to jednak już takie jednoznaczne.

Zgodnie z omawianą wcześniej ustawą o działach administracji rządowej – **Minister Obrony Narodowej jest politykiem odpowiedzialnym za dział „obrona narodowa", a więc za cały kompleks przedsięwzięć dotyczący tego działu, poczynając od koncepcji, poprzez organizację i wykonawstwo. Jego organem wykonawczym jest urząd – Ministerstwo Obrony Narodowej.** Organizacja tego urzędu nie odzwierciedla hierarchii kompetencji w dziedzinie obronności, o czym nadmieniono już w kontekście Regulaminu Organizacyjnego MON.

W czasie „P" kompetencje komórek organizacyjnych urzędu MON – „cywilnych" i „wojskowych" w pewnym sensie krzyżują się. Mając na uwadze strukturę urzędu **trudno dociec, gdzie przebiega podział na instytucje zajmujące się „wielką" strategią i instytucje, których domeną są niższe poziomy działalności.**

Nie wydaje się, aby problemy wsparcia i zabezpieczenia sił zbrojnych łatwiej było rozwiązywać w czasie „W" uwzględniając obecne regulacje prawne i nie rozstrzygając kilku spraw w sferze organizacyjnej.

Otóż ustawa z dnia 29 sierpnia 2002 r. o stanie wojennym oraz o kompetencjach Naczelnego Dowódcy Sił Zbrojnych i zasadach jego podległości konstytucyjnym organom Rzeczypospolitej Polskiej w art. 12, pkt 7) nakłada na ministra obrony narodowej m.in. zadanie koordynacji zadań państwa – gospodarza wynikających z umów międzynarodowych.

W połączeniu z art. 9 tejże ustawy, który mówi że: „W czasie stanu wojennego organy władzy publicznej działają w dotychczasowych strukturach organizacyjnych państwa i w ramach przysługujących im kompetencji, z zastrzeżeniem przepisów niniejszej ustawy" wydaje się to być zrozumiałe. Tak, gdyby nie owe zastrzeżenia. Otóż w artykule 16. poświęconym Naczelnemu Dowódcy SZ czytamy w ust. 3, pkt 4), że to Naczelny Dowódca: „wyznacza organy wojskowe do realizacji zadań administracji rządowej i samorządowej w strefie bezpośrednich działań wojennych oraz określa, z wyjątkiem postanowień Rady Ministrów, o których mowa w art. 11 ust. 1 pkt 5, ich zadania i kompetencje."

Naczelny Dowódca SZ zająć się więc musi, prawda że tylko częściowo, administracją. W świetle wcześniejszych rozważań o roli administracji we wsparciu i zabezpieczeniu sił zbrojnych i o kompetencjach ministra obrony narodowej, jako niezbędne jawią się dalsze prace zmierzające do jasnego uregulowania wskazywanych problemów. Nie są to na dzisiaj prace spóźnione, czy zbędne. W dalszym ciągu należy poszukiwać korzystniejszych rozwiązań w dziedzinie kierowania obronnością i dowodzenia wojskami, w tym w dziedzinie wsparcia i zabezpieczenia sił zbrojnych.

10. W tym miejscu konieczny jest ponowny powrót do tez zaprezentowanych w rozdziale 2 i do prób zdefiniowania pojęć i treści systemu wsparcia narodowego. Kontynuując rozpoczęte tam analizy, uzupełnione o rozważania zawarte w dalszej części dysertacji, celowo jest przyjąć, iż system wsparcia i

zabezpieczenia musi być traktowany jako element składowy systemu obronności – działający na zasadach podsystemu. Z tego względu podsystem ten można zdefiniować, jak poniżej:

„System wsparcia i zabezpieczenia sił zbrojnych to część systemu obronności państwa, funkcjonujący jako zbiór elementów posiadających właściwości aktywnego, zbrojnego i poza zbrojnego oddziaływania na przeciwnika oraz kompleksowego wsparcia sił własnych i sojuszniczych oraz obrony ludności w sytuacjach zagrożenia jej życia i mienia na terytorium RP w ścisłym współdziałaniu z organami administracji rządowej i samorządowej".

Celem powyżej zdefiniowanego systemu jest **wzmocnienie możliwości prowadzenia działań** obronno-ochronnych na terytorium państwa oraz zapewnienie zintegrowanego wszechstronnego wsparcia na rzecz wojsk własnych i sojuszniczych, w warunkach zabezpieczenia innych wymogów sprawnego i bezpiecznego funkcjonowania państwa-wynikających ze zobowiązań HNS, udziału w działaniach ratowniczych oraz likwidacji skutków klęsk żywiołowych, katastrof i awarii, realizacja zadań wynikających ze współpracy cywilno-wojskowej, a także patriotycznego i obronnego przygotowania społeczeństwa.

System jako taki istnieje wtedy, kiedy występują przynajmniej dwa elementy i więzi funkcjonalne (powiązania, zależności) miedzy nimi. **System wsparcia i zabezpieczenia sił zbrojnych** spełnia te wymogi, gdyż składa się on z wielu elementów mających charakter stały albo o mobilności nie przekraczającej wymiaru terytorialnego, tj. lokalnego z elementami regionalnymi.

System ten przyczynia się do **optymalizowania**[171] **funkcjonowania struktur sił zbrojnych** i otoczenia wojskowego. Stąd skuteczność bojowa sił zbrojnych nie zmniejsza się, zaś obciążenie budżetu wojskowego znacząco może się obniżyć. Osiąga się to poprzez **komasację rozdrobnionych** zadań na poziomie taktycznym i strategicznym.

11. Godzi się przypomnieć, że problemy wsparcia i zabezpieczenia sił zbrojnych z uwzględnieniem członkostwa Polski w NATO, zajmowały uwagę kolejnych szefów resorty obrony. Poszukiwanie rozwiązań w dziedzinie wsparcia, adekwatnych do potrzeb i możliwości SZ RP w owym czasie, było przedmiotem prac, powołanej decyzją MON Nr PF 8/MON z dnia 30.10.2000 r. Grupy Organizacyjno – Przygotowawczej Inspektoratu Wsparcia Narodowego (Terytorialnego). Pierwotnym zamierzeniem Grupy Organizacyjno – Przygotowawczej było rozstrzygnięcie kwestii organizacji systemu Obrony Terytorialnej Polski. Poszukiwanie optymalnego kształtu tego właśnie systemu było bardzo ściśle związane z poszukiwaniem nowych rozwiązań w zakresie wsparcia sił zbrojnych.

Jako założenie przyjęto, iż w dziale obrona narodowa wydzielić należy dwa wzajemnie uzupełniające się systemy, **operacyjny** – obejmujący trzy rodzaje sił zbrojnych, tzn. wojska desygnowane do składu sił NATO oraz **terytorialny (narodowy)** – wspierający i zabezpieczający funkcjonowanie sił zbrojnych sojuszniczych i własnych na obszarze kraju, w ścisłym współdziałaniu z organami administracji rządowej i samorządowej.

---

[171] W Wielkiej Brytanii jego utworzenie spowodowało zmniejszenie o około 2/5 stanów osobowych struktur wojsk nie biorących bezpośredniego udziału w walce.

Poszukując optymalnego kształtu narodowego systemu wsparcia terytorialnego uznano, za celowe przypisanie mu realizacji zadań w następujących dziedzinach:

1) organizacja i zarządzanie systemem obrony terytorialnej;
2) organizacja i zarządzanie systemem wojskowej logistyki stacjonarnej;
3) koordynacja realizacji przypisanych ministrowi ON zadań wynikających z roli państwa – gospodarza;
4) zabezpieczenie transportu i przemieszczania wojsk własnych i Sojuszu;
5) współudział w realizacji zadań CIMIC na terytorium RP;
6) współudział w operacjach informacyjnych prowadzonych na rzecz wykonania zadań militarnych;
7) organizacja i wykonawstwo zadań z dziedziny infrastruktury obronnej;
8) administrowanie zasobami rezerw;
9) przeszkalanie rezerw i wykonywanie innych zadań mobilizacyjnych;
10) organizacja zabezpieczenia topograficznego wojsk;
11) organizacja zabezpieczenia hydrometeorologicznego wojsk;
12) organizacja i realizacja zadań z dziedziny obrony przed bronią masowego rażenia i ratownictwa technicznego;
13) utrzymanie stacjonarnej infrastruktury łączności i informatyki;
14) organizacja szkolenia określonych specjalności na potrzeby całych sił zbrojnych;
15) administrowanie poligonami wojskowymi;
16) (ew.) organizacja i realizacja zadań zabezpieczenia medycznego.

W efekcie prac Grupy Organizacyjno – Przygotowawczej uznano za zasadne utworzenie roboczo nazwanego „systemu wsparcia narodowego (terytorialnego)" z organem wykonawczym ministra obrony narodowej do realizacji ww. zadań – Inspektoratem Wsparcia Narodowego.

Inspektorat Wsparcia miałby być jednostką organizacyjną Ministerstwa Obrony Narodowej właściwą w zakresie organizacji i zarządzania procesami związanymi z funkcjonowaniem części systemu obronnego RP, w tym części zadań wspólnych dla całych sił zbrojnych na obszarze kraju i realizowanych wspólnie lub w ścisłym współdziałaniu z rządową administracją terenową i lokalnymi władzami samorządowymi. Podkreślono w toku pracy, że utworzenie Inspektoratu Wsparcia Narodowego (Terytorialnego) nie miałoby uzasadnienia, gdyby miał on powstać dodatkowo oprócz istniejących organów. Jego utworzenie byłoby zasadne, jeśli nowy organ integrowałby wymienione wyżej (lub ich znaczną część) funkcje, stanowił sprawny, dobrze zorganizowany twór przejmując kompetencje dotychczas rozproszone i realizowane przez wiele instytucji.

Przedstawione przez wspomnianą grupę propozycje nie spotkały się niestety z pozytywnym przyjęciem zwłaszcza ze strony tych, którzy na utworzeniu Inspektoratu tracili na znaczeniu. Minister Obrony Narodowej uznał wówczas, że trudno jest forsować nowe koncepcje niejako wbrew środowisku, tym bardziej, że w owym czasie finalizowano prace nad „Programem rozwoju i modernizacji technicznej Sił Zbrojnych w latach 2001 – 2006". Dalsze prace grupy przerwano i do chwili obecnej rozwiązania dotyczące systemu Obrony Terytorialnej oraz

zintegrowanego wsparcia i zabezpieczenia sił zbrojnych nie wyszły poza sferę odnawianych co pewien czas koncepcji.

Czy omówione wyżej prace, w których doktorant miał zaszczyt uczestniczyć jako przewodniczący Grupy, poszły na marne i niczego nie dały? Otóż nie, - uzyskano wiele pożytecznych wniosków niezależnie od tego, iż prace nie znalazły zakładanego finalnego zwieńczenia.

Co było główną przyczyną nie doprowadzenia prac nad systemem wsparcia narodowego (terytorialnego) do pożądanego finału? Można pominąć przyczyny o charakterze pozamerytorycznym. Opór mentalnościowy dałoby się przełamać metodą poszukiwania konsensusu kolejnymi argumentami, a w ostateczności decyzjami przełożonych co na gruncie wojska jest również uznawaną metodą. Nie chodziło jednakże o przełamywanie.

Godzi się zwrócić uwagę, że system, który był przedmiotem badań i kreowania, choć niezwykle ważny, z punktu widzenia nauki i praktyki wojskowej, postrzegany jest jako wtórny w stosunku do systemu działań (bardzo ogólnie rzecz ujmując) operacyjnych. A musimy pamiętać, że w roku 2000 :

3. SZ RP były zaledwie w początkowej fazie osiągania interoperacyjności z innymi armiami NATO, poszukiwały swojej tożsamości w wielkiej sojuszniczej rodzinie i szukały właściwego miejsca pomiędzy interesem narodowym i koalicyjnym;
4. brak było regulacji prawnych w dziedzinie obronności w stanach nadzwyczajnych;
5. trwały żmudne prace nad wojennym systemem dowodzenia (WSyD) siłami zbrojnymi;
6. z trudem realizowano w Polsce cele dla SZ RP określone przez właściwe organy Sojuszu z uwzględnieniem przede wszystkim koalicyjnych ocen, potrzeb i priorytetów.

11. Sytuacja ta powodowała, że niezwykle trudno było przedstawić trafne oceny, prognozy i konkretne rozwiązania w dziedzinie obrony terytorialnej, wsparcia i zabezpieczenia sił zbrojnych, bez rozstrzygnięcia problemów o charakterze podstawowym, bazowym.

Do takich problemów należy niewątpliwie pytanie o charakter wojny, do której należy być przygotowanym niezależnie od stopnia prawdopodobieństwa jej wybuchu oraz o charakter operacji jakie siły zbrojne będą najprawdopodobniej musiały prowadzić. Biorąc także pod uwagę oczekiwania gremiów decyzyjnych Sojuszu co do przygotowania dowództw operacyjnych zdolnych do dowodzenia działaniami (operacjami) połączonymi, trudno było nie uwzględnić tych faktów w pracach nad narodowymi rozwiązaniami w Polsce. Wszystko to legło u podstaw jednego z wniosków Grupy Organizacyjno – Przygotowawczej, aby również w warunkach polskich przystąpić w trybie pilnym do formowania Dowództwa Połączonych Operacji (DPO) zakładając, że zmiany w systemie dowodzenia siłami zbrojnymi, spowodowane utworzeniem tego dowództwa, determinować będą rozwiązania w obszarze wsparcia i zabezpieczenia sił zbrojnych.

12. Istnienie Dowództwa Połączonych Operacji musi bowiem w sposób naturalny wywołać pytanie o sposób dowodzenia w strefie tyłowej tzn. praktycznie na całym narodowym terytorium i o sposób realizacji zadań w interesie

walczących, rozmieszczonych lub przegrupowujących się wojsk własnych i sojuszniczych. Jest to jeszcze jednym dowodem na to że budując system kierowania obronnością oraz system dowodzenia siłami zbrojnymi należy rozpatrywać problemy kompleksowo, nie odrywając kierowania od dowodzenia, a dowodzenia operacyjnego od problemów wsparcia i zabezpieczenia i odwrotnie. Kluczem do optymalnych finalnych rozwiązań wydaje się być sprawny system kierowania obronnością i dowodzenia siłami zbrojnymi.

4.3. Obszary doskonalenia systemu kierowania obronnością i dowodzenia SZ RP w obszarze wsparcia i zabezpieczenia sił zbrojnych na terytorium RP

Na bazie zawartych w pracy analiz, ocen i wniosków można wskazać pożądane kierunki doskonalenia systemu kierowania obronnością, by działania w obszarze wsparcia i zabezpieczenia sił zbrojnych na terytorium RP nosiły znamiona dobrze zaplanowanych i zorganizowanych oraz sprawnie realizowanych.

W świetle zaprezentowanych wcześniej rozwiązań poświęconych roli administracji publicznej w systemie obronności uzasadniony jest zamiar uważnego spojrzenia na rolę Ministerstwa Obrony Narodowej jako centralnego urzędu administracji państwowej. Wątek ten prezentowano w dysertacji w różnych aspektach wielokrotnie. Biorąc pod uwagę aktualne rozwiązania formalno – prawne należy stwierdzić, że choć wymagają one prawnego doskonalenia, to są one wystarczające, aby zadania administracji publicznej na szczeblu centralnym i wojewódzkim realizowane były sprawnie i na właściwym poziomie. Znacznie więcej uwagi wymagają regulacje odnoszące się do kompetencji organów samorządowych zwłaszcza szczebla powiatowego i gminnego, aby systemowe rozwiązania znalazły dobrze przygotowanych organizatorów i wykonawców również na tym poziomie. Wiele zabiegów, starań i trudu wymagają regulacje odnoszące się do warstwy ekonomicznej (gospodarczej) i rzeczowej świadczeń na rzecz obronności. Dotyczy to wszystkich szczebli organizacyjnych struktur państwa i podmiotów gospodarczych o różnym charakterze.

W świetle zapisów ustawy o działach administracji rządowej rola Ministerstwa Obrony Narodowej jest wiodąca, a kompetencje Ministra Obrony Narodowej w kreowaniu systemu obronności jednoznaczne.

Potwierdziły to dwie gry obronne na szczeblu państwa p.k. „KIEROWNICTWO", przeprowadzone w 2000 i 2002 r., a poświęcone rozwiązywaniu najistotniejszych problemów obronności RP.[172]

Poza wieloma pozytywnymi ich rozstrzygnięciami jednoznacznie wskazały one na Ministra ON jako właściwego do spraw obronności, co oznacza że jest on uznawany za kreatora i organizatora systemu obronnego i nie ma powodu, aby to zmienić i poszukiwać innych rozwiązań.

Konstatacja ta oznacza, że stan organizacji systemu obronnego RP bezpośrednio zależy od poziomu realizacji zadań w tym względzie poprzez urząd Ministra Obrony Narodowej oraz wszystkie komórki i jednostki organizacyjne

---

[172] Materiały gier obronnych są niejawne i ze względu na charakter pracy musimy poprzestać na tej wzmiance.

resortu[173]. Od organizacji i sprawności funkcjonowania resortu obrony narodowej zależeć więc będzie sprawność systemu obronnego, a w tym wsparcia i zabezpieczenia sił zbrojnych na terytorium RP.

W pełni uzasadnione są więc poszukiwania dróg ciągłego, systematycznego doskonalenia funkcjonowania resortu Obrony Narodowej. Nie jest to wniosek nowy, a proces doskonalenia ma w istocie charakter ciągły determinowany czynnikami, które omawiane były w poprzednich częściach pracy.

Prace w tej dziedzinie prowadzone są przede wszystkim w Sztabie Generalnym Wojska Polskiego. Na wstępie należy zaznaczyć, że prace te koncentrują się na problemie ewentualnego sformowania w Polsce Dowództwa połączonych Operacji.

„DPO byłoby organem dowodzenia przeznaczonym do dowodzenia wydzielonymi komponentami rodzajów sił zbrojnych w czasie pokoju, kryzysu i wojny. Posiadałoby one kompetencje w stosunku do wojsk wykonujących zadania w kraju i poza granicami.

Zasadnicze zadania DPO wynikałyby z następujących funkcji:

- wykonawczej – realizacja planów użycia wydzielonych komponentów poszczególnych rodzajów sił zbrojnych;
- planistyczno – koordynacyjnej – w odniesieniu do wydzielonych sił w ramach realizacji określonych zadań;
- szkoleniowej – zgrywanie dowództw i sztabów w toku ćwiczeń narodowych i sojuszniczych;
- kontrolnej - głównie w stosunku do sił wysokiej gotowości oraz polskich kontrybucji do działania w ramach operacji poza granicami kraju"[174].

W dążeniu do wykreowania „nowej" struktury systemu dowodzenia SZ RP wykonano dotychczas wiele pracy, ciągle jednak prezentowane są wariantowe rozwiązania, które poddawane są dalszym analizom.

Według jednego z wariantów proponuje się utworzyć na czas „P" i „W" Dowództwo Połączonych Operacji (DPO) w postaci nowego, odrębnego organu dowodzenia[175].

Proponuje się, by Dowództwo Połączonych Operacji było bezpośrednio podporządkowane:

1) ***w czasie pokoju*** – Ministrowi ON poprzez szefa Sztabu Generalnego WP (*załącznik46).*

Przyjęto, iż DPO nie będzie miało na stałe podporządkowanych żadnych sił lecz powinno być gotowe do przejęcia dowodzenia nad tymi siłami, które zostaną określone przez SG WP oraz przygotowane i oddane mu w podporządkowanie przez dowództwa RSZ.

2) ***w czasie wojny*** – Naczelnemu Dowódcy SZ RP (*załącznik 47).*

---

[173] Zgodnie z Regulaminem Organizacyjnym MON wprowadzonym Zarządzeniem Nr 5/MON z dnia 20.02.2002 r. – „komórka organizacyjna" oznacza sekretariat ministra, departament, generalny zarząd, samodzielny zarząd, biuro; „jednostka organizacyjna" oznacza jednostkę nie wchodzącą w skład ministerstwa, podporządkowaną ministrowi lub przez niego nadzorowaną oraz przedsiębiorstwo państwowe, dla którego jest on organem założycielskim.

[174] Na podstawie materiału Generalnego Zarządu Planowania Strategicznego SG WP, P5/2381, 24.07.2002 r.

[175] Wg materiału Generalnego Zarządu Dowodzenia i Łączności SG WP „Możliwości tworzenia operacyjnego organu dowodzenia" z dnia 6.01.2003r.

Zasada przekazywania sił byłaby podobna jak w czasie „P". Nietrudno jednakże zauważyć, że niejako na rozdrożu pozostają Centrum Operacji Powietrznych (COP) i Centrum Operacji Morskich (COM), które „potrzebne" są zarówno dowódcy DPO jak i dowódcom WLOP i MW RP.

Po przejęciu dowodzenia operacyjnego przez organy dowodzenia Sojuszu nie wyklucza się, że w określonych sytuacjach mogłoby ono być włączone do struktury dowodzenia NATO jako dowództwo zadaniowe działające w polskiej, narodowej strefie odpowiedzialności lub dowodzić siłami pozostałymi w podporządkowaniu narodowym, realizującymi zadania na rzecz operacji sojuszniczej w ramach wspólnego celu operacyjnego.

Biorąc pod uwagę fakt, iż nie należy dążyć do zwiększania liczebności organów dowodzenia – celowym byłoby tworzenie tego dowództwa oprzeć na bazie stanowisk etatowych Dowództw RSZ oraz SG WP.

Rola **dowództw rodzajów sił zbrojnych** w systemie dowodzenia narodowego stosownie do funkcji przejętych przez DPO zostałaby sprowadzona do realizacji zadań, generowania i zabezpieczenia sił (*Force Providers):*

1. W czasie „P":
   - nadzorowanie i organizowanie szkolenia bojowego;
   - współudział w planowaniu operacyjnym;
   - przygotowanie komponentów do wykonywania zadań obronnych państwa i sojuszu pod dowództwem narodowym lub dowództwem NATO;
   - utrzymywanie zapasów, sprawności technicznej sprzętu na poziomie, zgodnie z określonymi wymaganiami operacyjno-technicznymi;
   - zabezpieczenie logistyczne i rotacja jednostek operacyjnych realizujących zadania w ramach misji pokojowych i operacji;
   - udział w realizacji zadań HNS.
2. W czasie „W":
   - mobilizacja i operacyjne rozwinięcie wojsk;
   - szkolenie rezerw osobowych i jednostek nowoformowanych;
   - organizowanie wsparcia bojowego i zabezpieczenia logistycznego;
   - zaopatrywanie wydzielonych wojsk w środki materiałowe, techniczne oraz uzupełnianie stanu osobowego;
   - udział w realizacji HNS;
   - wydzielanie elementów kierowania wsparciem i zabezpieczeniem.

Zasadniczą **zaletą** tego rozwiązania jest:

- posiadanie operacyjnego organu dowodzenia do organizacji i prowadzenia działań (operacji) trzech RSZ we wszystkich sytuacjach nadzwyczajnych;
- posiadanie systemu dowodzenia o rozwiązaniach zbieżnych, tak w czasie „P" jak i „W";
- możliwość przygotowania i zgrania DPO poprzez planowe szkolenie jego etatowej obsady;
- możliwość wykorzystania DPO w roli ośrodka kreującego transformację SZ RP.

Niedomaganiem tego rozwiązania byłoby zwiększenie liczby dowództw na poziomie operacyjnym. Nie zakłada się bowiem rezygnacji z istniejących dotychczas dowództw, a jedynie dokonano by korekt w Dowództwach RSZ oraz SG WP polegających na zmianach kompetencji, zadań i etatów. Nie sposób nie

wskazać jako minus również tego, że dowódca DPO byłby petentem dowódców RSZ w obszarze przygotowania i zabezpieczenia sił. W rozwiązaniu pominięto milczeniem problem dowodzenia w strefie tyłowej i wsparcia sił sojuszniczych. Godzi się przypomnieć, że zgodnie z wcześniej omawianą właściwą ustawą, za HNS w czasie „W" odpowiada Minister Obrony Narodowej.

W wariancie drugim, alternatywnym rozwiązaniem umożliwiającym realizację zadań wyspecyfikowanych dla operacyjnego organu dowodzenia mogłoby być utworzenie na czas „P" tylko Centrum Operacyjnego SZ na bazie Dyżurnej Służby Operacyjnej SZ *(załącznik 48)*.

Centrum to byłoby organem wykonawczym nie wchodzącym w strukturę SG WP lecz podległym bezpośrednio szefowi Sztabu Generalnego WP, przeznaczonym do realizacji zadań operacyjnych.

Zadania Centrum Operacyjnego SZ:

1) monitorowanie i efektywne wypracowywanie propozycji do podejmowanych decyzji o użyciu jednostek SZ RP w czasie pokoju i kryzysu;gromadzenie danych i monitorowanie sytuacji militarnej, w tym wypracowywanie ocen i wniosków o zagrożeniach militarnych;koordynowanie realizacji przedsięwzięć operacyjnych wykonywanych przez komponenty SZ na poszczególnych poziomach organizacyjnych;

4) kierowanie, nadzór i koordynacja zadań realizowanych przez wydzielone siły w ramach wielonarodowych misji i operacji;

5) koordynowanie wysiłku jednostek SZ biorących udział w likwidacji skutków klęsk żywiołowych.

Zakres zadań dowództw RSZ na czas „K" i „W" ograniczałby się i w tym wariancie do wydzielania sił do misji (operacji) i ich zabezpieczenia.

Na czas wojny, w wyniku mobilizacyjnego uzupełnienia oficerami dowództw RSZ i rozbudowy o nowe komórki funkcjonalne, Centrum Operacyjne SZ ulegałoby przekształceniu w Dowództwo Połączonych Operacji.

Zaletą tego rozwiązania jest możliwość utworzenia i funkcjonowania DPO przy stosunkowo niskich nakładach finansowych. Posiadanie Centrum Operacyjnego SZ umożliwiałoby dowodzenie wydzielonymi siłami z RSZ podczas wykonywania zadań w czasie pokoju i kryzysu bez konieczności dokonywania zasadniczych zmian w obecnym systemie.

Wadą tego rozwiązania jest konieczność przeformowywania Centrum Operacyjnego SZ z czasu „P" na czas „W" i przekształcenie go w DPO, co rodzi trudność w utrzymaniu wymaganego poziomu przygotowania operacyjnego i zgraniu obsady tego organu. W tym wariancie występują również wszystkie niedomagania, które obciążają wariant I.

Wariant trzeci nie przewiduje powoływania w czasie pokoju nowego operacyjnego organu dowodzenia lecz zakłada przekształcenie SG WP w taki sposób, aby umożliwić przeformowanie jednej z jego części w dowództwo operacyjne na czas „W" *(załącznik 49)*.

Istota tego wariantu sprowadza się do reorganizacji Sztabu Generalnego WP w celu wyodrębnienia dwóch pionów funkcjonalnych podległych zastępcom szefa SG WP:

1) pionu planowania;
2) pionu dowodzenia (*załącznik 50*).

Pion dowodzenia przygotowywany byłby jako organ dowodzenia operacyjnego i w sytuacjach wymagających użycia RSZ przejmowałby dowodzenie nimi, wychodząc ze struktury SG WP (na czas „W") i tworząc DPO.

Pozostała część SG WP stanowiłaby na czas „W" Sztab ND SZ – zgodnie z „Programem rozwoju Sił Zbrojnych RP w latach 2003-2008".

Takie rozwiązanie wiązałoby się z dodatkowym limitem stanu etatowego dla SG WP, aby można było zabezpieczyć rozwinięcie DPO i stworzyć Sztab ND SZ RP. SK MON organizowane byłoby bez udziału SG WP, a konsekwencją tego rozwiązania powinno być wyłączenie SG WP z limitu liczby etatów Urzędu MON.

Zaletą tego rozwiązania jest, iż nie tworzy się nowego organu dowodzenia na czas „P", a ponadto reorganizacja komórek organizacyjnych SG WP byłaby zgodna z tendencją budowania struktur dowództw szczebla operacyjnego i strategicznego według nowych poglądów NATO.

Sztab Generalny WP byłby organem wyodrębnionym z urzędu MON, podlegającym bezpośrednio ministrowi ON o strukturze organizacyjnej zapewniającej realizację wszystkich zadań konstytucyjnych przypisanych Siłom Zbrojnym RP.

Jako **wadę** sami autorzy pomysłu wskazują konieczność zwiększenia liczby stanowisk etatowych i potrzebę uzupełnienia komórek organizacyjnych SG WP w stopniu niezbędnym do pełnego dowodzenia. Nie uniknie się również dzielenia SG WP na dwa organy dowodzenia (DPO i Sztab ND SZ) oraz bardzo głębokiego przeorganizowania SG WP z „P" na „W" i skomplikowanego przygotowywania obsad w ślad za zakładanymi przekształceniami organizacyjnymi.

Rozwiązanie to, aczkolwiek ciekawe ma i **inne wady**. Otóż nasuwa się pytanie jakiego szczebla organem stanie się w tym wypadku SG WP? Powszechnie przyjmuje się, iż winien to być organ strategiczny, militarne zaplecze koncepcyjne i planistyczne dla władz państwowych w sferze obronności.

Czy propozycja zawarta w tym wariancie nie sprowadzi faktycznie SG WP do poziomu operacyjnego? – wszak w czasie pokoju będzie musiał być przygotowywany do dowodzenia korpusami, flotyllami, brygadami a nawet mniejszymi oddziałami i pododdziałami.

Pion dowodzenia, przekształcony w DPO znalazłby się, podobnie jak w poprzednich wariantach, w roli petenta w stosunku do DRSZ nie bacząc na podległość - szefowi SG WP na „P" czy też ND SZ na „W".

We wszystkich zaprezentowanych rozwiązaniach uderza koncentrowanie się na problemie dowodzenia operacyjnego. **W opracowaniach pomija się problemy organizacji wsparcia i zabezpieczenia sił zbrojnych**, bardzo ogólnikowo i an bloc traktowane są organy władzy publicznej.

Zjawisko to może być pokłosiem mającego miejsce od dłuższego już czasu odsuwania na plan dalszy tych problemów. Niezależnie od wielu pozytywnych dokonań w dziedzinie doskonalenia systemu obronności w Polsce dostrzec można

pewną lukę przede wszystkim w tworzeniu naukowych podstaw organizacji współczesnej logistyki i szerzej rozumianego wsparcia sił zbrojnych. Można odnieść wrażenie, że zainteresowane organy i instytucje znajdują się na swoistym rozdrożu-pomiędzy tendencjami do implementacji rozwiązań sojuszniczych a opracowaniem i wdrożeniem rozwiązań narodowych. Jest to być może zbyt ostra ocena, ale wielokrotnie i przy różnych okazjach w Polsce przywołuje się odniesienia do rozwiązań stosowanych w ... NATO. Dziwnie to trochę brzmi, bo NATO to również Polska, co jednak nie przez wszystkich jest do końca uświadamiane. Po kilku latach członkostwa w Sojuszu, oczekiwanie na zastąpienie rozwiązań narodowych przez międzynarodowe, należy odczytywać jako nieporozumienie. Nieporozumienie to może być dość szybko wyjaśnione. Istnieją jednakże inne obawy w tym względzie. Otóż niezależnie od wspomnianego wyżej wyczekiwania na przejęcie rozwiązań sojuszniczych w dziedzinie wsparcia dostrzegalne jest zjawisko epatowania się zmianami w dziedzinie, szeroko rzecz ujmując, operacyjnej. Można to ocenić jedynie jako pewną mało zrozumiałą rutynę. SZ RP w ostatnich latach praktycznie mogły przekonać się , co oznacza niedostatek w dziedzinie wsparcia i zabezpieczenia. O ile przygotowanie określonej części sił zbrojnych do realizacji misji, wynikających ze współczesnych potrzeb międzynarodowych, określić można jako trudność, to wszechstronne zabezpieczenie tej części sił zazwyczaj była już wielkim problemem. Dotyczyło to zarówno przegrupowania, zapewnienia łączności, organizacji bytowania pododdziałów, organizacji pomocy i ewakuacji medycznej, jak i wyposażenia indywidualnego żołnierzy odpowiadającego realizowanej misji.

To w ten najbardziej namacalny sposób **daje znać o sobie wieloletnie myślenie o zabezpieczeniu jako czymś gorszym od przygotowania operacyjnego**. Jest bardzo wiele powodów, aby myślenie to zmienić. Przykłady skutków, jakie rodził niedostatek wsparcia i zabezpieczenia przytoczono w przykładach historycznych stanowiących załącznik 1. W tym miejscu godzi się zwrócić uwagę na ostatni znany powszechnie fakt – działania USA w Iraku w kwietniu 2003 r. szybkie przesuwanie się wojsk pancernych i zmechanizowanych w kierunku Bagdadu zostało celowo rozkazem spowolnione, aby nie utracić możliwości ich skutecznego wsparcia i zabezpieczenia. Ponieważ było to w roku 2003 winno to zabrzmieć i dla SZ RP jak memento.

Przedstawione i omawiane wyżej jako przykład opracowanie, należy niestety uznać za niedoskonałe i nie spełniające cech opracowania kompleksowego. Pomija ono kierowanie i dowodzenie wsparciem i zabezpieczeniem sił zbrojnych.

Zachowując obiektywizm badań należy wyeksponować, iż potrzeba rozwiązań kompleksowych znalazła wyraz w innych opracowaniach podejmowanych zwłaszcza w środowisku logistyków. W opracowaniach tych nie negując potrzeby i formuły DPO wskazywano równocześnie na potrzebę podobnych, koncentrycznych działań w sferze logistyki (wsparcia).

Można tu przytoczyć choćby jedno z ostatnich opracowań w tej dziedzinie powstałe w Generalnym Zarządzie Logistyki (P4) SG WP datowane 8 stycznia 2003 r[176].

---

[176] „Koncepcja funkcjonowania logistyki w resorcie obrony narodowej", SG WP, GZL, Warszawa, 8 stycznia 2003r.

Proponuje się w nim trzy warianty rozwiązań strukturalnych w sferze logistyki, przedstawione w *załącznikach 51, 52 i 53.*

Pomijając dość skomplikowane przedstawienie idei rozwiązań na uwagę zasługuje zamiar utworzenia zintegrowanego organu logistycznego SZ RP (Inspektoratu Logistyki), który postrzega się jako część Dowództwa Wsparcia. Wiele wskazuje na to, że historia poniekąd zatoczyła koło i wskazała na punkt startu sprzed trzech lat – kiedy Grupa Organizacyjno-Przygotowawcza przedkłada pierwszy zarys koncepcji. Jest to jednak dobre świadectwo konsekwentnego dążenia do zmiany utrudniających działanie rozwiązań i obiektywne potwierdzenie, że kolejne, systematyczne dociekania potwierdzają zasadność istnienia zintegrowanego organu wsparcia, co było założeniem u zarania prac wspomnianej na wstępie tego podrozdziału Grupy Organizacyjno – Przygotowawczej.

Wymienione ostatnio opracowanie można uznać za dobrą podstawę do wygenerowania nowego systemu dowodzenia SZ RP. Podobnie jednak jak poprzednie propozycje i ta nie jest wolna od kilku punktów słabych i rozwiązań mało zasadnych.

Nie jest zamiarem niniejszej dysertacji, aby wyżej przytoczone opracowania, dyskredytować czy też poddawać dogłębnej krytyce lub dezawuować ich autorów. Przytaczane tu analizy i oceny należy postrzegać jedynie jako badanie tendencji, zapoznanie się z wysuwaną argumentacją po to, aby z większym przekonaniem wskazać rozwiązania optymalne w obecnej sytuacji politycznej, gospodarczej i militarnej Polski.

Godzi się podkreślić, że podobne problemy trapią wszystkie współczesne armie i Sojusz jako całość. Mając na uwadze współzależność strategii oraz doktryn narodowych i sojuszniczych celowe jest w tym miejscu zapoznanie się z pracami nad zmianami w sferze dowodzenia prowadzonymi w Sojuszu[177].

Na początek godzi się przypomnieć, że obecna struktura dowodzenia NATO została wprowadzona w 1997 roku, a jej implementacja miała się zakończyć w 2003 roku.

W ramach tej struktury funkcjonuje 20 dowództw (*załącznik 54*) w tym:

- 2 dowództwa szczebla strategicznego;
- 7 dowództw regionalnych;
- 7 połączonych dowództw podregionalnych;
- 4 dowództwa funkcjonalne lub tzw. komponentowe (morskie i powietrzne).

Nie bacząc, iż struktura ta jest dopiero wdrożona w 2002r. rozpoczęto prace nad jej doskonaleniem albowiem ocenia się, że aktualne dowództwa sojusznicze są:

- zbyt **stacjonarne** (z wyjątkiem CJTF HQ);
- za **słabe** (słabo ukompletowane i wyposażone);
- **nakładają się kompetencjami**;
- **jest ich za dużo** i są zbyt kosztowne.

Zgodnie z Wytycznymi ministerialnymi zdolności operacyjne (Level of Ambition) systemów dowodzenia winny gwarantować możliwość dowodzenia jednocześnie trzema operacjami (w tym jedną większą od korpuśnej).

Wymaga się, aby dowództwa oraz system dowodzenia były:

---

[177] Zmiany w strukturze dowodzenia NATO, gen. dyw. W. Kubiak, W-wa, 2003r.

- silne (dobrze ukompletowane, wyposażone, wyszkolone) – (*robust*);
- zdolne do przerzutu/przemieszczalne – (*deployable);*
- elastyczne – *(flexible*);
- o wysokiej gotowości – (*high readiness*);
- dostępne – (*available).*

Określone w dniu 20.09.2002 r. wymagania wojskowe KW przewidują istnienie :

na poziomie strategicznym – dwóch dowództw w tym jednego o charakterze operacyjnym i jednego o charakterze funkcjonalnym;

na poziomie operacyjnym – trzech dowództw;

na poziomie taktycznym po dwa dowództwa w każdym z trzech komponentów (rodzajów sił zbrojnych).

Razem dowództw – **11**

Ponadto:

– dowództw korpusów (lądowych) – 9;

– CAOC – 6;

– dowództw morskich – 5(*załącznik 55).*

Tyle o ilości dowództw, choć dla dalszych rozważań ważne jest jeszcze zwrócenie uwagi, że do poziomu (szczebla) taktycznego zaliczono nie tylko korpusy, CAOC i dowództwa zespołów morskich, ale nawet dowództwa komponentów RSZ. Może to być swego rodzaju wskazówką co do kierunków dalszych prac koncepcyjno-strukturalnych w Polsce.

Z punktu widzenia polskich poszukiwań bardzo interesujące są również rozwiązania w zakresie struktury organizacyjnej przyszłych dowództw.

Niezwykle istotne jest przypomnienie wymogu ujętego w AJP1 (B) mówiącego, że: „... Na szczeblach strategicznym, operacyjnym i taktycznym naczelną zasadą operacyjną jest zasada jedności dowodzenia. Na jakimkolwiek szczeblu, jedność dowodzenia zapewnia spójność niezbędną do planowania i prowadzenia operacji. Jedność dowodzenia jest osiągana poprzez prawne nadanie władzy jednemu dowódcy w celu kierowania i koordynacji działań wszystkich sił i militarnych środków materiałowych ..."[178].

Jest to niezwykle istotna uwaga. Literalne jej potraktowanie znaczy ni mniej ni więcej, iż **winien być jeden decydent zarówno w strefie działań bojowych, jak i w strefie tyłowej (wsparcia oraz komunikacji).** Jeśli zaś będą w tych strefach odrębne dowództwa niezbędna będzie koordynacja ich działań przez kolejny organ zwierzchni.

Rzutuje to niewątpliwie na kompetencje poszczególnych poziomów dowodzenia i strukturę systemu. Do części powstawania obecnej pracy ostateczne decyzje w Sojuszu nie zapadły nie stoi jednakże na przeszkodzie, aby rezultaty prac grup ekspertów NATO stanowiły źródło inspiracji i dla polskich poszukiwań.

Ujednolicenie struktur dowództw sojuszniczych proponuje się przeprowadzić poprzez wprowadzenie dwóch pionów funkcjonalnych podległych poszczególnym zastępcom Szefa Sztabu na wszystkich szczeblach dowodzenia. Utworzone piony obejmowałyby:

---

[178] AJP1(B), ...

1) pion operacyjny (J2, J3, J5, J7, J9);
2) pion zabezpieczenia wsparcia (J1, J4, J6, J8).

Utworzone zostałyby nowe stanowiska: Zastępców Szefa Sztabu (DCOS) – ds. Operacyjnych (DCOS Ops) oraz ds. Zabezpieczenia (DCOS Support), a także stanowisko Dyrektora Sztabu.

Planowaną strukturę dowództwa strategicznego o charakterze operacyjnym (SHAPE) przedstawiono w *załączniku 56*, a regionalnego dowództwa sił połączonych (AFNORTH) w *załączniku* 57.

Rozwiązania dotyczące dowodzenia sojuszniczego wyraźnie wskazują na docenianie i wzrost rangi wsparcia w działaniach, czego odzwierciedleniem jest utworzenie dwóch równorzędnych pionów w dowodzeniu: operacyjnego i wsparcia.

Pomimo całej narodowej specyfiki trudno zamknąć oczy na dorobek badawczy oraz doświadczenia innych państw i Sojuszu. Celowe jest poszukiwanie podobnych rozwiązań również na polskim gruncie.

Sądzę, że badania, analizy i wnioski zawarte w pracy dobitnie tego dowodzą, podobnie jak tego, że nie można zatrzymać się na rozwiązaniach tylko jednego poziomu struktury organizacyjnej, czy utworzeniu jednego organu dowodzenia nie odnosząc się do większej całości (systemu).

Biorąc pod uwagę dotychczasowe propozycje nowych polskich rozwiązań oraz wyniki prac ekspertów Sojuszu warto poddać pod rozwagę pewne przemyślenia, które są wynikiem dociekań zawartych w niniejszej dysertacji.

W centrum zainteresowania w dalszym ciągu pozostaje wsparcie i zabezpieczenie sił zbrojnych na terytorium RP, rozumiane jako zadanie zarówno na czas „P" jak i „W". Ponieważ należy to do strategicznych uwarunkowań w zakresie realizacji, trudno dziedzinę tę wyizolować z całego otoczenia w którym występuje, bowiem rozważania będą obarczone brakiem kompleksowego postrzegania problemów.

Od kilku lat na gruncie polskim również wyróżnia się pojęcie pionu funkcjonalnego (stąd P-1 do P-7 w SG WP). Na dzień dzisiejszy w zasadzie istnieją na szczeblu od SG WP w dół do batalionu (dywizjonu) komórki organizacyjne o tożsamych lub bardzo zbliżonych kompetencjach, układające się w pion. Stan taki niewątpliwie ułatwia pracę (dowodzenie), stawianie zadań, otrzymywanie meldunków. Wydaje się, że i tę zasadę, choć nie za wszelką cenę i nie bez wyjątków, należałoby utrzymać.

Chodzi głównie o organizację organów o charakterze wojskowym. Sam urząd ministra nie musi (i chyba nie powinien) być poddawany takim samym rygorom jak struktura organizacyjna sztabów. Jest jednak pewne „ale". Polskie ministerstwo, choć kierowane zasadami ujętymi w jednym regulaminie organizacyjnym, składa się *de facto* z dwóch części: tzw. „cywilnej", na którą składają się departamenty, kierowane przez sekretarza i podsekretarzy stanu oraz SG WP z Szefem Sztabu Generalnego na czele.

Rozwiązanie to, uzasadnione przemianami początku lat dziewięćdziesiątych nie musi być niezmienne. Obecne ministerstwo właśnie ze względu na obecność w jego składzie SG WP jest liczną, żeby nie powiedzieć ociężałą strukturą organizacyjną.

Trudno również instytucje i osoby wojskowe poddać regulacjom zawartym choćby w ustawie o służbie cywilnej i innym przepisom, odnoszącym się do pracowników cywilnych. Wbrew pierwotnym założeniom taka sytuacja nieusprawnia pracy ministerstwa. Nie tylko została zatracona owa pozioma polaryzacja kompetencji i zakresów działań, ale poprzez podległość bardzo wielu, czasem bardzo drobnych, jednostek bezpośrednio osobom kierowniczym ministerstwa następuje dalsze zacieranie granic odpowiedzialności. W całej mierze dotyczy to problemów wsparcia i zabezpieczenia, a można przecież temu zaradzić.

Powszechna jest opinia, iż na szczeblu taktycznym – do dywizji w wojskach lądowych, flotylli w MW, brygady (a nawet korpusu OP) w WLOP struktury organizacyjne są w zasadzie ukształtowane i dokonywanie zmian na poziomie pododdziału, oddziału, związku taktycznego byłoby działaniem zbędnym, a wręcz zakłócającym po raz kolejny tok ich funkcjonowania.

Dowódcy na tych poziomach dysponują „swoimi" etatowymi pododdziałami logistycznymi i mają „swoich" szefów logistyki, którzy w ich imieniu organizują logistyczne zabezpieczenie swoich jednostek zarówno na „P" jak i „W". Na szczeblach wyższych jest inaczej, bo sprawy komplikują się.

Jest to konsekwencją braku zintegrowanego systemu wsparcia MON, czy choćby SZ RP. Można więc mówić jedynie o systemie logistycznym - a i ten obarczony jest wieloma niedoskonałościami, które utrudniają realizację zadań w tej sferze.

Współczesne konflikty zbrojne, w tym operacje reagowania kryzysowego, a szczególnie działania antyterrorystyczne charakteryzują się trudnymi do przewidzenia i zdefiniowania obszarów potencjalnych działań, charakteru ich przebiegu oraz sposobów ich prowadzenia, a także sił (operacyjnych i zabezpieczających) niezbędnych do osiągnięcia zakładanych celów.

Jednym z podstawowych wymagań stawianych siłom zbrojnym państw Sojuszu Północnoatlantyckiego jest tzw. „*Jointness*" oraz „*Joint operations*", czyli **zintegrowanie i połączenie** wszystkich możliwych potencjałów, w tym rodzajów sił zbrojnych w jedną prowadzoną według jednolitego planu i jednolicie dowodzoną operacją. **W celu skutecznego przygotowania, dowodzenia i wszechstronnego zabezpieczenia wojsk i sił wydzielonych do prowadzenia operacji połączonych, niezbędnym jest utworzenie na szczeblu SZ RP (operacyjno-strategicznym) Dowództwa Operacji Połączonych i Połączonego Dowództwa Wsparcia.**

Wbrew wielu poglądom rozwiązanie tego problemu nie jest proste, a efekty rozwiązań niejednoznaczne. Możliwe są jednakże określone warianty rozwiązań, które mimo trudności w tym względzie zasługują na rozważenie.

Najprostszym byłoby rozwiązanie zaprezentowane w *załączniku 58.*

Dokonując jego charakterystyki można stwierdzić:

1. Stanowi on dostrzegalną próbę wykreowania organu dowodzenia połączonymi operacjami i ich zabezpieczenia, ale rozwiązanie takie nie rozwiązuje wielu dotychczasowych problemów.
2. Ministerstwo Obrony ze SG WP pozostaje nadal ociężałą instytucją z funkcjami politycznymi i strategii militarnej oraz krzyżującymi się kompetencjami „ministerialnych" Departamentów i „sztabowych" Zarządów.

3. Wzrasta ilość dowództw szczebla operacyjnego z 3 do 5. Biorąc pod uwagę, że w warunkach polskich KZ, KOP (a czasem nawet flotylle) zaliczane są również do tego poziomu, dowodzenie na tym szczeblu staje się niezwykle złożone, a podział kompetencji zarówno w czasie „P" jak i w okresie „W" bardzo utrudniony – niekiedy wręcz niemożliwy. Dowodem na to są kilkuletnie bezskuteczne próby nowych rozwiązań w dziedzinie WSyD.
4. W rozwiązaniu tym organizacja wsparcia i zabezpieczenia sił zbrojnych ulega dalszemu rozdrobnieniu, kompetencje rozmyciu, przepływ środków budżetowych niedookreślony.

Nie poprawiają tej sytuacji propozycje, które można określić mianem połowicznych w stosunku do wariantu I tj. powołania tylko jednego nowego dowództwa: połączonych operacji lub wsparcia (*załączniki 59 i 60.*) bez głębszych zmian kompetencji i zakresów działania, jedynie dzieląc obecne w inny sposób.

Kolejne warianty rozwiązań można mnożyć i potem je oceniać, wskazując ich mocne i słabe strony. Wydaje się jednak, że można wziąć pod rozwagę nieco inne od dotychczasowych podejście z uwzględnieniem wniosków, które już wysnuto na bazie dotychczasowych rozwiązań zawartych w dysertacji.

Wnioski te wskazują na potrzebę powołania na właściwym szczeblu organizacyjnym resortu obrony narodowej kreatywnego organu, gotowego do realizacji szerokiego spektrum zadań – **Dowództwa Wsparcia** (nazwa robocza). Przy określaniu jego przeznaczenia, roli, kompetencji, zakresu zadań i struktury organizacyjnej należy jednakże uwzględnić uzasadnione tendencje i argumentację, dotyczącą powołania Dowództwa Połączonych Operacji.

Uwzględniając warunki szeroko opisane w pracy oraz ocenę wyników dotychczasowych prac zarówno w wymiarze narodowym jak i sojuszniczym, wydaje się optymalnym rozwiązanie przedstawione w *załączniku 61.*

Rozwiązanie to, pozwala na osiągnięcie pożądanych efektów w obecnych realiach:

1. Utworzenia wymagałoby tylko jedno nowe dowództwo. Możliwe jest to kosztem obniżenia stanów etatowych MON (w tym SG WP) i dowództw rodzajów sił zbrojnych.
2. Takie dowództwo byłoby w stanie dowodzić prowadzeniem misji (operacji) w czasie „P", „K" i „W" oraz ich zabezpieczeniem z przestrzeganiem zasady jednoosobowego dowodzenia, zarówno w strefie działań bojowych (w rejonie misji), jak i w strefie tyłowej. Z tego względu zasadne jest, aby dowództwo to nosiło nazwę - Połączone Dowództwo Operacyjne (PDO). Z chwilą przekazania dowodzenia operacyjnego sojuszniczemu organowi dowodzenia, całe PDO koncentrowałoby się na realizacji zadań wsparcia i zabezpieczenia sojuszniczych i własnych sił zbrojnych, spełniając rolę zasadniczego, narodowego organu w tej dziedzinie.
3. W Ministerstwie Obrony Narodowej, w zasadzie w części kierowanej przez sekretarza i podsekretarza stanu skupione zostałyby funkcje centralnego organu administracji państwowej. Tutaj kreowana byłaby polityka obronna, w tym zbrojeniowa, tutaj określane byłyby kierunki doskonalenia systemu obronnego RP, w tym rozwoju SZ RP i doskonalenia administracji rządowej i

samorządowej w części wskazanej Ministrowi Obrony Narodowej jako ministrowi właściwemu w dziale „obrona narodowa".

4. Rola SG WP zostałaby realnie sprowadzona do roli strategicznego organu planowania i przygotowania sztabu ND na czas „W" (obowiązek ustawowy) z jednoczesnym odejściem od rozwiązywania bieżących problemów niższych szczebli dowodzenia.
5. Dowództwa rodzajów sił zbrojnych nie nosiłyby charakteru dowództw operacyjnych. Ich funkcje sprowadzone byłyby do formowania i przygotowania podległych sobie wojsk do użycia zgodnie z określonymi misjami SZ RP. Siły kierowane byłyby do dyspozycji PDO wraz z etatowymi zazwyczaj mobilnymi oddziałami (pododdziałami) wsparcia i zabezpieczenia.
6. PDO dysponowałoby „na codzień" jednostkami, organami, instytucjami wsparcia i zabezpieczenia zgrupowanymi w okręgach wojskowych z istnieniem dowództw OW lub nie i pozaokręgowymi, przeznaczonymi do realizacji zadań wsparcia i zabezpieczenia sił sojuszniczych i własnych. Byłoby ono również dysponentem środków budżetowych II°.
7. Podstawowym zadaniem PDO w dziedzinie operacyjnej w czasie „P" byłaby pełna odpowiedzialność za gotowość wyżej omawianego systemu wsparcia oraz zgrywanie dowództw związków operacyjnych i taktycznych SZ RP we współdziałaniu z dowództwami RSZ. Ponadto:
   - koordynowanie całokształtu prac związanych z procesem planowania i aktualizacji dokumentów „Planu wzmocnienia Polski na wypadek kryzysu"
   - dowodzenie (sprawowanie narodowej kontroli) polskimi kontyngentami wojskowymi pełniącymi misje pokojowe w ramach ONZ i OBWE lub uczestniczącymi w operacjach kierowanych przez NATO, UE i międzynarodowe dowództwa.
8. Zgodnie z zasadami NATO, dowodzenie operacyjne w okresie „W" w określonej strefie działań przejmują dowódcy i organy Sojuszu. Proponowane rozwiązanie w odniesieniu do polskiego PDO pozwoli przekazać część kompetencji związanych z dowodzeniem operacyjnym dowódcy sojuszniczemu (TOA)[179] i skoncentrowanie się całego PDO na problemach wsparcia i zabezpieczenia, bo taka będzie główna rola organów narodowych *(załącznik* 62).

Takie umiejscowienie, przeznaczenie i sposób funkcjonowania PDO determinuje jego strukturę, co zobrazowano w *załączniku 63.*

Rozwiązanie to w istotny sposób wpłynie na strukturę organizacyjną zarówno urzędu Ministra Obrony Narodowej jak i dowództw rodzajów sił zbrojnych.

Budowa takiego dowództwa, mimo potrzeby wielu przedsięwzięć organizacyjnych, nie wydaje się przedsięwzięciem trudnym, bowiem zmiany w resorcie nie sięgają zbyt głęboko. Przedkładane rozwiązanie uwzględnia realne możliwości realizacji przedstawionych propozycji w konkretnych uwarunkowaniach funkcjonowania resortu ON (SZ RP).

---

[179] TOA – ang. Transfer of Authority – przekazanie władzy.

Można pokusić się nawet o zarysowanie zakresu głębszych zmian w części militarnej systemu obronnego. Nie będą to próby odosobnione, bowiem w dobie zmniejszania liczebności armii, naturalnej tendencji do prowadzenia operacji połączonych i informatyzacji procesów dowodzenia („cyfryzacji pola walki") – systemy dowodzenia ulegają głębokim zmianom poprzez spłaszczanie poziomów dowodzenia i kompensację funkcji. Przykładem przedstawionym w *załączniku* 64 może być choćby Królestwo Belgii.

Idąc za tą myślą można założyć następujący docelowy kształt systemu dowodzenia SZRP przedstawiony w *załączniku 65*.

Propozycja ta wymaga znacznych zmian legislacyjnych nie wykluczając zmian w konstytucji w zakresie dotyczącym mianowania przez Prezydenta RP dowódców rodzajów sił zbrojnych (art. 134, ust. 3).

W myśl zaprezentowanego w załączniku 64 rozwiązania weszliby oni w skład rzeczywiście Połączonego Sztabu Obrony jako Szefowie Sztabów poszczególnych rodzajów sił zbrojnych. Można spotkać się z interpretacjami obecnych zapisów, iż nic nie stoi na przeszkodzie aby już teraz obecni dowódcy RSZ weszli w skład Połączonego Sztabu bez zmiany nazwy ich funkcji (np.: jako zastępcy szefa Połączonego Sztabu Obrony). Wydaje się jednak, że obecnie trudno będzie uzyskać akceptację dla takiej propozycji, ale mając na względzie dalszą profesjonalizację sił zbrojnych i nie wykluczone zmniejszenie liczebności armii, rozwiązanie to może okazać się w pełni uzasadnione.

Wnioski

1. Naczelnym organem administracji państwowej w dziedzinie obronności państwa jest Minister Obrony Narodowej. Organizacja i sprawność działania urzędu Ministra Obrony Narodowej i całego resortu wywierają i wywierać będą decydujący wpływ na poziom wykonania zadań wsparcia sojuszniczych i zabezpieczenia własnych sił zbrojnych na obszarze RP;

2. Znacznych zmian legislacyjnych wymagają przepisy odnoszące się do świadczeń na rzecz obronności, w tym wykonywania zadań państwa-gospodarza, które winny być realizowane przez różne podmioty gospodarcze funkcjonujące na terytorium Polski;

3. Polski system wsparcia i zabezpieczenia sił zbrojnych, rozumiany jako wszechstronne cywilne i wojskowe świadczenia w czasie pokoju, kryzysu i wojny na rzecz wojsk własnych i sojuszniczych znajdujących się na terytorium RP lub przemieszczających się przez nie wymaga ostatecznego wykreowania. Dla realizacji tego celu uzasadnione są dalsze zmiany w systemie kierowania obronnością i dowodzenia siłami zbrojnymi;

4. Uzasadnione jest, aby zmiany w organizacji wsparcia i zabezpieczenia sił na terytorium RP przeprowadzić równolegle ze zmianami w strukturze dowodzenia NATO i systemie dowodzenia operacyjnego w SZ RP;

5. Zmiany w systemie dowodzenia uwzględnić winny konieczność sformowania stosownego organu dowodzenia na szczeblu centralnym i adekwatnych instytucji na niższych szczeblach dowodzenia. Organ centralny powinien składać się z merytorycznie przygotowanych komórek organizacyjnych adekwatnych do zadań i struktury systemu wsparcia i zabezpieczenia sił zbrojnych;

6. Planując zmiany w systemie obronnym Polski należy mieć na względzie fakt, że:
   a) w państwach NATO struktura sił zbrojnych, ich dowództw i sztabów wynika z położenia geopolitycznego tych państw, ich roli politycznej i militarnej w strukturze Organizacji Traktatu Północnoatlantyckiego oraz ich struktury prawno-politycznej i tradycji.
   b) rola i pozycja sztabów obrony (sił zbrojnych, połączonych, generalnych) państw NATO jest zróżnicowana. Najwyższą rangę mają sztaby państw dysponujących bronią jądrową – USA, WB, Francji i TZW. „państw granicznych" sojuszu – Norwegii, Turcji.
   c) w większości przypadków szefowie sztabów (obrony, sił zbrojnych, połączonych, generalnych) są doradcami, a sztaby – organami konsultacyjnymi najwyższych organów państwowych: prezydenta, premiera czy też ministra obrony w zależności od uwarunkowań prawno-politycznych danego państwa.
   d) W zdecydowanej większości sztabów występują następujące komórki organizacyjne (instytucje):
      - planowania operacyjnego;
      - planowania obronnego, rozwoju i budżetu;
      - wywiadu, kontrwywiadu i rozpoznania;
      - dowodzenia, łączności i informatyki;
      - kadrowe, wychowania i szkolnictwa wojskowego;
      - logistyki operacyjno-planistycznej;
      - działalności zagranicznej;
      - topografii, geodezji i meteorologii;

   W zależności jednak od narodowej odrębności i specyfiki sztabu, utworzone są również inne komórki organizacyjne, takie jak:
      - organizacyjno-mobilizacyjne – w zależności od stopnia uzawodowienia i zakresu zadań mobilizacyjnych;
      - szkolenia operacyjnego i ćwiczeń;
      - uzupełnienia pokojowego;
      - badawczo-rozwojowe;
      - infrastruktury;
      - inspekcji wojskowej.

   Taka struktura jest niezbędna do zapewnienia pokojowego funkcjonowania, zwłaszcza zgrywania sztabów jako organów dowodzenia oraz do zapewnienia pełnego procesu dowodzenia w czasie „W".

- za administrowanie i kierowanie siłami zbrojnymi mogą odpowiadać najwyżsi rangą wojskowi – szefowie Sztabów Obrony (Sztabów Generalnych);
- za dowodzenie wojskami w czasie konfliktu lub wojny (na polu walki) oraz szkolenie dowództw i sztabów w tym zakresie odpowiadają wyspecjalizowane dowództwa operacyjnych sił.

7. Istnieje stabilność organizacyjna struktur organów dowodzenia i kierowania SZ. Występuje w nich bardzo precyzyjny i klarowny podział kompetencji pomiędzy resortami ON, a sztabami. Na czas wojny struktury pokojowe winny podlegać nieznacznym przekształceniom.
   - rola dowództw rodzajów sił zbrojnych w systemie dowodzenia narodowego sprowadza się do następujących zasadniczych zadań:
     - przygotowanie komponentów lądowych, lotniczych i morskich w pełni zdolnych do wykonywania zadań obronnych państwa i Sojuszu zarówno pod dowództwem narodowym jak i wspólnym dowództwem NATO;
     - dostarczenie właściwie przygotowanych, wyszkolonych i wyposażonych pakietów sił utrzymywanych w nakazanych stopniach gotowości bojowej z niezbędnym zabezpieczeniem i wsparciem, gotowych do przemieszczenia i rozmieszczenia we wskazanym rejonie oraz osiągnięcia gotowości do wykonania postawionych zadań;
     - osiągnięcie i utrzymanie interoperacyjności wydzielonych sił i środków z systemami dowodzenia Sojuszu celem zapewnienia maksymalnie wysokiej efektywności dowodzenia i wykorzystania tych sił i środków.

8. Równolegle z praktycznymi rozwiązaniami w dziedzinie wsparcia sił zbrojnych niezbędne jest wyeksponowanie tych problemów w nauce i dydaktyce wojskowej, czemu powinno towarzyszyć dokonanie stosownych zmian w szkolnictwie wojskowym.

ZAKOŃCZENIE

Mając na uwadze tożsamość narodową RP, opierającą się na historycznych doświadczeniach i współczesnych potrzebach oraz biorąc pod uwagę strategiczne uwarunkowania funkcjonowania wsparcia i zabezpieczenia sił zbrojnych na terytorium RP, uznać należy zgodnie z art. 5 Konstytucji RP, że bezpieczeństwo obywateli oraz niepodległość i nienaruszalność terytorium RP są interesami narodowymi o egzystencjalnym znaczeniu, których zapewnienie ma charakter bezwzględnego nakazu, uzasadniającego zastosowanie w ich obronie całego posiadanego zasobu sił i środków.

Strategia obronności Rzeczypospolitej Polskiej, uznając za nadrzędne polskie interesy narodowe i uwzględniając narodowe uwarunkowania ich realizacji, jest jednocześnie odpowiednio skorelowana ze strategią NATO.

Przystępując do Sojuszu Północnoatlantyckiego Rzeczpospolita Polska zawarła historyczny kontrakt na podwyższenie pułapu swojego bezpieczeństwa, poprzez możliwość otrzymania stosownej pomocy, w tym militarnej, w wypadku zagrożenia, jeśli przy tym zdobędzie się na wysiłek przygotowania i osiągnięcia gotowości do jej przyjęcia.

Członkostwo w NATO, wzmacniając narodowe zdolności obronne Polski oraz włączając ją w system bezpieczeństwa euroatlantyckiego – nie zdejmuje w żadnym wypadku obowiązku „utrzymywania i rozwijania swojej indywidualnej i zbiorowej zdolności do odparcia zbrojnej napaści" (art. 3 Traktatu Północnoatlantyckiego).

Nowa „Koncepcja strategiczna sojuszu" formułuje m.in. postulat zdolności odstraszania i obrony dla sił Sojuszu (pkt 10), zdolności, by „zatrzymać agresora tak szybko, jak to jest możliwe" (pkt 41), „przygotowania do przeciwdziałania klęskom żywiołowym oraz innym sytuacjom nadzwyczajnym" (pkt 35). Szczególnie istotne dla realności i wiarygodności otrzymania przez Polskę wzmocnienia z NATO jest to, iż „Strategia ..." przywiązuje „ogromne znaczenie" do związków „między siłami Sojuszu a lokalnymi władzami cywilnymi zarówno rządowymi, jak i pozarządowymi" (pkt 60)... Określa również, że „współpraca cywilno-wojskowa jest wzajemnie zależna: władze cywilne coraz częściej potrzebują środków wojskowych, z drugiej strony dla operacji militarnych ogromne znaczenie ma wsparcie cywilne, jak np. logistyka, komunikacja, wsparcie medyczne i poparcie społeczne" (tamże).

Tak więc osiągnięcie gotowości do wsparcia wojsk NATO na terytorium Polski to zadanie równie ważne, jak przygotowanie własnych wojsk do obrony kraju.

Wykorzystanie wzmocnienia oferowanego przez Sojusz w ramach zbiorowej obrony w wypadku kryzysu lub zagrożenia wojennego wymaga przede wszystkim operacyjnego i technicznego przygotowania terytorium pod względem infrastruktury wojskowej i cywilnej. Równolegle postępować powinna budowa terytorialnego (rejonowego) systemu logistycznego na bazie stacjonarnej infrastruktury wojska z wykorzystaniem potencjału gospodarki narodowej, zdolnego świadczyć usługi dla wojsk sojuszniczych. Ważne jest też tworzenie

warunków do skutecznej kooperacji w układzie cywilno-wojskowym z partnerami spośród podmiotów gospodarczych i administracji publicznej.

Dopełnieniem przygotowań winno być wyznaczenie określonych elementów struktury sił zbrojnych do wykorzystania zadań wsparcia i zabezpieczenia działań wojsk sojuszniczych oraz spełnienie wymagań standaryzacji i interoperacyjności.

Generalizując, przygotowanie do realizacji wsparcia sojuszniczego należy rozumieć jako część przygotowań obronnych państwa członkowskiego NATO do realizacji szeregu przedsięwzięć logistycznych, zabezpieczenia bojowego i administracyjnych zapewniających sprawne przyjęcie i wydolne wsparcie działań sił wzmocnienia oraz organizacji wysłanych przez Sojusz dla spełnienia na obszarze kraju określonej misji.

Obowiązek ten wynika wprost z przyjętej przez NATO **strategii wzmocnienia w sytuacji kryzysu**, polegającej na prewencyjnym rozwijaniu wydzielonych sił wzmocnienia (reagowania) w zagrożonym obszarze.

Jako członek NATO Polska będzie opierać swoje plany obronne właśnie na założeniu pozyskania wzmocnienia NATO. **Celem działań RP będzie** zapewnienie dowódcy NATO i państwom wysyłającym wojska zaopatrzenia i usług, udostępnienie instalacji i urządzeń oraz udzielenie niezbędnej pomocy, włącznie z zapewnieniem bezpieczeństwa oraz wsparcia administracyjnego.

Ułatwia to wprowadzenie sił w obszar operacji przez tworzenie właściwych warunków przyjęcia, pobytu oraz wspierania działań. Może również zmniejszyć wielkość sił logistycznych oraz środków materiałowych zabieranych z macierzystego kraju przez przebywające wojska, a zatem obniżyć koszty koalicyjnej ekspedycji (operacji).

Udzielane **wsparcie powinno obejmować nie tylko zaopatrzenie, usługi i infrastrukturę (czyli zabezpieczenie logistyczne), ale także dostarczenie sojusznikom** – przez wielu wojskowych i cywilnych wykonawców – **innych „produktów", jakimi są informacje, swoboda działania, bezpieczeństwo** i **poparcie społeczne**.

Doświadczenia uzyskane w trakcie zabezpieczenia pobytu i ćwiczeń wojsk NATO w Polsce – choć siłą rzeczy jeszcze skromne – obnażają słabości oraz wskazują kierunki i potrzeby doskonalenia narodowych rozwiązań i umiejętności. W szczególności należy:

- dostosować ustawodawstwo, procedury i przepisy do potrzeb HNS, aby usunąć bariery administracyjne;
- wdrożyć procedury ułatwiające korzystanie z cywilnych środków transportu i usług logistycznych;
- zapewnić sprawne koordynowanie przemieszczeń wojska i ludności cywilnej;
- przygotować porty lotnicze i morskie, zapewniając odpowiednią ich przepustowość i standardy obsługi okrętów i samolotów;
- inwestować w poprawę dróg i kolei dla osiągnięcia standardów NATO;
- ustalić i rozwijać możliwości kwaterowania wojsk, remontu i usług;
- wypracować narodową koncepcję terytorialnego zaopatrywania wojsk;
- usprawnić korzystanie z cywilnych środków transportu i kontenerów oraz poprawić możliwości przeładunkowe;

- prowadzić regularne szkolenia wojsk i ćwiczenia sztabów we współpracy z NATO.

Podobnie jak wymogi, przygotowania muszą być również komplementarne, kompleksowe i wieloaspektowe. Powinny objąć działania w sferze koncepcyjnej, prawnej, stosunków cywilno-wojskowych, organizacyjnej, ekonomiczno-finansowej i technicznej.

Przyjęcie (włączenie) przybywających do Polski sojuszniczych sił wzmocnienia w systemie wsparcia państwa-gospodarza powinno nastąpić za pośrednictwem narodowych dowództw wojskowych w oparciu o zawarte zawczasu (w okresie pokoju lub na początku kryzysu) umowy, porozumienia i uzgodnienia.

Chodzi tu nie tylko o organ (organy) szczebla centralnego ale również, a w sferze wykonawczej przede wszystkim, o terytorialne organy dowodzenia, abstrahując od nazwy, jaką one przybiorą.

Wymiana informacji oraz pośredniczenie w koordynowaniu współpracy ze stroną cywilną mogą i powinny być właśnie **domeną terytorialnych organów dowodzenia** przy koordynującej roli organu zwierzchniego. Współpracujące na co dzień ze sferą cywilną dowództwa te będą *sensu stricte* organami narodowej współpracy cywilno-wojskowej i jako takie będą stroną w odniesieniu do wojsk NATO. Będą także spełniały, jako wojskowi gospodarze terenu, rolę przewodnika i informatora po strukturach i zadaniach oraz możliwościach polskiego sektora cywilnego oraz podwykonawcy części zadań CIMIC. Są to organy szczególnie predysponowane do spełniania tej misji z uwagi na:

- podobne usytuowanie na poziomach kierowania, jak w administracji publicznej;
- stałe kontakty z podmiotami sektora cywilnego;
- dobrą znajomość instytucji cywilnych, ludzi, środowiska, mechanizmów i stylów działania;
- współpracę z organizacjami pozarządowymi działającymi w sferze szeroko rozumianego bezpieczeństwa;
- pracę zespołów doradczych wojewodów, starostów, burmistrzów i wójtów w sferze bezpieczeństwa.

Zaznaczyć należy, że wymiana informacji między terytorialnymi organami dowodzenia i organami administracji cywilnej oparta jest obecnie w dużej mierze „na dobrej woli" i nie ma charakteru współpracy ustawowej. Należy zatem dążyć do jej sformalizowania w postaci przepisów prawa i szczegółowych instrukcji określających zakres, częstotliwość i sposoby przekazywania informacji.

Konstrukcja ta determinuje niezbędne zmiany w systemie obrony RP zwłaszcza w podsystemie kierowania i dowodzenia siłami zbrojnymi. Rodzi to potrzebę dalszego doskonalenia zakresów działania wszystkich działów administracji rządowej oraz organów samorządowych wraz z dostosowywaniem ich struktur do realizacji organizacyjnych, wynikających z analiz oraz ocen i nakreślonych m.in. w niniejszej pracy zadań.

Dotyczy to przede wszystkim, co jednoznacznie wskazują obecne regulacje prawne, działu obrona narodowa. Jawi się potrzeba systematycznego usprawniania działalności resortu obrony narodowej zwłaszcza na szczeblu strategicznym i

operacyjnym aby móc w pełni realizować zadania przewidziane prawem. Coraz więcej argumentów przemawia również za potrzebą dalszej polaryzacji odpowiedzialności komórek i jednostek organizacyjnych za poszczególne dziedziny działalności SZ RP. Powołanie połączonego Dowództwa Operacyjnego, które w sposób wysoce profesjonalny dowodziłoby operacjami w czasie pokoju, kryzysu i wojny z połączeniem tej funkcji z wszechstronnym wsparciem i zabezpieczeniem sił własnych i sojuszniczych na terytorium Polski może być dobrym rozwiązaniem odpowiadającym współczesnym wyzwaniom i trendom.

BIBLIOGRAFIA

1. *Allied Joint Doctrine* – AJP-4, Brussels 1999
2. *Allied Joint Movement and Transportation Doctrine* – AJP-4.4,(final draft)
3. *Allied Joint Operations Doctrine* – AJP-1(A), September 1997
4. *Allied Joint Operations Doctrine* – AJP-01(B), (wersja ratyfikacyjna 1), Brussels 2000
5. *Army Logisticion* 11.12.1999r., tłumaczenie robocze
6. Balcerowicz B., *Obronność państwa średniego*, Warszawa 1997
7. Balcerowicz B., *Sojusz a obrona narodowa*, DW Bellona, Warszawa 1999
8. Balcerowicz B., *Strategia. Kwestie nie tylko terminologiczne*, „Zeszyty Naukowe AON" 1997, nr 1.
9. Balcerowicz B., *Wprowadzenie do studiowania strategii,* AON Warszawa 1996
10. Balcerowicz B., *Wybrane problemy obronności państwa.* Materiał studyjny, AON Warszawa 2000
11. Beaufre A., *Wstęp do strategii. Odstraszanie i strategia*, Warszawa 1968
1. Brzeziński Z., *Wschodni filar*, (wywiad), Polityka nr 11(2184), 13 marca 1999
2. Chojnacki M., M. Fornal, *Infrastruktura NATO. Charakterystyka Programu Inwestycji NATO na rzecz Bezpieczeństwa (NSIP)*, AON, Warszawa 2000
3. Chojnacki M., M. Fornal, *Procedury przygotowania i realizacji wsparcia przez państwo gospodarza*, AON, Warszawa 2002.
4. Chojnacki M., M. Fornal, *Wsparcie przez państwo gospodarza – doświadczenia sił zbrojnych Holandii*, „Przegląd Wojsk Lotniczych i Obrony Powietrznej" 2002, nr 3
5. Combat Support/Combat Service Support (CS/CSS), *Implikacje dotyczące sprzętu*, Praca zbiorowa zespołu oficerów PPW przy KW NATO, Bruksela 2002
6. Coyle J.J., E. J.Bardi, Ir.C.J. Langley, *Zarządzanie logistyczne*, Warszawa 2002
7. *Decyzja nr 260/MON Ministra Obrony Narodowej z dnia 25 października 2001 r. w sprawie wdrożenia w resorcie Obrony Narodowej koncepcji realizacji zadań wynikających z obowiązków państwa-gospodarza oraz państwa wysyłającego (HNS)*
8. *Doktryna operacyjna wielonarodowych połączonych sił Sojuszu* AJP-01/AJP-1(A)/, Wojskowa Komisja Normalizacyjna, Warszawa 1999
9. *Doktryna taktyczna sił lądowych* ATP-35(B)
10. Dorosz K., R. Kalinowski, *Wojskowa administracja niezespolona w systemie obronności*, Warszawa 2001
11. Drew D., Snow D., *Military Doctrine*, http://www.au.af.mil/au/awc/awcgate/readings/drew1.htm, 3.02.2003 r
12. Dworecki S., T. Kesoń, *Konflikty zbrojne w Europie i na Bliskim Wschodzie*, MON, Warszawa 1996
13. *Edukacja dla bezpieczeństwa Rzeczypospolitej Polskiej*, Materiały z konferencji naukowej pod patronatem Prezydenta Aleksandra Kwaśniewskiego, zorganizowanej przez AON i Szkołę Wyższą w Płocku, Płock, 15 marca 2000
14. *Encyklopedia Britanica, http://www.search.eb.com/ebprint?eu-118858*, 30.05.2002

15. *Ficoń K., Logistyka – trzeci wymiar sztuki wojennej,* [w:] Sztuka wojenna. Konteksty teoretyczne i praktyczne, pod red. M. Krauze i B.M. Szulca, Wyd. Adam Marszałek, Toruń 2000
16. Firlej E., *Infrastruktura gospodarczo-obronna a integracja z NATO*, „Myśl Wojskowa" nr 4/1997
17. Flis J., *Przesłanki tworzenia systemu wsparcia narodowego (terytorialnego)*, „Myśl Wojskowa" 2001, nr 3
18. FM 100-10-1: Theater Distribution, Headquarters Department of the Army, Washington DC 1999
19. *Geografia wojenna Polski*, praca zbiorowa pod kier. prof. J. Skrzypa, Warszawa 1995
20. Heise B., *Die Streitkräflebasis als Service- und Force Provider für die Bundeswehr im In – und Ausland, „Europäische Sicherheit online"*, http://www.europeischesicherheit.de/ES01-04-02.htm, 30.05.2002 r.
21. Huntington S.P., *Zderzenie cywilizacji*, Warszawa 1997
22. *Instrukcja mobilizacyjna Sił Zbrojnych RP*, MON, Warszawa 1999
23. Izdebski H., M. Kulesza, *Administracja publiczna, Zagadnienia ogólne*, Warszawa 1999
24. Jabłoński B., S. Kamiński, *NATO-Acquis*, Toruń 1998
25. Jak i dlaczego chronić środowisko naturalne. Przewodnik dla sił zbrojnych państwa wysyłającego, Warszawa 2001, http://www.mos.gov.pl/1 materiały-opracowania/przewodniki/index.html, 21.01.2003 r.
26. Jakubczak r., *System obrony terytorialnej Polski – państwa członkowskiego NATO*, „Myśl Wojskowa" 2001, nr 3
27. Jakubczak R., *Założenia strategiczne budowy systemu Obrony Terytorialnej Polski w świetle doświadczeń niektórych państw NATO*, Myśl Wojskowa nr 5/2001
28. *Joint Operations Doktrine*, NATO, MAS, 1997
29. Jomini H., *Zarys sztuki wojennej*, Wyd. MON, Warszawa 1966
30. JP 3-0: *Doctrine for Joint Operations, Joint Staff*, Washington DC 2001
31. JP 3-08: *Interagency Coordination During Joint Operations*, Vol. 1 i 2, Joint Staff, Washington DC 1996
32. JP 3-10: *Joint Doctrine for Rear Area Operations, Joint Staff,* Washington DC 1996
33. JP 4-01.8 *Joint Tactics, Techniques, and Procedures for Joint Reception, Staging, Onward Movement, and Integration*, Joint Staff, Washington DC 2000
34. JP 4-08: *Joint Doctrine for Logistic Support of Multinational Operations*, Joint Staff, Washington DC 2002
35. JP 4-0: *Doctrine for Logistic Support of Joint Operations*, Joint Staff, Washington DC 2000
36. Kalinowski R., *Administracja wojskowa w realizacji zadań obronnych*, AON, Warszawa 2002.
37. *Kierunki przebudowy systemu wojskowego RP w świetle wymagań i potrzeb sojuszniczych*, materiały z konferencji, AON, Warszawa 2001
38. Kitler W., *Obrona narodowa Francji*, Toruń-Warszawa 1997; *Dylematy pojęciowe obrony cywilnej*, Zeszyty Naukowe AON nr 4, Warszawa 1998;

Wybrane aspekty kierowania państwem w sytuacjach kryzysowych, w Obronie Narodowej RP, wobec wyzwań i zagrożeń współczesności, studium, AON, Warszawa 1999; *Siły zbrojne a obrona cywilna (niemilitarna). Wybrane aspekty wojskowego wsparcia dla władz cywilnych,* studium, AON, Warszawa 1999

39. *Koncepcja Kierowania Mobilizacją, Ruchem i Transportem dla potrzeb NATO*, (Movement, Transportation and Mobility Management Concept for NATO, MC 336)
40. *Koncepcja rozwoju Obrony Terytorialnej*, MON, Warszawa 1999
41. *Koncepcja strategiczna sojuszu, przyjęta przez Szefów Państw i Rządów uczestniczących w spotkaniu Rady Północnoatlantyckiej w Waszyngtonie w dniach 23 i 24 kwietnia 1999*
42. *Koncepcja wykonywania przez Ministra Obrony Narodowej oraz inne organy administracji rządowej i samorządowej zadań wynikających z obowiązków Państwa-Gospodarza w zakresie wsparcia wojsk sojuszniczych na terytorium Rzeczypospolitej Polskiej (HNS),* DSO MON, Warszawa-listopad 2000
43. *Konstytucja a obronność*, MON, Warszawa 1996
44. *Konstytucja Rzeczypospolitej Polskiej*, 2 kwietnia 1997 r.
45. Kotarbiński T., *Traktat o dobrej robocie*, ZN im. Ossolińskich – Wrocław 1982
46. Koziej S., *Teoria sztuki wojennej*, DW Bellona, Warszawa 1993
47. Królikiewicz T., *Maskowanie*, MON, Warszawa 1966
48. Krzyżanowski L. J., *O podstawach kierowania organizacjami inaczej*, PWN Warszawa 1999
49. Krzyżelewski R., *Podsumowanie ćwiczenia „Strong Resolve 2002"*, SGWP, Warszawa 2002
50. Kubiak W., *Możliwości tworzenia operacyjnego organu dowodzenia* (informacja), SGWP, Warszawa 2003
51. Kubiak W., *Zmiany w strukturze dowodzenia NATO* (informacja), SGWP, Warszawa 2003
52. Kucharski K., *Zagospodarowanie przestrzenne a potrzeby obronności państwa*, „Wiedza Obronna" 2000, nr 1(192)
53. Kulczycki R., *Restrukturyzacja w resorcie obrony narodowej*, Polska Zbrojna nr42/1996
54. Liddel Hart B. H., *Strategia. Działania pośrednie*, Warszawa 1959
55. Malak K., *Bezpieczeństwo i obronność państwa*, MON, Warszawa 1998
56. *Mała encyklopedia PWN*, Warszawa 1996
57. Marczak J., J. Pawłowski, *O obronie militarnej Polski na przełomie XX-XXI wieku*, Warszawa 1995
58. Marczak J., W. Skobel, *Obrona terytorialna w systemie obronnym Rzeczypospolitej Polskiej*, Myśl Wojskowa 1993, nr 3
59. Mucha L., *Zasilanie walczących wojsk*, BWW, MON
60. *NATO Glossary of Terms and Definitions* (AAP-6)
61. *NATO Principles and Policies for HNS Planing* (MC 334/1)
62. *NATO Principles and Policies for Logistics* (MC 319/1)
63. *NATO Vademecum* (wydanie jubileuszowe), Warszawa 1999
64. Nowak E., *Logistyka w operacjach*, „Myśl Wojskowa" 1998, nr 5.
65. Nowak E., *Logistyka wojskowa – zarys teorii*, AON, Warszawa 2000

66. Nożko K., *Zagadnienia współczesnej sztuki wojennej*, MON, Warszawa 1973
67. *Obrona cywilna (niemilitarna) w obronie narodowej III RP*, praca zbiorowa pod red. W. Kitlera, AON, Warszawa 2001
68. *Obrona Polski dziś i jutro*, [red:] A. Targowskiego, Warszawa 1993
69. Onyszkiewicz J., *Polskie wojsko i potrzeby paktu,* „Rzeczpospolita" 2002, nr 38(6115) z 14.02
70. Pajewski K., *Zarządzanie łańcuchem dostaw dla potrzeb Sił Zbrojnych RP. Logistics 98*, Polskie Towarzystwo Logistyczne, Poznań 1998
71. Paruch W., Trembicka K., *Typologia systemów bezpieczeństwa w XIX i XX wieku*, Lublin 1996.
72. *Polska polityka bezpieczeństwa 1999 – 2000*, pod red. nauk. R. Kuźniara, Wyd. Naukowe „Scholar", Warszawa 2001
73. *Poradnik logistyki NATO*, MON, Warszawa 1997 r.
74. *Porozumienie między stronami Traktatu Północnoatlantyckiego dotyczące statusu ich sił zbrojnych tzw. NATO SOFA*, (Agreement between the Parties to the Atlantic Treaty Regarding the Status of Their Forces), Londyn, 19 czerwca 1951 r., s.20
75. *Problemy tworzenia obronnego systemu wojskowego.* Materiały z seminarium przeprowadzonego 15.02. 2001 r. na Wydziale Strategiczno-Obronnym AON, Warszawa 2001
76. Przenny W., *Pobyt obcych wojsk na terytorium Polski a akty prawne*, „Przegląd Wojsk Lądowych" 2003, nr 2
77. *Raport końcowy z badań prowadzonych w ramach trójstronnego projektu badawczego MON RP*-RAND-IABG nt.: Polska polityka obronna oraz struktury Sił Zbrojnych RP w warunkach rozszerzania NATO, SG WP, Warszawa 1997
78. *Realizacja planu działania w kierunku poprawy europejskich zdolności operacyjnych,* Praca zbiorowa zespołu oficerów PPW przy KW NATO, Bruksela marzec 2002
79. *Rear Area Organization and Responsibilities,* CJTF HQ Course, Brunssum 2001
80. *Regulamin działań taktycznych wojsk lądowych*, cz. I (związek taktyczny, oddział), Warszawa 1994
81. *Regulamin walki wojsk lądowych*, część I (dywizja, pułk), MON, szkol. 636/85 z późniejszymi zmianami
82. Reyunolds R.D., *NATO Host National Logistics Support*, „Army Logisticians" 1977, nr 3
83. *Rozporządzenie Ministra Obrony Narodowej z dnia 24 sierpnia 1992 r. w sprawie zasad i trybu wykonywania zadań przez wojskową ochronę przeciwpożarową*, Dz.U. Nr 66, poz. 334
84. *Rozporządzenie ministrów Obrony Narodowej oraz Spraw Wewnętrznych i Administracji z dnia 15 czerwca 1999 r. w sprawie warunków poruszania się po drogach pojazdów specjalnych sił zbrojnych Rzeczypospolitej Polskiej, policji, straży granicznej oraz straży pożarnej biorących udział w akcjach ratowniczych,* Dz.U. Nr 56, poz. 593
85. *Rozporządzenie Rady Ministrów z dnia 29 września 2001r. w sprawie ustalenia sieci autostrad, dróg ekspresowych oraz dróg o znaczeniu obronnym,* Dz.U. Nr 120, poz. 1283

86. *Rozporządzenie Rady Ministrów z dnia 9 grudnia 2002r. w sprawie sposobu tworzenia gminnego zespołu reagowania, powiatowego i wojewódzkiego kryzysowego oraz Rządowego Zespołu Koordynacji Kryzysowej i ich funkcjonowania,* Dz.U. Nr 215, poz. 1818
87. *Rozporządzenie Rady Ministrów z dnia 9 kwietnia 2001r. w sprawie zasad koordynacji działań w zakresie przygotowania dróg na potrzeby obrony państwa,* Dz.U. nr 32, poz. 363, z późn. zm.
88. Rycerski W., J. Pach, *Założenia Centralnego Programu Mobilizacji Gospodarki na lata 2001-2006*, Myśl Wojskowa nr 3/2001
89. Shrader Ch.R., US Military Logistics 1607-1991, Greenwood Publishing Group, 1992
90. *Słownik języka polskiego*, t. 3, PWN, Warszawa 1981
91. *Słownik terminów i definicji NATO*, (NATO Glossary of Terms and Definition, AAP-6)
92. *Sojusznicza doktryna i procedury połączonego wsparcia przez państwo-gospodarza*, AJP-4.5, tłumaczenie polskie 1999
93. *Sojusznicza Połączona Doktryna Transportu i Ruchu Wojsk*, AJP-4.4. (tłumaczenie, MON, Warszawa 2000 r)
94. Sokołowski W. D., *Strategia wojenna*, Warszawa 1964
95. Stankiewicz W., *Logistyka*, MON, Warszawa 1968.
96. *Strategia Bezpieczeństwa Narodowego RP*, MSZ, 2003
97. *Strategia bezpieczeństwa Rzeczypospolitej Polskiej* (przyjęta na posiedzeniu Rady Ministrów w dniu 4 stycznia 2000 r.)
98. *Strategia obronności Rzeczypospolitej Polskiej* (przyjęta na posiedzeniu Rady Ministrów w dniu 23 maja 2000 r.)
99. *System obrony terytorialnej Polski – państwa funkcjonującego w strukturach NATO,* Kierownik projektu R. Jakubczak, AON, Warszawa 2000-2001
100. *System wsparcia narodowego (terytorialnego)*, praca zbiorowa pod kierunkiem R. Jakubczaka, Biuro Uruchomień Sprzętu Specjalnego „Arsenał" , sp. z o.o., Warszawa 2001-2002., cz. 1. Narodowe i sojusznicze uwarunkowania budowy systemów wsparcia sił zbrojnych; cz. 2. Model systemu wsparcia narodowego (terytorialnego) w RP
101. Szafran H., *Przygotowanie do misji państwa – gospodarza (HNS) i narodowej współpracy cywilno-wojskowej* [w:] Problemy tworzenia obronnego systemu wojskowego. Materiały z seminarium przeprowadzonego 15.02.2001 r. na Wydziale Strategiczno-obronnym AON, AON, Warszawa 2001
102. Szafran H., *Relacje cywilno-wojskowe wynikające z obowiązków państwa gospodarza,* Wiedza Obronna nr 3/198, Warszawa 2001
103. Szafran H., *Wsparcie pobytu i działań wojsk sojuszniczych na terytorium Polski* (Host Nation Support), Warszawa 2000
104. Szafran H., *Współczesna obrona terytorialna w świetle nowych zadań: HNS i CIMIC* [w:] Kierunki przebudowy systemu wojskowego RP w świetle wymagań i potrzeb sojuszniczych, AON, Warszawa 2001
105. Szmajdziński J., *System obrony wciąż budujemy*, „Polska Zbrojna" nr 2 z 13.01.2002 r
106. Szudek P.A., *W służbie Marsa*, Warszawa 1996

107. Ślemp W., *Infrastruktura państwa a wymogi obrony*, Myśl Wojskowa, 2001
108. *Tezy – wnioski i wstępne oceny z realizacji zadań HNS na rzecz uczestników ćwiczenia pk. Strong Resolve 2002*, Główny Zarząd Logistyki P4, Warszawa 25.03.2002
109. *Traktat Północnoatlantycki*, (The North Atlantic Treaty), Waszyngton, 4 kwietnia 1949 r., s.13.
110. Trejnis Z., *Siły zbrojne w państwie demokratycznym i autorytarnym*, Warszawa 1997
111. *Tymczasowe wytyczne Zastępcy Szefa Sztabu Generalnego Wojska Polskiego w sprawie współdziałania organów wojskowych w kształtowaniu zagospodarowania przestrzennego kraju*, SG WP, Warszawa 1998
112. *Umowa między Państwami-Stronami Traktatu Północnoatlantyckiego dotycząca statusu ich sił zbrojnych,* sporządzona w Londynie dnia 19 czerwca 1951 r., Dz.U. nr 21 z 2000 r., poz. 257
113. *US Army Field Manual FM* FM 100-5, Operations, Washington 1986
114. *Ustawa z dnia 21 listopada 1967 r. o powszechnym obowiązku obrony Rzeczypospolitej Polskiej*, tekst jednolity: Dz.U. 1992 r., nr 4 poz. 16 z późniejszymi zmianami.
115. *Ustawa z dnia 28 września 1991 r. o lasach,* Dz.U. Nr 56 z 2000 r., poz. 679, z późniejszymi zmianami.
116. *Ustawa z dnia 14 grudnia 1995 r. o urzędzie Ministra Obrony Narodowej*, tekst jednolity: Dz.U. 1996.1056. z późniejszymi zmianami
117. *Ustawa z dnia 8 sierpnia 1996 r. o Radzie Ministrów*, tekst jednolity: Dz.U. 99.82.929 z późniejszymi zmianami
118. *Ustawa z dnia 26.06.1995 r. o zakwaterowaniu Sił Zbrojnych Rzeczypospolitej Polskiej,* Dz.U. Nr 86, poz. 433
119. *Ustawa z dnia 4 września 1997 r. o działach administracji rządowej*, tekst jednolity: Dz.U. 99.82.928 z późniejszymi zmianami
120. *Ustawa z dnia 5 czerwca 1998 r. o administracji rządowej w województwie*, tekst jednolity: Dz.U. nr 91 poz. 577
121. *Ustawa z 24 lipca 1998 r. o wprowadzeniu trójstopniowego zasadniczego podziału terytorialnego państwa*, tekst jednolity: Dz.U. nr 96, poz. 603 i nr 104, poz. 656
122. *Ustawa z 24 lipca 1998 r. o zmianie niektórych ustaw określających kompetencje organów administracji publicznej – w związku z reformą ustrojową państwa*, tekst jednolity: Dz.U. nr 106, poz. 668
123. *Ustawa z dnia 23 września 1999 r. o zasadach pobytu wojsk obcych na terytorium RP oraz zasadach ich przemieszczania się przez terytorium*, tekst jednolity: Dz.U. nr 93, poz. 1063
124. *Ustawa z dnia 11 maja 2001 roku o obowiązkach przedsiębiorców w zakresie gospodarowania niektórymi odpadami oraz o opłacie produktowej i opłacie depozytowej,* Dz.U. Nr 63, poz. 639
125. *Ustawa z dnia 23 sierpnia 2001 r. o organizowaniu zadań na rzecz obronności państwa realizowanych przez przedsiębiorców*, tekst jednolity: Dz.U. nr 122, poz. 1320

126. *Ustawa z dnia 18 kwietnia 2002 r. o stanie klęski żywiołowej*, tekst jednolity: Dz.U. 02.62.558
127. *Ustawa z dnia 21 czerwca 2002 r. o stanie wyjątkowym*, tekst jednolity: Dz.U. nr 113, poz.985
128. *Ustawa z dnia 29 sierpnia 2002 r. o stanie wojennym oraz o kompetencjach NDSZ i zasadach jego podległości konstytucyjnym organom Rzeczypospolitej Polskiej*, tekst jednolity: Dz.U. nr 156, poz. 1301.
129. Wesołowska E.A., *Kształtowanie świadomości globalnej wobec wyzwań XXI wieku,* Warszawa 2001
130. Wiatr M., *Między Strategią a taktyką*, Wyd. Adam Marszałek, Toruń 2000
131. *Wiedza obronna*, kwartalnik, XXVIII 3/198, Warszawa 2001.
132. Wojnarowski J., *Mobilizacja Sił Zbrojnych Rzeczypospolitej Polskiej*, Warszawa 2000
133. Wróblewski R., *Wprowadzenie do strategii wojskowej*, Wyd. BUWIK, Warszawa 1998
134. *Współpraca cywilno-wojskowa,* materiały z konferencji naukowej zorganizowanej w departamencie społeczno-wychowawczym MON w dniu 23 marca 1999 r., Warszawa 1999
135. *Wytyczne Komitetu Wojskowego do Planowania Obronnego*, (Military Committee Guidance for Defence Planning ,MC299/3)
136. Zakrzewski L., Wiśniewski R., Lis A., *Proces planowania i realizacji wsparcia państwa gospodarza (HNS) w Pomorskim Okręgu Wojskowym na przykładzie ćwiczenia „Strong Resolve 2002"*, Dowództwo Pomorskiego Okręgu Wojskowego, Bydgoszcz 2002
137. *Zaplecze i tyły w wojnie współczesnej*, wybrane zagadnienia, [red:] Obiedziński M, Warszawa 1969
138. *Zarządzenie nr 5/MON Ministra Obrony Narodowej z dnia 20 lutego 2002 r. w sprawie regulaminu organizacyjnego Ministerstwa Obrony Narodowej*
139. *Zasady i polityka NATO w logistyce*, (NATO Principles and Policies for Logistics, MC 319)
140. *Zasady i polityka NATO w zakresie transportu i ruchu wojsk* (MC 336/2- NATO Principles and Policies for Movement and Transportation), tłumaczenie polskie, MON, Warszawa 2001
141. *Zasady użycia bojowego i ratowniczo-ochronnego wojsk OT*, Zarząd OT, SGWP, Warszawa 1998, na prawach maszynopisu.

WYKAZ SKRÓTÓW

Symbol skrótu	Znaczenie skrótu Angielskie	Znaczenie skrótu polskie
ACOS	Assistant Chief of Staff	asystent szefa sztabu
ALSS	Advance Logistic Support Site	wysunięta baza wsparcia logistycznego sil morskich
AOI	Area of Interest	rejon zainteresowania
AOR	Area of Responsibility	rejon odpowiedzialności
APOD	Air Port of Disembarkation	lotniczy port wyładunkowy
APOE	Air Ports of Embarkation	lotniczy port załadunkowy
AJP	Allied Joint Publication	sojusznicza publikacja dla połączonych sił
CEPS	Central Eurpean Pipeline System	Centralny Europejski System Rurociągów Paliwowych
CHOD	Chief of Defence	szef obrony
CIMIC	Civil Military Cooperation	współpraca cywilno-wojskowa
COP	Contingency Operation Plan	operacyjny plan wariantowy (na wypadek sytuacji kryzysowych /nadzwyczajnych)
COR	Concept of Requirement	Koncepcja potrzeb
CP	Contingency Plan	plan wariantowy (na wypadek sytuacji kryzysowych/nadzwyczajnych)
DMTO	Defense Movement and Transport Organisation	Organizacja ds. Ruchu i Transportu
EXOPORD	Exercise Operation Order	rozkaz operacyjny do ćwiczenia
FLS	Forward Logistic Site	pomocnicza baza wsparcia logistycznego sił morskich
HN	Host Nation	państwo-gospodarz
HNS	HN Support	wsparcie przez państwo-gospodarza
HN SA	HN Support Arrangement	uzgodnienia w zakresie HNS
HNSCC	HN Support Coordination Cel	grupa koordynacyjna HNS
HNS REQ	HN Support Request	wniosek o zabezpieczenie HNS
HQ	Headquarters	kwatera główna
JHNSSC	Joint HNS Steering Committee	połączony komitet koordynacyjny ds. HNS

	Committee	ds. HNS
JIC	Joint Implementation Committee	połączony komitet wdrożeniowy
JIA	Joint Implementation Arrangement	wspólne uzgodnienia wdrożeniowe
JSRC	Joint Sub Regional Command	połączone dowództwo podregionalne
LO	Liaison Officer	oficer łącznikowy
MC	Military Committee	komitet wojskowy
MJLC	Multinational Joint Logistics Centre	wielonarodowe połączone centrum logistyczne
MNLC	Multinational Logistics Command	wielonarodowe dowództwo logistyczne
MNMF	Multinational Maritime Force	wielonarodowe siły morskie
MOD	Ministry of Defence	Ministerstwo Obrony
MOU	Memorandum of Understanding	porozumienia ogólne
MPC	Main Planning Conference	Główna konferencja planistyczna
MSA	Medical Support Agency	Agencja Wsparcia Medycznego
MTCC	Movement & Transportation Coordination Centre	Centrum Koordynacji Ruchu i Transportu
NAC	North Atlantic Council	Rada Półoocnoatlantycka
NATCO	National Command	Dowództwo Narodowe
NATO	North Atlantic Treaty Organisation	Organizacja Traktatu Półoocnoatlantyckiego
NCC	National Coordination Centre	Narodowe Centrum Koordynacji
NGO(s)	Non Governmental Organisations	Organizacje pozarządowe
NOA	Note of Accession	Nota o akcesji
NSC	National Support Command	Narodowe Dowództwo Wsparcia
NTC	National Territorial Commander	Narodowy Dowódca Terytorialny
NTCC	National Territorial Commander's Committee	Komitet Narodowych Dowódców Terytorialnych

NTC-Model	National Territorial Commanders' Guidelines for Contingency Deployment	Model NTC - Wytyczne narodowych dowódców terytorialnych do rozwijania sił w określonych sytuacjach
NTCSC	National Territorial Commander's Steering Committee	Komitet Kierowniczy Narodowych Dowódców Terytorialnych
OCE	Officer Conducting the Exercise	Oficer prowadzący ćwiczenie/kierownik
OSE	Officer Scheduling the Exercise	Oficer planujący ćwiczenie/organizator
OSCE	Organisation for Security and Cooperation in Europe	Organizacja Bezpieczeństwa i Współpracy w Europie (OBWE)
OPLAN	Operational Plan	Plan operacyjny
OPORD	Operation Order	Rozkaz operacyjny
POL	Petrol, Oil and Lubricants	Materiały pędne i smary (MPS)
RC	Regional Command	Dowództwo regionalne
RMC	Regional Military Command	Regionalne Dowództwo Wojskowe
SACEUR	Supreme Allied Commander Europe	Naczelny Dowódca Sił Sojuszniczych w Europie
SACO	Supreme Allied Commander for Operations	Naczelny Dowódca Operacyjny
SACT	Supreme Allied Commander for Transformation	Naczelny Dowódca ds. Transformacji
SC	Strategic Command	Dowództwo strategiczne
SACLANT	Supreme Allied Commander Atlantic	Naczelny Dowódca Sił Sojuszniczych Atlantyku
SAG	Special Advisory Group	Specjalna Grupa Doradcza
SHAPE	Supreme Headquarters Allied Powers in Europe	Naczelne Dowództwo Sojuszniczych Sił w Europie
SN	Sending Nation	Państwo wysyłające
SOFA	Status of Forces Agreement	Porozumienie o Statusie Sił Zbrojnych
SOI	Statement of Intent	Deklaracja intencji
SOR	Statement of Requirements	Zestawienie potrzeb
SPOD	Sea Port of Disembarkation	Morski port wyładunkowy
SPOE	Sea Port of Embarkation	Morski port załadunkowy
STANAG	(NATO) Standardization Agreement	Porozumienie standaryzacyjne
TA	Technical Arrangement	Uzgodnienie techniczne

TOR	Terms of Reference	Obowiązki i zadania
UN	United Nations	Narody Zjednoczone
WEU	Western European Union	Unia Zachodnioeuropejska

ZESTAWIENIE ZAŁĄCZNIKÓW

1. WPŁYW WSPARCIA I ZABEZPIECZENIA WOJSK NA LOSY WOJNY (KAMPANIE, BITWY). Przykłady historyczne;
2. ZESTAWIENIE POJĘĆ I WYRAŻEŃ FRAZEOLOGICZNYCH ZE SŁOWAMI „SUPPORT" I „SUPPLY";
3. ZABEZPIECZENIE LOGISTYCZNE;
4. WSPARCIE SIŁAMI I ŚRODKAMI PRZEŁOŻONEGO;
5. WSPARCIE PRZEZ PAŃSTWO-GOSPODARZA;
6. OBSZAR DZIAŁANIA PAŃSTWA-GOSPODARZA;
7. IDEA HNS;
8. RODZAJE WSPARCIA UDZIELONEGO W RAMACH HNS PRZEZ SEKTORY CYWILNY I WOJSKOWY;
9. OBIEKTY MOGĄCE STANOWIĆ POTENCJALNY CEL OPERACJI INFORMACYJNYCH;
10. PODZIAŁ TEATRU DZIAŁAŃ WOJENNYCH;
11. OBSZARY DZIAŁAŃ SIŁ LĄDOWYCH I LOTNICTWA TAKTYCZNEGO ORAZ OBSZAR ODPOWIEDZIALNOŚCI I ZAINTERESOWANIA KORPUSU;
12. IDEA SOJUSZNICZEJ OPERACJI POŁĄCZONEJ;
13. IDEA PODZIAŁU OBSZARU PAŃSTWA NA STREFY DZIAŁAŃ WOJENNYCH;
14. STREFA WSPARCIA;
15. PODSTAWOWE FUNKCJE REALIZOWANE W TYŁOWEJ STREFIE WSPARCIA;
16. DZIAŁANIA NA OBSZARZE TYŁÓW;
17. MISJA PAŃSTWA GOSPODARZA W DZIEDZINIE HNS I CIMIC;
18. HIERARCHIA DOKUMENTÓW DOKTRYNALNYCH SOJUSZU (wybór);
19. POZIOMY ŚWIADCZEŃ HNS;
20. ZASADY HNS
21. PLANOWANIE HNS;
22. ORGANIZACJA BAZY SIŁ ZBROJNYCH;
23. WSPARCIE PRZEZ PAŃSTWO GOSPODARZA (HNS). DOŚWIADCZENIA NIEMIEC;
24. WSPARCIE PRZEZ PAŃSTWO GOSPODARZA (HNS). DOŚWIADZENIA HOLANDII;
25. PRZECHODNIOŚĆ TERYTORIUM POLSKI (bramy i przejścia);
26. SIEĆ RUROCIĄGÓW PRODUKTÓW NAFTOWYCH I GAZU;
27. ELEMENTY INFRASTRUKTURY OBRONNEJ;
28. INFRASTRUKTURA OBRONNA;
29. SIEĆ KOLEJOWA ZNACZENIA OBRONNEGO;
30. SIEĆ DROGOWA I KOLEJOWA;
31. SIEĆ WOJSKOWYCH DRÓG SAMOCHODOWYCH;
32. SIEĆ LOTNISK CYWILNYCH;
33. GŁÓWNE PORTY MORSKIE;
34. STRUKTURA UKŁADU POZAMILITARNEGO;
35. ŚWIADCZENIA WOJENNE. Przykłady z historii Polski;
36. ŚWIADCZENIA WOJENNE. Przykłady z historii Polski – regulacje prawne;
37. ZAKRES DZIAŁAŃ TOAW;
38. ZADANIA TOAW W ZAKRESIE WSPARCIA PAŃSTWA-GOSPODARZA;
39. ZESTAWIENIE AKTÓW PRAWNYCH,ZAWIERAJĄCYCH REGULACJE Z DZIADZINY REALIZACJI ZADAŃ PAŃSTWA-GOSPODARZA PRZEZ RP;

40. SYSTEM HNS w RP. Stan obecny;
41. STRUKTURA LOGISTYCZNA RESORTU OBRONY NARODOWEJ. Stan obecny;
42. STRUKTURA ORGANIZACYJNA PIONU SEKRETARZA STANU – I ZASTĘPCY MON;
43. OGÓLNA STRUKTURA ORGANIZACYJNA SYSTEMU LOGISTYCZNEGO SZ RP;
44. ZESTAWIENIE ZADAŃ KOMÓREK ORGANIZACYJNYCH MINISTERSTWA OBRONY NARODOWEJ W ZAKRESIE WSPARCIA SIŁ ZBROJNYCH;
45. HIERARCIA ODPOWIEDZIALNOSCI W SYSTEMIE KIEROWANIA OBRONNOŚCIĄ I DOWODZENIEM SZ RP;
46. SYSTEM DOWODZENIA SIŁAMI ZBROJNYMI RP cz. „P" (wariant I);
47. PROPONOWANY SYSTEM DOWODZENIA SZ RP cz. „W" (wariant I);
48. SYSTEM DOWODZENIA SIŁAMI ZBROJNYMI RP (wariant II);
49. SYSTEM DOWODZENIA SIŁAMI ZBROJNYMI RP (wariant III);
50. STRUKTURA ORGANIZACYJNA SZTABU GENERALNEGO WP;
51. LOGISTYKA RESORTU ON W SYSTEMIE DOWODZENIA SZ RP czasu „P'' i „W" (wariant I);
52. LOGISTYKA RESORTU ON W SYSTEMIE DOWODZENIA SZ RP czasu „P" i „W" (wariant II);
53. LOGISTYKA RESORTU ON W SYSTEMIE DOWODZENIA SZ RP czasu „P" i „W" (wariant III);
54. OBECNA STRUKTURA DOWODZENIA NATO;
55. NOWA STRUKTURA DOWODZENIA NATO (projekt);
56. PRZEWIDYWANA STRUKTURA SHAPE;
57. PRZEWIDYWANA STRUKTURA RHQ AFNORTH (JFC Brunssum);
58. ZMIANY W SYSTEMIE DOWODZENIA SZ RP (wariant I);
59. ZMIANY W SYSTEMIE DOWODZENIA SZ RP (wariant II);
60. ZMIANY W SYSTEMIE DOWODZENIA SZ RP (wariant III);
61. PROPONOWANA STRUKTURA DOWODZENIA SZ RP (etap I);
62. SYSTEM DOWODZENIA SZ RP;
63. STRUKTURA ORGANIZACYJNA I ZAKRES DZIAŁANIA PDO;
64. NOWA STRUKTURA DOWODZENIA SZ BELGII;
65. PROPONOWANA STRUKTURA DOWODZENIA SZ RP.

Załącznik **1**

WPŁYW WSPARCIA I ZABEZPIECZENIA WOJSK NA LOSY WOJNY (KAMPANIE, BITWY)

Przykłady historyczne

Historia wykazuje, że co prawda o wyniku walki zbrojnej nie przesądza wyłącznie zaopatrzenie (zabezpieczenie), ale jego brak nieuchronnie prowadzi do ograniczenia możliwości bojowych wojsk, a w wielu wypadkach - nawet do klęski. Z bogatej literatury traktującej o sprawach wojen, tych najdawniejszych i tych niedawnych, wybrano niektóre, chronologicznie uporządkowane przykłady, ilustrujące tę właśnie prawdę.

1. Przykłady z czasów dawnych

„Zamiast podejmowania dalszych wysiłków zmierzających do okrążenia wroga, Cezar (podczas wojny z Pompejuszem, 48 r. p.n.e. w Hiszpanii) obrócił swą energię na zbudowanie sztucznego brodu, dzięki czemu opanował oba brzegi rzeki Sicoris, nad którą leży miasto Ilerda. Groźba odcięcia od źródeł zaopatrzenia zmusiła wroga do natychmiastowego wycofania się. Wreszcie, gdy Cezar zmusił ich do przyjęcia znów kierunku prowadzącego do Ilerdy i do zajęcia stanowisk, gdzie nie mieli możliwości zaopatrywania się w wodę, skapitulowali".
B.H. Liddell Hart, *Strategia. Działania pośrednie,* Warszawa 1959, s.43

* * *

„Belizariusz (wódz rzymski broniący Rzymu w 535 r. podczas wojny z Gotami) miał jedynie 10.000 żołnierzy. Jednakże trzy miesiące, którymi rozporządzał, zanim zaczęło się oblężenie, Belizariusz wykorzystał na renowację umocnień miasta i: zgromadzenie znacznych zapasów żywności(...). Chociaż niewielkie siły obrońców topniały, to jednak oblegający, ponosili znacznie większe straty, zwłaszcza z powodu chorób. By przyśpieszyć ten proces, Belizariusz zdecydował się na wielkie ryzyko i wysłał ze swych szczupłych sił dwa oddziały z zadaniem zaskoczenia i zdobycia dwu miast – Tiwoli i Terracina, panujących nad drogami, którymi szło zaopatrzenie dla oblegających (...). Ostatecznie, po roku oblężenia, Gotowie zaniechali wysiłków i wycofali się na północ".
B.H. Liddell Hart, *Strategia. Działania pośrednie,* s.56-57.

* * *

„14 października (1810 r.), po czterech miesiącach, w czasie których przebywał zaledwie dwieście mil od startu, Massena (dowódca wojsk francuskich podczas walk na Półwyspie Iberyjskim w rejonie Torres-Vedras) zbliżył się do umocnień na odległość wzroku. Widok ich bardzo go zaskoczył. Nie mogąc sforsować tych umocnień, stał przed nimi cały miesiąc, zanim został zmuszony przez głód do odwrotu do Santarene, położonego w odległości trzydziestu mil od tych umocnień nad rzeką Tag. Wellington nie usiłował go ścigać ani nawiązać walki, lecz dążył do zacieśnienia terenu zajmowanego przez Massenę, by jak najbardziej zwiększyć jego trudności w zaopatrywaniu armii. Francuzi wówczas i później mieli drogo zapłacić za swe optymistyczne złudzenia, poparte napoleońską

ostrą naganą pod adresem ostrożnych strategów: „Zaopatrzenie? – nie mówcie mi o tym. Dwadzieścia tysięcy ludzi może żyć w pustyni".
B.H. Liddell Hart, *Strategia. Działania pośrednie,* s.142.

2. Przykłady z okresu pierwszej wojny światowej

„Wskutek zniszczenia przez Belgów mostów na Mozie niemieckie pociągi aż do 24 sierpnia 1914 r. docierały tylko do Liege, a nawet i później Niemcy byli zmuszeni do wykonywania bardzo niedogodnych objazdów (...).Ponadto ta jedyna na wpół zniszczona arteria nie wystarczała dla zaopatrywania trzech prawoskrzydłowych armii. Zniszczenia, dokonywane w czasie odwrotu przez Francuzów i Brytyjczyków, również utrudniały utrzymywanie zaopatrzenia na właściwym poziomie. Gdy Niemcy osiągnęli Marnę, sprawiali wrażenie pobitych wojsk wskutek forsownych marszów i niedojadania (...). Powtórzyła się od dawna zapomniana lekcja z amerykańskiej wojny domowej, że rozwój kolei i uzależnienie się wojsk od tego rodzaju komunikacji – sztywnych mogących być łatwo zniszczonymi - prowadzi do dużego zagęszczenia wojsk, którym nie można zapewnić zaopatrzenia w długotrwałych operacjach".
B.H. Liddell Hart, *Strategia. Działania pośrednie*, s.190.

* * *

„(...) 3 i 8 armia rosyjska wtargnęły do Galicji od strony Proskurowa w kierunku na Lwów i w bitwach nad rzekami Złota Lipa i Gniła Lipa zadały klęskę wojskom austro-węgierskim odrzucając je na zachód. 3 września (1914 r.) wojska rosyjskie zajęły Lwów. W dalszych, walkach na pozycji pod Gródkiem i na zachód od Lwowa wojska austro-węgierskie poniosły nawą klęskę i 12 września wycofały się za San. Ale też nie zdołały się utrzymać i od 17 września musiały kontynuować odwrót dalej, za Dunajec

Jednakże dalszy pościg za wojskami austro-węgierskimi nastręczał Rosjanom trudności, ponieważ ponieśli już poważne straty, znacznie oderwali się od swoich baz zaopatrywania i odczuwali brak amunicji i żywności".
D. Wierzchowski, *Pierwsza wojna światowa* 1914-1918, Warszawa 1956, s. 36.

* * *

"Rosyjska kwatera główna nie licząc się z sytuacją, w jakiej się znajdowała armia planowała na rok 1915 osiągnięcie zdecydowanych celów – wtargnięcie do Niemiec. Zmuszały ją do tego Anglia i Francja, które kosztem Rosjan chciały odciągnąć siły armii niemieckiej z teatru zachodnioeuropejskiego i uzyskać czas niezbędny do rozwinięcia produkcji zbrojeniowej. A przecież okres wytchnienia potrzebny był przede wszystkim armii rosyjskiej, która poniosła wielkie straty w walkach 1914r. W wielu oddziałach skład osobowy był zdekompletowany w 50%, korpus dowódczy w 70%. Brakło amunicji. Już w pierwszych miesiącach wojny stało się jasne, że dzień walki zaczepnej wymaga co najmniej 300 pocisków na każde działo. Cała rosyjska artyleria i piechota potrzebowały na froncie austriacko-niemieckim w ciągu miesiąca półtora miliona pocisków o artyleryjskich i miliardów nabojów karabinowych.. Natomiast przemysł Rosji mógł dać tylko jedną czwartą potrzebnej ilości pocisków artyleryjskich".
D. Wierzchowski, *Pierwsza wojna światowa,* 1914-1918, s.49.

* * *

"W lutym i marcu 1915 r. wojska rosyjskie przedsięwzięły ofensywę w Karpatach. W wyniku ogromnego napięcia sił wojska Frontu Południowo-Zachodniego opanowały pasmo Karpat (...). Jednakże dalsza ofensywa w Karpatach została wstrzymana, ponieważ wojska rosyjskie znalazły się w niezwykle ciężkiej sytuacji: brakowało pocisków, źle zorganizowane było zaopatrzenie (...). W połowie kwietnia armie rosyjskie przeszły na tym odcinku frontu do obrony".
D. Wierzchowski, *Pierwsza wojna światowa*, 1914-1918, s.50.

* * *

"Dzięki zachowaniu tajemnicy działań oraz przebiegłości w Ich organizowaniu uwaga Turków (podczas wojny 1917 r. z siłami brytyjsko-arabskimi) skupiła się na Gazie: wtedy zaś Beer-Szewa wraz z jej zasobami wody została zdobyta przez szybkie obejście i uderzenie z nie bronionego kierunku. Następnie, zgodnie z planem, po pozornym natarciu na Gazę miało nastąpić uderzenie na skrzydło głównych tureckich pozycji, podczas gdy kawaleria miała z Beer-Szewy wyjść na tyły Turków. Jednak trudności w zaopatrywaniu w wodę oraz tureckie przeciwnatarcie na północ od Beer-Szewy załamało ten manewr".
B.H. Liddell Hart, *Strategia. Działania pośrednie*, s. 221.

* * *

"Plan kampanii wojsk brytyjsko-arabskich we wrześniu 1918 r. w Palestynie całkowicie odpowiada willisenowskiej definicji strategii, jako „studium komunikacji", a także maksymie Napoleona, że „cały sekret sztuki wojennej polega na zdobyciu. kontroli nad liniami komunikacyjnymi". Dlatego też Brytyjczycy postawili sobie za cel opanowanie komunikacji tureckich bez względu na ich rodzaj. Przecięcie komunikacji przeciwnika oznacza sparaliżowanie jego organizacji fizycznej".
B.H. Liddell Hart, *Strategia. Działania pośrednie*, s.224.

3. Przykłady z okresu drugiej wojny światowej

"Związki taktyczne 5 armii włoskiej, posuwając się w ślad za cofającymi się oddziałami angielskimi, 16 września (1940 r. w Afryce Północno-Wschodniej) zajęły Sidi Barrani. Jednakże przerwy w zaopatrzeniu wojsk spowodowane rozciągnięciem tyłów oraz pogarszające się gwałtownie warunki meteorologiczne zmusiły dowództwo włoskie do zatrzymania dalszego posuwania: się wojsk (...)".
S. Płatonow, *Druga wojna światowa* 1939-1945, Warszawa 1961, s.86.

* * *

"Przeciwuderzenie 12 korpusu zmechanizowanego Armii Czerwonej 23 czerwca 1941r. miało postać odosobnionych kontrataków, prowadzonych przez poszczególne jednostki i pododdziały pancerne. Ze składu dwóch dywizji pancernych w walce 28 czerwca wziął udział tylko jeden pułk czołgów. Pozostałe jednostki albo dopiero wysuwały się na pozycje wyjściowe, albo stały bezczynnie z powodu braku materiałów pędnych".
P. Rotmistrow, *Historia sztuki wojennej*, Warszawa 1965, s.73.

* * *

„Pomyślny dla niemieckich sił zbrojnych przebieg kampanii w Polsce, Norwegii, Holandii, Francji i na Bałkanach, według zdania strategów hitlerowskich potwierdził słuszność ich poglądów, uważali więc oni że dla przeprowadzenia zwycięskich kampanii przeciwko Związkowi Radzieckiemu wystarczy zapasów utworzonych do lata 1941 r.(...). W rezultacie siły zbrojne Niemiec, a *w* szczególności ich wojska lądowe, z początkiem zimy 1941/1942 znalazły się w trudnej sytuacji. Uzupełnienie strat w sprzęcie bojowym było utrudnione. Okazało się, że wojska nie zostały przygotowane do prowadzenia wojny w warunkach zimowych. Nie miały one zimowego umundurowania(...)".
S. Płatonow, *Druga wojna światowa:* 1939-1945, s.201.

* * *

"Siła posuwających się naprzód oddziałów XXIV niemieckiego, korpusu pancernego, w październiku 1941 r. zależała nie tyle od liczebności będących do dyspozycji wojsk, ile od możliwości ich zaopatrywania w paliwo (...). Tego dnia (29 października 1941 r.), odwiedził mnie dowódca XLIII korpusu generał Heinrici, zawsze rzeczowo i trzeźwo oceniający sytuację. Opisał mi zły stan zaopatrzenia swych wojsk, które między innymi od 20 października nie otrzymywały już chleba".
H. Guderian, *Wspomnienia żołnierza,* Warszawa 1958 r., s.200.

* * *

"Wszystko znalazło się na starym miejscu, z tą tylko różnicą, że teraz (pod koniec listopada 1941r. w Afryce Północnej) Rommel jeszcze ostrzej odczuwał brak zaopatrzenia... Nie starczyło artylerii, sprzętu łączności, środków transportowych, zaczął się dawać we znaki brak paliwa i amunicji. A sojusznicy, jak dawniej, blokowali główne drogi zaopatrzenia wojsk włosko-niemieckich przez Morze Śródziemne".
J. Butler, *Bolszaja, stratiegija,* Leningrad 1967, s.191; tłum. z ros. L. Mucha.

* * *

"Należy zaznaczyć, że w dostarczaniu zaopatrzenia z lewego brzegu Wołgi nieocenione usługi oddali armii marynarze Flotylli Wołżańskiej pod dowództwem kontradmirała Rogaczowa (...). O roli marynarzy tej flotylli, o ich bohaterstwie powiem krótko: gdyby ich nie było, niewykluczone, że 62 armia zginęłaby z braku amunicji i żywności i nie wykonałaby zadania".
W. Czujkow, *Za Wołgą nie ma dla nas ziemi*, w: *W sztabach i na frontach*, Warszawa 1975, s.186.

* * *

"Trwające 21 dni nieprzerwane natarcie 4 radzieckiej armii uderzeniowej w styczniu 1942 r. pod Moskwą w czasie którego wojska armii przeszły 250-300 km przez ,trudno dostępny i pozbawiony dróg teren, w oderwaniu od baz zaopatrywania, przy systematycznym nienadążaniu artylerii i urządzeń tyłowych, braku amunicji i paliwa, a często też i żywności - dało się nam we znaki".
A. Jeremienko, *Wspomnienia,* Warszawa 1961, s.175.

* * *

"Zmechanizowane wojska niemiecko-włoskie, dowodzone przez generała Rommla, na skutek zbytniego oddalenia się od głównej bazy zaopatrzenia w Trypolisie (Afryka, lipiec 1942 r.) odczuwały braki benzyny, amunicji, żywności, a nawet wody, w wyniku czego nie były w stanie rozwinąć powodzenia i opanować Kanału Sueskiego".

W. Supiński, *Od Westerplatte do Hiroszimy,* Poznań 1958, s.98.

* * *

"Okazja do odcięcia Rommla została zmarnowana, ponieważ pościg nie był prowadzony w sposób wystarczająco pośredni, a próby okrążenia były nie dość głębokie. Na początku zawiodła wskutek zbyt płytkiego obejścia próba okrążenia większości wycofujących się wzdłuż wybrzeża sił. Następnie bardziej głębokie obejście na Charring Cross w pobliżu Mersa Matruh (o 120 mil. na zachód od El-Alamejn, 1 listopad 1942 r.) zawiodło wskutek braku paliwa nie dostarczonego z powodu ulewnych deszczy. Gdyby przeprowadzono obejście szersze przez pustynię, dalej w głąb kraju, można by było pas deszczy ominąć. Główną jednak przyczyną zmarnowania okazji było zaangażowanie większości środków transportowych dywizji czołgów do przewozu amunicji zamiast paliwa, które powinno być przygotowane w odpowiedniej ilości tak, by można je było wysłać bez zwłoki razem z jednostkami pościgowymi".

B.H. Liddell Hart, *Strategia. Działania pośrednie,* s. 324.

* * *

"Niemieckie wojska nieprzerwanie parły na Kaukaz; Jednakże jeszcze w czasie tego natarcia pojawiły się pierwsze trudności z zaopatrywaniem wojsk, które później występowały chronicznie i stopniowo przekształcały się w rzeczywisty niedostatek. Niekiedy ostry brak paliwa wymagał jego dostawy nawet drogą powietrzną. Linie komunikacyjne wydłużyły się do tego stopnia że kolumny samochodowe przewożące paliwo zużywały w drodze większą część swojego ładunku. Niekiedy dochodziło do paradoksów: do transportowania paliwa, wykorzystywano karawany wielbłądów. Gdy nacierające na Groźny ruchome związki osiągnęły 9 września Piatigorsk, musiały kilka tygodni oczekiwać na paliwo, a w tym czasie Rosjanie ściągali nowe siły i wzmacniali swoje lotnictwo. W końcu września natarcie wznowiono, jednakże poza opanowaniem 25 września Mozdoka niemieckim wojskom nie udało się przesunąć do przodu (...). Ogólna sytuacja na froncie kaukaskim nie zmieniła się do czasu katastrofy pod Stalingradem w listopadzie 1942 r."

R. Tippelskirch, *Istorija wtoroj mirowoj wojny,* Moskwa 1956, s. 236; tłum. z ros. L. Mucha.

* * *

"Sytuacja z paliwem jak dawniej budziła wiele obaw. Ale Włosi obiecali dostarczyć w końcu września dostateczną jego ilość i nawet utrzymywali w pogotowiu rezerwowe okręty dla zmiany zatopionych. Oprócz tego Kesselring (dowódca wojsk niemieckich rejonie Morza Śródziemnego) liczył, że gdy będzie to konieczne, można codziennie dostarczyć dla Rommla 500 ton paliwa drogą powietrzną(...). W końcu dnia (31 września 1942 r.) wojska włosko-niemieckie

zostały prawie całkowicie zatrzymane. Paliwa było tylko tyle, ile trzeba dla dowozu niezbędnych środków. Rommel był zmuszony przejść do obrony, ale jego wojska już nie mogły utrzymać opanowanych pozycji (...). Oprócz strat w ludziach, sięgających trzech tysięcy, podczas odejścia - w rezultacie braku paliwa - wpadła w ręce przeciwnika większa ilość uzbrojenia i -zwłaszcza - wiele samochodów, co odbiło się bardzo niekorzystnie na kolejnych działaniach bojowych niemieckich i włoskich wojsk".

R. Tippelskirch, *Istorija wtoroj mirowoj wojny,* s. 248; tłum. z ros. L. Mucha.

* * *

„Położenie Leningradu z początkiem 1943 r., chociaż nawet poprawiło się widocznie w porównaniu do zimy 1941/1942, jednak ciągle jeszcze było niezwykle ciężkie. Brak połączenia lądowego z resztą kraju utrudniał niezwykle dowóz paliwa i surowców dla przemysłu i nie pozwalał na zaspokojenie wszystkich najpilniejszych potrzeb wojska i ludności miasta. W połowie grudnia 1942 r. wznowiono prace przy budowie drogi samochodowej po lodzie jeziora Ładoga. Droga ta była czynna przez całą dobę przy olbrzymim natężeniu ruchu w warunkach nieustannych nalotów lotnictwa nieprzyjaciela. Dostarczano nią codziennie średnio 5000-6000 ton różnych ładunków uzbrojenia, amunicji, paliwa płynnego, żywności, opału itd. Ta ilość ładunków nie mogła jednak zaspokoić potrzeb wojsk i ludności miasta".

S. Płatonow, *Druga wojna światowa 1939-1945*, s. 341.

* * *

„(...) Dowództwo włosko-niemieckie biorąc pod uwagę znaczną przewagę sił i środków przeciwnika, powzięło 4 listopada (1943 r. w Afryce Północnej) decyzję wycofania swych sił na zachód. Wobec braku materiałów pędnych i środków transportowych wycofywano przede wszystkim jednostki niemieckie. Broniącym się na południowym odcinku frontu wojskom włoskim zabrano przy tym cały zapas wody pitnej oraz wszystkie samochody. Pozostawieni w ciężkiej sytuacji na pustyni Włosi musieli kapitulować".

P. Rotmistrow, *Historia sztuki wojennej*, s. 319.

* * *

„W Birmie w 1943 r. działań wojennych prawie nie prowadzono. Jedynie na wiosnę alianckie siły zbrojne przeprowadziły siłami 14 i 77 hinduskiej dywizji piechoty dwie niewielkie operacje w środkowej Birmie w celu przecięcia linii kolejowej w rejonie Mandalaj. Plan ten jednak nie udał się. Oddziały hinduskie, które pokonały niewiarygodne trudności tego kraju i przeniknęły głęboko w dżunglę, musiały wycofać się w związku z powstałymi trudnościami zaopatrzenia ich w amunicję i żywność".

S. Płatonow, *Druga wojna światowa* 1939-1945, s. 441.

* * *

„W rzeczywistości zdołali oni (Niemcy, we wrześniu 1944 r. na froncie zachodnim) w zdumiewający sposób zebrać siły, co przedłużyło wojnę o dalsze osiem miesięcy. Do tego odtworzenia sił w znacznym stopniu przyczyniły się

trudności sojuszników w dziedzinie zaopatrzenia. trudności te sprawiły, że początkowy impet sprowadzony został do słabego nacisku, który mógł być powstrzymany przez zaimprowizowaną pośpiesznie obronę, oraz zmniejszyły możliwości sojuszników przygotowania się do potężnego natarcia. Trudności w zaopatrywaniu były częściowo wynikiem głębokości natarcia sojuszników, częściowo zaś niemieckiej strategii polegającej na pozostawianiu na tyłach sojuszników garnizonów do obrony portów francuskich (...). Przed przełamaniem frontu w Normandii zaopatrzenie trzeba było dowozić od bazy do oddziałów walczących na odległość niepełnych dwudziestu mil. Teraz trzeba było je wieźć niemal trzysta mil. Prawie całe brzemię zostało przełożone na sojuszniczy transport samochodowy, ponieważ francuskie linie kolejowe były zniszczone poprzednimi nalotami".

B.H. Liddell Hart, *Strategia. Działania pośrednie,* s. 370.

* * *

„Dzięki zaskoczeniu niemiecka kontrofensywa (w połowie grudnia 1944 r. w Ardenach) poczyniła w pierwszych dniach groźne postępy, wywołując popłoch oraz zamieszanie u sojuszników. Najgłębszego przełamania dokonała 5 armia pancerna. Jednak czas i możliwości zostały utracone wskutek braku paliwa spowodowanego działaniem lotnictwa sojuszników i zagon utknął niedaleko od Mozy, chociaż w niektórych punktach doszedł do niej niebezpiecznie blisko".

B.H. Liddell Hart, *Strategia. Działania pośrednie*, s. 375.

* * *

„27 lipca 1944 r. znaczna część artylerii 28 Armii (radzieckiej) pozostała w tyle z powodu braku materiałów pędnych. 3 Korpus Pancerny 2 Armii nie mógł prowadzić aktywnych działań bojowych pod Warszawą wskutek braku oleju napędowego (...). 29 lipca 1944 r. 6 armia lotnicza, posiadając w swoim składzie 1400 samolotów i mając dwu-trzykrotną przewagę ilościową nad nieprzyjacielem, wykonała zaledwie 95 samolotowylotów (...)".

N. Antipienko, *Na głównym kierunku*, Warszawa 1970, s. 11.

* * *

„(...) w armiach radzieckich (1 Frontu Białoruskiego, w lipcu 1944 r.), które posunęły się o 400-500 km i za którymi nie nadążyły tyły, zaczęto odczuwać brak amunicji i materiałów pędnych, wobec czego niektóre armie musiały chwilowo wstrzymać natarcie".

P. Rotmistrow, *Historia sztuki wojennej*, s. 414.

* * *

„3 armia (amerykańska, w sierpniu 1944 r.), nacierając w kierunku Nancy, wyszła na początku września nad Mozelę i sforsowała ją z marszu na południe od Metzu, jednak w skutek braku materiałów pędnych musiała dalsze natarcie przerwać. W połowie września armia wznowiła natarcie, lecz bez większego powodzenia, gdyż przeciwnik wzmocnił obronę".

P. Rotmistrow, *Historia sztuki wojennej*, s. 621.

* * *

„W ciągu kwietnia 1945 r. lotnictwo (aliantów zachodnich) dostarczyło frontowi 60 tysięcy ton różnego rodzaju ładunków. Jak wielki był niedosyt

transportu w końcowej fazie wojny, świadczy fakt przystosowania do przewozu wielu ciężkich samolotów bombowych, co oczywiście zmniejszyło potencjał uderzeniowy aliantów".
Zaplecze i tyły w wojnie współczesnej, Warszawa 1969, s. 149.

* * *

„Na początku 1945 r. odeszły od Kesselringa (dowódcy wojsk niemieckich we Włoszech) cztery dywizje dla wzmocnienia obrony na Zachodzie; jednakże Hitler w dalszym ciągu nie zezwalał na natychmiastowe wycofanie się w Alpy. Tymczasem niemieckie braki zasobów materiałowych stały się bardziej widoczne. Wiosną odczuwali oni rozpaczliwy brak samolotów, czołgów, samochodów i ropy - wszystkich środków niezbędnych do przeprowadzenia szybkiego odwrotu dla schronienia się w Alpach".
B.H. Liddell Hart, *Strategia. Działania pośrednie*, s. 364.

* * *

„(...) ekonomika wojenna ZSRR również w 1945 r. zaopatrywała radzieckie siły zbrojne w najnowsze modele uzbrojenia, amunicję wszelkiego rodzaju, paliwo płynne, żywność i ekwipunek w ilościach niezbędnych do osiągnięcia zwycięstwa nad wrogiem. Wszystko to stworzyło trwałą bazę materialna dla osiągnięcia sukcesów wojennych i stanowiło decydujący warunek zwycięstwa radzieckich sił zbrojnych w 1945 r".
S. Płatonow, *Druga wojna światowa 1939-1945*, s. 600.

* * *

„Podczas przeciwnatarcia 6 armii pancernej SS nad Balatonem niemal całe lotnictwo radzieckie uczestniczące w tej operacji skierowano nie na niemiecką siłę uderzeniową (czołgi 6 armii pancernej i lotnictwo wsparcia), lecz przede wszystkim do zniszczenia składów materiałów pędnych i smarów. Brak paliwa spowodował poważne trudności w działaniu zgrupowań uderzeniowych 6 armii i lotnictwa".
K. Nożko, *Zagadnienia współczesnej sztuki wojennej*, Warszawa 1973, s. 255.

* * *

„Tutaj (nad Balatonem) podobnie jak w bitwie w Ardenach skończyła się czołgom (niemieckim) benzyna i te z nich, które mogły się poruszać, zostały odrzucone z powrotem ku swym pozycjom wyjściowym".
J.F.C. Fuller, *Druga wojna światowa 1939-1945*, Warszawa 1958, s. 498.

4. Przykłady najnowsze

„Nie brakowało nam sił, by zapobiec takiej sytuacji, tyle że był jeden mały problem: siły te ciągle przebywały na terenie Stanów Zjednoczonych. Trzeba było tylko przemieścić te siły w rejon kryzysu. Zgodnie z przedstawionym prezydentowi harmonogramem oznaczało to przerzucenie na odległość siedmiu tysięcy mil w ciągu czterech miesięcy pięciu i jednej trzeciej dywizji, czyli 120000 żołnierzy.

Od czasów II wojny, perforowanych kart IBM i posługujących się liczydłami rachmistrzów, logistyka rozwinęła się tak bardzo, że obecnie Pentagon rozporządzał systemem komputerowym mogącym opisać trasę każdego przedmiotu, od czołgu poczynając, a na namiocie kantyny kończąc. Teoretycznie, musiałem tylko nacisnąć guzik. W kilka godzin po rozpoczęciu Pustynnej Tarczy nasze dywizje miały zacząć

zalewać tysiące stron wydruków komputerowych z poleceniami: „Czołg numer 123 z batalionu X brygady Y przetransportować koleją do Norfolk w Wirginii, gdzie zostanie załadowany na okręt, który po 20 dniach dostarczy go 30 sierpnia do portu Dhahran".

Tymczasem był z tym związany poważny problem. Ponieważ byliśmy dopiero w trakcie reorganizacji Dowództwa Centralnego, kiedy wybuchł kryzys, nie wprowadziliśmy jeszcze informacji do komputerowych banków danych, co jest mozolnym procesem, trwającym w normalnych warunkach około roku. Jedynym rozwiązaniem było odręczne opracowanie planu transportów powietrznych i morskich. Już przerzucenie jednej dywizji jest straszliwie skomplikowanym zadaniem; dla przykładu, pierwsza podlegająca Dowództwu Centralnemu jednostka pancerna przewidziana do rozwinięcia, 24. Dywizja Piechoty Zmechanizowanej, po zaplanowanych uzupełnieniach, składa się z czterech batalionów czołgów, pięciu batalionów piechoty zmechanizowanej, plus bataliony uzbrojenia, transportu, służy medycznej, łączności, eskadra helikopterów, a każdy z tych oddziałów miał odmienne potrzeby transportowe. Aby 24. dotarła do Arabii Saudyjskiej gotowa do walki, ruchy wszystkich tych jednostek musiały być starannie zsynchronizowane: jaki byłby sens wysyłania czołgów, gdyby miały dotrzeć na miejsce bez amunicji, drużyn remontowych części zamiennych?

Dowództwu Centralnemu podlegały trzy dywizje wojsk lądowych, każda wymagająca odmiennego transportu, plus nasze jednostki sił lotniczych, plus składowe dwóch ekspedycyjnych sił (wzmocnionych dywizji) piechoty morskiej. Wszyscy, naturalnie, walczyli o miejsce w tych samych samolotach i na tych samych statkach; główna część moich wysiłków szła na porządkowanie rozgardiaszu.

Wiedziałem dokładnie, kogo potrzebujemy: kierowców ciężarówek, dokerów, amunicyjnych, specjalistów od instalacji sieci telefonicznych, mechaników, mówiąc krótko, robotników, którzy wzięliby na siebie ciężar mozolnych prac związanych z rozwijaniem wojsk w strefie wojennej. Ze swoim dawnym szefem generałem Vuono i jego sztabem prowadziłem zażarte dyskusje na temat jednostek Gwardii Narodowej zwanych „brygadami uzupełniającymi". Stworzone dwadzieścia lat temu, były to oddziały reaktywowane w czasie wojny, aby skompletować skład dywizji, który normalnie dla oszczędzenia na personelu i pieniądzach utrzymywany był na poziomie dwóch trzecich. Vuono chciał potwierdzić skuteczność rozwiązania, a kongresmeni ze stanów, gdzie rozlokowane były jednostki Gwardii, głośno domagali się, by właśnie one wsparły Pustynną Tarczę. Niemniej wykorzystanie brygad uzupełniających było bez sensu, z uwagi na wspomniany przez prezydenta 180-dniowy okres poboru. Po reaktywowaniu oddziały te potrzebowały kilkumiesięcznego szkolenia, aby być gotowe do walki; tymczasem wysyłając je na Bliski Wschód, musiałbym jednocześnie myśleć, jak je zaraz wysyłać do domu".

Generał H. Norman SCHWARZKOPF – *Autobiografia*, Wydawnictwo Ryton, Warszawa 1993, s.324-326.

* * *

5. Wsparcie polityczne

Z formalnego punktu widzenia jako naczelny dowódca, podlegałem sekretarzowi obrony Cheneyowi, w rzeczywistości Colin Powell był jedynym łącznikiem pomiędzy mną a rządem. „Do mnie należy informowanie prezydenta Białego Domu i sekretarza obrony – mówił. Ty zajmij się polem bitwy, a ja zajmę się Waszyngtonem". Układ ten okazał się bardzo efektywny; wystarczyło, bym poinformował Powella, że zależy nam na załatwieniu czegoś w Waszyngtonie, a mogłem być pewien, że będzie to zrobione. Nie ulega dla mnie wątpliwości, że generał Powell był najlepszym człowiekiem do tej pracy w sytuacji kryzysu. Od czasów II wojny i generała Marshalla żaden oficer wojskowy nie miał takiego dostępu do najwęższych kręgów Białego Domu.
Generał H. Norman SCHWARZKOPF – *Autobiografia*, Wydawnictwo Ryton, Warszawa 1993, s.324-326.

6. Ewolucja myśli

1. „Armia XXI wieku charakteryzuje się dominującą zdolnością manewrową. Z kolei ta zdolność zależy od logistyki opartej na systemie dynamicznego zasilania, co jest kluczem do rewolucji w logistyce wojskowej. Armia musi działać od bazy zaopatrzenia, poruszać się szybko, uzupełniać zaopatrzenie podczas marszu i to wymaga efektywnego, umiejącego planować z wyprzedzeniem oraz wykonywać manewry intermodułowego systemu zaopatrzenia. Lotnictwo jest głównym komponentem nowoczesnego intermodułowego systemu zaopatrzenia, a potrzeba posiadania zaawansowanego transportu lotniczego w ramach TDW jest istotna".
2. „Jako pozostałość zimnej wojny stratedzy brali pod uwagę dynamikę sytuacji w post zimnowojennym świecie. Inni futuryści rozważali znaczenie ery informacyjnej, nowych technologii oraz wpływ jaki miałyby te zjawiska na światowe społeczeństwo oraz światową gospodarkę. Ponieważ 2 sposoby myślenia zbiegają się, stało się jasne, że rewolucja w logistyce, która zmieniłaby sposób prowadzenia wojen wygrała. Narody i armie, które wykorzystają możliwości przedstawione przez rewolucję w logistyce zdominują pole walki oraz sytuacje kryzysowe następnego stulecia, a ci, którzy zignorują rewolucję logistyczną przegrają z kretesem".
3. „Obecna koncepcja zakłada wykorzystanie istniejących technologii lub nowych, które wkrótce wejdą do służby tj. takich jak samolot transportowy C-130 J. Możemy uzyskać duże korzyści w wyniku opracowania samolotu powietrznego, który wykorzystuje bieżące i nowopowstałe technologie w celu zwiększenia możliwości mostu powietrznego na TDW.

Dla porównania można sobie wyobrazić, że dane zadanie wymaga utworzenia przez siły uderzeniowe powietrzno-lądowe powietrznego korytarza długości 200 mil od własnych pozycji w celu schwytania lub likwidacji sił przeciwnika w promieniu 50 mil od tego korytarza. Ten scenariusz przedstawia wyzwania z początku 21 stulecia, łącząc „potrzebę szybkości" ze znacznym zagrożeniem ze strony broni pancernej, jakie miało miejsce w operacji np. „Desert

Storm". Do budowy takiego korytarza powietrznego wykorzystuje się istniejącą infrastrukturę oraz teren odpowiedni do lądowania i startu samolotów. Innym alternatywnym środkiem transportu są samoloty C-130 J, śmigłowiec CH-47 przewidziany do transportu ładunków oraz hipotetyczny transportowiec zwany C-2000".

Tłumaczenie z: *Army Logistician* 11-12/1999 (4), /fragmenty/.

Załącznik **2**

ZESTAWIENIE POJĘĆ I WYRAŻEŃ FRAZEOLOGICZNYCH ZE SŁOWAMI „SUPPORT" I „SUPPLY"

Wyciąg z AAP – 6B(U)

A. SUPPORT

support / wsparcie/ podpierać; popierać; utrzymywać; podpora; poparcie; utrzymanie; zabezpieczenie
Działania sił lub ich części, które pomagają, zabezpieczają, uzupełniają lub wspierają działania każdego innego rodzaju sił. 01/11/68

afloat support / zaopatrzenie w czasie rejsu
Forma wsparcia logistycznego realizowana poza granicami portu, polegająca na tym, że paliwo, amunicja i zaopatrzenie dostarczane są morskim jednostkom sił operacyjnych będącym w ruchu lub zakotwiczonym.
>01/12/74

air logistic support operation / wsparcie logistyczne z powietrza
Operacja powietrzna, z wyjątkiem operacji desantowych, prowadzona na teatrze działań, w celu dostarczenia i uzupełnienia personelu, sprzętu i zaopatrzenia.
>01/01/80

air support / wsparcie lotnicze
Wszelkie formy wsparcia udzielanego przez siły powietrzne na morzu i lądzie.

- Patrz również *call mission; close air support; immediate air support; indirect air support; preplanned air support; tactical air support.* 01/02/73

air support operations centre / centrum operacyjne wsparcia lotniczego
Oddział taktycznego systemu kontroli powietrznej, umiejscowiony w kwaterze głównej korpusu lub w kwaterze głównej odpowiednich sił lądowych, który koordynuje i kieruje bliskim wsparciem powietrznym oraz innymi taktycznymi operacjami wsparcia lotniczego.

- Patrz również *tactical air control centre.*01/01/83

associated support / wsparcie dodatkowe
w operacjach powietrzno-morskich, wsparcie udzielane przez siły lub jednostkę innym siłom lub jednostkom podległym innemu dowództwu taktycznemu bez wzajemnego podporządkowania.

- Patrz również *direct support.* 01/11/91

close air support / bliskie wsparcie lotnicze
Działanie lotnictwa przeciwko celom przeciwnika znajdującym się w pobliżu sił własnych, wymagające dokładnej integracji każdego zadania lotnictwa z ogniem a ruchem tych sił.
> Patrz również *air support.* 01/03/73

close support / bliskie wsparcie
Działania sił wspierających przeciw celom przeciwnika znajdującym się na tyle blisko sił wspieranych, że wymagają dokładnej integracji lub koordynacji z ogniem, ruchem, lub innymi działaniami tych sił. > Patrz również *support.* 01/03/73

combat service support / zabezpieczenie bojowe
Zabezpieczenie jednostek bojowych, głównie w dziedzinie administracji i logistyki. >01/12/74

combat support / wsparcie bojowe
Wsparcie jednostek bojowych pod względem ogniowym i operacyjnym.>01/11/94

deep supporting fire / dalekosiężne wsparcie ogniowe
Ogień skierowany przeciw obiektom nie leżącym w bliskim sąsiedztwie sił własnych, prowadzony w celu neutralizacji i zniszczenia rezerw i uzbrojenia przeciwnika, oddziaływujący na jego dowodzenie, zaopatrzenie, środki łączności i obserwacji.

- Patrz również *fire; supporting fire.* 01/03/73

direct support artillery / artyleria bezpośredniego wsparcia
Artyleria, której podstawowym zadaniem jest prowadzenie ognia na żądanie wspieranej jednostki.> 01/03/73

direct supporting fire / ogień bezpośredniego wsparcia
Ogień prowadzony w celu wsparcia danej części sił, w odróżnieniu od ognia wsparcia ogólnego, który jest prowadzony w celu wsparcia tych sił jako całości.> Patrz również *fire; supporting fire.* 01/03/73

electronic warfare support measures / wsparcie walki radioelektronicznej
Rodzaj walki radioelektronicznej obejmujący działania podejmowane w celu poszukiwania, przechwycenia, identyfikacji i lokalizacji urządzeń promieniujących energię elektromagnetyczną, prowadzony w celu natychmiastowego rozpoznania zagrożenia. Dostarcza informacji niezbędnej do natychmiastowego podejmowania decyzji co do zastosowania środków przeciwdziałania i kontrprzeciwdziałania radioelektronicznego oraz innych działań taktycznych, takich jak unikanie, celowanie i naprowadzanie. >Patrz również *electronic warfare.* 01/11/85

fire support / wsparcie ogniowe
Prowadzenie ognia skoordynowanego z ruchami sił zbrojnych, w celu zniszczenia, zneutralizowania lub przyduszenia nieprzyjaciela. >Patrz również *naval fire support.* 01/11/94

fire support area / rejon wsparcia ogniowego
Odpowiedni rejon manewrowy, wyznaczony do ogniowego wsparcia z okrętów podczas operacji morsko-desantowych. >Patrz również *naval support area.* 01/03/73

fire support coordination / koordynacja wsparcia ogniowego
Planowanie i przeprowadzenie wsparcia ogniowego w taki sposób, że cele są odpowiednio kryte ogniem broni odpowiedniego rodzaju lub grupy uzbrojenia. >Zwana również *fire coordination*. 01/03/73

fire support coordination centre / centrum koordynacji wsparcia ogniowego
Miejsce ześrodkowania urządzeń łączności, z którego znajdujący się tam personel koordynuje wszystkie formy wsparcia ogniowego. >Zwane również *supporting arms coordination centre*. 01/08/79

fire support coordination line / linia koordynacji wsparcia ogniowego
linia ustanowiona przez odpowiedniego dowódcę sił lądowych dla zapewnienia koordynacji ognia nie będącego pod jego kontrolą, ale który może mieć duży wpływ na aktualnie prowadzone działania taktyczne. Linia koordynacji wsparcia ogniowego wykorzystywana jest do koordynowania ognia z powietrznych, lądowych lub morskich systemów broni wykorzystujących każdy rodzaj amunicji do zwalczania celów. Linia ta powinna wykorzystywać określone cechy terenowe. Ustanowienie linii koordynacji wsparcia ogniowego powinno być skoordynowane z właściwym dowódcą lotnictwa taktycznego i innymi elementami wsparcia. Elementy wsparcia mogą atakować cele położone przed linią koordynacji wsparcia ogniowego bez uprzedniej koordynacji z dowódcą sił lądowych pod warunkiem, że nie będzie to mieć niepożądanych skutków na tej linii lub za nią. Atak na cele naziemne znajdujące się za tą linią musi być koordynowany z właściwym dowódcą sił lądowych. >01/11/86

fire support group / grupa wsparcia ogniowego
Tymczasowe zgrupowanie okrętów pod jednym dowództwem, któremu powierzono obowiązek wsparcia ogniowego z morza rejonu lądowania wojsk w operacjach desantowych. Grupa ta może być podzielona na mniejsze jednostki lub pododdziały wsparcia ogniowego. >01/03/73

general support / wsparcie ogólne
Wsparcie udzielane siłom zbrojnym jako całości, nie zaś poszczególnym pododdziałom wchodzącym w ich skład. >01/08/76

general support artillery / artyleria wsparcia ogólnego
Artyleria, która prowadzi ogień na rozkaz dowódcy danej jednostki, do której organizacyjnie należy lub do której jest przydzielona. Prowadzi ogień wspierając działania bojowe jako całość, a nie działania poszczególnych oddziałów. >01/03/82

helicopter support team / śmigłowcowa grupa wsparcia
Grupa wydzielona, sformowana i wyposażona do wykonywania zadań w strefie lądowania w celu ułatwienia lądowania i ruchu oddziałów działających na śmigłowcach, ich sprzętu i zaopatrzenia, oraz ewakuacji rannych i jeńców wojennych. >01/08/79

host nation support / wsparcie państwa gospodarza
Cywilna i wojskowa pomoc udzielana przez państwo gospodarza w czasie pokoju, kryzysu i wojny siłom sprzymierzonym i strukturom NATO, które są rozlokowane na jego terytorium lub przemieszczają się przez nie tranzytem. Podstawą takiej pomocy są zobowiązania sojusznicze NATO lub dwustronne albo wielostronne umowy między państwem gospodarzem, strukturami NATO i państwem (państwami), których siły prowadzą działania na terytorium państwa gospodarza. >Nazywane także *host nation assistance*. 01/11/94

in support / wsparcie
Termin stosowany do oznaczenia zadania wsparcia ogniem artyleryjskim formacji lub jednostki. Zwykle nie zapewnia się łączników i obserwacji. >Patrz również *at priority call; direct support*. 01/07/85

in support of / wspieranie
Wspomaganie lub ochrona innej formacji, jednostki lub organizacji z pozostawaniem pod kontrolą pierwotnej struktury dowodzenia. >01/03/73

indirect air support / pośrednie wsparcie lotnicze
Wsparcie lotnicze sił lądowych lub morskich przez działania powietrzne przeciwko obiektom innym niż siły przeciwnika bezpośrednio zaangażowane w walkę na szczeblu taktycznym. Obejmuje zdobywanie i utrzymywanie przewagi w powietrzu oraz nękanie przeciwnika. >Patrz również *air support*. 01/03/73

integrated logistic support / zintegrowane wsparcie logistyczne
Zarządzanie i proces techniczny, w którym możliwości i warunki wsparcia logistycznego są integrowane w projekt i brane pod uwagę w okresie użytkowania systemów lub sprzętu, w którym wszystkie elementy logistycznego wsparcia są planowane, osiągane, sprawdzane i dostarczane w odpowiednim czasie w ekonomicznie uzasadniony sposób. >Patrz również *combined logistic support*. 01/11/94

mobile support group / ruchoma grupa wsparcia
Grupa wspierająca logistycznie zakotwiczone statki, w rzeczywistości pływająca baza morska, chociaż pewne jej elementy wsparcia mogą znajdować się na brzegu. >01/03/82

mutual support / wzajemne wsparcie
Wsparcie, którego udzielają sobie jednostki w walce z przeciwnikiem z uwagi na przydzielone im zadania, pozycję względem siebie i względem przeciwnika oraz ich własne możliwości. >Patrz również *cross-servicing; support*. 01/03/73

naval support area / rejon zgrupowania okrętów wsparcia desantu
Obszar morski wyznaczony dla okrętów marynarki wojennej, odkomenderowanych do wsparcia operacji desantowych. >Patrz także *support area*. 01/03/73

supporting arms coordination centre / centrum koordynacji wsparcia ogniowego
>Patrz *fire support coordination center.* 01/06/64

supporting attack / atak wspierający
Działanie ofensywne przeprowadzane w połączeniu z głównym atakiem, mające na celu osiąganie jednego lub większości z następujących celów:

a) wprowadzenie przeciwnika w błąd;
b) zniszczenie lub przygwożdżenie sił przeciwnika, które mogłyby zakłócić atak główny;
c) kontrola terenu, którego okupacja przez nieprzyjaciela utrudniłaby atak główny; lub
d) zmuszenie nieprzyjaciela do przedwczesnego uruchomienia rezerw albo w nieistotnym rejonie. >01/11/83

supporting fire / ogień wspierający (wsparcie ogniowe)
Ogień prowadzony przez jednostki wspierające w celu wsparcia lub ubezpieczenia jednostki walczącej. >Patrz również *close supporting fire; deep supporting fire; direct supporting fire.* 01/11/68

supporting operations / operacje wspierające
W działaniach morsko-desantowych, operacje prowadzone przez siły inne niż wyznaczone do zadań morsko-desantowych. Zarządzane są przez przełożonego wyższego szczebla na żądanie dowódcy sił morsko-desantowych prowadzone zwykle poza obszarem odpowiedzialności dowódcy sił morsko-desantowych. >01/03/82

B. SUPPLY

supply / dostarczyć komuś coś; dostawić; zaopatrzyć kogoś w coś; uzupełnić; zastąpić

air supply / zaopatrywanie drogą powietrzna
Dostarczanie ładunków drogą powietrzną, przy pomocy zrzutów lub po wylądowaniu samolotów.
>01/02/73

available supply rate / dostępna szybkość dostarczania zaopatrzenia
Szybkość zużycia zapasów, którą można założyć, uwzględniając zaopatrzenie oraz środki będące w dyspozycji na czas planowanej operacji lub określony przedział czasu. > 01/10/84

essential supply / zaopatrzenie zasadnicze
Produkty, istotne z punktu widzenia dalszego prowadzenia wojny w okresie przetrwania, lub do zapewnienia przetrwania narodu w tym okresie, i które powinny być rozładowane tak szybko jak pozwalają na to okoliczności. Obejmują takie

rzeczy jak pożywienie, produkty rafinacji ropy, oleje, smary i zaopatrzenie medyczne. >Nazywane również *essential cargo.* Patrz również *cargo.* 01/03/73

level of supply / stan zaopatrzenia
Poziom zapasów lub materiałów zatwierdzony lub zarządzony do utrzymania ze względu na przewidywane zapotrzebowanie. >01/04/73

main supply route / główna droga zaopatrzeniowa
Droga lub drogi wyznaczone na danym obszarze działań, po których przemieszcza się większość środków transportujących zaopatrzenie dla operacji militarnych. >Patrz również *route.* 01/03/73

one day's supply / zaopatrzenie na jeden dzień
Jednostka lub ilość zaopatrzenia, przyjęta jako wielkość standardowa, używana przy oszacowywaniu przeciętnego dziennego zużycia pod określonymi warunkami. Może być także wyrażona jako współczynnik, na przykład ilość nabojów na dany rodzaj broni na jeden dzień. >Patrz również *standard day of supply, combat day of supply.* 01/09/71

standard day of supply / dzienna norma zaopatrzenia
Całkowita ilość zaopatrzenia wymagana średnio na jeden dzień, zgodna z normami ustalonymi w oparciu o obowiązujące Grupowe Racje NATO i / lub racje krajowe. >Patrz również *one day's supply.* 01/02/74

supplies / zaopatrzenie, zapasy
Wszystkie materiały i środki, stosowane do wyposażenia, zabezpieczenia i utrzymania sił zbrojnych. >Patrz również *equipment.* 01/11/86

supply point / punkt zaopatrywania
Każdy punkt, w którym wydawane są poszczególne środki materiałowe. >01/11/68

supplying ship / okręt zaopatrujący
Okręt jednostki zaopatrzenia, dostarczający personel i / lub zaopatrzenie podlegające przekazaniu. >01/09/81

logistics / logistyka
Nauka zajmująca się planowaniem i realizacją ruchów i obsługi sił. W najszerszym znaczeniu, są to aspekty operacji militarnych dotyczące:

a) badań i rozwoju, pozyskiwania, przechowywania, transportu, dystrybucji, remontów, ewakuacji i usuwania materiałów wojskowych;
b) transportu personelu;
c) pozyskiwania, budowy, remontu, działania i usuwania urządzeń;
d) pozyskiwania lub wykonywania usług;
e) wsparcia medycznego.

>01/12/93

national infrastructure / infrastruktura narodowa
infrastruktura zabezpieczana i finansowana przez państwo członkowskie NATO, na jego własnym terytorium, wyłącznie na użytek jego własnych sił zbrojnych (włączając w to siły zbrojne przydzielone lub wyznaczone do NATO). >Patrz również *infrastructure*. 01/03/73

national territorial commander / narodowy dowódca terytorialny
Dowódca narodowy, odpowiedzialny za wykonanie wyłącznie funkcji narodowych na określonym terytorium geograficznym. Pozostaje on terytorialnym dowódcą narodowym bez względu na pozycję, jaka może być mu przyznana w siłach sprzymierzonych. >Patrz również commander. 01/03/73

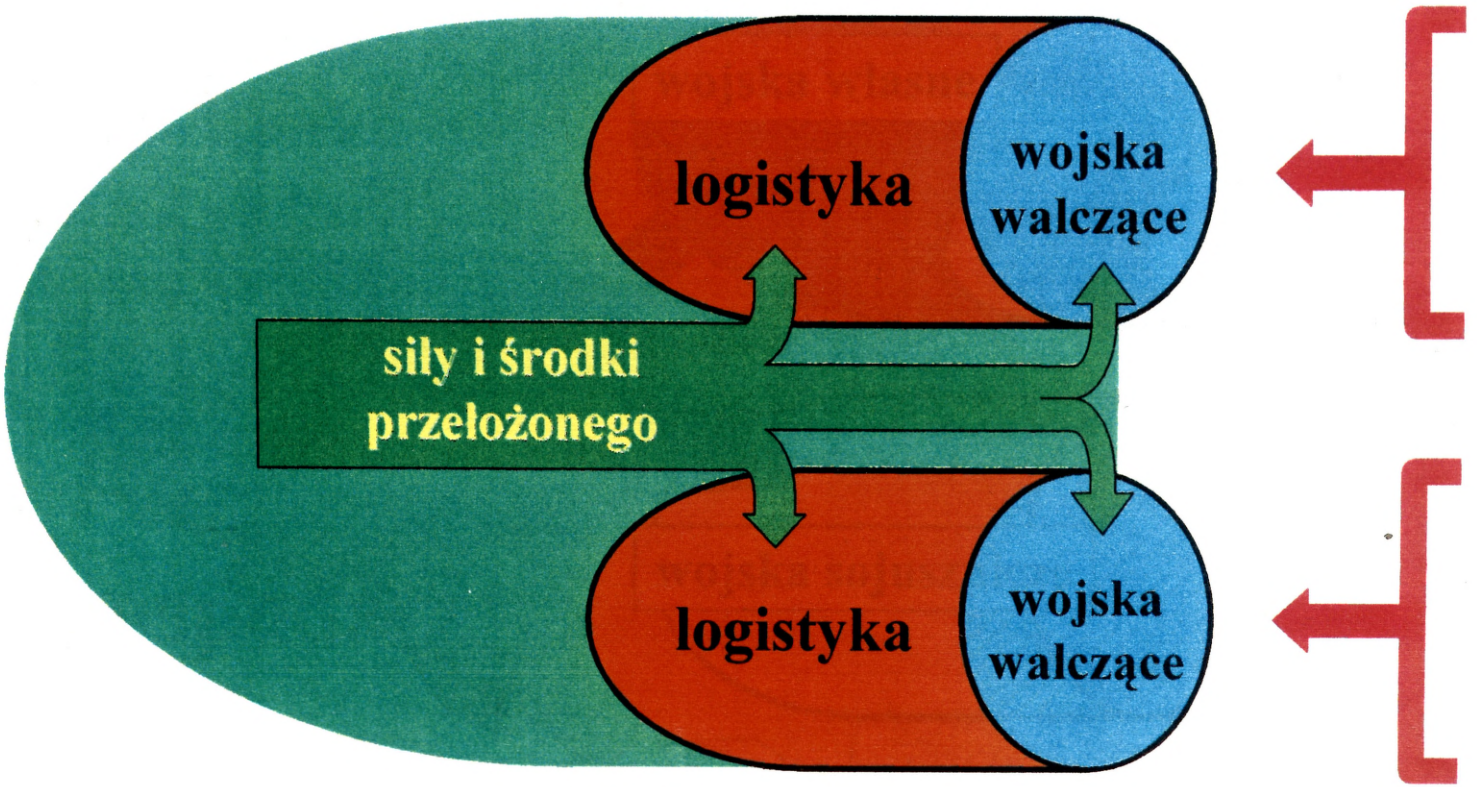
ZABEZPIECZENIE LOGISTYCZNE

Załącznik 3

Źródło: Opracowanie własne

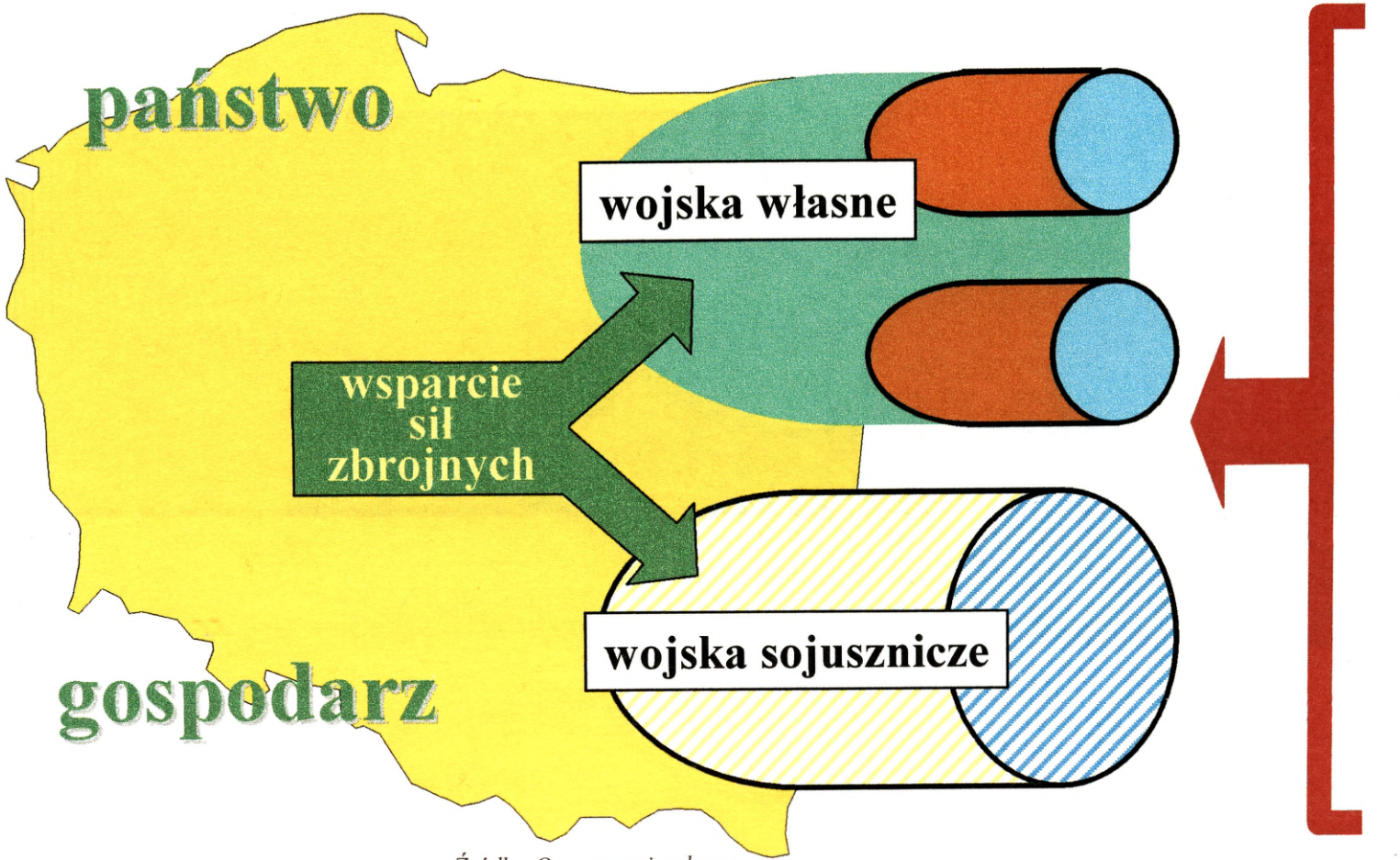
WSPARCIE SIŁAMI I ŚRODKAMI PRZEŁOŻONEGO Załącznik 4

Źródło: Opracowanie własne

Załącznik **5**

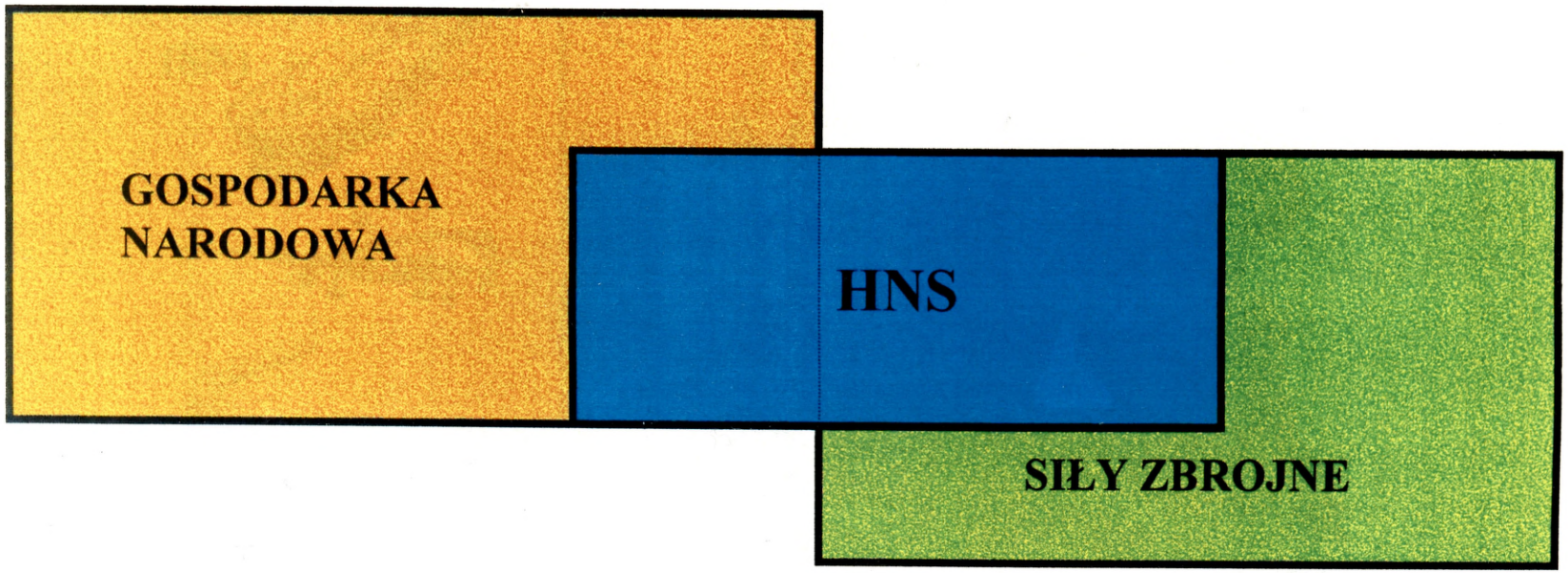
WSPARCIE PRZEZ PAŃSTWO - GOSPODARZA

Źródło: Opracowanie własne

Załącznik **6**

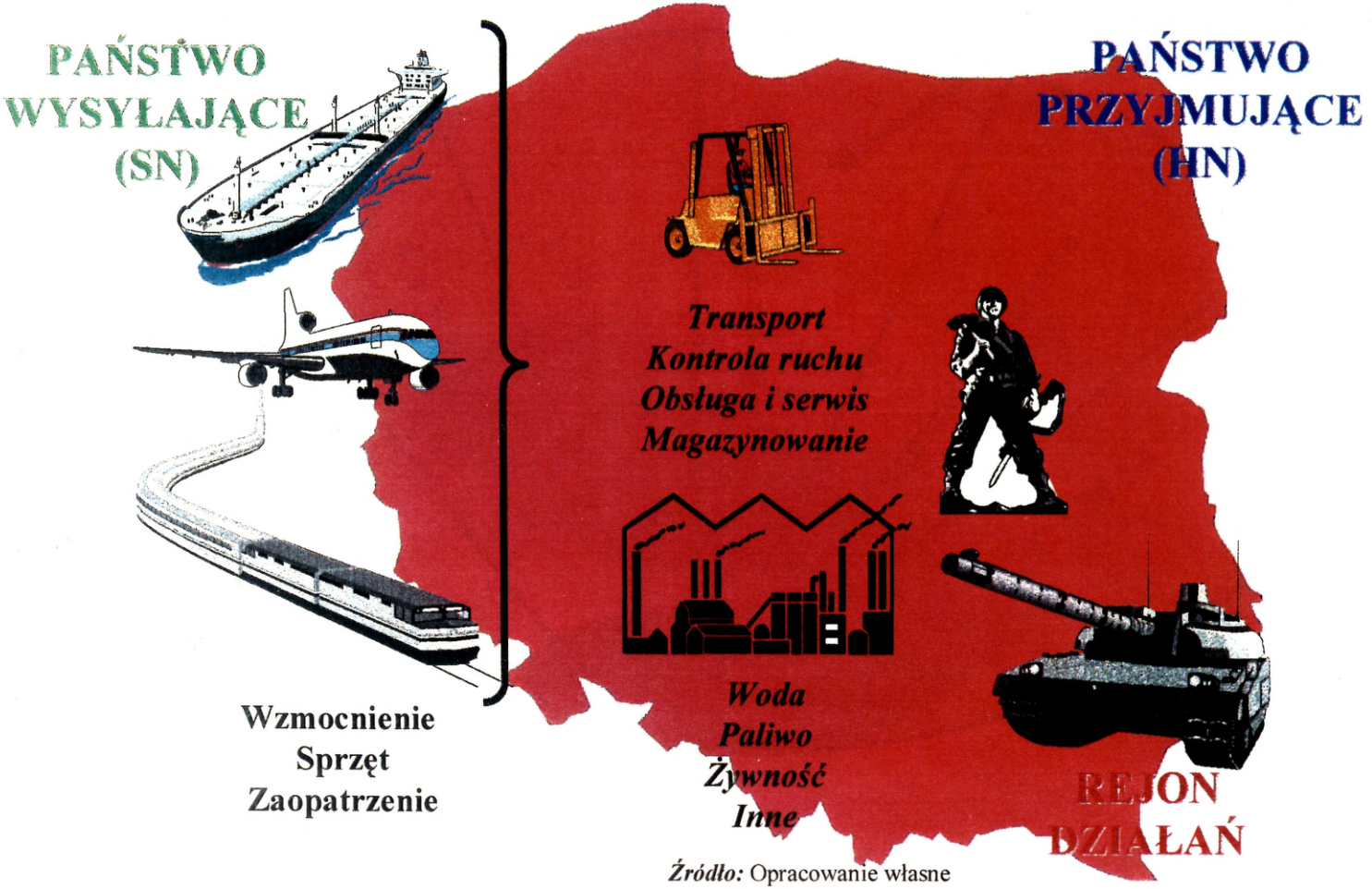
OBSZAR DZIAŁANIA PAŃSTWA – GOSPODARZA

Źródło: Opracowania własne

IDEA HNS

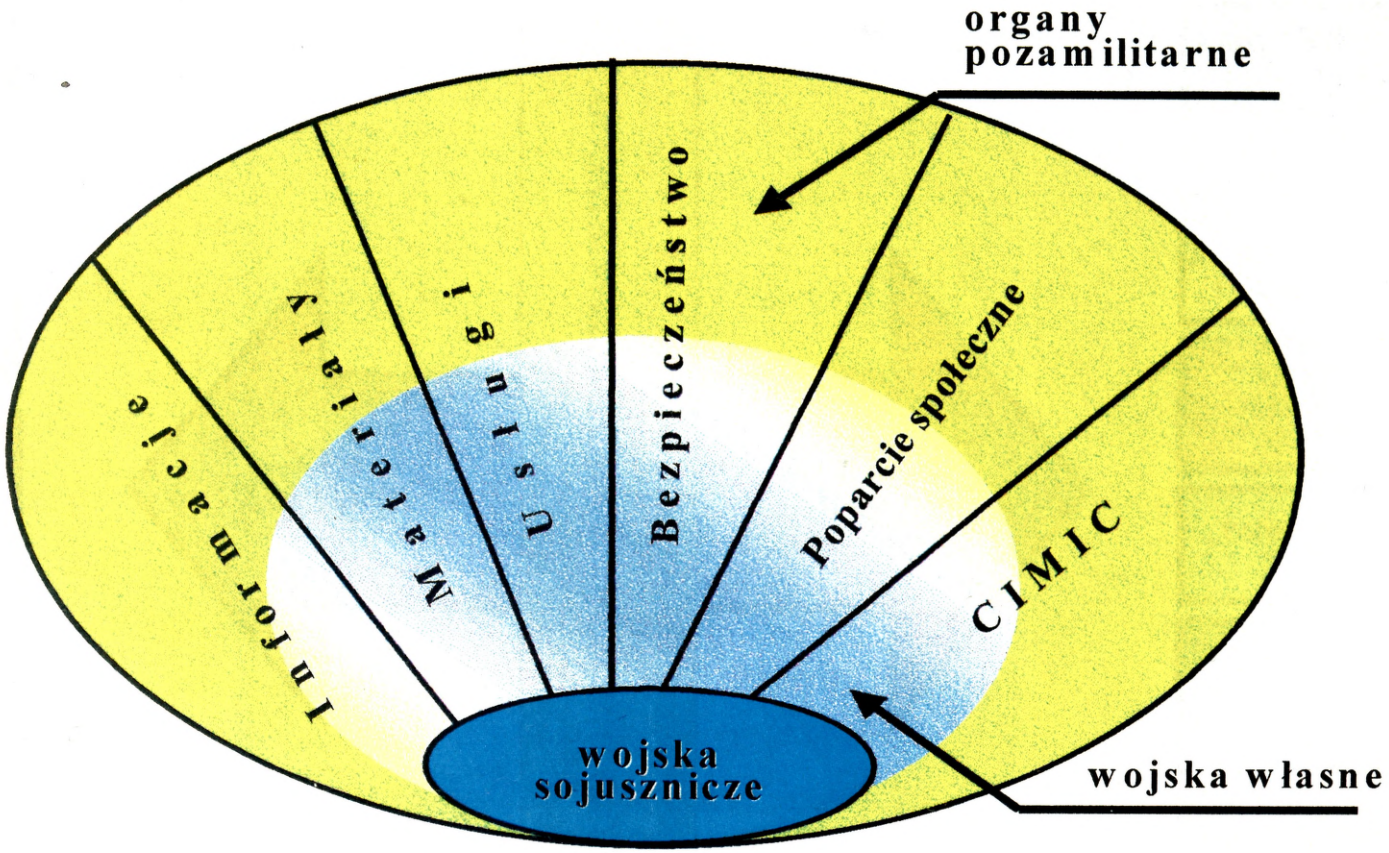
Załącznik 7

Źródło: Opracowanie własne

Załącznik **8**

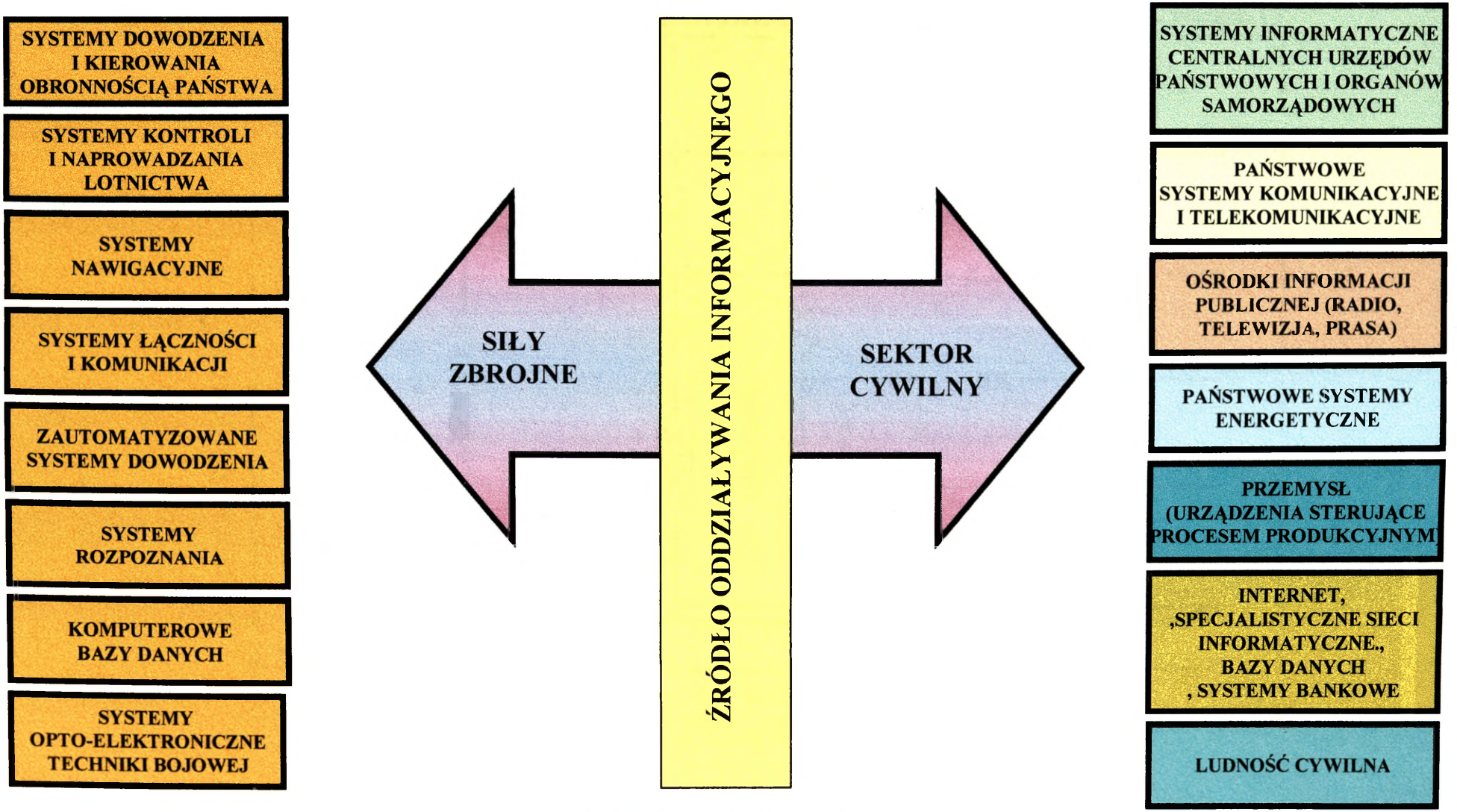
RODZAJE WSPARCIA UDZIELONEGO W RAMACH HNS PRZEZ SEKTORY CYWILNY I WOJSKOWY

Źródło: Opracowanie własne

Załącznik 9

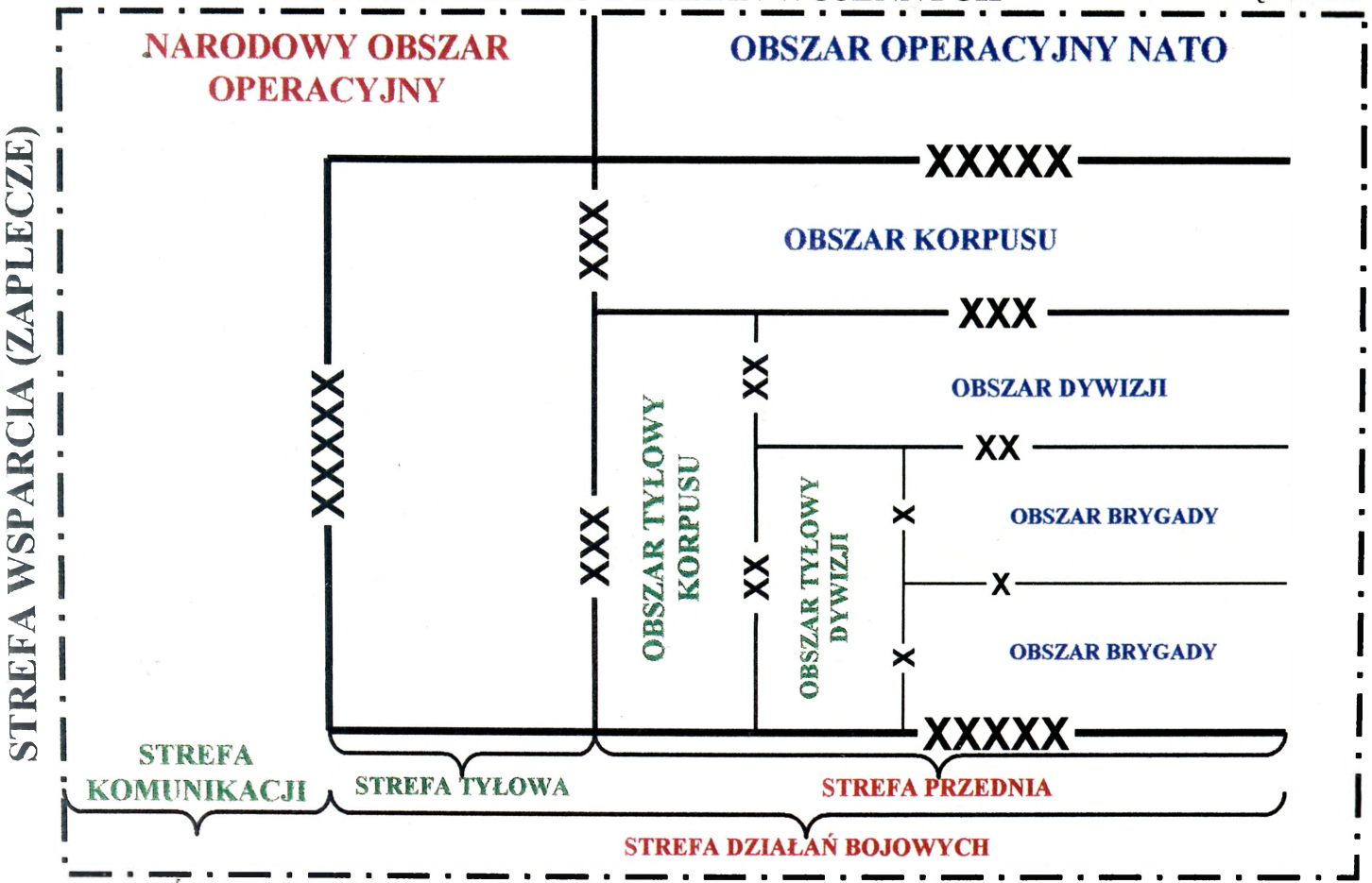
OBIEKTY MOGĄCE STANOWIĆ POTENCJALNY CEL OPERACJI INFORMACYJNYCH

Źródło: Opracowanie własne

PODZIAŁ TEATRU DZIAŁAŃ WOJENNYCH

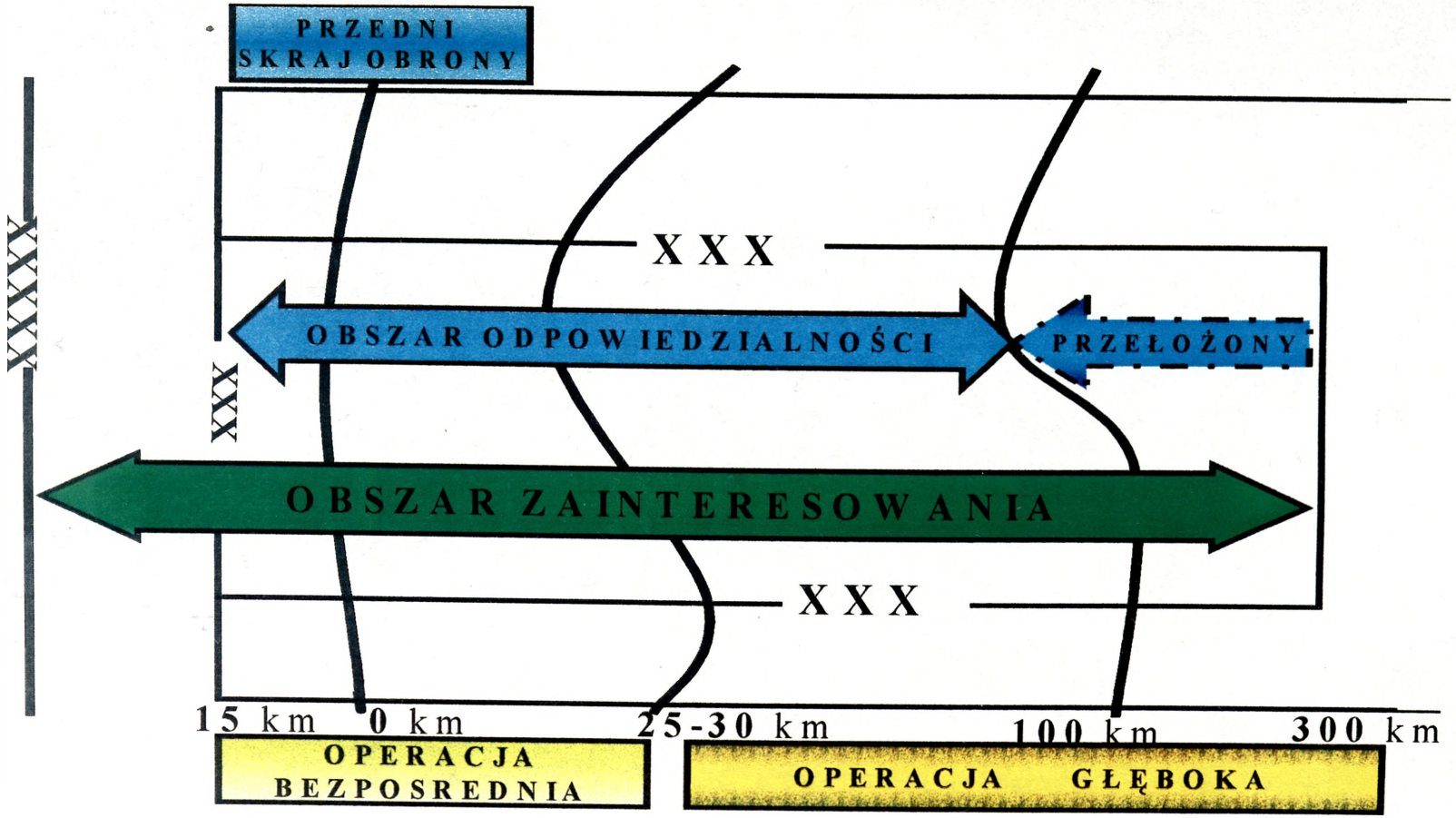
Załącznik10

Źródło: M. Wiatr, Między strategią a taktyką, Wydawnictwo Adam Marszałek, Toruń 1999, s.234.

Załącznik 11

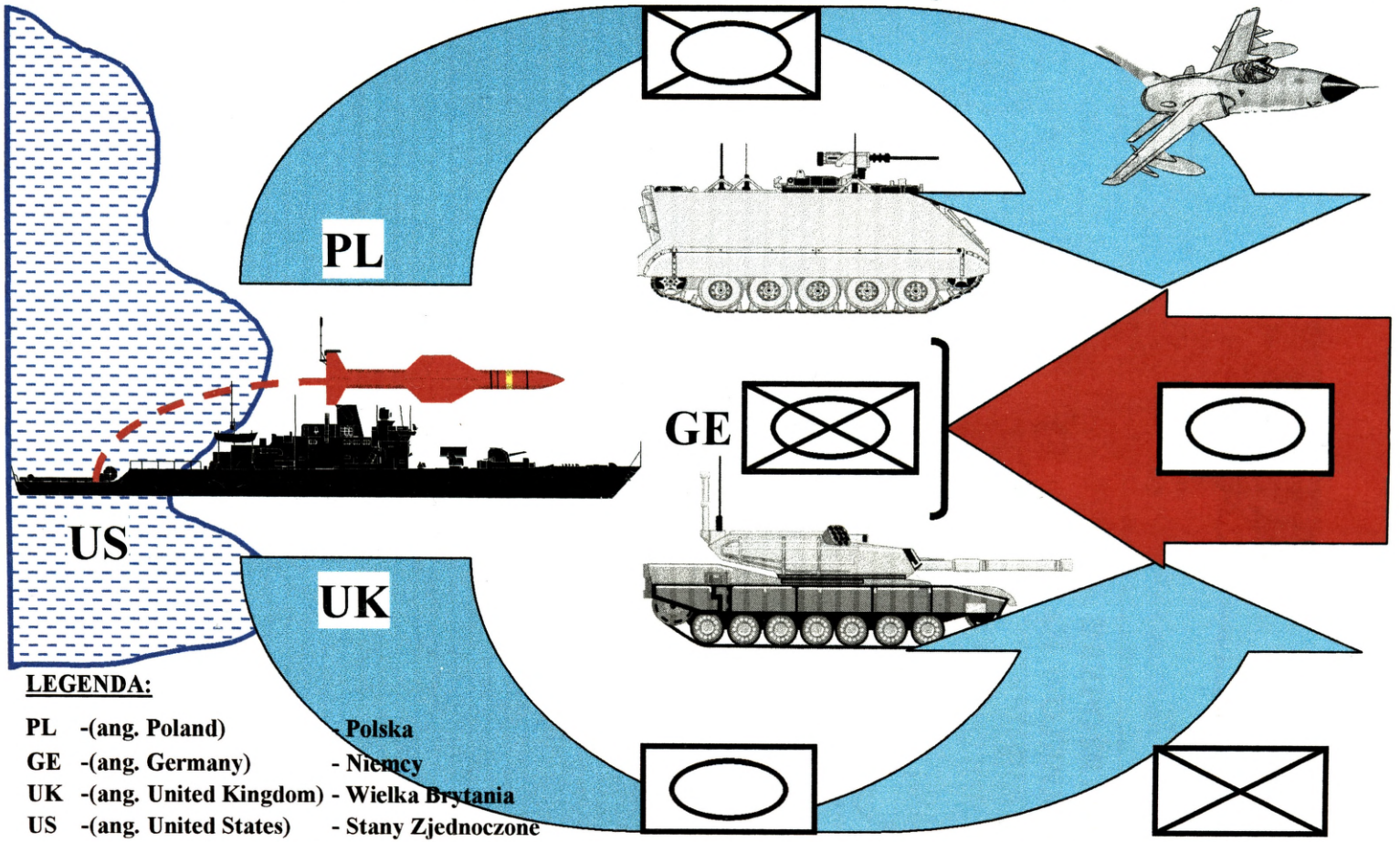
OBSZARY DZIAŁAŃ SIŁ LĄDOWYCH I LOTNICTWA TAKTYCZNEGO ORAZ OBSZAR ODPOWIEDZIALNOŚCI I ZAINTERESOWANIA KORPUSU

Źródło: Opracowanie własne

IDEA SOJUSZNICZEJ OPRACJI POŁĄCZONEJ

Załącznik 12

LEGENDA:

PL	**-(ang. Poland)**	**- Polska**
GE	**-(ang. Germany)**	**- Niemcy**
UK	**-(ang. United Kingdom)**	**- Wielka Brytania**
US	**-(ang. United States)**	**- Stany Zjednoczone**

Źródło: M. Wiatr, Między strategią a taktyką, Wydawnictwo Adam Marszałek, Toruń 2000

Załącznik **13**

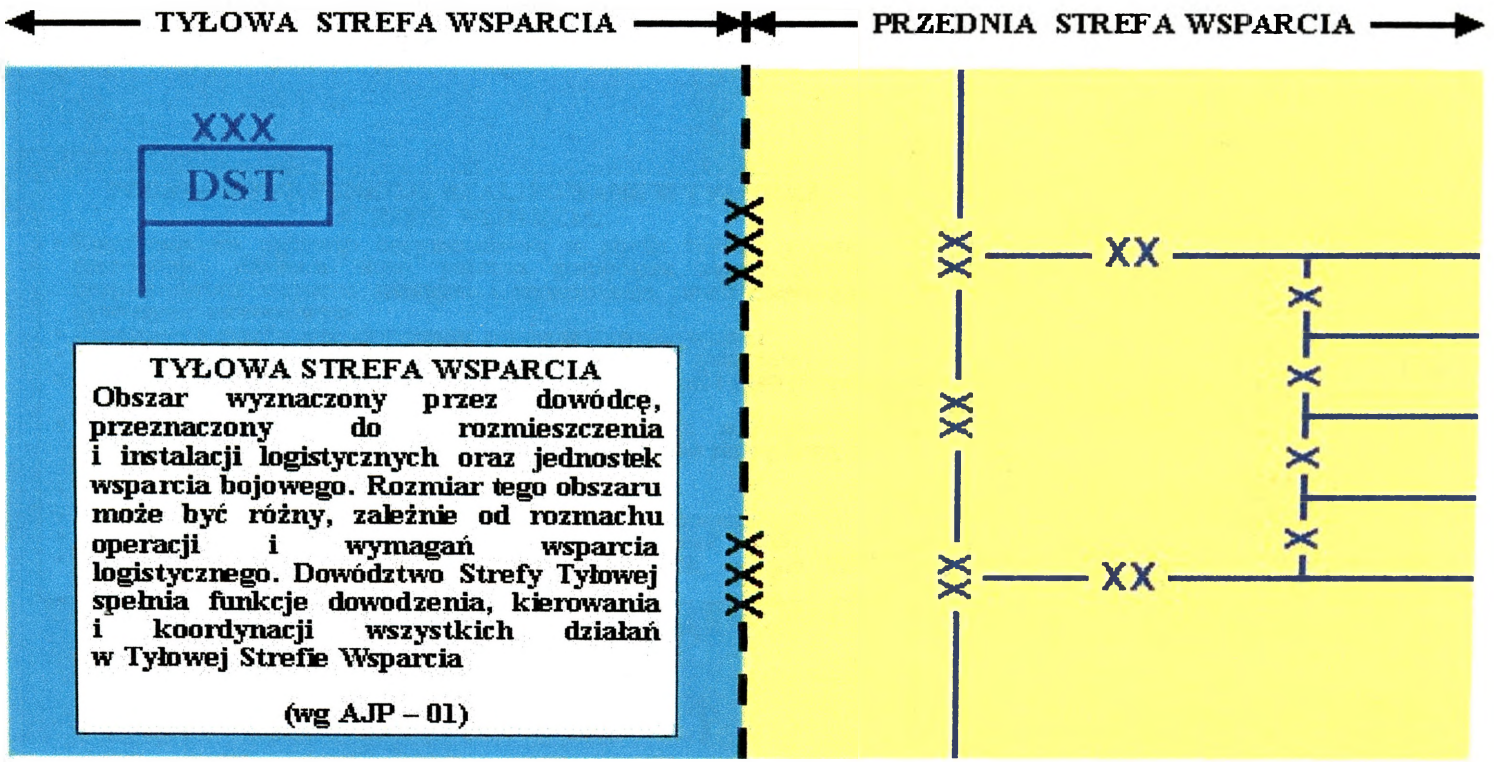
IDEA PODZIAŁU OBSZARU PAŃSTWA NA STREFY DZIAŁAŃ WOJENNYCH

Źródło: Opracowanie własne

Załącznik **14**

STREFY WSPARCIA

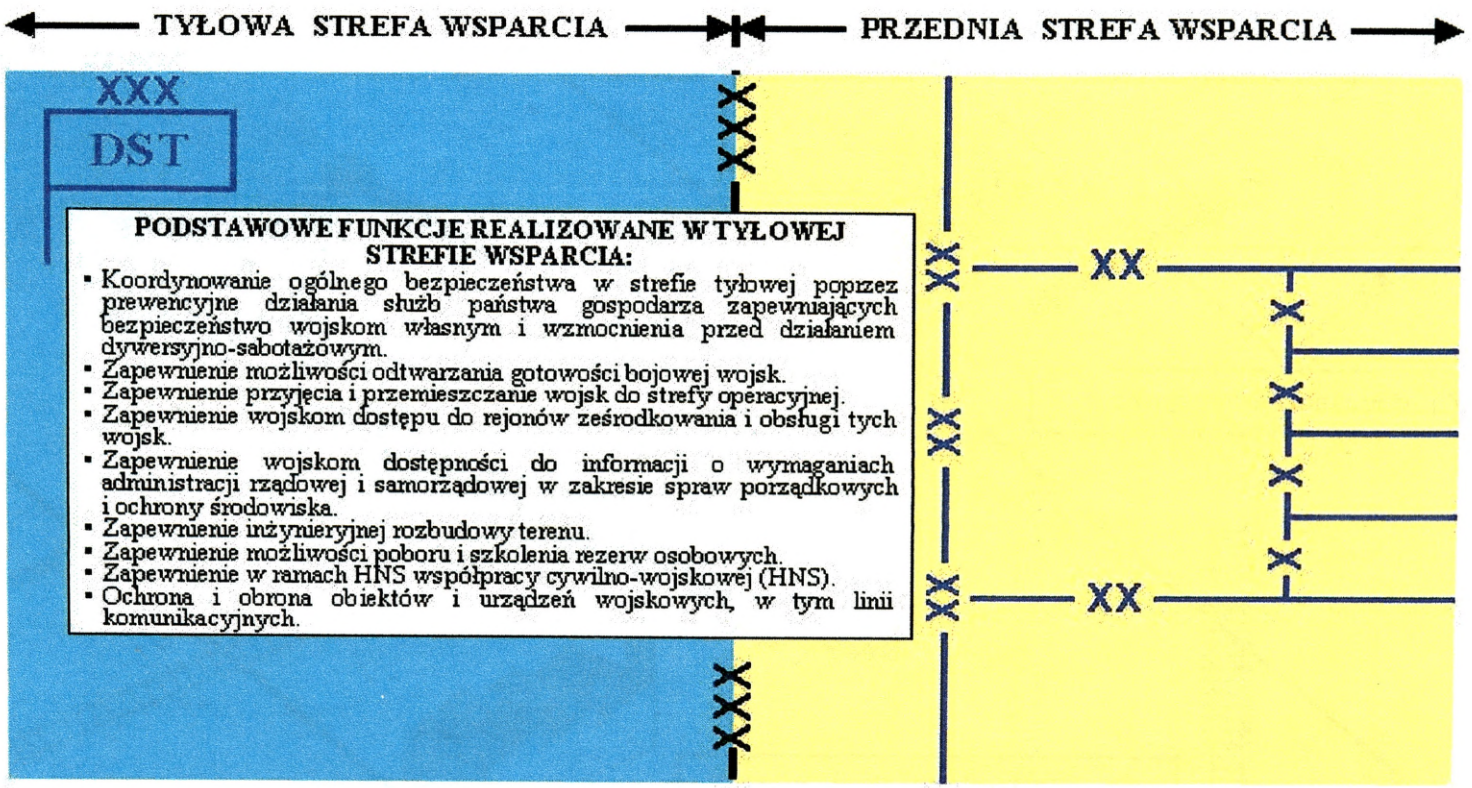

DST – Dowództwo Strefy Tyłowej

Źródło: Opracowanie zbiorowe, P-4, SG WP

Załącznik **15**

PODSTAWOWE FUNKCJE REALIZOWANE W TYŁOWEJ STREFIE WSPARCIA

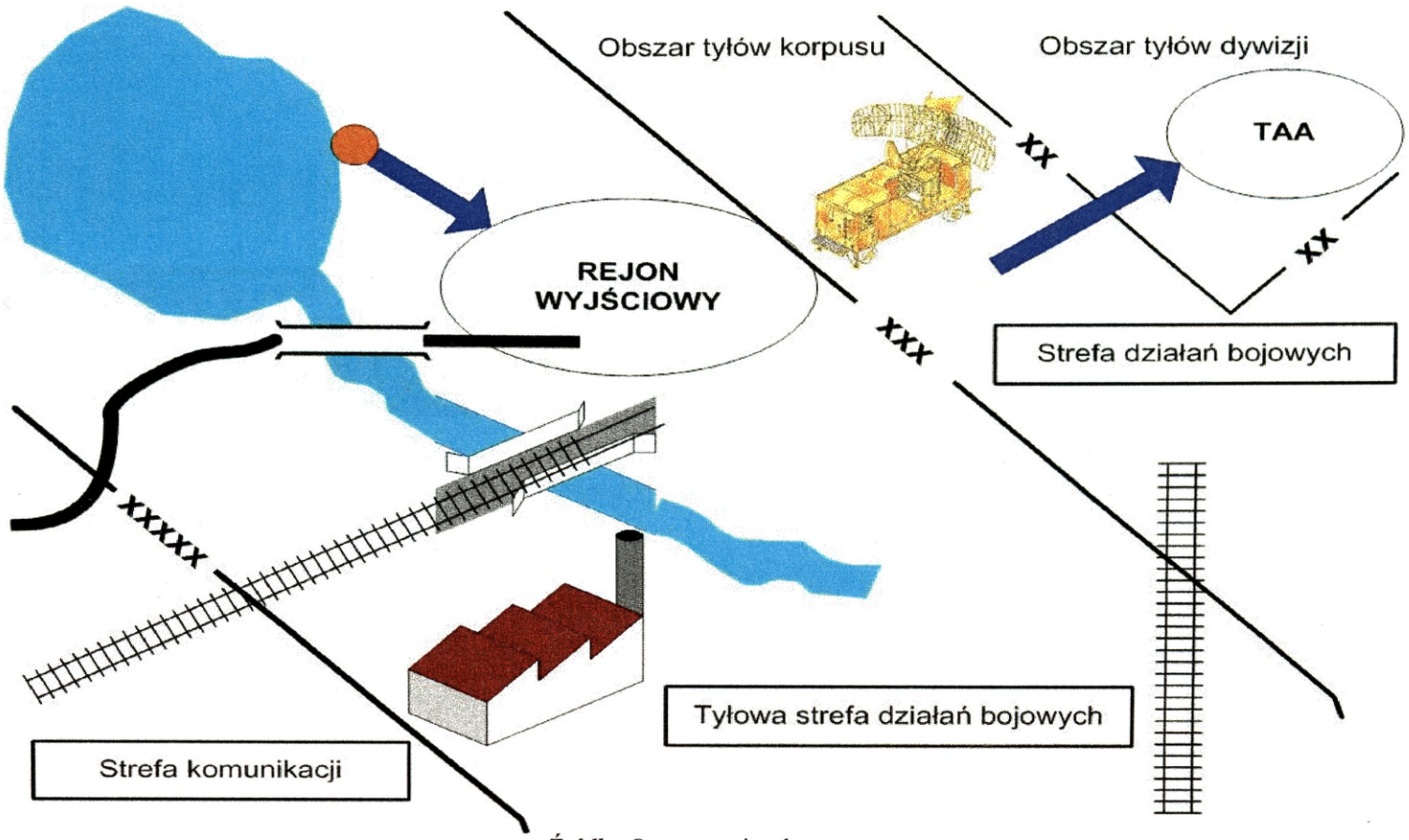

DST – Dowództwo Strefy Tyłowej

Źródło: Opracowanie zbiorowe, P-4, SG WP

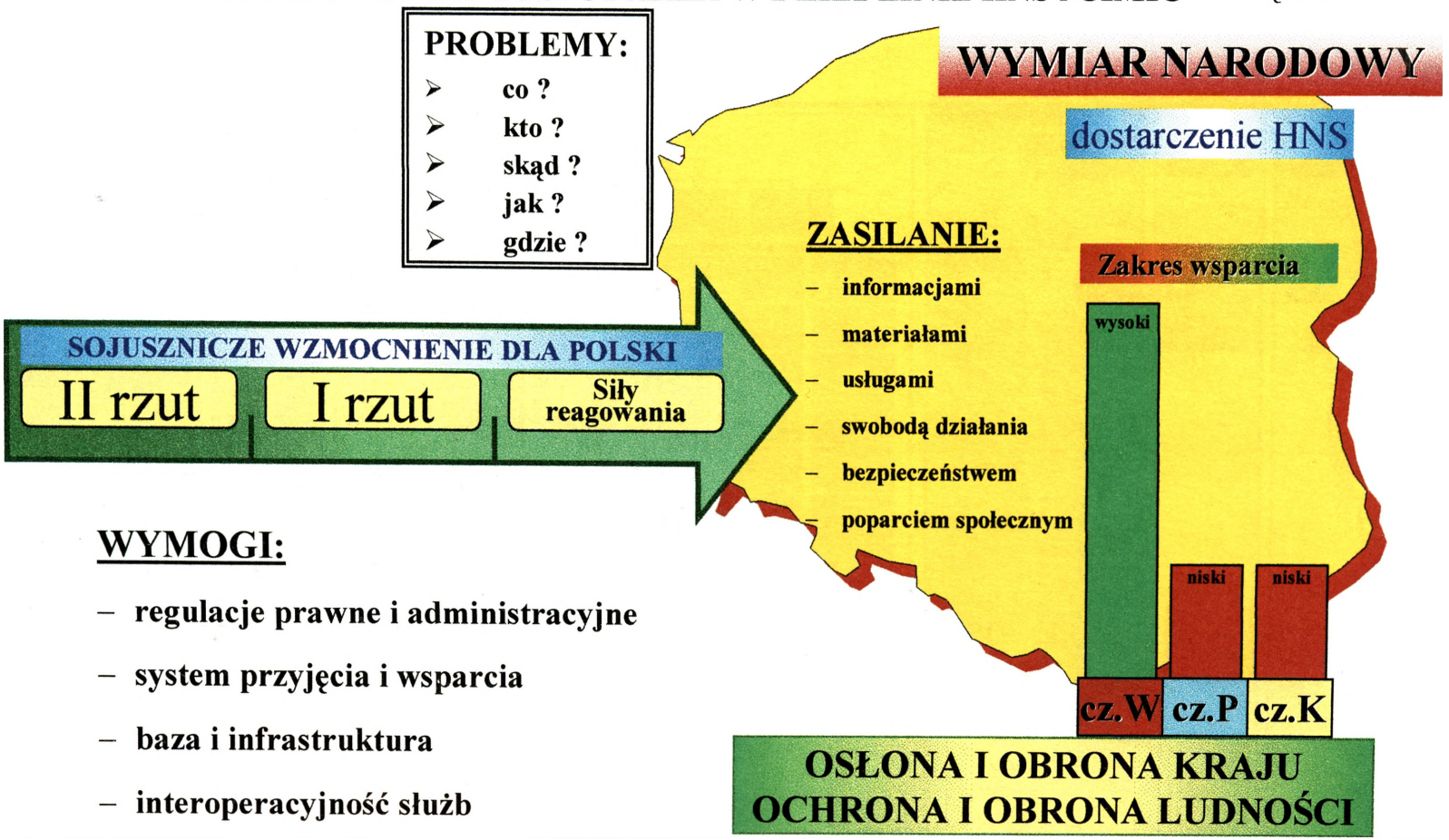
Załącznik **16**

DZIAŁANIA NA OBSZARZE TYŁÓW

***Źródło*:** Opracowanie własne

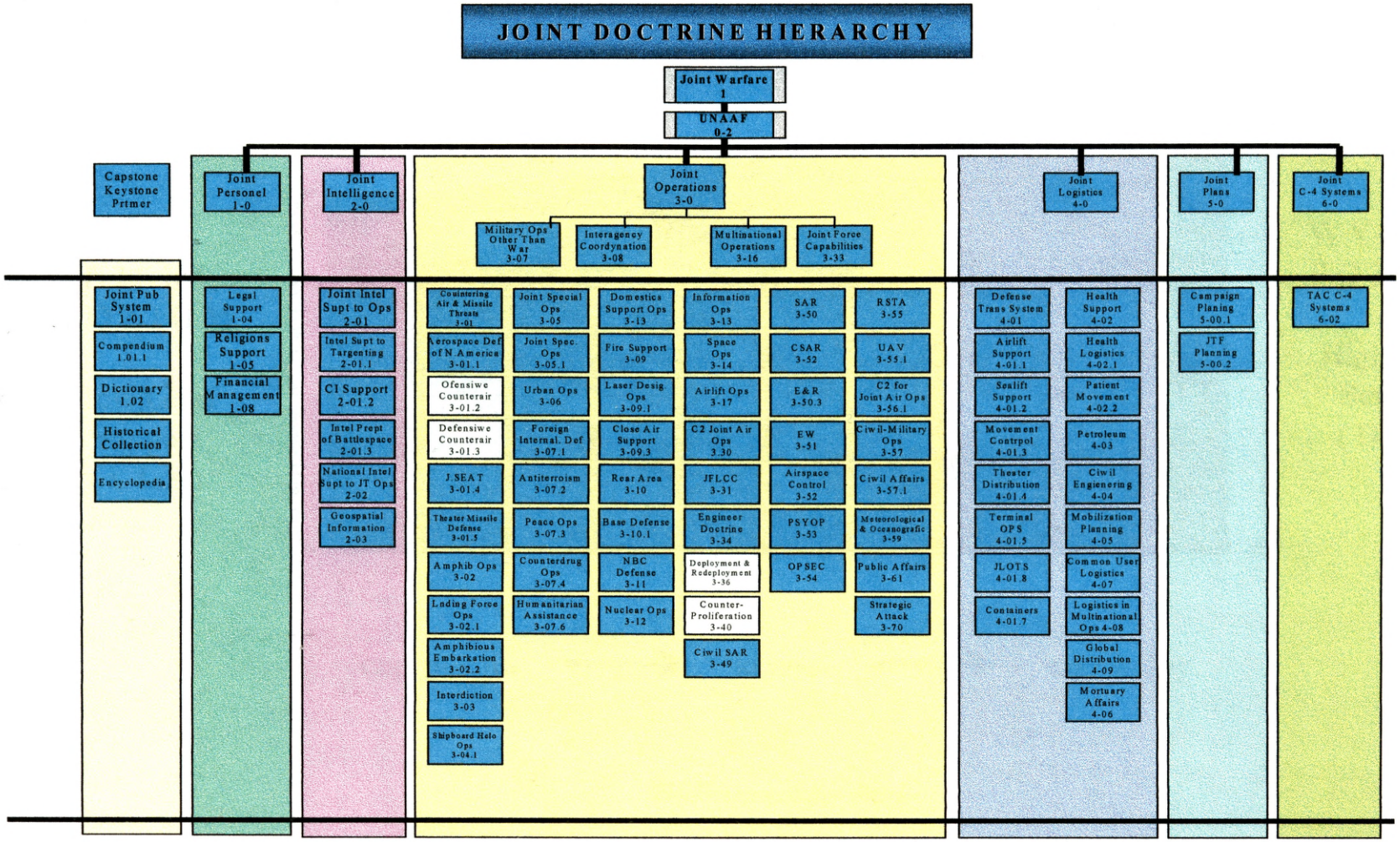
MISJA PAŃSTWA GOSPODARZA W DZIEDZINIE HNS i CIMIC Załącznik 17

Źródło: Opracowanie własne

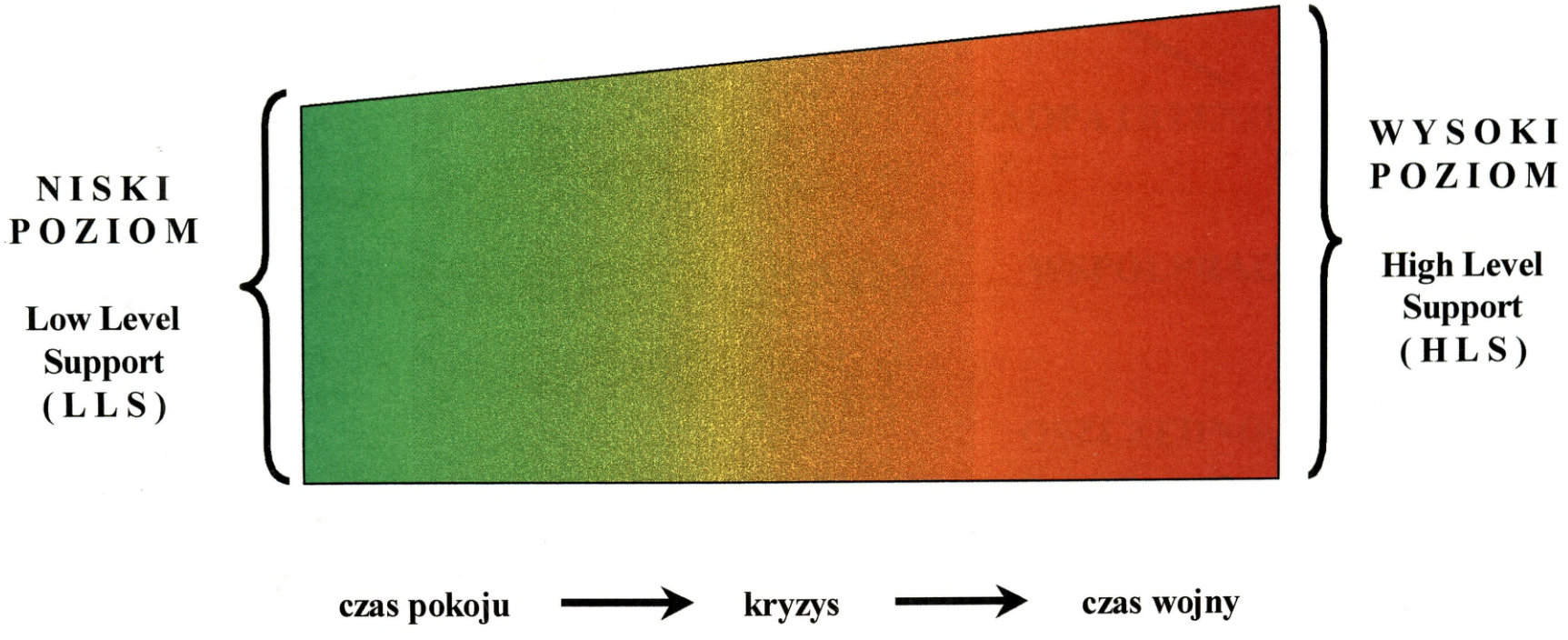
Załącznik **18**

HIERARCHIA DOKUMENTÓW DOKTRYNALNYCH SOJUSZU (wybór)

Źródło: Opracowanie własne

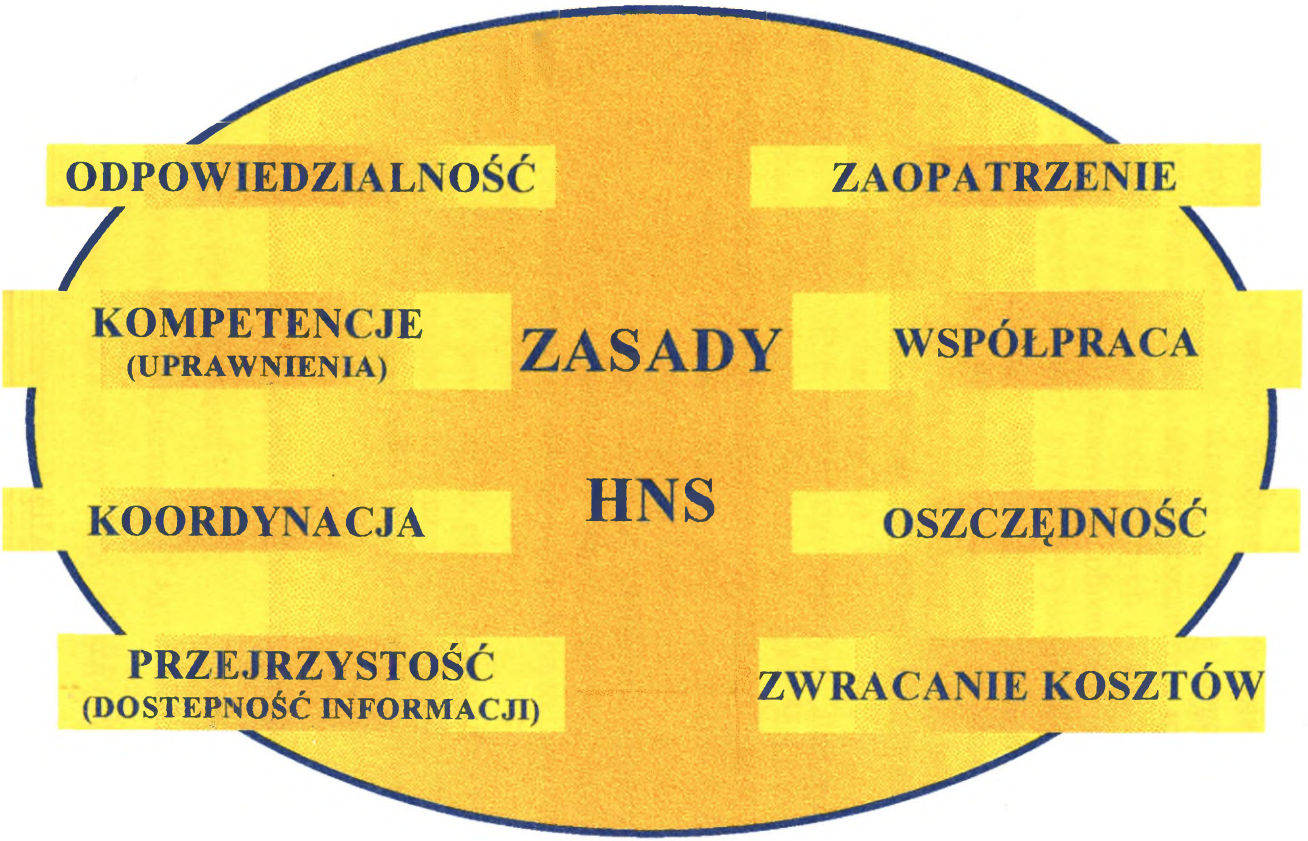
POZIOMY ŚWIADCZENIA HNS

Źródło: Opracowanie własne

Załącznik **20**

ZASADY HNS

***Źródło*:** Opracowanie własne

Załącznik **21**

PLANOWANIE HNS

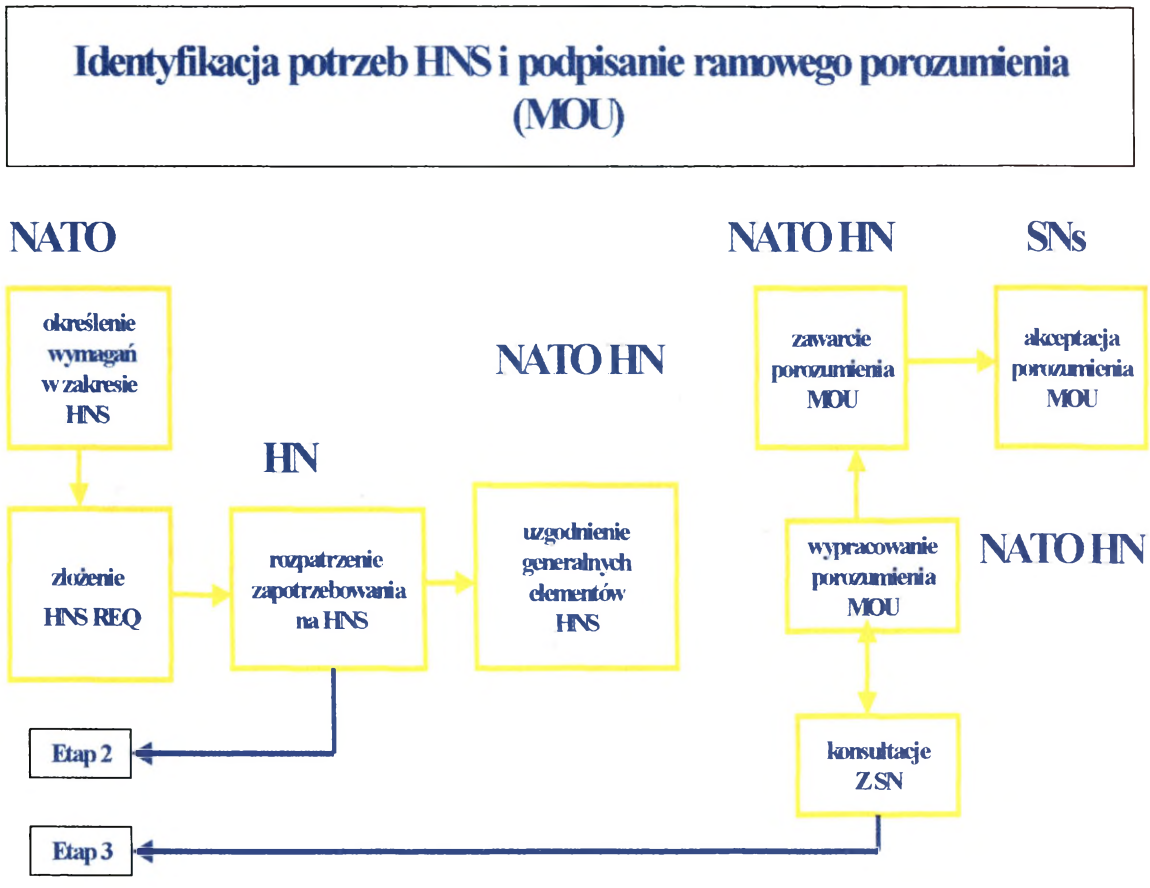
Zgodnie z ustaleniami sojuszniczej doktryny i procedurami połączonego wsparcia przez państwo-gospodarza AJP – 4.5, podobnie jak w innych dziedzinach planowanie HNS jest prowadzone jednocześnie i jest koordynowane z planowaniem operacyjnym. Planowanie HNS należy podejmować długofalowo, aby zapewnić dowódcom strategicznym możliwość skoordynowania negocjacji z państwami NATO, w celu wypracowania nadrzędnego porozumienia ogólnego (MOU) i w pewnych sytuacjach zarysu uzgodnień technicznych (TAs), oraz aby uwzględnić wzajemne ich zależności w procesie planowania obronnego. Wraz z rozpoczęciem planowania konkretnej operacji albo przygotowywania Operacyjnych Planów Wariantowych na wypadek kryzysu i sytuacji nadzwyczajnych (COP) – należy dokonać przeglądu i aktualizacji wszystkich istniejących odnośnych uzgodnień HNS pod względem ich przydatności dla danej misji. Jeśli wymagane są uzupełniające uzgodnienia HNS, należy podjąć działania w celu ich przygotowania oraz pełnego zabezpieczenia misji dowódcy NATO.

W procesie planowania HNS jest bardzo ważnym, aby było ono w pełni zintegrowane z procesem planowania logistycznego; jako że to drugie doskonali, poprzez ciągłe analizy, koncepcje logistyczną dla danego planu wariantowego, operacji lub ćwiczenia. Planowanie w aspekcie HNS, w ramach ogólnej koncepcji logistycznej dla danej operacji, wymaga dobrej koordynacji – pomiędzy planistami Kwatery NATO, krajami-gospodarzami oraz wysyłającymi, zapewnianej poprzez organizacje serii logistycznych konferencji planistycznych, które poprzedzają operację. Współpraca wszystkich uczestników pozwoli na to, aby planowanie HNS współgrało z planowaniem operacyjnym.

Wieloletnie doświadczenia dowodzą, ze proces planowania HNS celowo jest prowadzić etapowo w miarę precyzowania szczegółów pożądanych wielostronnych działań. Proces ten, w swej najbardziej pełnej formie składa się z pięciu etapów:

1. Identyfikacja potrzeb HNS i podpisanie ramowego porozumienia (MOU);
2. Wypracowanie koncepcji wymagań (COR);
3. Wypracowanie uzgodnienia technicznego (TA);
4. Ustalenie i przedstawienie szczegółowych wymagań (SORs);
5. Podpisanie uzgodnień wdrożeniowych (JIAs).

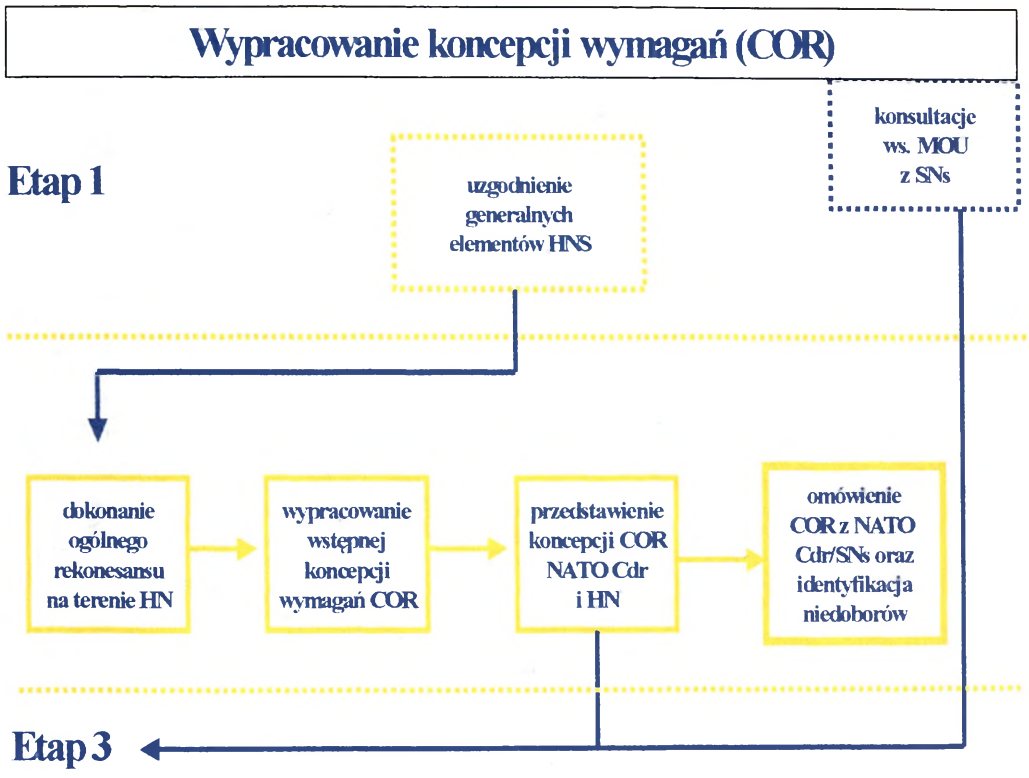
ETAP - 1

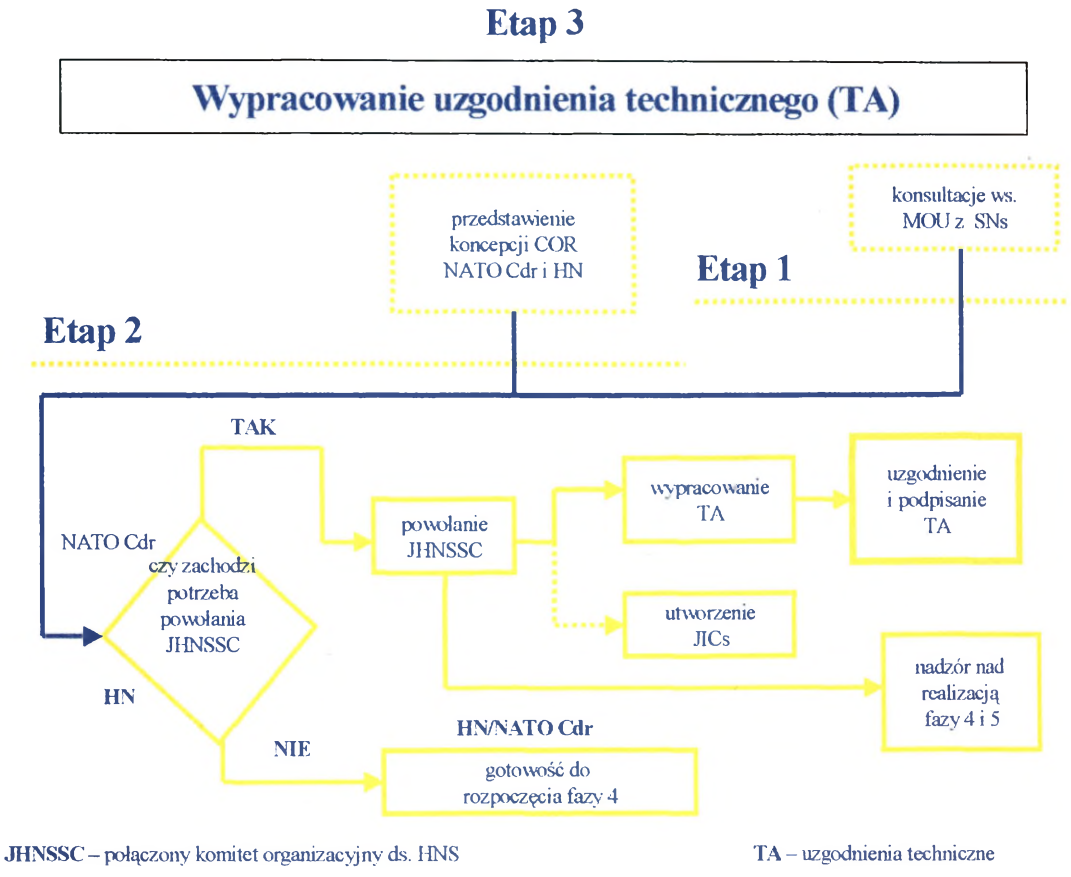
Etap 1

Po analizie otrzymanej misji – dowódca NATO określa, w bardzo szerokim ujęciu, wymagania w zakresie HNS, w celu zabezpieczenia planów wariantowych opracowywanych przez jego sztab. Następnie wysyła **wniosek o zabezpieczenie HNS** do potencjalnego państwa-gospodarza – jako pierwszą notyfikację potrzeb. Dowódca NATO i państwo-gospodarza uzgadniają potrzeby HNS oraz ogólne zasady, określające zaopatrywanie. Potwierdzony zostaje rodzaj i wielkość wymaganego wsparcia, jak również ogólne możliwości jego realizacji. Wypracowane zostaje MOU, wspólnie z personelem państwa-gospodarza i wszystkimi państwami wysyłającymi oraz sztabem odpowiedzialnym za opracowanie planu operacyjnego (Operational Plan – OPLAN). MOU podpisywane jest po zatwierdzeniu OPLAN i jest pierwszym formalnym dokumentem w procesie uzgadniania porozumień HNS przez państwo-gospodarza i dowódcę NATO. Po jego podpisaniu, państwa wysyłające zapraszane są do formalnego zaakceptowania warunków MOU – stanowiącego podstawę zabezpieczenia HNS dla ich sił.

Etap 2

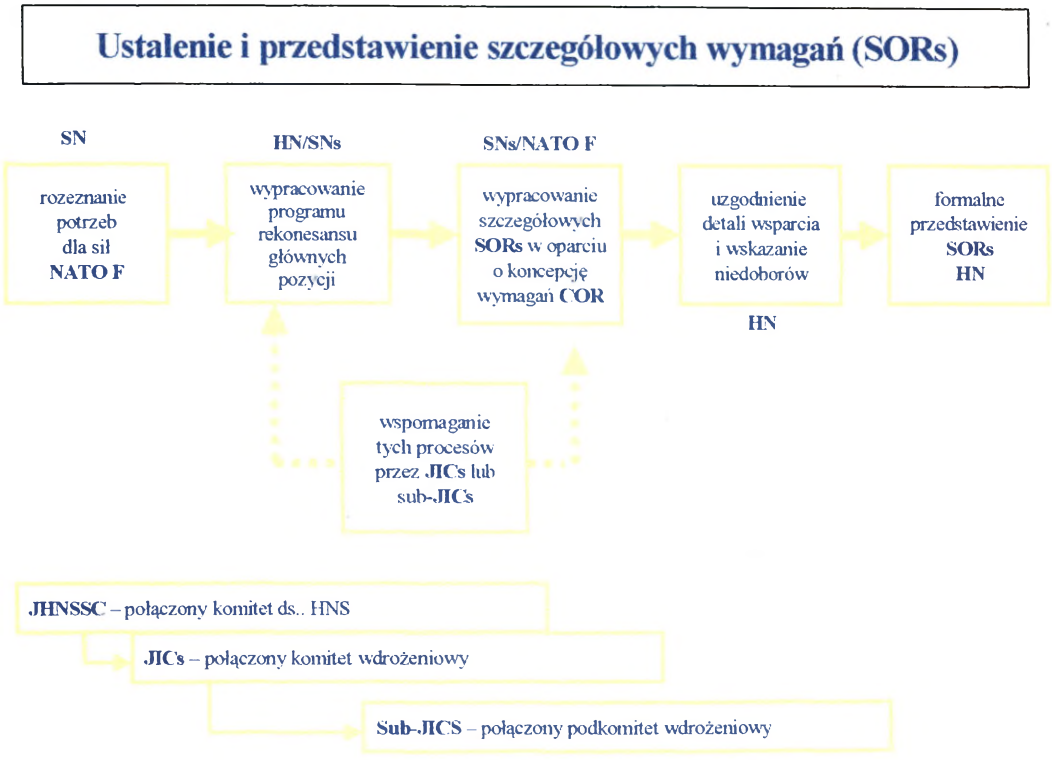
Etap 2.
Państwa wysyłające zgłaszają państwu-gospodarzowi wstępne zestawienie potrzeb (Statement of Requirements – SOR). Mogą także przed zgłoszeniem wstępnego zestawienia SOR przeprowadzić strategiczny (wstępny) rekonesans.

Etap 3.

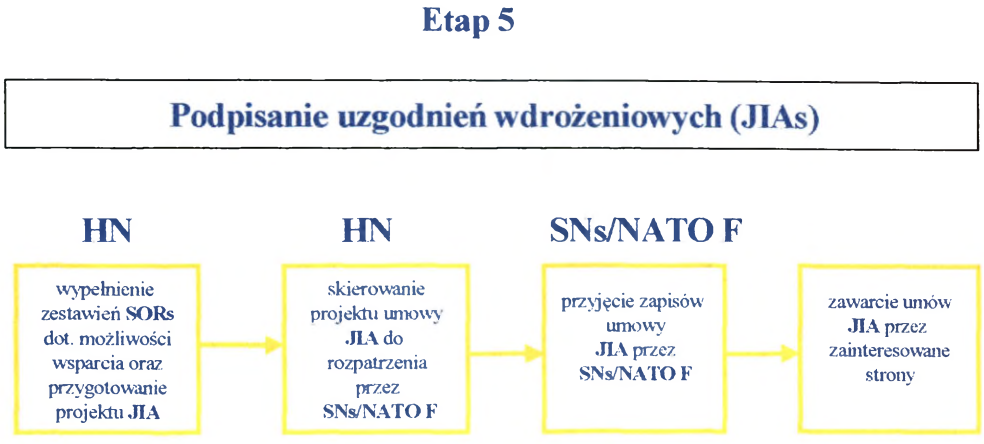
W celu dokonania ustaleń finansowych, określenia ogólnych procedur (wspólnych dla wszystkich elementów HNS – miejsc/obiektów/sił) i wymagań w zakresie zabezpieczenia HNS – powołuje się Połączony Komitet Koordynacyjny HNS. Do wsparcia jego prac tworzy się podkomitety techniczne oraz/lub podkomitety poszczególnych służb. Ponadto, Komitet pod przewodnictwem państwa-gospodarza planuje – w sposób ogólny – jakie wsparcie może być zabezpieczone w odniesieniu do zgłoszonych wstępnych potrzeb (SOR). W ten sposób opracowane zostaną **uzgodnienia techniczne**.

Etap 4

Etap 4.

Gdy plan operacyjny jest finalizowany i kraje wydzielają swoje siły do jego realizacji – Połączony Komitet Koordynacyjny koordynuje, w porozumieniu z państwem-gospodarzem program przeglądu obiektów, w celu opracowania szczegółowego zestawienia potrzeb. Zestawienia te powinny być opracowane w formacie SOR i po wypełnieniu przez państwo-gospodarza, stanowią podstawę do opracowania wspólnych uzgodnień wdrożeniowych. Przeglądy obiektów, prowadzonych na terenie państwa-gospodarza, realizuje się na płaszczyźnie wielonarodowej.

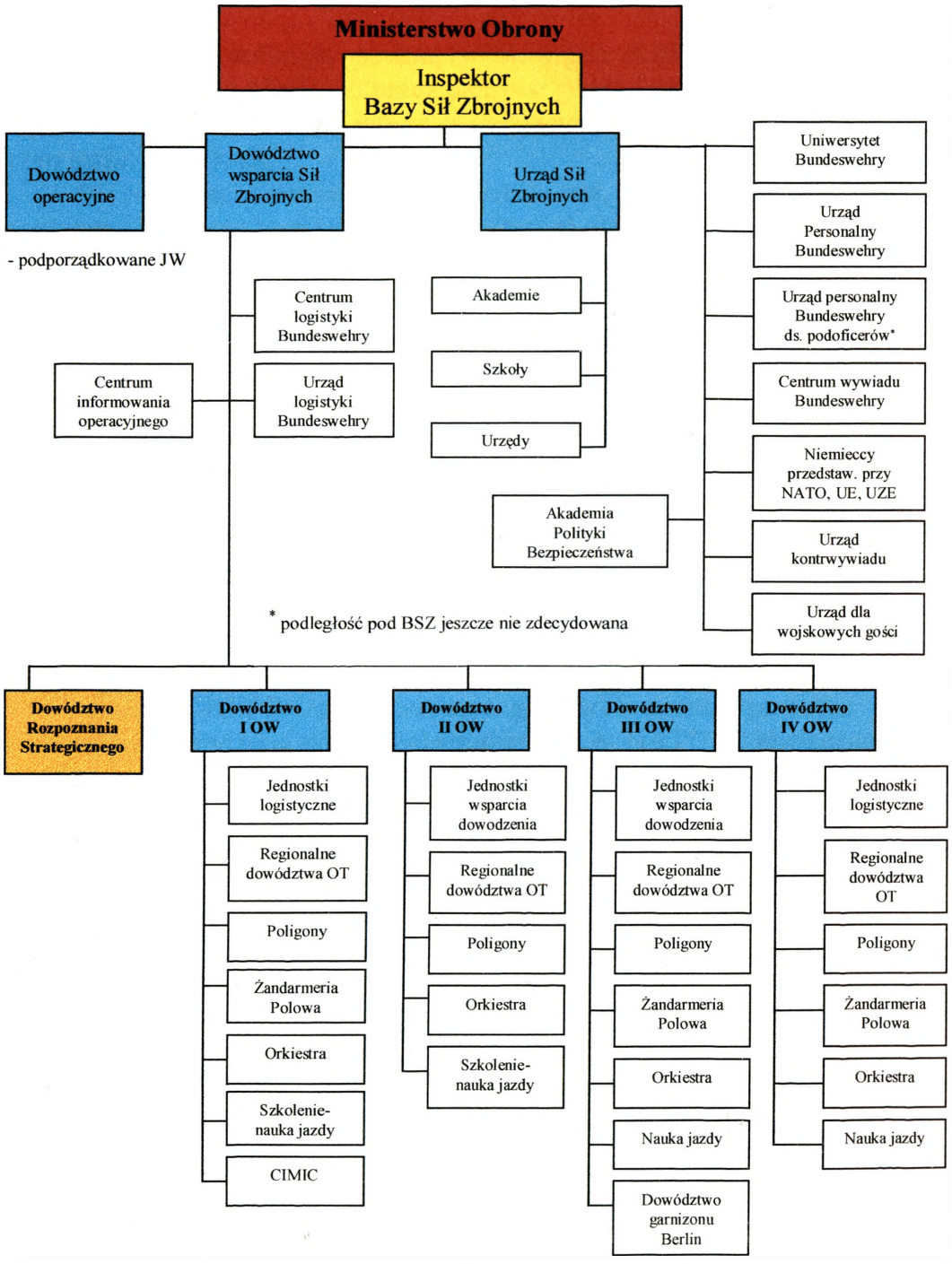
JIA – wspólne uzgodnienia wdrożeniowe

Etap 5.

Sztab logistyki właściwego dowódcy NATO, będąc w kontakcie z państwem-gospodarzem, koordynuje pracę nad wspólnymi uzgodnieniami wdrożeniowymi. Po analizie szczegółowych SOR, państwo-gospodarz potwierdza możliwości zabezpieczenia zgłaszanych potrzeb w zakresie HNS oraz określa niedobory. Następnie wypełnia załączniki – arkusze uzgodnień wdrożeniowych, określając w ten sposób podstawy zabezpieczenia każdej potrzeby, włącznie z ocenami. We wspólnych uzgodnieniach wdrożeniowych (JIA) wyszczególnia się także szczegółowe procedury realizacyjne dla poszczególnych miejsc/obiektów. Uzgodnienia te stanowią ostatni etap i są one planami wykonawczymi odnoszącymi się do szczegółowych zestawień potrzeb (SOR), spełniającymi wymagania państw wysyłających.

Załącznik **22**

ORGANIZACJA BAZY SIŁ ZBROJNYCH

Źródło: Opracowanie własne

Załącznik **23**

WSPARCIE PRZEZ PAŃSTWO GOSPODARZA (HNS) DOŚWIADCZENIA NIEMIEC

Zgodnie z definicją podaną w słowniku AAP-6 NATO HNS to: „Pomoc cywilna i wojskowa udzielona przez państwo gospodarza, w czasie pokoju, kryzysu lub wojny siłom NATO i/lub innym działającym na jego terytorium lub przez nie przemieszczającym się".

W poglądach niemieckich podkreśla się, że HNS oznacza coś więcej niż logistyczne wsparcie bowiem obejmuje również, m.in.:

- zapewnienie infrastruktury dla prowadzenia ćwiczeń i szkoleń;
- udostępnienie linii komunikacyjnych;
- osłona sił;
- wsparcie inżynieryjne;
- wsparcie medyczne;
- organizacje zapewniające opiekę socjalną i wsparcie moralne;
- świadczenie usług transportowych;
- zaopatrzenie,

jak również pomoc organizacyjną, wsparcie w utrzymaniu oraz pośrednictwo w pozyskiwaniu zasobów z rynku cywilnego.

Początek obecnego systemu HNS w Niemczech datuje się na rok 1992. Na początku 1992 roku Konferencja Logistyczna NATO Wysokiego Szczebla (SNLC-SLM) zleciła grupie roboczej d/s Wsparcie Państwa-Gospodarza (Host Nation Support Working Group-HNSWG) opracowanie głównych zasad i procedur HNS. Prace w Niemczech prowadzono równolegle z pracami w NATO. Doświadczenia niemieckie dają tym sposobem pewien obraz postępowania narodowego w warunkach sojuszniczych.

W trakcie prac opracowano lub zmodyfikowano plany operacyjne, co okazało się konieczne w wyniku nowej koncepcji NATO, a w planach uwzględniono sposób pewnego zunifikowania wsparcia państwa-gospodarza (HNS).

W pierwszym etapie regulacji, NATO opracowało dyrektywę MC 334 (polityka i zasady planowania wsparcia państwa - gospodarza HNS), która została opublikowana 10 kwietnia 1994 po zatwierdzeniu przez państwa członkowskie. Niemcy zatwierdziły dyrektywę MC 344 bez wnoszenia zastrzeżeń. Stała się ona obowiązująca w siłach zbrojnych w formie rozporządzenia wojskowego (Military Decision). W ostatnich latach dyrektywa MC 344 była nadal rozwijana i w finalnej wersji została, po zatwierdzeniu przez państwa członkowskie, przyjęta jako dyrektywa MC 344/1. W tym samym kontekście opracowana została publikacja sojusznicza AP 12 (wytyczne do planowania i przygotowania umów i uzgodnień w ramach wsparcia państwa-gospodarza - HNSA), która nawiązując w treści do dyrektywy MC 344/1 w konsekwencji doprowadziła do opublikowania sojuszniczej-połączonej AJP 4.5. Obecnie dokument AJP 4.5 stanowi podstawę i wytyczną do planowania HNS,

niezależnie od faktu, że nie został on zatwierdzony bez zastrzeżeń przez wszystkie państwa. Szczególnie opracowanie Katalogu Zdolności HNS wciąż jest odrzucane przez część członków NATO.

W celu dalszej realizacji treści dokumentów MC 334/1 i AJP 4.5 oraz przygotowania się do spełnienia możliwych wymagań na wsparcie państwa-gospodarza w Niemczech, Bundeswhera rozpoczęła proces przygotowywania się do konkretnych żądań HNS ze strony państw Sojuszu jak również do przygotowania połączonego wsparcia HNS w oparciu o wspólne Memorandum o Porozumieniu i w odniesieniu do różnych planów operacyjnych. Ponadto, Niemcy dążą obecnie do opracowania standardowych podstawowych umów, dotyczących wymiany wzajemnego wsparcia logistycznego z ich głównymi sojusznikami (*Umowy o wzajemnych zakupach i usługach - Acquisition and Cross Serving Agreements/ACSA).*

W celu umożliwienia zgodnego i skoordynowanego reagowania na wspomniane żądania na różnych szczeblach wypracowano w Niemczech stanowisko narodowe dotyczące udzielania wsparcia w ramach wsparcia państwa-gospodarza w oparciu o zasoby narodowe.

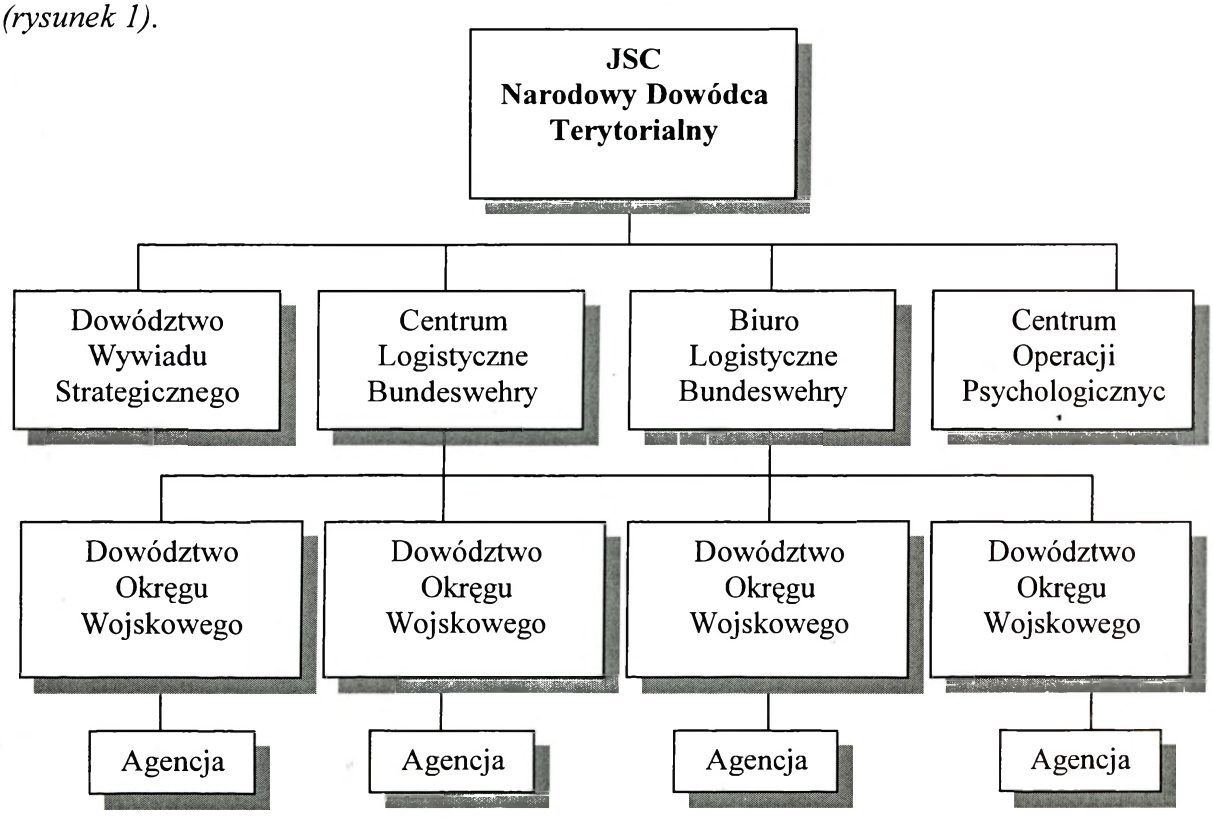
Stanowisko narodowe określa politykę Niemiec dotyczącą zapewnienia wsparcia HNS na terenie kraju dla przebywających sił i wyznacza cele, których realizacja oraz przestrzeganie leży w interesie narodowym. Stanowisko narodowe będzie odpowiednio regulowane, jeżeli zmienią się interesy narodowe.

Opcja wykorzystania sił narodowych w układzie sojuszniczym na rzecz państw Europy Środkowej, wydaje się w Niemczech mało prawdopodobna w odróżnieniu od operacji prowadzonych na obrzeżach terytorium Sojuszu. W rezultacie tej fundamentalnej zmiany innego znaczenia nabiera zadanie, które przed 1989 rokiem miało względnie małe znaczenie tj. wsparcie realizowane w roli państwa-gospodarza z terenu Niemiec na rzecz sił Sojuszu w operacjach poza obszarem Niemiec. Przykładem jest wojna w Zatoce Perskiej w 1991 r., kiedy z powodu ograniczeń politycznych, Niemcy zapewniały głównie wsparcie materiałowe i finansowe (na poziomie kilku miliardów DM) w czasie przygotowania, rozwinięcia sił i ich użycia przy bardzo ograniczonym udziale ich sił narodowych w samej operacji (głównie usuwanie min w Zatoce Perskiej). Same tylko USA otrzymały obiecane wsparcie ze strony Bundeswehry na poziomie 3 miliardów DM. Uwzględniając ówczesne okoliczności stanowiło to ponad połowę nieosobowych rocznych kosztów operacyjnych Bundeswehry i wywarło na wszystkich beneficjantach wrażenie nieograniczonej hojności, które nawet dziś jest pamiętane. Czasy się jednak zmieniły. Niemcy aktywnie uczestniczą w operacjach aktualnie prowadzonych w innych państwach angażując się militarnie oraz świadcząc nieodzowne wsparcie - na przykład dla sił USA w misji IFOR/SOR wynosi ono do tej pory 30 milionów DM – oraz aktywnie wspomagając opracowywanie zawczasu koncepcji i planów operacyjnych. Przykładem może być cykl ćwiczeń wielonarodowych, połączonych sił operacyjnych gdy część z nich prowadzona na terenie Niemiec była wspierana środkami Bundeswehry, niezależnie od operacyjnego w nich udziału jednostek narodowych.

Podstawę wsparcia ze strony Państwa-Gospodarza stanowi dyrektywa MC 344/1, zgodnie z zasadą równego traktowania wszystkich natowskich partnerów oraz w zgodzie z zasadą wzajemności. Zapewnienie wsparcia HNS możliwe jest po uzyskaniu zgody danego państwa na konkretną misję i odpowiednie planowanie operacyjne.

Zdaniem strony niemieckiej plany operacyjne muszą być znane i zatwierdzone zawczasu. Stanowisko narodowe dotyczące wsparcia w ramach HNS musi być wcześniej uwzględnione w planowaniu ogólnym. Nadmierne oczekiwania co do wsparcia muszą być utemperowane. Narodowe stanowisko w zakresie wsparcia HNS musi dotyczyć bez zastrzeżeń wszystkich ćwiczeń prowadzonych na obszarze Niemiec i dotyczyć strefy działań, strefy wsparcia oraz środków łączności. Praktyczne stanowisko Niemiec w czasie ćwiczeń zapobiega zbyt pośpiesznym obietnicom czynionym w czasie „ćwiczeń papierowych", a które w praktyce nie mogą być łatwo spełnione lub zrealizowane w pełnym zakresie. Ta zasada pomaga wcześniej ograniczyć nadmierne oczekiwania. Doświadczenia naszych sąsiadów uczą, że w czasie ćwiczeń spotyka się sojuszników, którzy mają zbyt wysokie oczekiwania dotyczące wsparcia w ramach HNS.

Żądania w ramach HNS muszą być zaspokajane w konsultacji z dowództwami obrony terytorialnej, które spełniają funkcje pośrednie na odpowiednich szczeblach współdziałania oraz z **Dowódcą Obrony Terytorialnej przy Dowództwie Sił Lądowych pełniącego rolę pośrednika w zapewnieniu całkowitego wsparcia** *(rysunek 1).*

Rys. 1 System HNS w Niemczech

W czasie pokoju pośrednik musi być na bieżąco informowany o całym wsparciu udzielanym w ramach HNS na jego obszarze odpowiedzialności. W odniesieniu do zasobów krytycznych koordynuje wsparcie z własnej inicjatywy lub działa na żądanie. W czasie koniecznych rekwizycji lub obowiązywania stanu wyjątkowego organizuje wsparcie w oparciu o dyrektywy narodowe i zgodnie z zasadami określonymi w głównym porozumieniu na szczeblu dowództwa strategicznego (SACEUR), w uzgodnieniach z niego wynikających i w umowach bilateralnych.

Nie jest opracowany żaden katalog zdolności z którego sojusznicy mogliby wybierać rodzaj wsparcia. HNS opiera się o konkretne żądania wsparcia. **Musi być przestrzegane prawo niemieckie, standardy i regulacje celne**. Wsparcie militarne w ramach HNS należy do **obowiązków jednostek stacjonarnych lub jednostek mobilizowanych w granicach ich możliwości, i nie zakłada się tworzenia odrębnych jednostek wsparcia (HNS).** W czasie kryzysu lub wojny, rekwizycje oraz przepisy stanu wyjątkowego zapewniają wystarczające możliwości kontrolowania zasobów cywilnych, podczas gdy w czasie pokoju obowiązują normalne prawa gospodarki rynkowej. W tym przypadku, Bundeswehra działa tylko jako pośrednik, a nie strona kontraktu.

Z zasady za wsparcie w ramach HNS należy płacić. Refundacja kosztów może być zniesiona lub zawieszona tylko na podstawie konkretnej decyzji politycznej. Zapewnienie wsparcia dla organizacji pozarządowej, międzynarodowej lub jednostek wypełniających mandat oraz **poziom refundacji kosztów muszą być uzgodnione przed rozpoczęciem wsparcia.**

Zasady HNS:

1. Pośrednik działa w charakterze zarządcy zasobów.
2. Brak katalogu zdolności.
3. Zgodność z prawem narodowym.
4. Brak jednostek HNS.
5. Umowy kontraktowe.

Przedstawiciele Niemiec spotykają się z pytaniem – dlaczego Niemcy nie opracowały katalogu zdolności w dziedzinie HNS, który zawierałby możliwe formy wsparcia wojskowego i cywilnego. Ponieważ taki katalog powoduje dodatkowe wymagania, którym nie mogą sprostać aktualnie istniejące siły to konieczne jest dodatkowe ciągłe współdziałanie ze strony innych departamentów i przemysłu w tej sprawie. Zasoby zmieniają się codziennie. Niemcy nie chcą prowadzić sprzedaży tylko oszczędnie gospodarować zasobami wojskowymi. I dlatego nie czynią też żadnych starań, aby zwiększyć sprzedaż. Można także taką postawę odnieść, przez analogię, do systemu informowania. Nawet jeżeli mają wyższe niż potrzebne dla potrzeb NATO zapasy magazynowe, to rutynowo Niemcy nie meldują o tym fakcie do NATO.

Niezależnie od braku katalogu zdolności nie istnieją żadne zastrzeżenia do przedstawiania informacji wymaganych w planach operacyjnych. Na przykład sposób w jaki udostępniane są informacje o portach i środowisku może być adoptowany na szczeblu regionalnym dla celów planowania na czas opracowywania planów wariantowych (Contingency Plans). Jednak należy sobie uświadomić, że przy szerokiej

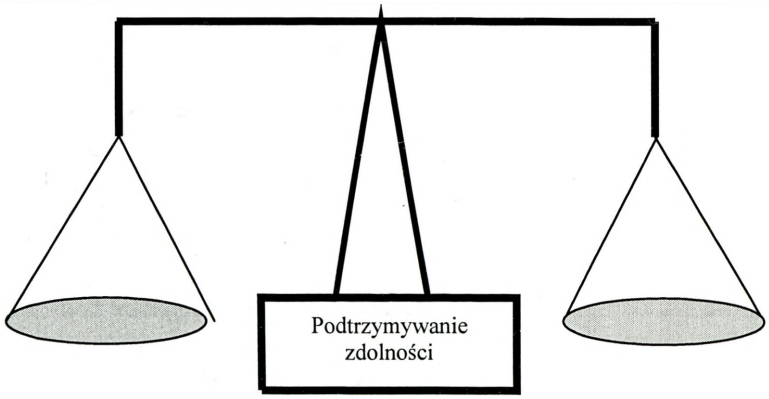
dystrybucji tego rodzaju informacji zawsze potrzebny jest menadżer zasobów, gdyż jeżeli kilku użytkowników dysponuje tymi samymi wykazami, to będą oni zainteresowani tymi samymi zasobami.

Szanse i zagrożenia dla HNS:

1. Obniżenie potencjału bojowego niemieckich sił zbrojnych.
2. Nie przestrzegania prawa niemieckiego.
3. Niedopuszczalne zakłócenia interesów ludności cywilnej.

Wykorzystanie zasobów cywilnych zgodnie z prawami rynkowymi skoordynowane z użyciem zasobów wojskowych innych państw to szansa oszczędnego gospodarowania zasobami. Ponieważ możliwości oszczędzania zależą od wielu parametrów obszaru wspieranego to trudno jest je ująć ilościowo w planach. To samo dotyczy oceny ryzyka związanego z wykorzystywaniem zasobów strony trzeciej. Ponieważ operacje na dużą skalę są zazwyczaj poprzedzane znacznymi zniszczeniami na obszarze działań to potrzeba dużego na nich wsparcia koliduje ze zmniejszonymi możliwościami miejscowej gospodarki i osłabioną infrastrukturą, która jest także używana przez miejscową ludność, wliczając w to uchodźców.

Innym czynnikiem, który należy uwzględnić może być zawiść i przychylność lokalnej ludności, która za braki w dostawach może winić rozwinięte w okolicy oddziały. Co więcej, ponieważ wzmocnienie nawet zagwarantowanego kontraktami wsparcia jest niezgodne z demokratycznymi zasadami, to taka forma uzależnienia może być użyta jako „narzędzie" przeciw kontyngentowi niemieckiemu z zamiarem, na przykład, wpływania na decyzję Niemców dotyczące innych spraw. Można to czynić na wiele sposobów, w tym drogą szantażowania, co może w skrajnym przypadku prowadzić do zagrożenia misji.

Wsparcie organiczne

- Zmniejszenie kosztów
- Obciążenie logistyką

Wsparcie HNS

- Niepewność dostaw
- Zmienna cena
- Możliwa kolizja interesów

Rys. 2. Konieczność narodowego bilansowania HNS

W celu uniknięcia tego rodzaju zagrożenia może okazać się konieczne organizowanie ogromnych zapasów materiałowych wymagających zaangażowania personelu ochrony lub zapewnienie właściwych zdolności logistycznych (np. transportu powietrznego), które zapewniają wsparcie z baz macierzystych w sytuacji, gdy zawiedzie wsparcie w ramach HNS.

Przyjmując koncepcję logistyczną USA w której logistyka to pomost pomiędzy narodową gospodarką i przemysłem a zdolnościami militarnymi, staje się oczywiste w jaki sposób HNS osadzone jest w całym procesie wsparcia *(rysunek 2).* I może być użyteczne, jeżeli jest ekonomicznie korzystne i operacyjnie uzasadnione. Od HNS nie mogą być zależne krytyczne zasoby, gdyż w takiej sytuacji może dojść do zagrożenia całej misji.

Dla porównania, analizy amerykańskie wskazują, że siły zbrojne USA nadal przewidują zaangażowanie około 2 ludzi z własnego wsparcia do wspomagania jednego żołnierza liniowego, co wskazuje że siły te zamierzają wykorzystywać zalety wsparcia w ramach HNS, ale nie zamierzają też całkowicie na takim wsparciu polegać.

Zdaniem strony niemieckiej HNS może stanowić jak najpełniejsze uzupełnienie, ale nie może zastąpić całkowicie wsparcia ze strony własnej logistyki. W przeciwnym razie może być zagrożona zdolność podtrzymywania działań.

W celu ułatwienia świadczenia usług i zapewnienia wsparcia w Niemczech opracowano poradnik w wersji elektronicznej, który zawiera opis wszystkich aktualnych procedur oraz formularze związane z zawieraniem kontraktów oraz księgowością.

Poradnik wsparcia w Niemczech

Dostępny w
technologii internet i intranet

Poradnik został opracowany w wersji językowej angielskiej i niemieckiej w technologii internetowej i intranetowej. Przewidywane jest systematyczne uaktualnianie jego treści w zależności od potrzeb.

Załącznik **24**

WSPARCIE PRZEZ PAŃSTWO GOSPODARZA (HNS) – DOŚWIADCZENIA HOLANDII[1]

1. Kompetencje i instytucjonalizacja procesu HNS

Ministerstwo obrony państwa wysyłającego, lub właściwe dowództwa NATO, zawiadamiają o podjęciu decyzji do rozwinięcia swoich sił ministerstwo obrony Holandii. Zdarzenie to inicjuje szczegółowe negocjacje w sprawie wsparcia przez państwo gospodarza. Państwo wysyłające (Sending Nation – SN) identyfikuje potrzeby świadczeń w zakresie HNS dla swoich sił i uzgadnia realizację wsparcia z ministerstwem obrony Holandii. Podstawa tych negocjacji stanowią wyżej wymienione formalne zawiadomienia, zawierające zamiar działań militarnych, oraz sformułowany w ogólnym zarysie zakres wymaganego wsparcia. SN formułuje i przedkłada koncepcję potrzeb (Concept of Requirements – COR), której treść jest przedmiotem rozważań i dyskusji konferencji koordynacyjnej. Ministerstwo Obrony Holandii podejmuje decyzję (aprobata polityczna) o zapewnieniu wsparcia. Wynikiem w/w negocjacji jest zawarcie stosownej umowy ogólnej (General Agreement – GA lub Memorandum of Understanding – MOU), upoważniającej do prowadzenia, już na szczeblu sił zbrojnych, bardziej szczegółowych uzgodnień, obejmujących rodzaj i zakres świadczeń (środków i usług) oraz procedury realizacji wsparcia.

Za zawieranie, w oparciu o treści umów ogólnych (GA lub MOU), porozumień szczegółowych w zakresie HNS, we współdziałaniu ze wszystkimi zaangażowanymi stronami, są w Holandii odpowiedzialne Wojska Lądowe (Royal Netherlands Army – RNLA). Jednocześnie jednak dowódca Wojsk Lądowych Holandii, w ramach posiadanych uprawnień, przekazał swoje kompetencje w tym zakresie terytorialnemu dowództwu narodowemu (National Command – NATCO).

Dowództwo narodowe odpowiada za realizację zadań zapewnienia jednostkom sojuszniczym, jak też innym jednostkom holenderskim oraz podmiotom cywilnym, dostępu do uzgodnionych urządzeń i wsparcia. Odpowiada też ono za ochronę ważnych urządzeń i instalacji. Na podstawie wspomnianego wyżej transferu kompetencji dowódcy wojsk lądowych, NATCO przejęło pełną odpowiedzialność za planowanie operacyjne, koordynację i realizację HNS w zakresie wsparcia rozwijanych sił, w tym ich, związanego z tym rozwinięciem, wsparcia logistycznego. A zatem faktycznie, za opracowanie i zawieranie wyżej wymienionych porozumień szczegółowych, także uzgodnień wdrożeniowych, odpowiada NATCO.

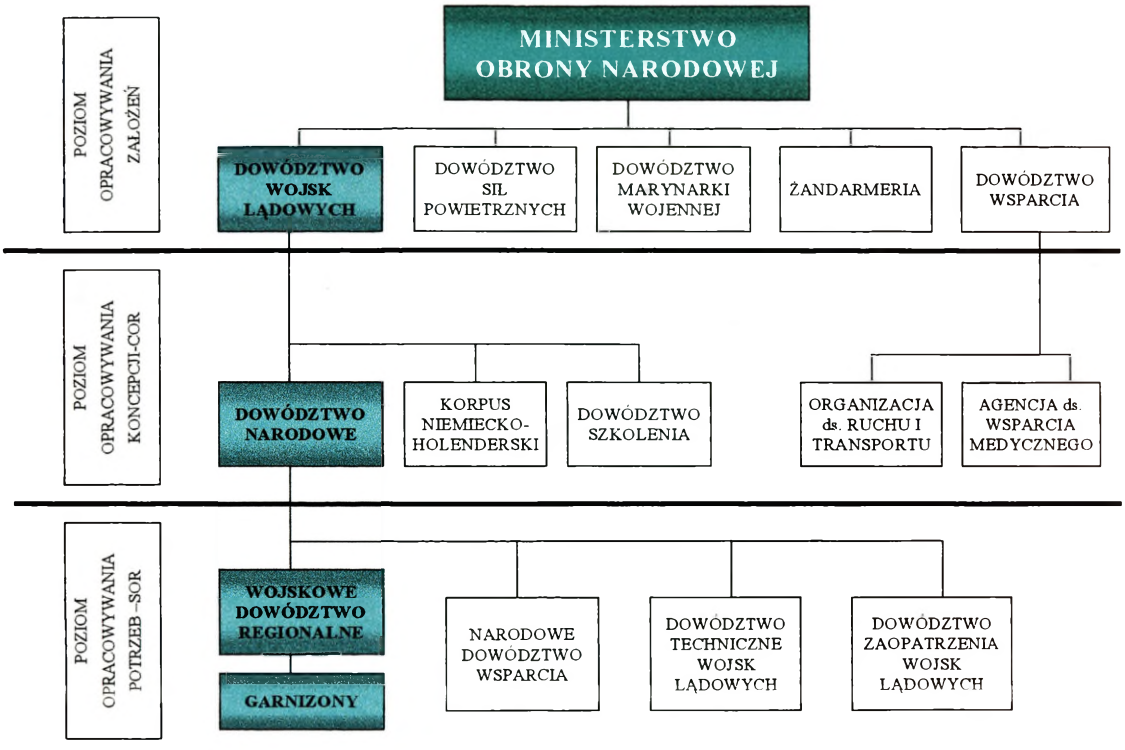
Terytorium Holandii jest podzielone na obszary odpowiedzialności Regionalnych Dowództw Wojskowych (Regional Military Commands – RMCs). Dowództwa te są odpowiedzialne m.in. za realizację działań HNS w tych rejonach *(rysunek 1)*.

Dowództwo narodowe (NATCO) odpowiada nie tylko za przygotowanie oraz świadczenie HNS rozwijanym siłom sojuszniczym, stosownie do ustaleń

---

[1] Na podstawie artykułu: mjr. dypl. mgr. inż. Marek Chojnacki, mjr dypl. Mariusz Fornal, Zasady i procedury wsparcia wojsk NATO przez państwo-gospodarza (HNS), przegląd Wojsk Lotniczych, Nr 6/2001, s.78-92.

ministerstwa obrony, ale również za informowanie o sytuacji w zakresie HNS, na swoim obszarze odpowiedzialności, władz holenderskich, władz państwa wysyłającego i właściwych dowództw sojuszniczych. Zgodnie z posiadanymi uprawnieniami, NATCO dokonuje uzgodnień treści zestawień potrzeb (Statement of Requirements - SOR) z odpowiednimi organami wykonawczymi i przedstawia możliwości realizacji HNS państwu wysyłającemu. W tej sytuacji, dla państw wysyłających i właściwych dowództw NATO, podczas etapu przygotowania HNS, NATCO funkcjonuje jako jedyny punkt kontaktowy (Single Point of Contact - SPOC).

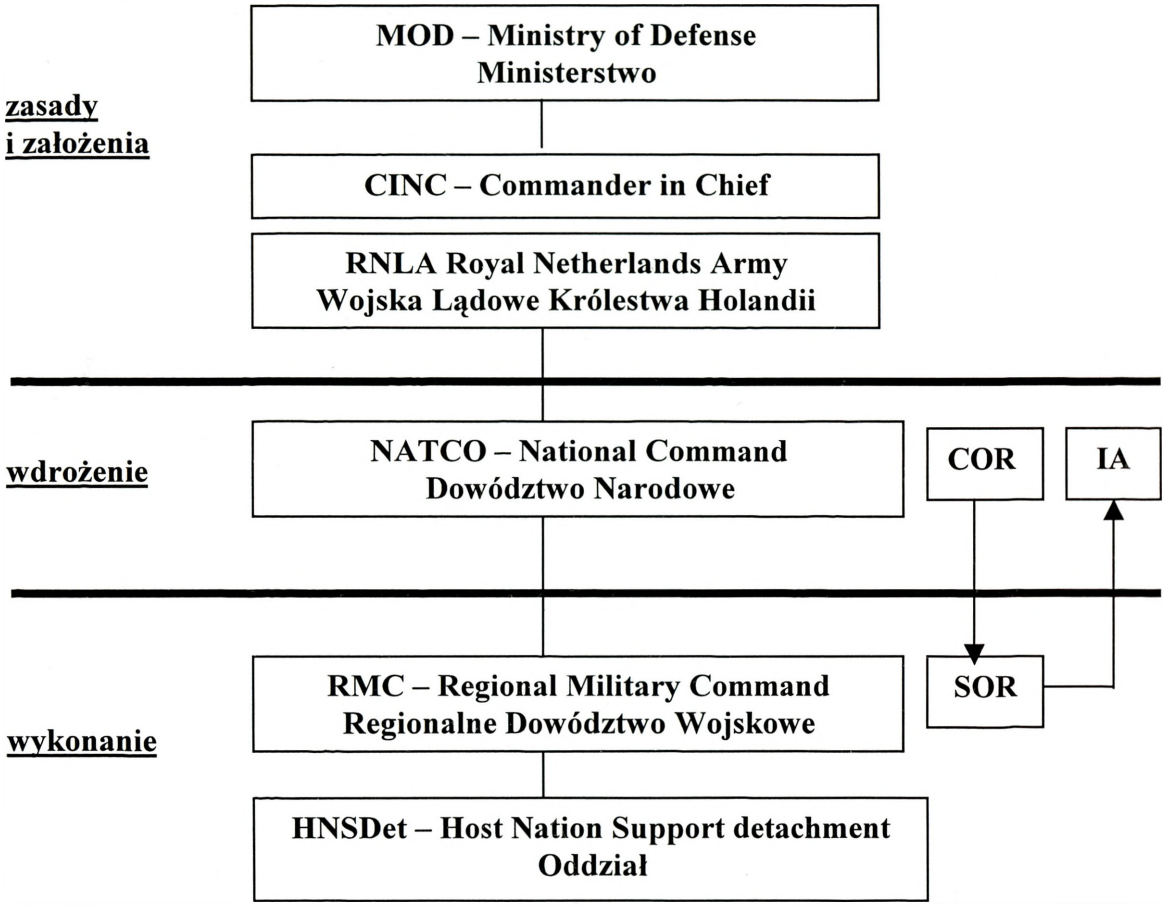

Rys. 1. Koncepcja w zakresie HNS na tle organizacji sił zbrojnych Holandii

Po zaakceptowaniu i podpisaniu przez SPOC państwa wysyłającego zestawienie potrzeb zmienia status i przeradza się w umowę wdrożeniową (Implementation Arrangement - IA). Na jej podstawie NATCO rozpoczyna wszystkie konieczne działania, niezbędne do dostarczenia uzgodnionego wsparcia. Wojskowe dowództwa regionalne (RMCs) są odpowiedzialne za koordynowanie, na podstawie SOR oraz wskazówek sformułowanych przez dowódcę NATCO, realizacji HNS w ich obszarach odpowiedzialności. W tym zakresie, dla właściwego dowódcy państwa wysyłającego, czy też dowództwa NATO, RMCs działają jako jedyne punkty kontaktowe (SPOC) w fazie realizacji HNS (rys. 2).

W strukturach sił zbrojnych Holandii funkcjonują również inne organa i instytucje wojskowe, związane z realizacją HNS. Należy do nich Organizacja ds. Ruchu i Transportu (Defense Movement and Transport Organisation - DMTO).

W ramach działań HNS zapewnia ona, poprzez NATCO, wsparcie w zakresie przedsięwzięć transportowych. Agencja Wsparcia Medycznego (Medical Support Agency - MSA) zapewnia, również poprzez NATCO, wysokospecjalistyczne świadczenia medyczne oraz hospitalizację. 1 Korpus Niemiecko-Holenderski (German - Netherlands Corps - GNC) zapewnia w ramach działań HNS, także poprzez NATCO, wykorzystanie potencjału wojskowego. National Telematic (NATEL), także poprzez RMCs, realizuje, w ramach działań HNS, wsparcie w zakresie łączności.

Rys. 2. Poziomy organizacyjne w procesie przygotowania HNS w SZ Holandii

2. Przygotowanie procesu HNS

Po zaakceptowaniu przez państwo gospodarza wniosku o wsparcie, państwo wysyłające przedkłada swój COR/SOR. W celu bardziej precyzyjnego zaplanowania użycia obiektów i urządzeń HNS, np. lotniczych portów wyładowania (Air Port of Debarcation - APOD), morskich portów wyładowania (Sea Port of Debarcation - SPOD) itd., państwo wysyłające może korzystać w tym procesie ze zbiorów informacji o rozmieszczeniu obiektów i możliwościach udzielenia w określonych rejonach (Site Support Book). W dokumencie tym zawarte są podstawowe parametry obiektów i urządzeń, które mogą być udostępnione w

ramach HNS. W oparciu o zestawienia potrzeb (SORs) NATCO określa, który rodzaj wsparcia może być świadczony przez wojsko, a który, w przypadku braku takiej możliwości, przez dostawców cywilnych. O tych rodzajach wsparcia, które będą realizowane z zasobów cywilnych, NATCO informuje państwo wysyłające. Jest to nniezbędne w celu uwzględnienia i zapisania stosownych kosztów w SOR (kolumna 15 i 16). Regułą jest niezawieranie kontraktów bezpośrednio na dostawy świadczeń przez państwo wysyłające. W Holandii, państwa wysyłające mogą jedynie, gdy wcześniej zostanie to uzgodnione przez NATCO, zaopatrzenie takie i usługi bezpośrednio od dostawców cywilnych odbierać. Z drugiej strony, w przypadku zaistnienia takiej potrzeby, NATCO udziela pomocy i doradza państwu wysyłającemu, ale też powinno być ono powiadamiane o stanie negocjacji kontraktów bezpośrednich.

Potrzeby w zakresie HNS są wstępnie zaplanowane i ujmowane w SOR, w takim zakresie, jaki jest możliwy w danej sytuacji. Wymagania w zakresie zmian rodzaju i zakresu świadczeń oraz potrzeby doraźne, formułowane już w trakcie rozwinięcia sił (podczas etapu realizacji HNS) są zaspokajane, zgodnie z przyjętymi wcześniej procedurami, w sposób następujący. Potrzeby te zostają, przez właściwego dowódcę państwa wysyłającego (Area Commander), przedłożone lokalnemu dowódcy oddziału HNS (HNS-detachment). Na tej podstawie, przedstawiciel rozwijanych sił i dowódca oddziału HNS wypełniają oraz podpisują w takiej sytuacji dodatkowe pozycje w SOR. Ujęcie kosztów tych doraźnych (dodatkowych) świadczeń w umowie wdrożeniowej (IA) HNS oraz ich rozliczenie (dokonanie zwrotu kosztów przez państwo wysyłające), zapewniają stosowne dokumenty[2], sporządzone i przesłane (poprzez RMC) do NATCO.

3. Realizacja

W zakresie wykonania przedsięwzięć HNS dowódca NATCO, w swoim planie działań (Opplan), formułuje zadania dla właściwych (z punktu widzenia ich obszaru odpowiedzialności) dowództw regionalnych (RMC). Stosownie do wymaganego (zapotrzebowanego) zakresu wsparcia (zgodnie z zapisami dokonanymi w SOR) RMC rozwija, w wyznaczonych rejonach wsparcia, oddział HNS. Oddziały te zorganizowane są stosownie do potrzeb, wynikających z powyższych zadań. Wszystkie elementy wsparcia podporządkowane są jednemu dowódcy oddziału. Wyznacza go dowódca RMC. W jego imieniu koordynuje on realizację przedsięwzięć HNS w wyznaczonym obszarze odpowiedzialności. Dowódca oddziału HNS pełni też rolę jedynego punktu kontaktowego (SPOC) dla właściwego dowódcy państwa wysyłającego.

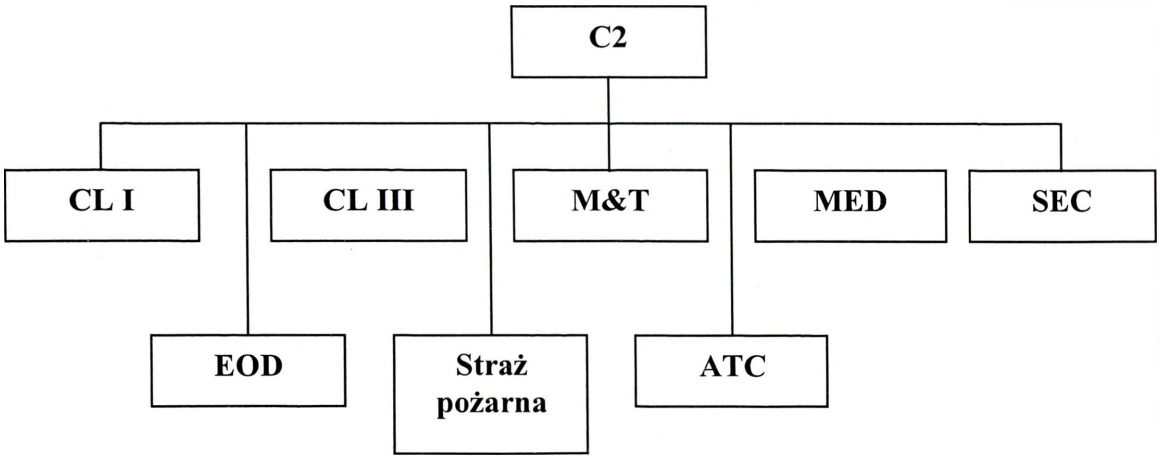
Stałymi elementami w strukturze organizacyjnej każdego oddziału HNS są: stanowisko dowodzenia (C2) dowódcy oddziału, sekcja żywnościowa (CL I) i sekcja mps (CL III), sekcja transportu i kierowania ruchem (M&T), sekcja medyczna (MED.), zajmująca się pomocą doraźną (na wezwanie), jak również, w nagłych przypadkach, transportem rannych i chorych. Ostatnim ze stałych elementów, przeznaczonych do zapewnienia bezpieczeństwa rozwijanym siłom państwa wysyłającego, jest sekcja ochrony (SEC). W zależności od uzgodnionego

---

[2] STANAG 3381 - Standardowe procedury kompensacji oraz formularze zgłaszania potrzeb i odbioru wsparcia w postaci dostaw i usług.

oraz zapisanego w SOR zakresu świadczeń, oddział HNS może być uzupełniony o dodatkowe elementy, np. usuwanie niewypałów (*Explosive Ordnance Disposal* – EOD), straży pożarnej czy kontroli ruchu lotniczego (Air Traffic Control – ATC). Przykład struktury organizacyjnej holenderskiego oddziału HNS przedstawia rys.3.

W celu zapewnienia warunków do monitorowania wykonania zadań przez oddział HNS, a tym samym skutecznej realizacji uzgodnionego wsparcia, dowódca RMC tworzy na swoim stanowisku dowodzenia centrum działań w sytuacjach nadzwyczajnych (Emergency Operation Centre – EOC). Rozwijając swoje siły państwo wysyłające powinno, z właściwego dowództwa, wydzielić oficera łącznikowego (zespół łącznikowy) do pracy w wyżej wymienionym centrum.

Rys. 3. Schemat struktury organizacyjnej oddziału HNS w Holandii (wariant).

Odpowiednio, w przypadku dokonania stosownych uzgodnień, łącznicy na stanowiska dowodzenia państw wysyłających, czy też właściwych dowództw sojuszniczych, wysyłani są również przez NATCO. Obecnie przygotowane są cztery takie zespoły łącznikowe, przeznaczone do skierowania do odpowiednich dowództw: Niemiec, Belgii, W. Brytanii i 21 TAACOM (na terytorium Niemiec). Dodatkowo, jeden zespół łącznikowy przygotowany jest do skierowania do stosownego dowództwa NATO.

4. Ochrona i bezpieczeństwo

z punktu widzenia koordynacji wsparcia najbardziej istotne jest wspólne kierowanie realizacją uzgodnionych przedsięwzięć. Dowódca oddziału HNS powiadamia swojego odpowiednika, tj. właściwego dowódcę, wyznaczonego przez państwo wysyłające, o każdym przypadku zaistnienia nieprzewidzianych trudności w zakresie zapewnienia uzgodnionych świadczeń. Utrzymanie oraz przywracanie porządku publicznego, należy w Holandii do obowiązku władz cywilnych i realizowane jest przez organa policji oraz żandarmerii. Zależnie od skali (rozmachu) działań sił państwa wysyłającego, Minister Spraw Wewnętrznych Holandii wydaje dodatkowe wskazówki do utrzymania porządku publicznego, w zakresie realizacji przedsięwzięć HNS. Organem reprezentującym ministra jest

powoływane przez niego, w takiej sytuacji, Narodowe Centrum Koordynacji (National Coordination Centre - NCC). Całkowitą odpowiedzialność za koordynowanie, na podstawie wskazówek NCC, ochrony urządzeń i instalacji wojskowych (a zatem także tych wykorzystywanych w procesie HNS) ponosi NATCO. Ochrona zewnętrzna tych urządzeń należy do zadań państwa gospodarza. Państwo wysyłające odpowiada, w tym zakresie, za ochronę wewnętrzną, która musi być zorganizowana zgodnie z „zasadami użycia siły", ustalonymi przez Ministerstwo Obrony Holandii. O treści tych zasad, obowiązujących podczas rozwinięcia sił państwa wysyłającego, informuje, jeszcze przed przybyciem tych sił na obszar Holandii, dowódca oddziału HNS. Żołnierze przebywający na terytorium Holandii mają prawo stosować samoobronę. Dodatkowe (specjalne) potrzeby w zakresie zapewnienia ochrony rozwijanych sił (np. ochrony podwodnej) muszą zostać zawarte już w COR.

5. Zasady użycia siły

Instrukcje narodowe, dotyczące zasad użycia siły opracowywane przez państwo wysyłające, powinny uwzględniać użycia siły przez personel wojskowy obcych państw w zwykłych przypadkach zakłócenia porządku publicznego. Wszystkie tego typu incydenty należy zgłaszać, odpowiednimi kanałami, kompetentnym organom policji holenderskiej. Użycie siły jest dozwolone jedynie w obronie własnej lub w obronie innej osoby oraz obronie godności i mienia, w przypadku nagłej, bezprawnej napaści. Jednocześnie, w każdym przypadku, użycie siły musi pozostawać w granicach rozsądku i umiaru. Należy świadomie dążyć do ograniczenia, w maksymalnie możliwym stopniu, niebezpieczeństw i zagrożeń wynikających z jej użycia. Ewentualne urazy i szkody, powstałe w związku z użyciem siły, mogą wynikać jedynie z konieczności ochrony żywotnych interesów narodowych państwa wysyłającego. Z wyjątkiem sytuacji gdy warunki czynią to niemożliwym, użycie siły musi poprzedzać wyraźne ostrzeżenie.

6. Zasady użycia broni palnej

Załadowaną broń palną oraz ostrą amunicję mogą posiadać jedynie żołnierze ochrony. Użycie przez nich broni jest możliwe tylko w obronie własnej lub obronie życia innej osoby, w przypadku nagłej, bezprawnej napaści, w celu zapobieżenia kradzieży, sabotażowi albo zniszczeniu mienia, lub informacji, istotnej dla bezpieczeństwa narodowego stosownego państwa. Jest ono dopuszczalne także w celu zapobieżenia kradzieży albo zniszczeniu broni, amunicji lub materiałów wybuchowych, które w rękach osób niepowołanych mogą spowodować zagrożenie życia innych osób. Cel i zastosowane środki muszą zawsze być dokładnie wyważone. Użycie broni palnej, czy też innej broni, może nastąpić tylko w sytuacji gdy cel nie może być osiągnięty innymi środkami, niosącymi ze sobą mniej poważne konsekwencje. Broń palna nie może być użyta gdy występuje prawdopodobieństwo wyrządzenia szkody osobom trzecim. Broń automatyczna może być używana tylko w opcji prowadzenia ognia pojedynczego. Z wyjątkiem sytuacji, w których warunki je uniemożliwiają, wyraźne ostrzeżenie musi, co oczywiste, poprzedzać również użycie broni palnej. Jeśli ostrzeżenie to nie przyniesie pożądanego efektu, należy oddać strzał ostrzegawczy w powietrze, lub w

takim kierunku, który redukuje do minimum zagrożenie dla życia oraz mienia. Jednocześnie, oddanie strzału ostrzegawczego jest dozwolone jedynie wtedy, gdy uznano za konieczne (nieuniknione) późniejsze oddanie strzału bezpośredniego. Oddanie strzału bezpośredniego może nastąpić tylko w sytuacji gdy strzał ostrzegawczy również nie przyniósł pożądanego skutku.

7. Problematyka ochrony środowiska

Państwo wysyłające, korzystające ze świadczeń HNS, jest zobowiązane do przestrzegania przepisów dotyczących ochrony środowiska naturalnego Holandii. Przekazanie informacji o zasadach ochrony środowiska, oraz wynikających z nich konsekwencji, należy do zadań NATCO. Jeszcze przed, lub bezpośrednio po przybyciu na terytorium Holandii, dowódca oddziału HNS udziela instruktażu przedstawicielom rozwijanych sił, podczas którego przedstawia stan przepisów obowiązujących w zakresie użycia udostępnionych urządzeń i instalacji wojskowych oraz zasad postępowania w terenie otwartym, na drogach i wodach terytorialnych Holandii. Zapoznaje ich również z procedurami usuwania odpadów. W przypadku spowodowania znacznych skażeń środowiska, usunięcie skutków zanieczyszczeń, na koszt odpowiedzialnych osób, czy też instytucji, zapewnia NATCO.

8. Kwestie finansowe

Na podstawie wytycznych ministra obrony Holandii, NATCO i jego odpowiednik ze strony państwa wysyłającego, uzgadniają z góry czy świadczenia HNS będą dostarczone odpłatnie czy też bezpłatnie. Transakcje, które będą objęte zwrotem kosztów, zostają przez NATCO odpowiednio ujęte w umowie wdrożeniowej (IA) HNS. Podpisując SOR, obie strony, państwo wysyłające i państwo gospodarz z góry uzgadniają ceny lub, jeżeli zostanie podjęta taka decyzja, ustalają cenę maksymalną i procedury określania ceny ostatecznej. Zasadą jest stosowanie cen obustronnych (reciprocal pricing). Za zaopatrzenie i usługi logistyczne, dostarczone wojskom państwa wysyłającego, powinny być pobierane takie same opłaty jak za identyczne świadczenia, realizowane na korzyść wojsk własnych. W przypadku świadczeń (dostaw i usług) realizowanych przez organa wojskowe, pobierane są jedynie opłaty dodatkowe, np. koszty ogrzewania udostępnionych obiektów, usług sanitarnych lub pracy personelu cywilnego w czasie ponadnormatywnych. Powyższa zasada wyklucza ponoszenie kosztów pośrednich, towarzyszących kosztów administracyjnych oraz kosztów zawierania kontraktów i umów. Działania zmierzające do obniżenia kosztów wsparcia obejmują także ulgi celne i podatkowe, związane z pozyskiwaniem dostaw zaopatrzenia oraz usług przez rozwijanie siły państwa wysyłającego. Jeżeli strony nie są w stanie dojść do porozumienia w sprawie, przedstawionego wyżej, stosowania cen obustronnych, powinny ceny realizowanych w ramach HNS świadczeń ustalić w drodze negocjacji, kierując się uczciwością i rozsądkiem. Za wyjątkiem władz NATO, instytucji sojuszniczych oraz ich przedstawicieli, bez zgody państwa gospodarza, państwo wysyłające w żaden sposób nie może przekazywać (ani na stałe, ani tymczasowo) świadczeń (dostaw zaopatrzenia i usług) dostarczonych jego siłom w ramach HNS.

Faktury przedkładane po realizowaniu świadczenia przez dostawców (zleceniobiorców) są, w terminie trzech tygodni, przesłane do NATCO. Następnie trafiają one do Ministerstwa Obrony Holandii, które dokonuje zapłaty poszczególnym usługodawcom za dostarczone świadczenia (pre-finance) oraz przedstawia przedłożone przez nich faktury państwu wysyłającemu. Ewentualne uwagi oraz zastrzeżenia, dotyczące zastosowanych cen, właściwe organa państwa wysyłającego powinny przesyłać do NATCO, w ciągu 14 dni od otrzymania faktury. Jeżeli faktury nie budzą zastrzeżeń, zwykle państwo wysyłające dokonuje opłaty bezzwłocznie, nie później niż w ciągu 30 dni.

9. Wsparcie transportowe

Świadczenia transportowe w ramach HNS są realizowane przez Holandię według standardowych procedur sojuszniczych.[3] Procedury te są stosowane również w zakresie udzielania zgody na korzystanie z dróg.[4]

Za ogólne przygotowanie i koordynację wszystkich przedsięwzięć związanych z przemieszczeniem, transportem oraz użyciem urządzeń portowych, odpowiada NATCO. W tym zakresie, podczas etapu przygotowania oraz realizacji HNS, pełni ono funkcję SPOC. Za realizację wszystkich przedsięwzięć transportowych, w ramach HNS, zgodnie z ustaleniami dokonanymi przez NATCO, odpowiada wspomniana już wyżej Organizacja ds. Ruchu i Transportu (DMTO). Organizacji tej podporządkowane są: Centrum Koordynacji Ruchu i Transportu (Movement & Transportation Co-ordination Centre – MTCC), odpowiedzialne za przygotowanie i realizację przedsięwzięć przemieszczenia wojsk, trzy Komendy Ruchu i Transportu (Defence Movement & Transportation Commands – DMTC), odpowiedzialne za przygotowanie i realizację przedsięwzięć transportowych, oraz Ośrodki Kierowania Ruchem (Movement Control Centre – MCCs), Oddziały Kolejowe (Railway Detachments – Rwy Dets) i Terenowe Zespoły Pomocy w Portach (Local port Assistance Teams – LPATs).

Za kierowanie ruchem i transportem odpowiada państwo gospodarz. W przypadku zaistnienia takich potrzeb, działania w tym zakresie prowadzone są w ścisłym współdziałaniu z właściwymi instytucjami (organami) państwa wysyłającego, lub (stosownie do sytuacji) z właściwym dowództwem NATO.

Ilość wojskowych środków transportu drogowego jest bardzo ograniczona, stąd wsparcie w tym zakresie może być realizowane również środkami komercyjnymi. Biorąc pod uwagę powyższe, państwo wysyłające musi w pierwszej kolejności przed złożeniem zapotrzebowania na HNS, przewidywać wykorzystanie, do realizacji planowanych zadań, własnych środków tego rodzaju transportu. Zapotrzebowanie na środki transportu drogowego (zgodnie z procedurami sojuszniczymi, zawartymi w STANAG 2156) powinny być przedłożone do NATCO lub RMC z wyprzedzeniem nie mniejszym niż 48 godzin[5]. Jeżeli normy te nie mogą być zachowane przez państwo wysyłające, powinno ono zastosować

---

[3] STANAG 2156 – Zapotrzebowanie i odpowiedź na zapotrzebowanie na środki transportu lądowego.

[4] STANAG 2154 – Uregulowania w zakresie ruchu po drogach pojazdów wojskowych; STANAG 2155 – Zapotrzebowanie3 i zgoda na korzystanie z dróg; oraz STANAG 2176 – Procedury przekraczania granic państwowych przez wojskowe transporty drogowe.

[5] Ten sam czas obowiązuje w przypadku zapotrzebowania pojazdów (środków) przeznaczonych do transportu sprzętu i urządzeń specjalnych (o nietypowych wymiarach lub masie przekraczającej normy).

procedury zawarte w STANAG 2165. państwo wysyłające również odpowiada za załadunek i rozładunek pojazdów, dostarczonych w ramach HNS.

Przemieszczając się po drogach z (lub do) SPOD (lub SPOE), w celu uniknięcia koncentracji pojazdów i wyposażenia, a tym samym spowodowania zmniejszenia przepustowości dróg, należy najszybciej zwalniać nabrzeża portowe.[6] w przypadku przemieszczania się po drogach z (lub do) APOD (lub APOE), przewóz stanów osobowych jest realizowany cywilnymi środkami transportu (autobusami)[7]. Dalsze przemieszczenia, z (lub do) rejonu wyczekiwania pojazdów do (lub z) rejonów ześrodkowania lub rejonów przejściowych powinny być realizowane w grupach 10 i więcej pojazdów. Wymagane jest jednocześnie posiadanie zgody na przejazd[8]. We wszystkich przedstawionych wyżej przypadkach ruch na drogach jest kontrolowany przez właściwą DMTC.

W sytuacji przekraczania przez pojazdy drogowe granicy państwowej Holandii wymagane jest posiadanie następujących dokumentów: wojskowa karta identyfikacyjna ze zdjęciem, standardowy rozkaz podróży[9], prawo jazdy, dokumenty pojazdu oraz (dla pojedynczych pojazdów) dokumenty celne. Zgoda na przemieszczenie jest wymagana w przypadku grupy 10 lub więcej pojazdów, podczas przekraczania granicy państwowej Holandii z Niemcami oraz Holandii z Belgią. Wszystkie zapotrzebowania na korzystanie z dróg muszą być przedkładane poprzez RMC do NATCO.

Naprawa awaryjna, jak też holowanie uszkodzonych pojazdów należy, przede wszystkim, do obowiązków państwa wysyłającego. W szczególnych przypadkach, w ograniczonym zakresie (głównie środkami komercyjnymi), mogą być realizowane doraźnie, poprzez RMC. Kierowanie ruchem na drogach realizowane jest w ścisłym współdziałaniu z właściwymi organami państwa wysyłającego, przez DMTO.

W zakresie transportu kolejowego, zapotrzebowania doraźne państwa wysyłającego na środki tego rodzaju (jak wyżej, zgodnie z procedurami określonymi w STANAG 2156) również muszą być przedkładane do NATCO/RMC[10]. W przypadku potrzeb państwa wysyłającego, DMTO odpowiada za wymianę informacji pomiędzy NATCO i właściwym przedstawicielem przewoźnika kolejowego. Holenderski narodowy przewoźnik kolejowy (NS) odpowiada, w tym przypadku, za koordynację przewozów, dokumentację przewozową, utrzymanie linii kolejowych oraz transport personelu i wyposażenia. W ścisłym współdziałaniu z DMTO/MTCC także kieruje on ruchem na szlakach

---

[6] Przemieszczenie do (lub z) rejonu wyczekiwania pojazdów powinny odbywać się w grupach składających się z 5-9 pojazdów, sposobem wahadłowym.

[7] W tej sytuacji również, przemieszczenie powinno odbywać się w grupach składających się z 5-9 pojazdów. W wyjątkowych wypadkach (np. gdy miejsce docelowego przeznaczenia znajduje się poza terytorium Holandii) personel (w zależności od liczby pasażerów) może być przewieziony transportem kolejowym.

[8] Otrzymanie takiej zgody jest niezbędne także w przypadku każdego pojazdu przewożącego materiały niebezpieczne, każdego pojazdu o nietypowych wymiarach, jak też masie przekraczającej stosowne normy (STANAG 2154). Jednocześnie, posiadanie zgody na przejazd nie jest wymagane podczas przemieszczenia mniej niż 10 pojazdów po drogach niekontrolowanych.

[9] STANAG 2026 – Rozkaz podróży NATO.

[10] W przypadku transportu: stanów osobowych, z wyprzedzeniem przynajmniej 48 godzin, stanów osobowych i ładunków towarowych, przynajmniej 5 dni, natomiast dla ładunków niewymiarowych obowiązuje wyprzedzenie nie mniejsze niż 7 dni. Jeżeli normy te nie mogą być zachowane przez państwo wysyłające, powinno ono zastosować procedury zawarte w STANAG 2165.

kolejowych. Do obowiązków państwa gospodarza należy załadunek i rozładunek wagonów oraz zabezpieczenie ładunku i jego ochrona (eskortowanie). W przypadku przekraczania granicy państwowej Holandii, personel eskortujący musi posiadać wymaganą dokumentację, w tym dokumenty celne. Porad dotyczących wymogów załadowania i rozładowania transportu kolejowego oraz pomocy w punktach przekraczania granicy udzielają, wspomniane już wyżej, Oddziały Kolejowe.

W zakresie transportu śródlądowego, DMTO pośredniczy w pozyskiwaniu niezbędnych środków tego rodzaju transportu. Wraz z MTCC koordynuje ona, z właścicielem tych środków, plan przewozu i przebieg tras żeglugowych oraz kieruje ruchem na wodach śródlądowych. Również w przypadku tego rodzaju transportu, państwo wysyłające powinno stosować procedury zawarte w STANAG 2165.

9. Wsparcie w zakresie dostaw paliw

Materiały pędne i smary (środki klasy III) są dostarczane z holenderskich, wojskowych stacji mps (dla grup pojazdów, poruszających się w kolumnach), ze stacji cywilnych (głównie dla pojedynczych pojazdów), z punktów zaopatrywania w mps (na przykład w SPOD) oraz z centralnego europejskiego systemu rurociągów paliwowych (Central Eurpean Pipeline System – CEPS)[11]. Stosowne informacje na temat potrzeb wsparcia w zakresie dostaw mps powinny być zawarte już w COR i obejmować: rodzaje oraz przewidywaną, całkowitą ilość paliw, w tym także asortymentów nietypowych, rodzaje oraz przewidywaną, całkowitą ilość olejów i smarów oraz wymaganą lokalizację punktów zaopatrywania[12].

Rozliczenia kosztów mps, wydanych przez stacje wojskowe oraz CEPS, mogą odbywać się (być dokonywane) na podstawie obowiązujących uzgodnień sojuszniczych, lub (jeżeli zostanie to ustalone przez zainteresowane strony) zgodnie z procedurami ustalonymi dla rozliczeń należności za świadczenia dostarczone w ramach HNS, zawartymi w umowie wdrożeniowej (IA). W zakresie dokonywania opłat za mps pobrane ze stacji cywilnych, w przypadku pojedynczych pojazdów obowiązuje stosowanie kart kredytowych lub talonów paliwowych, natomiast w przypadku grup pojazdów (kolumn) stosuje się procedury właściwe dla rozliczeń za świadczenia dostarczone w ramach HNS. Ich stosowanie obowiązuje także w zakresie dokonywania opłat za mps pobrane we wspomnianych wyżej punktach zaopatrywania.

10. Łączność

W ramach HNS, w Holandii istnieje możliwość korzystania ze środków różnych rodzajów łączności, w tym cywilnych i wojskowych linii telefonicznych (analogowych oraz cyfrowych), cywilnych elementów łączności satelitarnej oraz łączności bezprzewodowej (VHF, ZODIAC[13] itd.). w tym zakresie należy

---

[11] Pod względem asortymentowym są to: paliwa lotnicze, w tym F-34 (dostępny z CEPS), F-35 (JET A-1) i F-18, jak też paliwa do pojazdów i urządzeń naziemnych, w tym benzyny: F-57 (E-98), bezołowiowa F-67 (E-95) oraz oleje napędowe: F-54 i F-65 (będący mieszanką paliw F-54 i F-34). Na oddzielną prośbę (zapotrzebowanie) mogą być dostarczane także paliwa innych typów oraz oleje i smary, w ograniczonym zakresie asortymentowym, do pojedynczych egzemplarzy sprzętu oraz pojazdów.

[12] W związku z surowymi ograniczeniami dotyczącymi ochrony środowiska, bez posiadania specjalnych zezwoleń zabrania się prowadzenia jakichkolwiek działań związanych z tankowaniem paliw.

[13] System ten (wyłącznie) umożliwia przekazywanie informacji niejawnych.

przedstawić w COR: rodzaje środków łączności, typy sprzętu (wyposażenia), rodzaje wymaganych usług pocztowych oraz potrzeby w zakresie zapewnienia zapasowego systemu łączności. Odpowiednio, po uszczegółowieniu informacji, w SOR powinny zostać zapisane: miejsca rozmieszczenia i ilości środków poszczególnych rodzajów łączności oraz typów sprzętu (wyposażenia), rodzaje wymaganych usług pocztowych oraz potrzeby w zakresie ich użycia, jak też (jeżeli jest on potrzebny) szczegółowe wymagania dotyczące systemu zapasowego. Potrzeby w zakresie łączności, zapisane w COR, a następnie w SOR, są rozpatrywane przez personel komórki G-6 sztabu NATCO. To właśnie on wskazuje te wymagania (potrzeby) łączności, które mogą być spełnione.

11. Wsparcie medyczne

Poszczególne rodzaje SZ Holandii posiadają własne organy medyczne, podporządkowane operacyjnie właściwym dowódcom, a funkcjonalnie naczelnym lekarzom poszczególnych RSZ. Wspomniana już wyżej Agencja Usług Medycznych (MSA) zapewnia personel medyczny oraz urządzenia niezbędne do realizacji świadczeń wysokospecjalistycznych. Hospitalizacja sojuszniczego personelu wojskowego prowadzona jest głównie w szpitalach cywilnych.

Możliwości NATCO w zakresie udzielenia wsparcia medycznego są ograniczone do standardowych świadczeń poziomu 1 i 2, realizowanych przez trzy regionalne oddziały medyczne (Regional Medical Detachment – RMD). Również wspomniana wcześniej sekcja medyczna, będąca elementem każdego oddziału HNS, zapewnia pierwszą pomoc, pomoc ambulatoryjną, opiekę medyczna na poziomie 2, pomoc medyczną w szpitalach cywilnych, opiekę dentystyczną oraz pomoc sanitarną.

12. Postępowanie w przypadku spowodowania szkód

W czasie działań, szczególnie o dużym rozmachu, istnieje znaczne prawdopodobieństwo powstania szkód w mieniu państwa gospodarza, polegających na zniszczeniu własności prywatnej, czy też państwowej. W związku z tym, podczas takich operacji będą sporządzone meldunki (sprawozdania) o stanie urządzeń udostępnionych w ramach HNS. Co prawda dotychczas nie przygotowano standardowych formatów tych meldunków, jednak jest pewne, że powinny być one opracowywane w relacjach pomiędzy RMC i przedstawicielem władz terenowych państwa gospodarza oraz RMC i właściwym dowódcą sił państwa wysyłającego.

W wojskach lądowych Holandii zorganizowano stanowisko specjalisty ds. kontroli zniszczeń. W przypadku powstania szkód w mieniu osób cywilnych, oficer ten może zostać wezwany w celu udzielenia pomocy w zakresie rozpatrzenia zgłaszanych roszczeń. Jest on uprawniony do prowadzenia negocjacji oraz dokonywania kompensacji powstałej szkody.

13. Kontakty ze społeczeństwem

W przypadku prowadzenia działań na terytorium Holandii, przewiduje się zorganizowanie wspólnego biura obsługi gości (Joint Visitors Bureau – JVB) oraz wspólnego centrum informacyjnego (Joint Information Centre – JIC), prowadzonych wspólnie, przez państwo wysyłające i Holandię. Tak JVB, jak i JIC

powinny zostać założone w SPOD/SPOE (APOD/APOE), jednak raczej nie powinny być one rozmieszczone w tym samym miejscu. Zadaniem biura obsługi jest przyjmowanie gości specjalnych (VIP), cywilnych oraz wojskowych, i informowanie ich o przebiegu działań na terytorium Holandii. Centrum informacyjne zajmuje się zaś przekazywaniem stosownych informacji społeczeństwa.

Za kreowanie polityki informacyjnej, w tym określenie zasad informowania społeczeństwa, odpowiada specjalny organ holenderskiego ministerstwa obrony (Directorate of Public Intormation). W warunkach realizacji zadań jako państwo gospodarz, agencja ta koordynuje swoją politykę informacyjną z odpowiednimi przedstawicielami państwa wysyłającego oraz, w przypadku powstania takich potrzeb, z właściwym dowództwem NATO. Za koordynowanie, przygotowanie i realizację zadań przez JVB oraz zadań informowania społeczeństwa na szczeblu operacyjnym, ze strony Holandii – jako państwa gospodarza, odpowiedzialne jest NATCO. Jednocześnie, przedstawiciele dowództw NATCO lub RMC pełnią obowiązki reprezentującego państwa gospodarza „współ-kierownika" JVB i JIC.

W tym zakresie, w COR muszą być zawarte propozycje: w zakresie zasad zapraszania gości (osób wizytujących), w zakresie reguł przekazywania informacji do wiadomości publicznej oraz w zakresie podziału stosownych kosztów powyższych działań. Na podstawie zapisów dokonanych w COR oraz wytycznych holenderskiego ministra obrony, we współdziałaniu z państwem wysyłającym, NATCO koordynuje przedsięwzięcia przygotowania i realizacji zadań przez JVB i JIC. SOR musi obejmować w tym zakresie: wymagania w zakresie stosownych obiektów infrastruktury, ich wyposażenia i personelu (Obsługi), jak też stosownych potrzeb logistycznych, transportowych i w zakresie zapewnienia bezpieczeństwa oraz ochrony osobistej.

14. Przekraczanie granicy państwowej

Rząd Holandii i rządy kilku innych państw sojuszniczych, m.in. USA oraz W. Brytanii, opracowały regulacje dotyczące przekraczania granic Holandii przez siły zbrojne tych państw. Personel tych sił, w tym także osoby cywilne, powinien posiadać odpowiednie dokumenty tożsamości oraz inne dokumenty, w celu przedstawienia ich, na żądanie, podczas przekraczania granicy państwowej Holandii. Dla personelu wojskowego są to: wojskowa karta identyfikacyjna ze zdjęciem oraz standardowy (STANAG 2016), indywidualny lub grupowy, rozkaz podróży. Personel cywilny winien posiadać stosowny wpis w paszporcie (adnotację potwierdzającą status jego posiadacza). Kierowcy pojazdów mechanicznych powinni posiadać dodatkowo, oprócz wyżej wymienionych dokumentów, ważne prawo jazdy oraz dokumenty pojazdu.

15. Pozyskiwanie siły roboczej

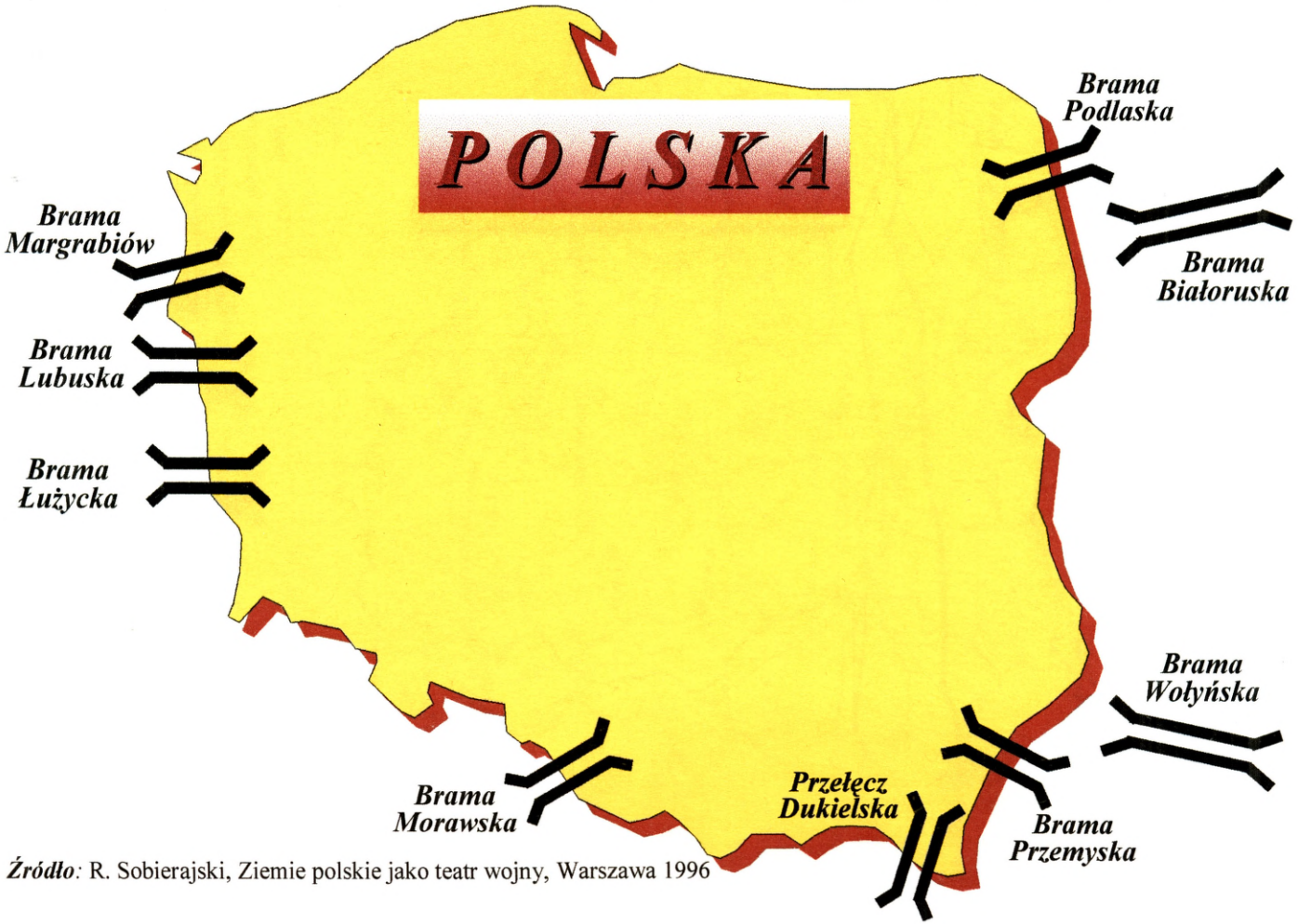
Niezbędna, w ramach HNS, siła robocza pozyskiwana jest z lokalnych agencji zatrudnienia, przez NATCO lub RMC. Stosowne potrzeby w tym zakresie muszą zostać zawarte i przedłożone SOR.

16. Problematyka celna

Na podstawie zgody wyrażonej przez państwo gospodarza, państwa wysyłające mogą sprowadzać (wwozić) bez cła i opodatkowania wyposażenie należące do wydzielanych przez nie sił, wraz z odpowiednimi ilościami zapasów zaopatrzenia oraz inne środki, przeznaczone do ich wyłącznego użytku. Jednocześnie sprzęt ten i środki powinny zostać uwzględnione w deklaracji celnej. W przypadku ćwiczeń problematyka ta powinna być treścią oddzielnych, specjalnych uzgodnień. Ich wyniki powinny znaleźć odzwierciedlenie w SOR.

PRZECHODNIOŚĆ TERYTORIUM POLSKI (bramy i przejścia)

Załącznik **25**

Źródło: R. Sobierajski, Ziemie polskie jako teatr wojny, Warszawa 1996

Załącznik **26**

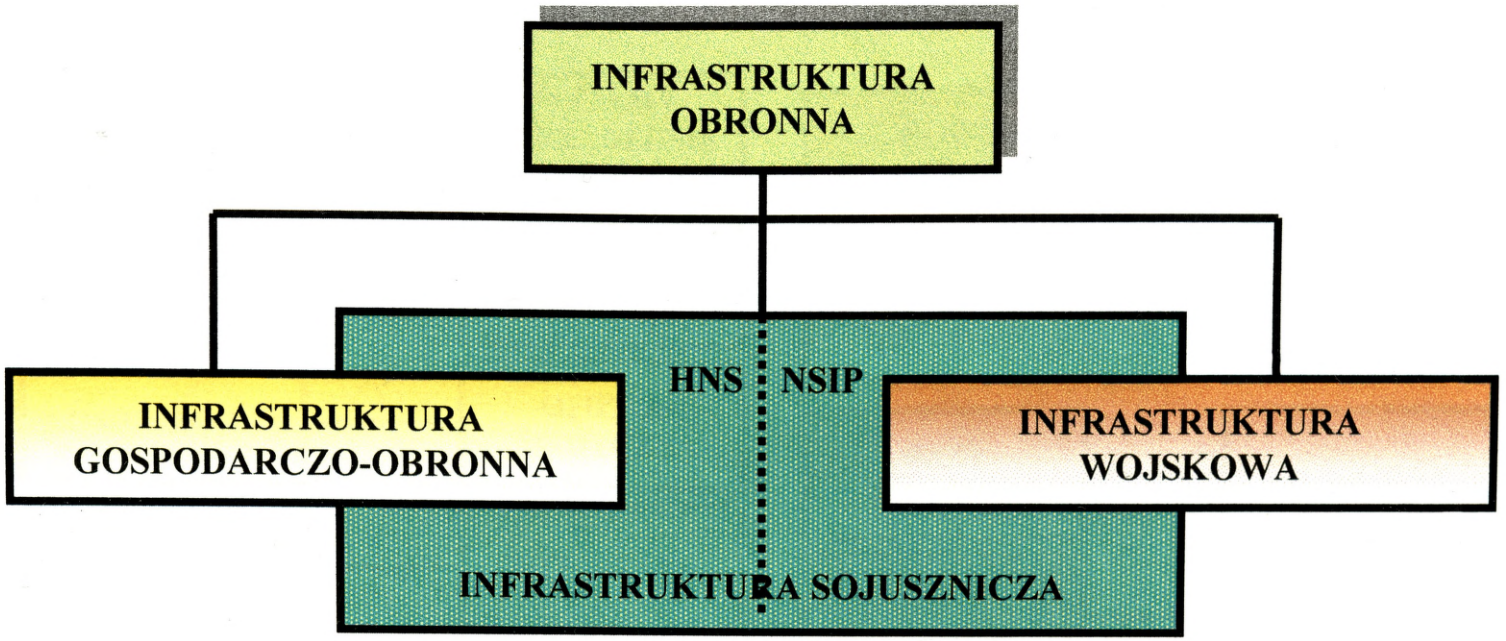
SIEĆ RUROCIĄGÓW PRODUKTÓW NAFTOWYCH I GAZU

Źródło: Geografia bezpieczeństwa państw regionu środkowoeuropejskiego, Zarząd Geografii Wojskowej, SG WP, Warszawa 2001.

Załącznik 27

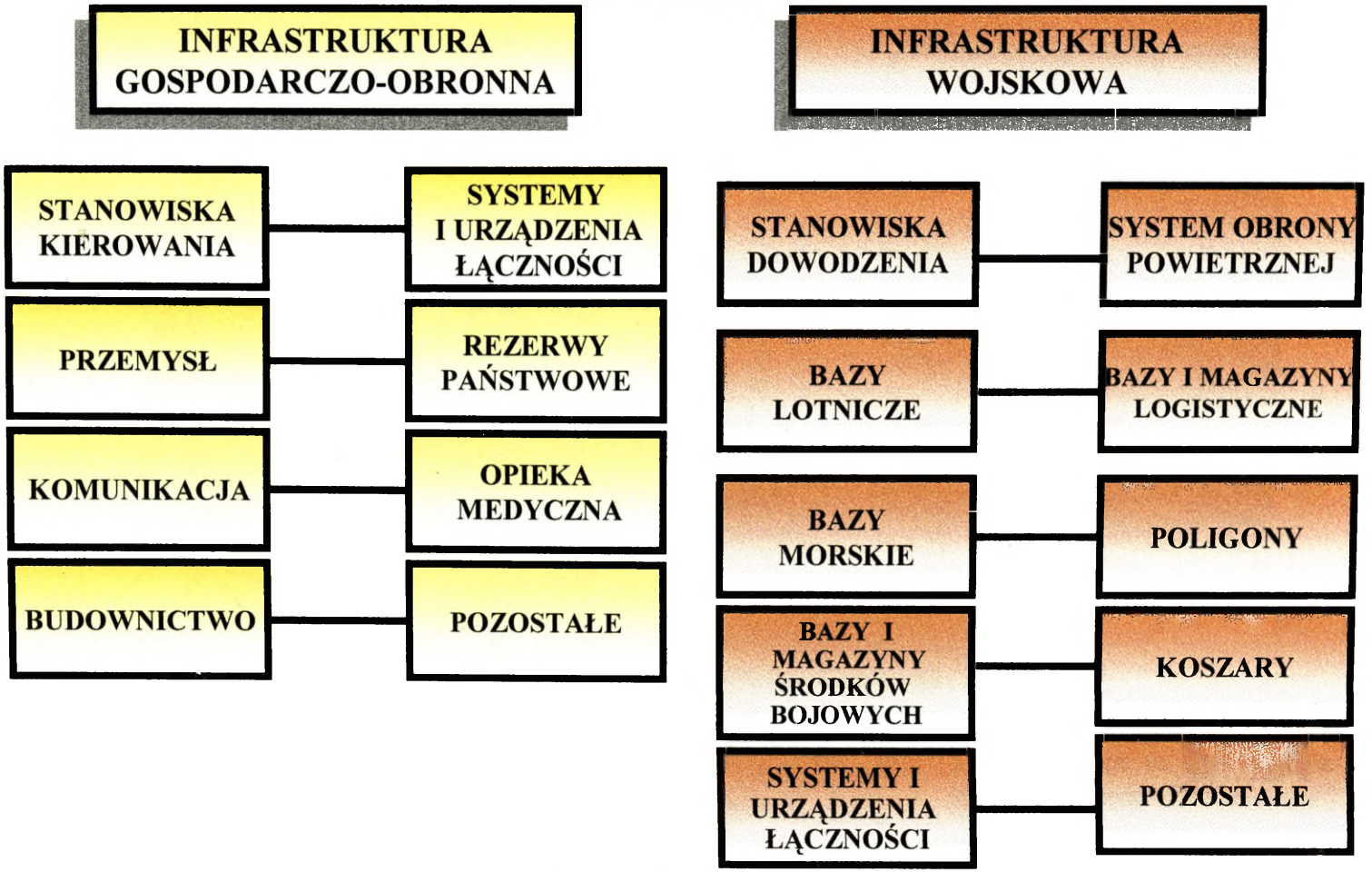
ELEMENTY INFRASTRUKTURY OBRONNEJ

Źródło: Opracowanie własne

INFRASTRUKTURA OBRONNA

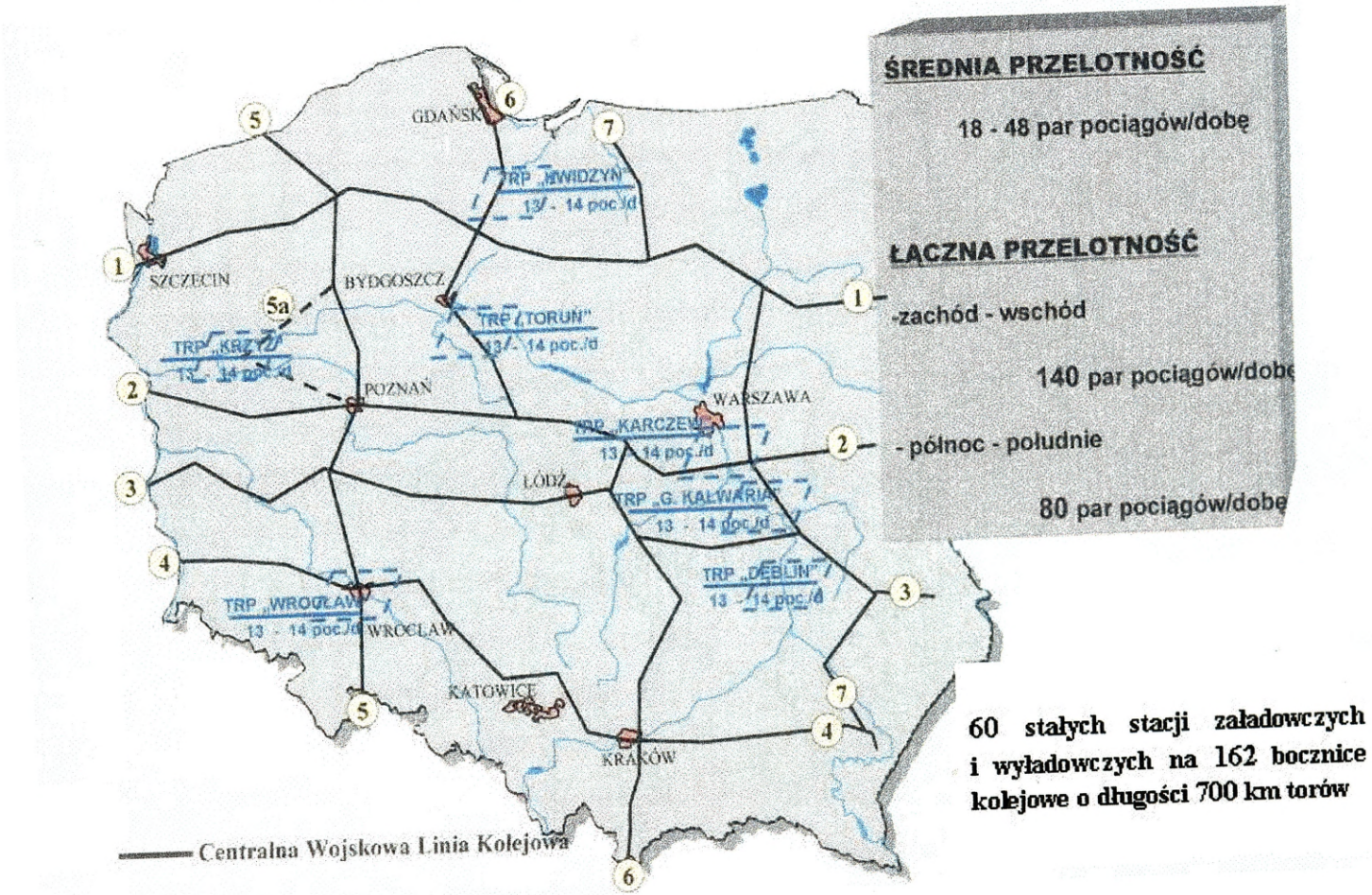
Załącznik 28

Źródło: Opracowanie własne

Załącznik **29**

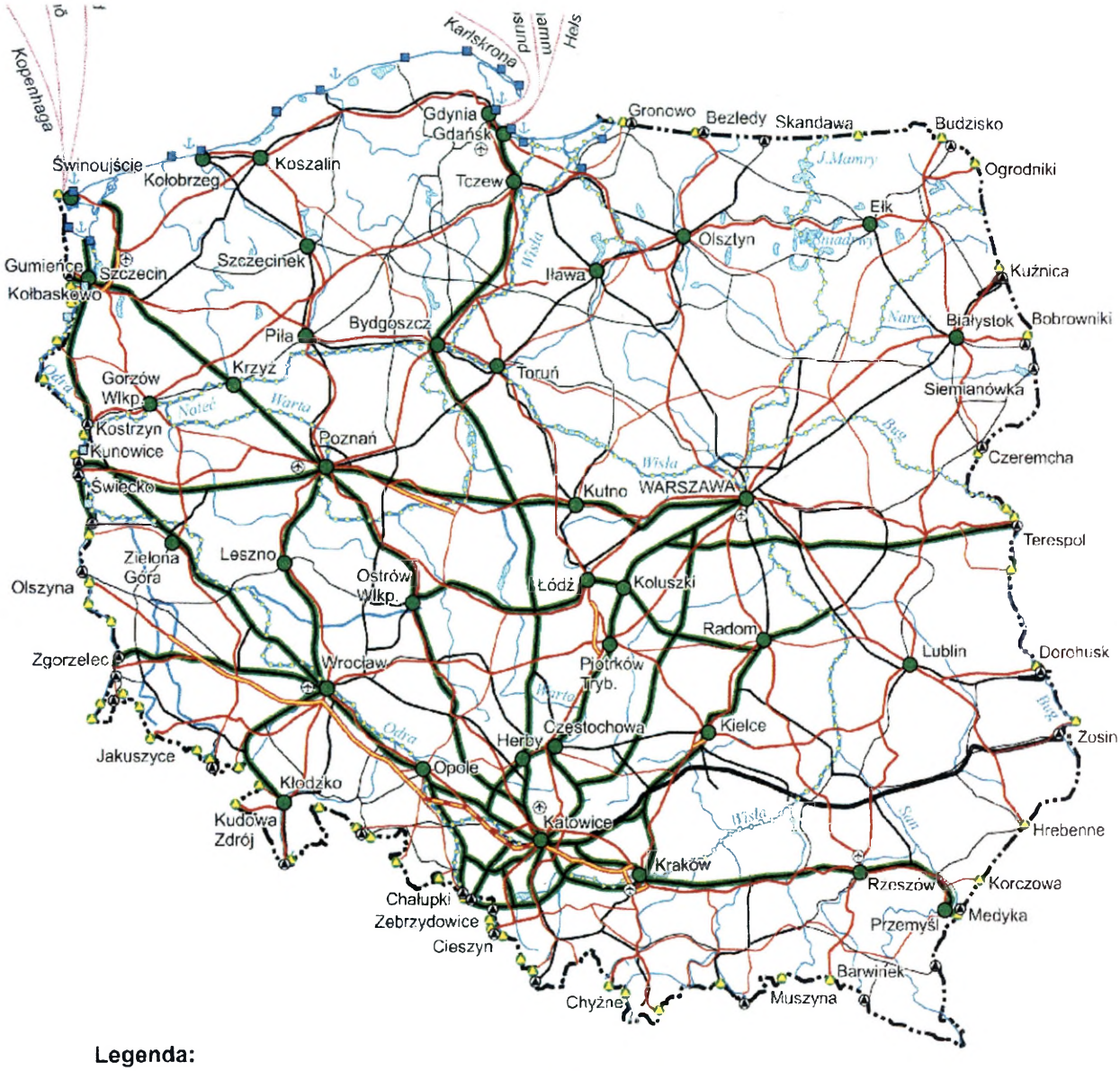
SIEĆ KOLEJOWA ZNACZENIA OBRONNEGO

Źródło: Opracowanie P-4, (Z.TiRW) SG WP

Załącznik **30**

SIEĆ DROGOWA I KOLEJOWA

Legenda:

- linia kolejowa szerokotorowa
- linia kolejowa główna
- linia kolejowa drugorzędna
- kolejowe przejście graniczne
- autostrada
- autostrada w budowie
- droga główna
- droga inna
- drogowe przejście graniczne
- śródlądowa droga wodna
- szlak promowy
- morskie przejście graniczne
- rzeczne przejście graniczne
- port
- lotnisko międzynarodowe
- główny węzeł komunikacyjny
- trasa kolejowa największego przewozu ładunków

Źródło: Geografia bezpieczeństwa państw regionu środkowoeuropejskiego, Zarząd Geografii Wojskowej SG WP, Warszawa 2001

Załącznik **31**

SIEĆ WOJSKOWYCH DRÓG SAMOCHODOWYCH

Źródło: Opracowanie P-4, (Z.TiRW) SG WP

GŁÓWNE LOTNISKA CYWILNE

	Miejscowość		*Wymiary pasa startowego*
1.	BYDGOSZCZ	/Szwedrewo	2500 x 80
2.	GDAŃSK	/Rębiechowo	2800 x 45
3.	KATOWICE	/Pyrzowice	2380 x 60
4.	KRAKÓW	/Balice	2542 x 60
5.	POZNAŃ	/Ławica	2492 x 50
6.	RZESZÓW	/Jasionka	2490 x 80
7.	SZCZECIN	/Goleniów	2500 x 60
8.	WARSZAWA	/Okęcie	3600 x 60; 2800 x 50
9.	WROCŁAW	/Strachowice	2500 x 60
10.	ZIELONA GÓRA	/Babimost	2500 x 60

Źródło: Opracowanie P-4, (Z.TiRW) SG WP

Załącznik **33**

GŁÓWNE PORTY MORSKIE

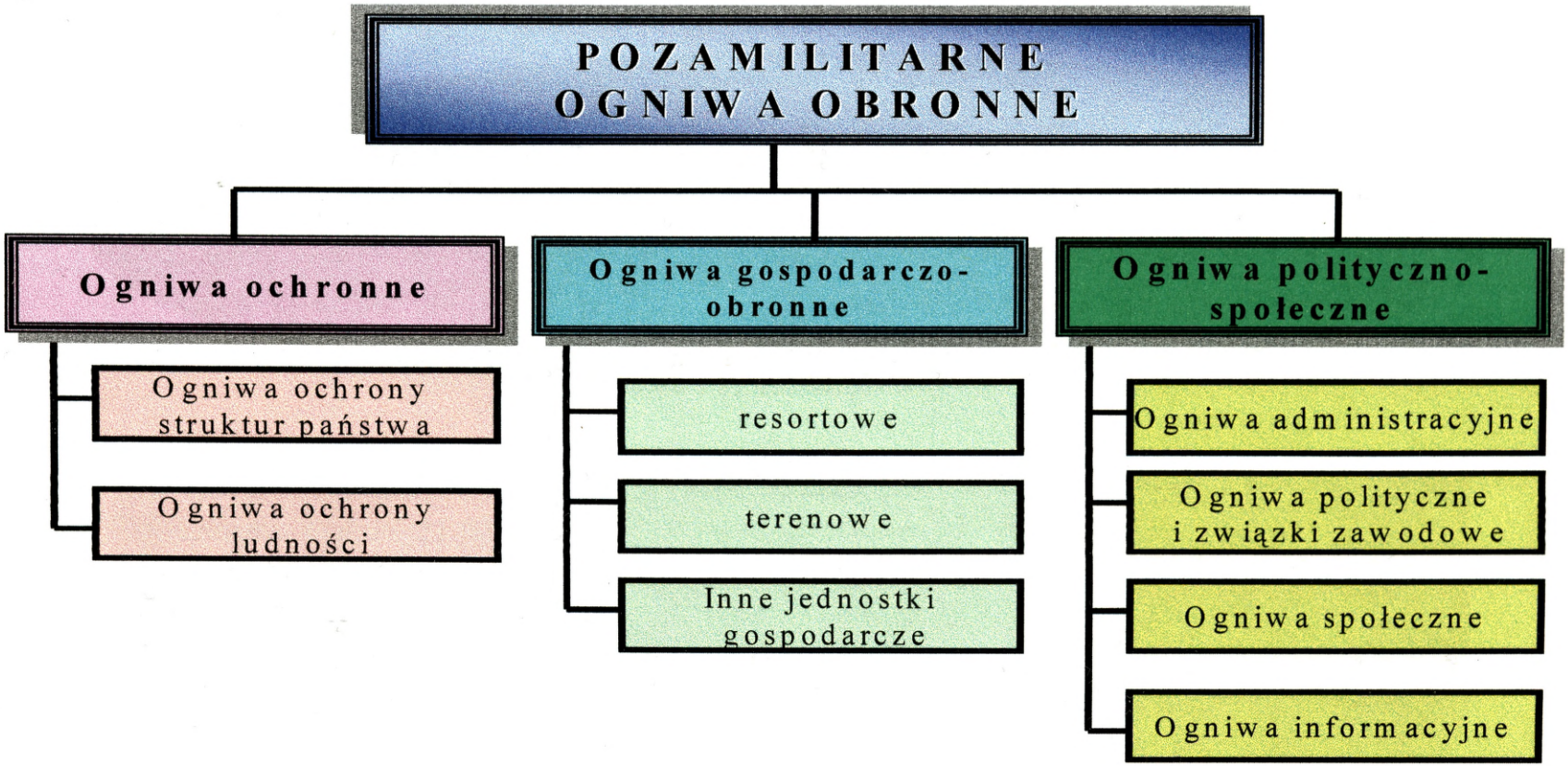

	SZCZECIN ŚWINOUJŚCIE	GDAŃSK	GDYNIA
CARGO	3 000 t/d	11 000 t/d	12 000 t/d
KONTENERY	360 szt.	350 szt.	2100 szt.
PALIWA	22 000 t	100 000 t	21 000 t
TERMINALE PROMOWE I RO – RO	6	2	4
GŁEBOKOŚĆ BASENU	10-13 m	6-15 m	6-10 m

Źródło: Opracowanie P-4, (Z.TiRW) SG WP

Załącznik **34**

STRUKTURA UKŁADU POZAMILITARNEGO

Źródło: Opracowanie własne

Załącznik **35**

ŚWIADCZENIA WOJENNE

Przykłady z historii Polski

Przymusowe przyczynianie się obywateli do powodzenia państwa w prowadzonej wojnie poprzez popieranie zaspokajanie, bądź bezpośrednich potrzeb wojska, bądź potrzeb przemysłu i ludności

- **Ustawa z dnia 21.02.1922 r. „O obowiązku odstępowania zwierząt pociągowych i wozów na rzecz państwa";**
- **Ustawa z dnia 30.03.1939 r. „O powszechnym obowiązku świadczeń rzeczowych";**
- **Obwieszczenie Ministra Spraw Wojskowych z dnia 02.08.1039 r. „W sprawie odstępowania zwierząt pociągowych, wozów, pojazdów mechanicznych i rowerów dla celów obrony Państwa".**

Źródło: Opracowanie własne na podstawie: „Świat i Życie" , zarys encyklopedyczny, Warszawa-Lwów 1939

Załącznik **36**

ŚWIADCZENIA WOJENNE
Przykłady z historii Polski – regulacje prawne

KONSTYTUCJA SEJMU WALNEGO z 6 stycznia 1544 roku

... „Panowie świeccy ze wszelką szlachtą muszą iść na wojnę
Księża mają dać zastępców.
Mieszczanie posiadający dochód powyżej 1000 zł mają iść na wojnę konno.
Kmiecie co 20-ty mają iść na wojnę (zarówno poddani szlachty jak i duchownych).
Żydzi mają dać pieniądze na wojsko."

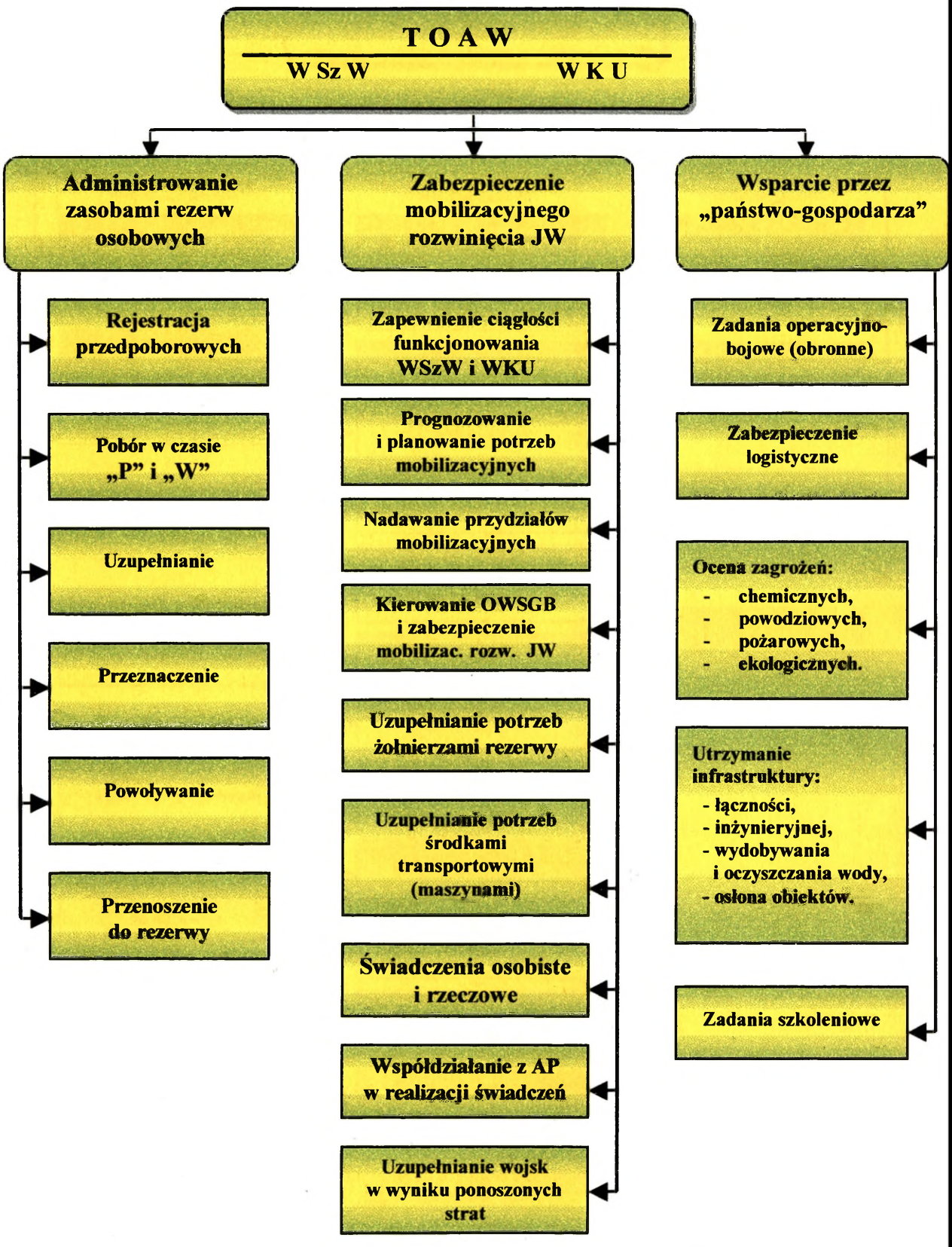
USTAWA O OPRAWIANIU ZAMKÓW I MIAST z 1561 roku

- **Zgromadzenie żywności, wody, zboża**
- **Mury obronne, zamki i miasta mają być oświetlone**
- **Zamki i miasta mają posiadać prochownie, spichlerze i młyny**

Źródło: Opracowanie własne na podstawie: „Polskie ustawy i artykuły wojskowe od XV do XVIII w"

Załącznik **37**

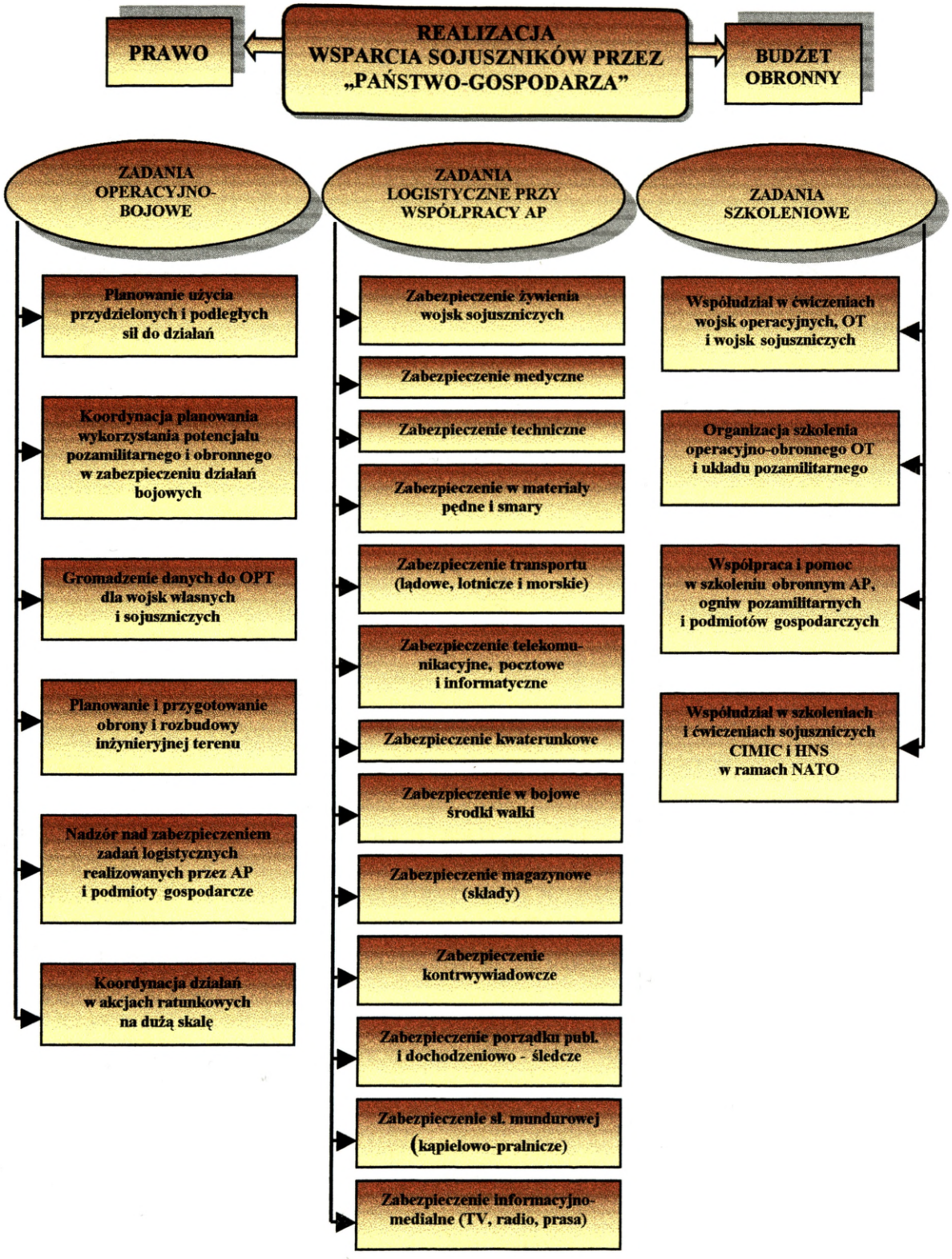
ZAKRES DZIAŁAŃ TOAW

Źródło: K. Dorosz, Zadania terenowych organów administracji wojskowej w realizacji zadań obronnych państwa

Załącznik **38**

ZADANIA TOAW W ZAKRESIE WSPARCIA „PAŃSTWA-GOSPODARZA"

Źródło: K. Dorosz, Zadania terenowych organów admonistracji wojskowej w realizacji zadań obronnych państwa

Załącznik **39**

ZESTAWIENIE AKTÓW PRAWNYCH, ZAWIERAJĄCYCH REGULACJE Z DZIEDZINY REALIZACJI ZADAŃ PAŃSTWA-GOSPODARZA PRZEZ RP

1. Umowa między Państwami – Stronami Traktatu Północnoatlantyckiego dotycząca statusu ich sił zbrojnych, sporządzona w Londynie dnia 19 czerwca 1951 r. (Dz. U. z 2000 r. Nr 21, poz. 257);
   Należy podkreślić, że zgodnie z art. 87 ust. 1 Konstytucji RP – umowa NATO-SOFA ***stanowi źródło prawa powszechnie obowiązującego w naszym kraju****, a ponieważ została ratyfikowana w trybie art. 89 ust. 1 Konstytucji RP, tzn. na podstawie zgody wyrażonej uprzednio w ustawie,* ***jej postanowienia – w razie sprzeczności z postanowieniami innych ustaw – korzystać będą z pierwszeństwa*** *na mocy postanowień art. 91 ust. 1 Konstytucji. Od momentu publikacji NATO-SOFA w Dzienniku Ustaw RP stała się częścią krajowego porządku prawnego i* ***może być stosowana bezpośrednio****.*
2. Ustawa z dn. 17 grudnia 1998 r. o zasadach użycia lub pobytu SZ RP poza granicami państwa (Dz. U. Nr 98, poz. 262);
3. Ustawa z dn. 23 września 1999 r. o zasadach przemieszczania, pobytu wojsk obcych na terytorium RP (Dz. U. Nr 93, poz. 1063); (Dz. U. z dnia 17 maja 2000 r. Nr 39, poz. 443);
4. Rozporządzenie Rady Ministrów z dnia 28 sierpnia 2000 r. w sprawie wykonania niektórych przepisów ustawy o umowach międzynarodowych (DZ. U. z dnia 22 września 2000 r.);
5. Rozporządzenie Ministra Finansów z dnia 8 stycznia 2002 r. w sprawie zwolnień, zasad i trybu zwrotu podatku od towarów i usług oraz podatku akcyzowego od paliw, olejów i smarów używanych przez siły zbrojne Państw – Stron Traktatu Północnoatlantyckiego oraz przez siły zbrojne Państw – Stron Traktatu Północnoatlantyckiego uczestniczących w Partnerstwie dla Pokoju;
6. Decyzja nr 80?MON Ministra Obrony Narodowej z dnia 15 maja 2000 r. zmieniającej decyzję w sprawie odpłatnego udostępniania jednostkom wojsk obcych poligonów wykorzystywanych przez SZ RP;
7. Decyzja Ministra Obrony Narodowej nr 24/MON z dnia 12 października 2001 r. w sprawie procedury wydawania zgody na przemieszczanie się wojsk obcych przez terytorium RP;
8. Decyzja nr 260/MON Ministra Obrony Narodowej z dnia 25 października 2001 r. w sprawie wdrożenia w resorcie obrony narodowej koncepcji realizacji zadań wynikających z obowiązków państwa-gospodarza oraz państwa wysyłającego (HNS);
9. Rozkaz Szefa Sztabu Generalnego WP nr 126/Log z dnia 5 kwietnia 2001 r. w sprawie wydawania pozwoleń na marsze kolumn (pojazdów) SZ RP i wojsk obcych;
10. Rozkaz nr 2/Log./P4 Szefa Sztabu Generalnego WP z dnia 4 stycznia 2002 r. w sprawie wdrożenia w Siłach zbrojnych RP systemu realizacji zadań

wynikających z obowiązków państwa – gospodarza i państwa wysyłającego (HNS);

11. Protokół Ustaleń Nr 28/2001 z posiedzenia Rady Ministrów w dniach 17-18 lipca 2001 r.

Dokument wymieniony na ostatniej pozycji świadczy o dwóch faktach: po pierwsze – o potrzebie włączenia się nawet Rady Ministrów w proces organizacji HNS i po drugie – że na skutek braku regulacji trwałych niezbędne jest podejmowanie doraźnych ***ustaleń*** *na wysokim szczeblu dla sprawnej realizacji długofalowych zadań. Z tego względu jego treść przytoczona jest w całości:*

Protokół Ustaleń Nr 28/2001-10-04 z posiedzenia Rady Ministrów w dniach 17 - 18 Lipca 2001 r.

Po zapoznaniu się z przedstawionym przez Ministra Obrony Narodowej dokumentem w sprawie wykonywania przez administrację rządową zadań wynikających z obowiązków państwa-gospodarza (HNS) i realizacji Celów Sił Zbrojnych, w celu organizacyjnego przygotowania narodowych zasobów obronnych do wsparcia Sił Zbrojnych państw-członków Organizacji Traktatu Północnoatlantyckiego (NATO), zwanych dalej „wojskami sojuszniczymi", przebywających na terytorium Rzeczypospolitej Polskiej lub przemieszczających się przez to terytorium, a także realizacji zadań wynikających z Celów SZ, Rada Ministrów postanowiła, co następuje:

1. Zobowiązuje się organy administracji rządowej do wykonywania przedsięwzięć przygotowawczych zapewniających sprawne spełnianie przez Rzeczpospolitą Polską obowiązków państwa-gospodarza oraz realizację Celów SZ;
2. Przedsięwzięcia przygotowawcze służące do realizacji zadań wsparcia ze strony państwa-gospodarza, świadczone na rzecz wojsk sojuszniczych przebywających na terytorium Rzeczypospolitej Polskiej lub przemieszczających się przez to terytorium, zwane dalej „HNS" (*Host Nation Support*), będą obejmowały w szczególności:
   1). gromadzenie oraz aktualizację informacji i danych o narodowych zasobach obronnych nie zarezerwowanych na mobilizacyjne i wojenne potrzeby Sił Zbrojnych Rzeczypospolitej Polskiej,
   2). zapewnienie zwiększonej dyspozycyjności personelu wytypowanych portów morskich i lotniczych, baz materiałowych i innych jednostek organizacyjnych rozwijanych na wypadek konieczności uruchomienia wysokiego poziomu realizacji zadań HNS,
   3). aktualizację obsady kadrowej przewidzianej w etatach wojennych jednostek organizacyjnych, o których mowa w podpunkcie 2),
3. Zobowiązuje się Ministra Obrony Narodowej do utworzenia Centralnej Bazy Danych o narodowych zasobach obronnych przeznaczonych do realizacji zadań HNS, zwanej dalej „CBD". Upoważnia się Ministra Obrony Narodowej do określenia, w uzgodnieniu z ministrami kierującymi działami administracji rządowej, o których mowa w punkcie 5, zakresu i formy informacji i danych gromadzonych w CBD oraz sposobu ich przekazywania.

4. Upoważnia się Prezesa Rady Ministrów do określenia zasad pozyskiwania informacji i danych o infrastrukturze obronnej i zasobach pozostających w gestii organów administracji rządowej w województwach oraz ich aktualizacji, a także trybu i formy przekazywania tych informacji i danych między tymi organami.
5. Zobowiązuje się ministrów kierujących działami administracji rządowej do udostępniania dla potrzeb CBD informacji i danych dotyczących w szczególności:
   1). w dziale finanse publiczne: zakresu stosowanych przez właściwe organy administracji rządowej obligatoryjnych i fakultatywnych zwolnień z ceł i podatków od towarów i usług związanych z realizacją zadań HNS,
   2). w dziale gospodarka: możliwości zaopatrywania w paliwa i produkty naftowe,
   3). w dziale gospodarka morska:
      a) infrastruktury portowej i infrastruktury zapewniającej dostęp do portów i przystani morskich,
      b) możliwości przeładunków w portach morskich,
      c) stanu i możliwości transportowych floty morskiej,
   4). w dziale gospodarka wodna:
      a) infrastruktury śródlądowych dróg wodnych,
      b) stanu sił i środków do osłony technicznej śródlądowych dróg wodnych,
      c) możliwości osłony hydrometeorologicznej,
   5). w dziale rolnictwo: możliwości w zakresie produkcji rolnej,
   6). w dziale rynki rolne:
      a) kształtowania się cen na rynkach rolnych,
      b) źródeł zaopatrzenia w produkty rolne, produkty i półprodukty żywnościowe oraz konfekcjonowaną wodę pitną,
   7). w dziale transport:
      a) linii kolejowych, publicznych dróg krajowych, lotnisk i portów lotniczych,
      b) jednostek taboru pływającego przydatnych do celów militarnych,
      c) zasobów środków transportowych w poszczególnych gałęziach transportu i możliwości ich wykorzystania do celów militarnych,
      d) stanu sił i środków do osłony technicznej sieci transportowej,
   8). w dziale sprawy wewnętrzne: współudziału formacji podległych ministrowi ds. wewnętrznych w zapewnieniu prewencyjnej osłony wojsk sojuszniczych w rejonach rozmieszczenia i na drogach przemarszu w zakresie bezpieczeństwa i porządku publicznego,
   9). w dziele środowisko: stanu surowca drzewnego na pniu,
   10). w dziale zdrowie:
      a) możliwości zaopatrywania w medyczne środki materiałowe utrzymywane przy szpitalach, w Przedsiębiorstwach Zaopatrzenia Farmaceutycznego „CEFARM" i Przedsiębiorstwach Zaopatrzenia Lecznictwa „CEZAL" oraz w przemyśle,

b) możliwości wsparcia medycznego w zakresie dotyczącym szpitali, przychodni, ośrodków zdrowia oraz centrów krwiodawstwa i krwiolecznictwa.

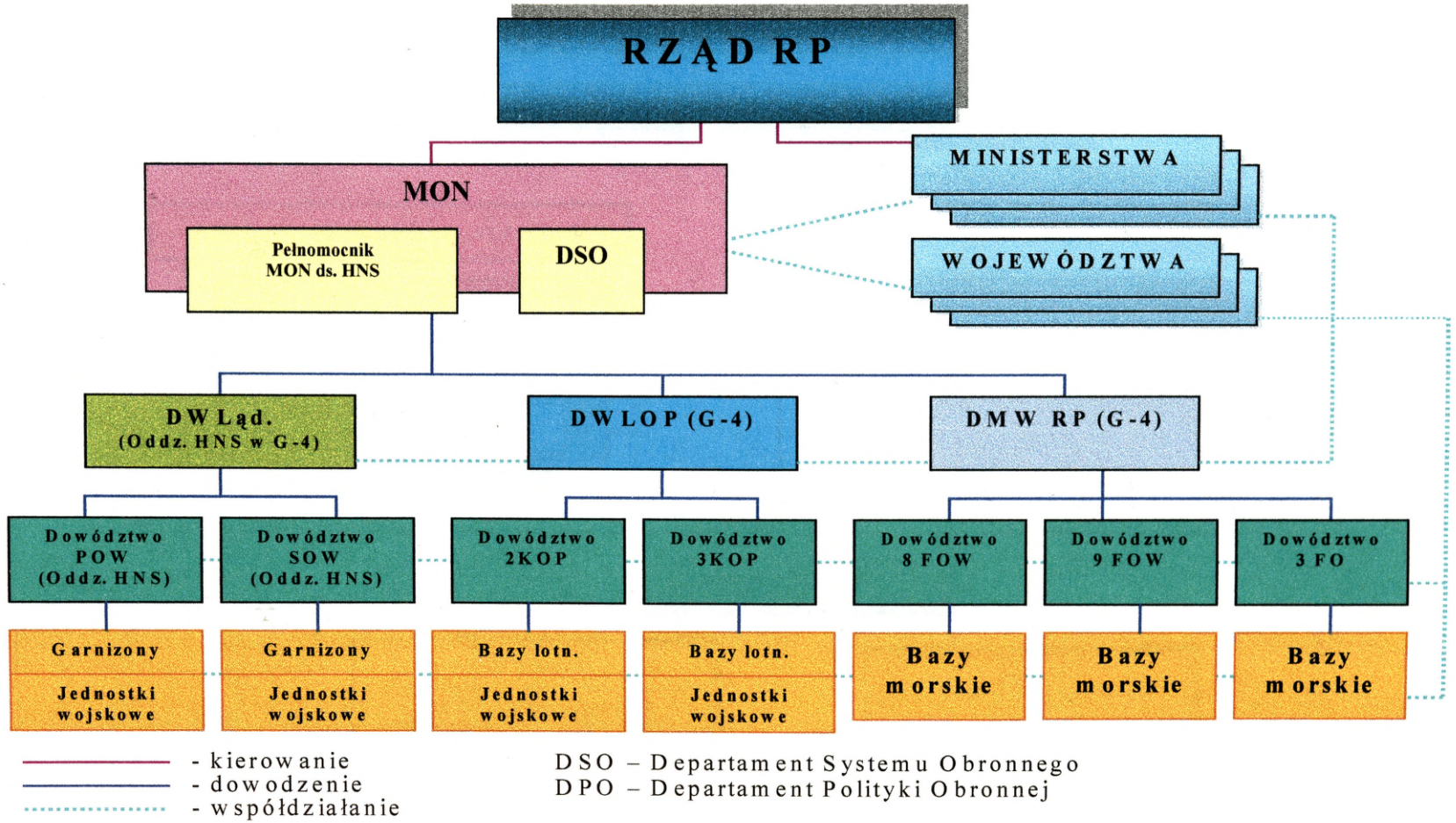
6. W celu otrzymywania stałej gotowości do realizacji zadań HNS zobowiązuje się:
   1). ministra właściwego ds. gospodarki wodnej w uzgodnieniu z innymi właściwymi ministrami, do przygotowania charakterystyk techniczno-eksploatacyjnych śródlądowych dróg wodnych i osi przepraw promowych wraz z określeniem stref zalewowych w przypadku awarii lub zniszczenia nadzorowanych zbiorników wodnych, jak też plan osłony hydrologicznej tych obiektów,
   2). ministra właściwego ds. gospodarki morskiej do przygotowania charakterystyk techniczno-eksploatacyjnych infrastruktury portowej i infrastruktury zapewniającej dostęp do portów i przystani morskich, niezbędnej do przyjęcia wojsk sojuszniczych oraz środków transportu morskiego do ich przewozu,
   3). ministra właściwego ds. transportu do przygotowania charakterystyk techniczno-eksploatacyjnych głównych ciągów infrastruktury transportowej, istniejących przepraw mostowych i promowych na zasadniczych przeszkodach wodnych i innych ważnych obiektów umożliwiających przyjęcie i przemieszczanie wojsk sojuszniczych,
   4). Prezesa Urzędu Regulacji Telekomunikacji do udostępnienia dla potrzeb CBD informacji i danych dotyczących systemów transmisyjnych operatorów publicznych oraz możliwości dostępu do sieci telekomunikacyjnej kraju, ze szczególnym uwzględnieniem tych rejonów telekomunikacyjnych, w których funkcjonują porty lotnicze i morskie oraz bazy materiałowe.
7. Zobowiązuje się właściwych ministrów, Prezesa Urzędu Regulacji Telekomunikacji i wojewodów do aktualizowania informacji i danych, o których mowa w punkcie 6 oraz przekazywania ich Ministrowi Obrony Narodowej.
8. Zobowiązuje się ministrów i wojewodów sprawujących nadzór nad funkcjonowaniem elementów narodowych zasobów obronnych przewidzianych do realizacji zadań HNS do opracowania w uzgodnieniu z Ministrem Obrony Narodowej odpowiednio resortowych i wojewódzkich planów realizacji zadań HNS.
9. Zobowiązuje się ministrów i wojewodów do przygotowania planów ochrony i obrony infrastruktury obronnej przewidzianej do realizacji zadań HNS, zgodnie z właściwością wynikającą z ustaw i aktów wykonawczych wydanych na ich podstawie w uzgodnieniu z Ministrem Obrony Narodowej w zakresie obrony tej infrastruktury oraz z ministrem właściwym ds. wewnętrznych w zakresie ich ochrony.
10. Zobowiązuje się ministrów, o których mowa w punkcie 5, do zapewnienia niezbędnych warunków realizacji HNS i przyjętych przez Rzeczpospolitą Polską Celów SZ, w szczególności poprzez zamieszczanie stosownych propozycji w projektach budżetu państwa.
11. Upoważnia się ministra właściwego ds. zagranicznych do określenia zgodności działań podejmowanych na rzecz realizacji zadań HNS i celów SZ z

międzynarodowymi zobowiązaniami Rzeczypospolitej Polskiej i priorytetami polskiej polityki zagranicznej.

12. Zobowiązuje się Ministra Obrony Narodowej do określenia i aktualizowania szczegółowego zakresu zadaniowego poszczególnych Celów SZ stosownie do wymagań NATO.
13. Koordynację całokształtu przygotowań podejmowanych przez organy administracji rządowej oraz ogólny nadzór nad realizacją zadań HNS i zadań wynikających z Celów SZ powierza się Ministrowi Obrony Narodowej.
14. Zobowiązuje się Ministra Obrony Narodowej do przedstawiania Prezesowi Rady Ministrów raz w roku informacji o realizacji zadań HNS przez organy administracji rządowej.

Załącznik **40**

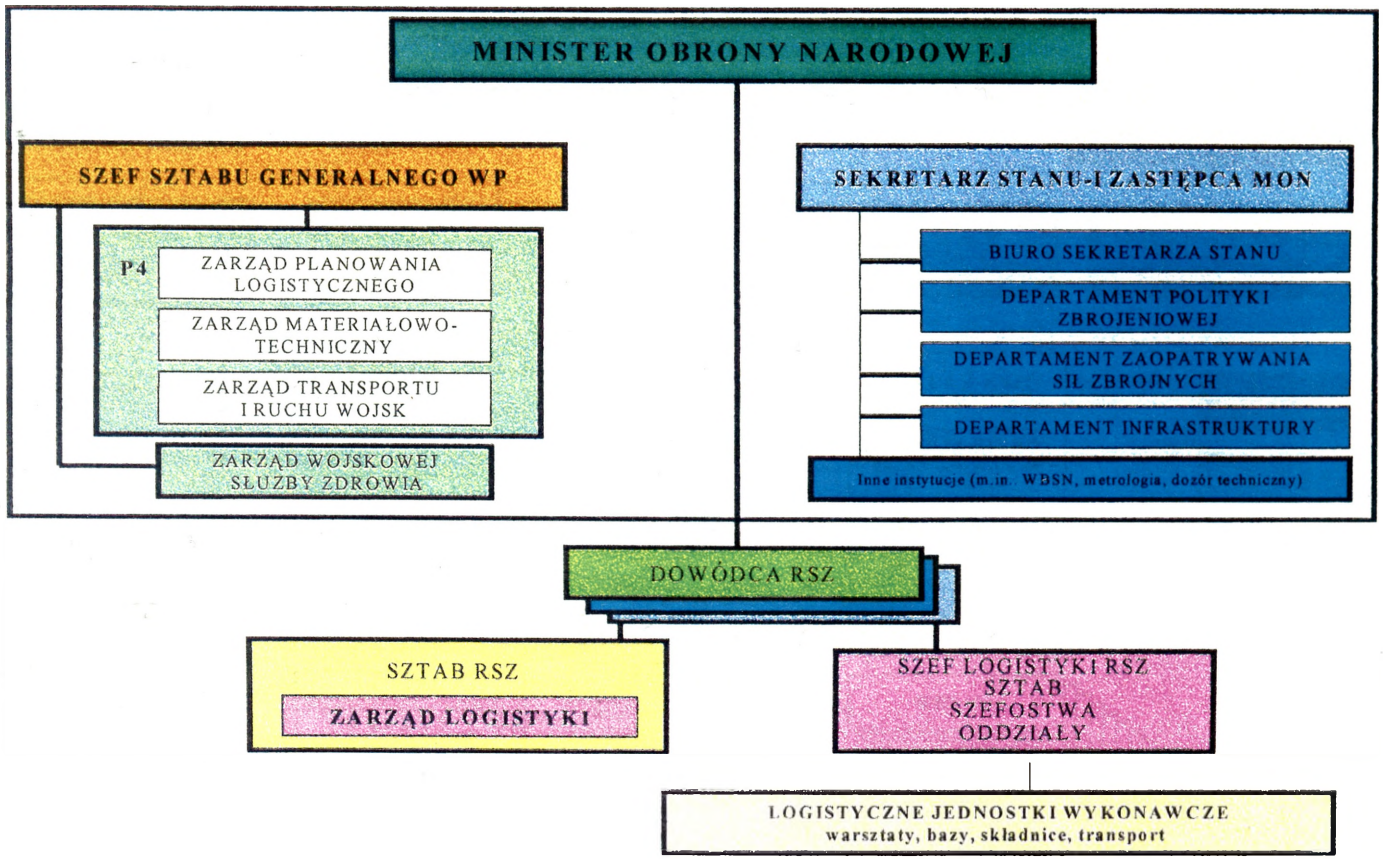
SYSTEM HNS w RP – stan obecny

Źródło: Opracowanie własne

Załącznik **41**

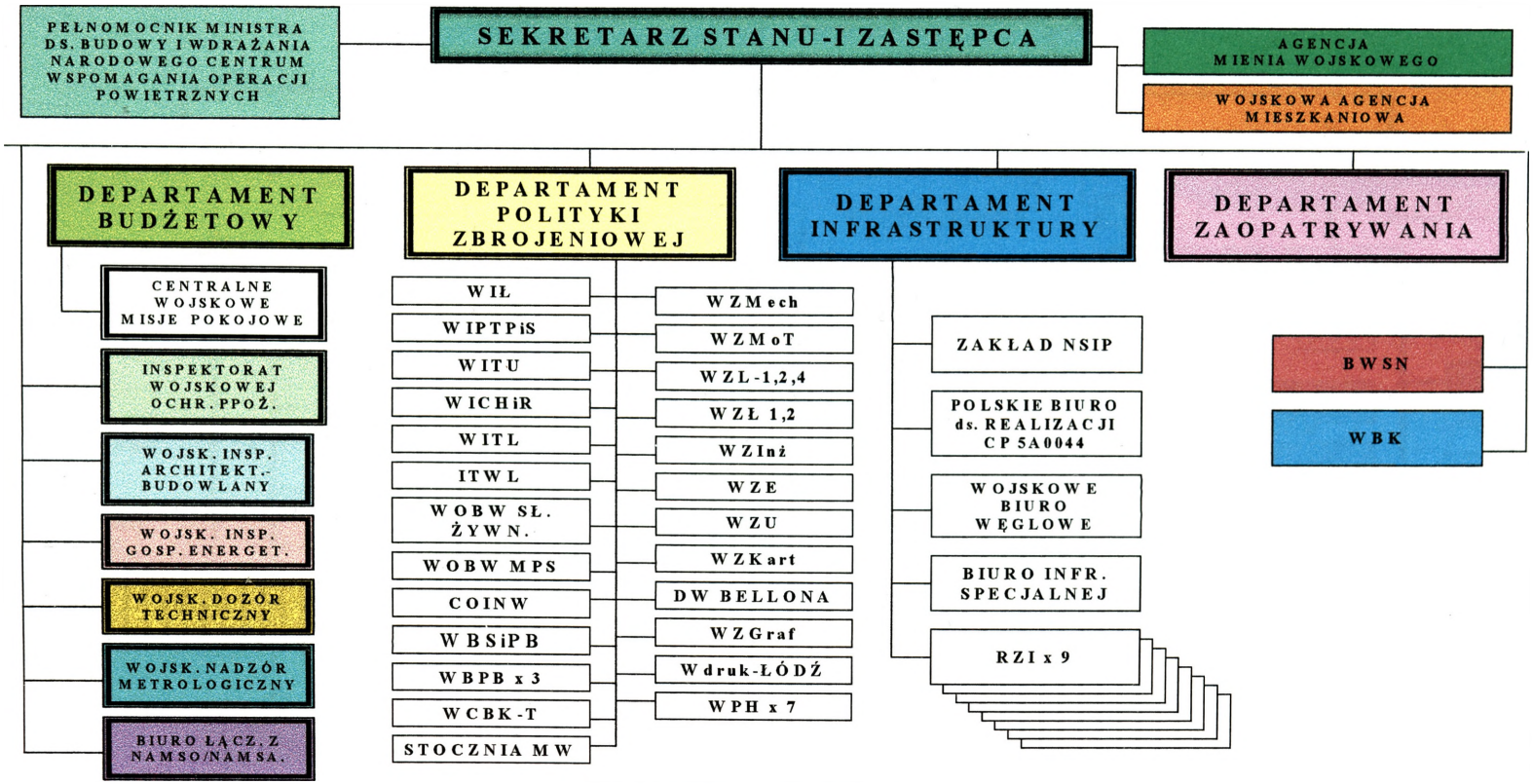
STRUKTURA LOGISTYCZNA RESORTU OBRONY NARODOWEJ
Stan obecny

Źródło: Opracowanie własne

Załącznik **42**

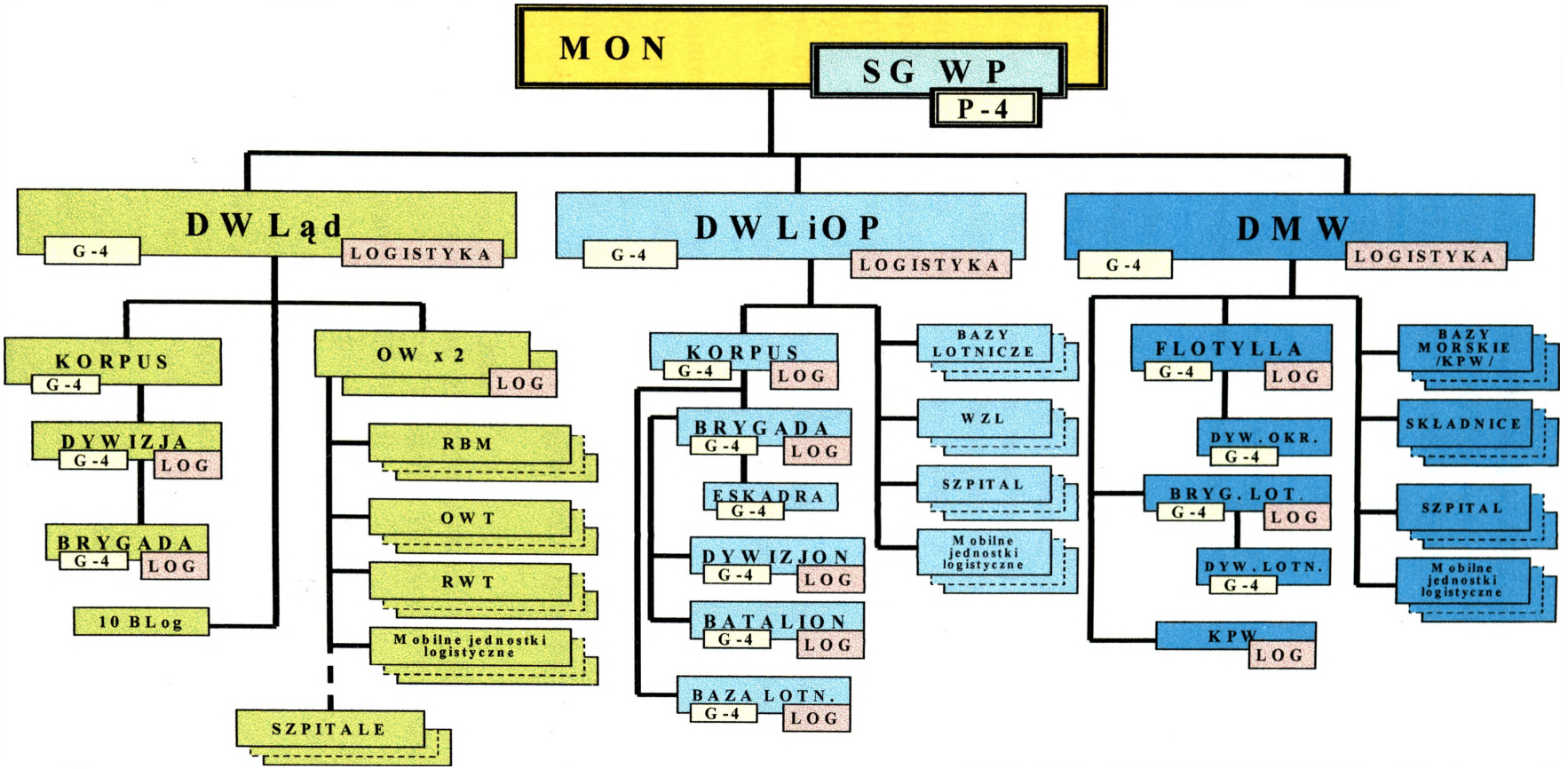
STRUKTURA ORGANIZACYJNA PIONU SEKRETARZA STANU – I ZASTĘPCY MON

Źródło: Opracowanie własne

Załącznik **43**

OGÓLNA STRUKTURA ORGANIZACYJNA SYSTEMU LOGISTYCZNEGO SZ RP

Źródło: Opracowanie własne

Załącznik **44**

ZESTAWIENIE ZADAŃ KOMÓREK ORGANIZACYJNYCH MINISTERSTWA OBRONY NARODOWEJ W ZAKRESIE WSPARCIA SIŁ ZBROJNYCH (HNS)

(na podstawie Regulaminu Organizacyjnego MON, wprowadzonego zarządzeniem nr 5/MON z dn. 20.02.2002 r.).

1. Departament Budżetowy

1) Departament Budżetowy odpowiada za współpracę z właściwymi organami budżetowymi i ekonomicznymi Organizacji Traktatu Północnoatlantyckiego (NATO)
2) Do zadań departamentu należy:
   a) negocjowanie warunków finansowych użyczenia wojskom obcym ośrodków szkolenia oraz dokonywanie rozliczeń międzynarodowych z tytułu umów, a także porozumień zawartych przez Ministra dotyczących szkolenia, ć ćwiczeń wojskowych, wzajemnych świadczeń i zobowiązań – na zasadach określonych w odrębnych przepisach;
   b) określenie zasad finansowania zadań z zakresu międzynarodowej współpracy w dziedzinie bezpieczeństwa oraz zasad rozliczeń finansowych dotyczących zabezpieczenia w ramach wsparcia państwa-gospodarza (Host Nation Support – HNS);
   c) opracowywanie, w zakresie dotyczącym finansowania, dokumentów planowania obronnego oraz udział w planowaniu obronnym NATO;

2. Departament Infrastruktury

1) Departament Infrastruktury jest komórką organizacyjną właściwą w zakresie: wykonywania funkcji zarządcy nieruchomości będących w trwałym zarządzie i używaniu przez Siły Zbrojne RP oraz siły wsparcia Organizacji Traktatu Północnoatlantyckiego (NATO); gospodarowania tymi nieruchomościami; ich wyposażenia i eksploatacji;
2) Do zakresu zadań departamentu należy:
   a) opracowywanie ekspertyz w zakresie wykorzystywania infrastruktury i Programu Inwestycji NATO w Dziedzinie Bezpieczeństwa (NATO Security Investement Programme – NSIP);
   b) zgłaszanie potrzeb do Centralnego Programu Mobilizacji Gospodarki (CPMG) na dostawy ruchomych składników majątkowych, niezbędnych do technicznego utrzymania nieruchomości wojskowych
   c) realizowanie zadań związanych z normalizacją, zapewnieniem jakości i kodyfikacją ruchomych składników majątkowych w zakresie infrastruktury;
   d) nadzór nad realizacją Programu Inwestycji NATO w Dziedzinie Bezpieczeństwa (NSIP);
   e) planowanie i nadzorowanie wyposażenia w sprzęt i urządzenia infrastruktury nieruchomości przeznaczonych na Stanowiska Kierowania Obroną Państwa – w zakresie dotyczącym resortu;

f) realizowanie, w zakresie infrastruktury, zadań wynikających z roli państwa-gospodarza (Host Nation Support – HNS).

3. Departament Polityki Obronnej

1) Departament Polityki Obronnej jest komórką organizacyjną właściwą w zakresie opracowywania założeń, celów i zadań polityki obronnej państwa na czas pokoju, stanów nadzwyczajnych i wojny. Realizuje zadania dotyczące opracowywania prognoz, analiz, planów i wniosków w odniesieniu do polityki obronnej państwa, ze szczególnym uwzględnieniem przynależności do Organizacji Traktatu Północnoatlantyckiego (NATO), oraz integracji z Unią Europejską (UE).
2) Do zakresu zadań departamentu należy:
   a) formułowanie propozycji założeń polityki obronnej państwa, w tym formułowanie projektów polityczno-obronnych wytycznych Ministra dla wszystkich podmiotów resortu oraz koordynowanie procesu ich wdrażania;
   b) koordynowanie procesu wypracowywania projektów narodowego stanowiska do prezentacji w NATO i UE w zakresie:
      - zagrożeń bezpieczeństwa,
      - zasobów obronnych (finanse, personel, infrastruktura),
      - uzbrojenia,
      - obrony powietrznej,
      - logistyki,
      - dowodzenia, kierowania i łączności,
      - politycznych aspektów operacji pokojowych prowadzonych przez NATO,
      - obronnych aspektów Partnerstwa dla Pokoju;
   c) opracowywanie zadań z zakresu polityki obronnej państwa dotyczących, polityczno-wojskowych relacji w ramach NATO i z innymi organizacjami;
   d) opracowywanie założeń do planowania operacyjnego funkcjonowania organów administracji publicznej i przedsiębiorców na okres zewnętrznego zagrożenia bezpieczeństwa państwa i na czas wojny oraz weryfikacja i aktualizacja zestawów zadań operacyjnych w tym zakresie;
   e) opracowywanie koncepcji i zasad funkcjonowania systemu kierowania obronnością państwa oraz koordynowanie planowania w ogniwach pozamilitarnych; w tym uzgadnianie propozycji usytuowania rejonów i miejsc rozmieszczenia stanowisk kierowania organów władzy i administracji publicznej, a także prowadzenie analiz rozwoju infrastruktury systemu kierowania obronnością oraz przygotowanie projektów rozwiązań systemowych w tym zakresie;
   f) przygotowanie projektu wytycznych Ministra w sprawach dotyczących wdrażania planów NATO w zakresie: planowania i programowania pozamilitarnych przygotowań obronnych oraz zaspokajania potrzeb Sił Zbrojnych RP przez pozamilitarne ogniwa obronne;
   g) opracowywanie projektów wytycznych Rady Ministrów do planowania i programowania obronnego w państwie oraz programów pozamilitarnych przygotowań obronnych Rzeczypospolitej Polskiej, a także koordynacja ich

opracowywania i kontrola wdrażania w działach administracji rządowej i instytucjach państwowych;

h) opracowywanie analiz stanu realizacji przygotowań obronnych oraz koordynowanie prac nad przygotowaniem okresowych raportów o stanie obronności państwa, a także tworzenie baz danych w tym zakresie;
i) opracowywanie katalogów (zakresów) zadań obronnych i zasad ich wykonywania przez organy administracji publicznej, przedsiębiorców i inne jednostki organizacyjne oraz projektów aktów prawnych w tym zakresie;
j) koordynowanie udziału Ministerstwa w planowaniu działań w sytuacjach nadzwyczajnych zagrożeń (Civil Emeregency Planning - CEP), w części dotyczącej realizacji zadań obronnych na okres zagrożenia bezpieczeństwa państwa i na czas wojny;
k) opracowywanie projektów rozwiązań funkcjonalno-organizacyjnych dotyczących udziału struktur cywilnych państwa w realizacji zadań wynikających z obowiązków państwa-gospodarza i państwa wysyłającego (Host Nation Support - HNS) oraz ze współpracy cywilno-wojskowej (Civil/Military Cooperation - CIMIC), a także koordynowanie realizacji zadań w tym zakresie;
l) projektowanie rozwiązań funkcjonalnych w dziedzinie militaryzacji oraz opracowywanie zasad i trybu przygotowań organizacyjno-mobilizacyjnch w jednostkach organizacyjnych przewidzianych do militaryzacji, a także opracowywanie projektów aktów prawnych, jak również koordynacja realizacji zadań w tym zakresie;
m) opracowywanie koncepcji i projektów rozwiązań funkcjonalnych dotyczących zarządzania narodowymi zasobami obronnymi oraz świadczeń na rzecz obronności;
n) opracowywanie koncepcji i projektów aktów prawnych w zakresie szkolenia obronnego organów administracji publicznej, a także koordynowanie szkolenia kierowniczej kadry państwa realizowanego w ramach Wyższych Kursów Obronnych oraz udziału pozamilitarnych ogniw obronności w przedsięwzięciach szkoleniowych Ministerstwa i dowództw rodzajów Sił Zbrojnych;
o) opiniowanie projektów aktów prawnych oraz innych dokumentów pod katem uwzględnienia w nich aspektów obronności.

4. Departament Polityki Zbrojeniowej

1). Departament Polityki Zbrojeniowej jest komórką organizacyjną właściwą w zakresie kształtowania interoperacyjności technicznej z Organizacją Traktatu Północnoatlantyckiego (NATO);
2). Do zakresu zadań departamentu należy:
   a) koordynowanie realizacji Wymagań Długoterminowych dla Rzeczypospolitej Polskiej;
   b) koordynowanie współpracy resortu z wybranymi jednostkami NATO, ze szczególnym uwzględnieniem Organizacji ds. Badań i Technologii NATO (Research and Technology Organization - RTO);

c) koordynowanie - w imieniu Krajowego Dyrektora ds. Uzbrojenia, - uczestnictwa resortu w europejskich strukturach działających w obszarze uzbrojenia i technologii wojskowych: Zachodnioeuropejskiej Grupy ds. Uzbrojenia (Western European Armaments Group - WEAG), Zachodnioeuropejskiej Organizacji ds. Uzbrojenia (Western European Armaments Organization - WEAO), Europejskiej Agencji ds. Uzbrojenia (European Armaments Agency - EAA) oraz bezpośrednie uczestnictwo w pracach panelu II „Badania i Technologie", wchodzącego w skład WEAG;

d) opracowywanie założeń do Centralnego programu Mobilizacji Gospodarki (CPMG), w części dotyczącej prac badawczo-rozwojowych na potrzeby Sił Zbrojnych RP;

5. Departament Prawny

1) Do zakresu zadań departamentu należy:

a) opiniowanie pod względem prawno-redakcyjnym projektów umów międzynarodowych i innych dokumentów, w tym zwłaszcza dotyczących udziału Sił Zbrojnych RP w przedsięwzięciach podejmowanych przez Organizację Traktatu Północnoatlantyckiego (NATO) oraz inne organizacje międzynarodowe.

6. Departament Współpracy Międzynarodowej

1). Departament Współpracy Międzynarodowej jest komórką organizacyjna właściwą: w zakresie współpracy wojskowej z państwami członkowskimi Organizacji Traktatu Północnoatlantyckiego (NATO), Unii Europejskiej (UE) i innymi państwami; w sprawach negocjowania oraz realizacji porozumień międzynarodowych dotyczących kontroli zbrojeń, włączając w to rozbrojenie, nieproliferację broni masowego rażenia, środki budowy zaufania i bezpieczeństwa oraz kontrolę obrotu dobrami o znaczeniu strategicznym;

2). Do zakresu zadań departamentu należy:

a) określenie założeń i wypracowanie koncepcji współpracy wojskowej z państwami członkowskimi NATO i UE;

b) opracowywanie wytycznych i instrukcji dla przedstawicieli resortu delegowanych na posiedzenia polityczno-wojskowych komitetów i grup roboczych zajmujących się w ramach NATO, UE, ONZ, OBWE i Rady Partnerstwa Euroatlantyckiego (Euro-Atlantic Partnership Council - EAPC) problematyka kontroli zbrojeń i misji pokojowych;

c) określenie założeń współpracy cywilno-wojskowej (Civil/Military Cooperation - CIMIC) w operacjach wsparcia pokoju, we współdziałaniu z właściwymi organizacjami międzynarodowymi;

d) opracowywanie założeń i koordynowanie przygotowania międzynarodowych umów i protokołów wykonawczych, dotyczących współpracy wojskowej z innymi państwami i organizacjami międzynarodowymi, a także udział w procesie zawierania tych umów i protokołów;

e) udzielanie zezwoleń na wstęp cudzoziemców na teren jednostek organizacyjnych resortu;

7. Departament Zaopatrywania Sił Zbrojnych

1) Do zakresu zadań departamentu należy:

a) realizacja zadań wynikających z planów dostaw, a także programów wieloletnich oraz funduszy i pożyczek zagranicznych, w tym: prowadzenie procedur związanych z udzielaniem zamówień publicznych;

b) opracowywanie i zawieranie umów cywilno-prawnych, z uwzględnieniem wymogów dotyczących normalizacji, certyfikacji, kodyfikacji, metrologii, dozoru technicznego i ochrony informacji niejawnych oraz potrzeb dotyczących szkolenia użytkowników nowego i modernizowanego uzbrojenia i sprzętu wojskowego;

c) zgłaszanie właściwym organom administracji państwowej zbiorczych potrzeb wojennych do Centralnego Programu Mobilizacji Gospodarki (CPMG) w zakresie: uzbrojenia, sprzętu wojskowego, środków bojowych, usług i świadczeń logistycznych;

d) udział w badaniach eksploatacyjno-wojskowych wprowadzanego do Sił Zbrojnych RP uzbrojenia i sprzętu wojskowego nowego typu, na zasadach określonych w odrębnych przepisach;

e) organizowanie przedsięwzięć związanych z bezpłatnym przekazywaniem lub przyjmowaniem w ramach bezzwrotnej pomocy uzbrojenia i sprzętu wojskowego, zgodnie z uchwałami Rady Ministrów lub decyzjami Ministra;

f) współpraca z wybranymi jednostkami organizacyjnymi Organizacji Traktatu Północnoatlantyckiego (NATO), stosownie do przyznanych uprawnień;

g) kierowanie działalnością rejonowych przedstawicielstw wojskowych.

8. Biuro ochrony Informacji Niejawnych

1). Biuro Ochrony Informacji Niejawnych jest komórka organizacyjna właściwą w zakresie: zapewnienia przestrzegania przepisów o ochronie informacji niejawnych oraz określania generalnych, organizacyjnych i technicznych wymagań służących ochronie tych informacji. Realizuje zadania związane z obsługą kancelaryjną komórek organizacyjnych Ministerstwa w zakresie: rejestrowania, przechowywania, obiegu i wydawania dokumentów. Sprawuje funkcje kontrolne dotyczące przestrzegania przepisów o ochronie, ewidencji i obiegu dokumentów niejawnych. Opracowuje koncepcje oraz dokumenty w zakresie postępowania z materiałami zawierającymi informacje niejawne stanowiące tajemnicę państwową w sytuacjach szczególnych.

2). Do zakresu zadań biura należy:

a) organizowanie systemu ochrony informacji niejawnych w Ministerstwie;

b) inicjowanie oraz współudział w prowadzeniu prac nad doskonaleniem zasad, form i metod ochrony informacji niejawnych;

c) prowadzenie wykazu stanowisk i prac zleconych oraz osób dopuszczonych do prac lub służby na stanowiskach, z którymi wiąże się dostęp do informacji niejawnych;

d) prowadzenie postępowań sprawdzających zwykłych, podejmowanie decyzji w sprawie wydania poświadczeń bezpieczeństwa oraz powiadamianie o tym fakcie osób sprawdzających, osób upoważnionych do obsady stanowisk oraz służby ochrony państwa;

e) prowadzenie analiz, formułowanie ocen oraz przygotowanie materiałów informacyjno-analitycznych dotyczących sytuacji z zakresu ochrony informacji niejawnych;
f) współdziałanie w zakresie ochrony informacji niejawnych stanowiących tajemnicę państwową i służbową z właściwymi jednostkami organizacyjnymi służb ochrony państwa oraz bieżące informowanie Ministra o przebiegu tego współdziałania;
g) sporządzanie sprawozdań, analiz i informacji dotyczących przestrzegania przepisów o ochronie informacji niejawnych w komórkach organizacyjnych.

9. Generalny Zarząd Rozpoznania Wojskowego - P2

1). Do zakresu zadań generalnego zarządu należy:
a) wdrażanie w Siłach Zbrojnych RP przedsięwzięć związanych z osiąganiem interoperacyjności ze strukturami Organizacji Traktatu Północnoatlantyckiego (NATO) w zakresie: planowania rozpoznania wojskowego, walki radioelektronicznej, działań psychologicznych, zabezpieczenia geograficznego i hydrometeorologicznego oraz organizowanie współpracy w tym zakresie;
b) organizowanie i koordynowanie współdziałania służb hydrometeorologicznych rodzajów Sił zbrojnych z cywilną służbą hydrometeorologiczną;
c) realizacja postanowień umów międzynarodowych w zakresie zabezpieczenia geograficznego i hydrometeorologicznego;
d) współpraca z komórkami organizacyjnymi NATO odpowiedzialnymi za kreowanie polityki i organizowanie wspólnych przedsięwzięć w zakresie: rozpoznania wojskowego, walki radioelektronicznej, działań psychologicznych, zabezpieczenia geograficznego i hydrometeorologicznego.

10.Generalny Zarząd Operacyjny - P3

1). Generalny Zarząd Operacyjny - P3:
a) planuje i koordynuje ćwiczenia sojusznicze i partnerskie, odpłatne wykorzystanie ośrodków szkolenia poligonowego;
b) współpracuje z dowództwami i agendami Organizacji Traktatu Północnoatlantyckiego (NATO) w zakresie: planowania operacyjnego, systemu pogotowia NATO, współpracy cywilno-wojskowej (Civil/Military Cooperation - CIMIC), użycia Sił Zbrojnych RP w sytuacjach kryzysowych oraz tworzenia i nowelizowania doktryn operacji połączonych;
c) planowanie i koordynowanie realizacji zadań wchodzących w zakres współpracy cywilno-wojskowej (CIMIC) w Siłach Zbrojnych RP;
d) planowanie i koordynowanie wykorzystania ośrodków szkolenia poligonowego przez jednostki organizacyjne resortu oraz planowanie i koordynowanie spraw związanych z czasowym pobytem wojsk innych państw na terytorium Rzeczypospolitej Polskiej.

11. Generalny Zarząd Logistyki - P4

1). Generalny Zarząd Logistyki - P4:

a) ustala i określa główne kierunki oraz sposoby realizacji zadań wsparcia logistycznego w wymiarze narodowym i wielonarodowym;

b) koordynuje całość problematyki w ramach realizacji zadań wynikających z obowiązków państwa-gospodarza oraz państwa wysyłającego (Host Nation Support - HNS);

c) planowanie przedsięwzięć niezbędnych do realizacji zadań wynikających z obowiązków państwa-gospodarza (HNS);

d) opracowywanie zasad organizacji wsparcia logistycznego, kontraktowania usług dla jednostek (struktur) realizujących zadania wynikające z obowiązków państwa-gospodarza (HNS), a także nadzorowanie tych procesów;

e) określanie podstawowych kierunków działań w osiąganiu interoperacyjności z siłami Organizacji Traktatu Północnoatlantyckiego (NATO), a także we wdrażaniu Celów Sił Zbrojnych RP, procedur i rozwiązań normalizacyjnych obowiązujących w NATO w dziedzinie logistyki;

f) współdziałanie - z właściwymi komórkami organizacyjnymi Ministerstwa i jednostkami organizacyjnymi resortu oraz innych resortów - w zakresie zadań związanych z realizacją Celów Sił Zbrojnych NATO i Wymagań Długoterminowych dla Rzeczypospolitej Polskiej, a także państwa-gospodarza (HNS) i Inicjatywy Zdolności Obronnych (Defence Capabilities Initiative - DCI);

g) wypracowanie koncepcji kierowania i kontroli ruchu wojsk, a także uruchamianie Centrum Koordynacji Ruchu Wojsk w czasie kryzysu i wojny;

h) współpraca z dowództwami i agendami NATO w dziedzinie planowania logistycznego, systemu logistycznego, doktryn logistycznych i ćwiczeń.

12.Generalny Zarząd Planowania Strategicznego - P5

1). Generalny Zarząd Planowania Strategicznego - P5 jest komórką właściwą w zakresie: opracowania strategii militarnej; prowadzenia strategicznego planowania obronnego i planowania rzeczowo-finansowego oraz ustalania propozycji limitów i podziału pomiędzy dysponentów środków finansowych na inwestycje i modernizacje techniczna Sił Zbrojnych RP. Prowadzi kompleksowe analizy ekonomiczno-wojskowe, a także koordynuje przedsięwzięcia związane z przygotowaniem inwestycji obronnych, w tym z określaniem wymagań obronnych w procesie zagospodarowania przestrzennego kraju.

2). Do zakresu zadań generalnego zarządu należy:

a) udział w opracowaniu i uzgadnianiu dokumentów planowania dotyczących sił zbrojnych i uzbrojenia w Organizacji Traktatu Północnoatlantyckiego (NATO);

b) określanie zadań wynikających z obowiązków państwa-gospodarza (Host Nation Support - HNS) w procesie strategicznego planowania obronnego, a także w perspektywicznych oraz wieloletnich planach i programach rozwoju Sił Zbrojnych RP;

c) sporządzanie wieloletnich planów inwestycji w zakresie: budownictwa ogólnowojskowego i specjalnego, infrastruktury lotniskowej i morskiej, łączności oraz inwestycji sojuszniczych, a także monitorowanie realizacji zadań inwestycyjnych w Siłach Zbrojnych RP oraz weryfikacja projektów budżetów dysponentów środków budżetowych drugiego stopnia - w zakresie inwestycji budowlanych;
d) koordynowanie w resorcie działań w zakresie planowania przestrzennego i opiniowania wskazań lokalizacyjnych dla zadań o znaczeniu obronnym ujmowanych w programach rządowych.

13.Generalny Zarząd Dowodzenia i Łączności - P6

1). Do zakresu zadań generalnego zarządu należy:
a) kierowanie procesem ratyfikacji porozumień standaryzacyjnych Organizacji Traktatu Północnoatlantyckiego (NATO), dotyczących więcej niż jednego rodzaju Sił Zbrojnych;
b) koordynowanie i realizowanie przedsięwzięć w zakresie: wojskowego budownictwa łączności i informatyki, przygotowywania oraz utrzymania stacjonarnych i ruchomych obiektów dowodzenia (kierowania), a także wyposażanie ich w techniczne środki łączności i informatyki;
c) sprawowanie funkcji gestora w stosunku do sprzętu dowodzenia, łączności i informatyki, a także realizowanie zamierzeń wynikających z obowiązków państwa-gospodarza oraz państwa wysyłającego (Host Nation Support - HNS), będących w zakresie działania generalnego zarządu, w tym określanie zadań dotyczących HNS w programach rozwoju (dziedzinowych).

14.Generalny Zarząd Wsparcia - P7

1). Generalny Zarząd Wsparcia - P7 jest komórką organizacyjną właściwą w zakresie: planowania, koordynacji i funkcjonowania elementów systemów obrony terytorialnej; zabezpieczenia inżynieryjnego i obrony przed bronią masowego rażenia (BMR); określania zasad przygotowania i użycia wojsk inżynieryjnych, pododdziałów ochrony i obrony obiektów wojskowych oraz obiektów gospodarki narodowej, a także organizacji współdziałania z pozamilitarnymi ogniwami obronnymi na rzecz Sił Zbrojnych RP.
2). Do zakresu zadań generalnego zarządu należy:
a) opracowywanie wymagań strategiczno-operacyjnych w zakresie: organizacji i funkcjonowania elementów systemów obrony terytorialnej, zabezpieczenia inżynieryjnego i obrony przed BMR w systemie obronnym państwa, a także ustalanie zasad wykorzystania ich potencjału na rzecz Sił Zbrojnych RP;
b) planowanie i koordynowanie zadań realizowanych przez wojska obrony terytorialnej, inżynieryjne i chemiczne na rzecz wojsk sojuszniczych, wynikających z obowiązków państwa-gospodarza (Host Nation Support - HNS), a także zgłaszanie potrzeb do Centralnego Programu Mobilizacji Gospodarki (CPMG) za wojska obrony terytorialnej, inżynieryjne i chemiczne;

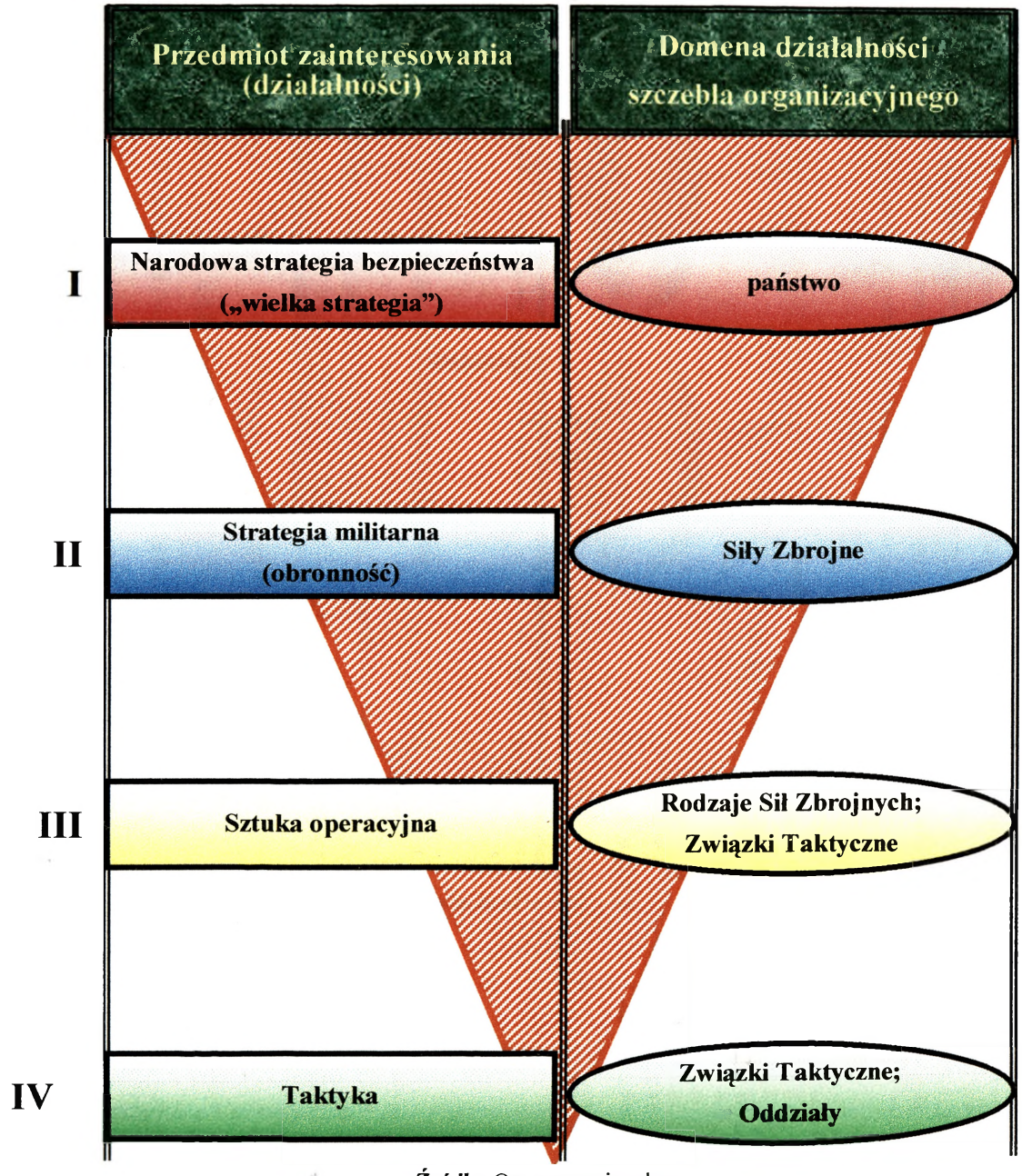
c) udział w wyborze układu strategicznej i operacyjnej sieci transportowej znaczenia obronnego, a także w opracowywaniu planów osłony technicznej obiektów komunikacyjnych rozmieszczonych na sieci dróg kołowych - w części dotyczącej zadań realizowanych przez Siły Zbrojne RP - i uzgadnianie ich z instytucjami pozamilitarnymi;
d) koordynowanie w poszczególnych rodzajach Sił Zbrojnych procesu analizy i przygotowania materiałów do ratyfikacji dokumentów standaryzacyjnych Organizacji Traktatu Północnoatlantyckiego (NATO), w części dotyczącej obrony terytorialnej, zabezpieczenia inżynieryjnego i obrony przed BMR;
e) koordynowanie prac rodzajów Sił Zbrojnych nad przygotowaniem Norm Obronnych oraz instrukcji zapewniających implementacje porozumień standaryzacyjnych NATO, będących w zakresie kompetencji generalnego zarządu.

15.Zarząd Wojskowej Służby Zdrowia

1). Do zakresu zadań zarządu należy:
a) koordynowanie realizacji zadań wynikających z obowiązków państwa-gospodarza (Host Nation Support - HNS), realizowanego przez Siły Zbrojne RP oraz prowadzenie bazy danych dotyczącej infrastruktury wojskowej i cywilnej możliwej do wykorzystania;
b) współpraca z ministerstwem właściwym do spraw ochrony zdrowia oraz innymi organami administracji państwowej i organami samorządu terytorialnego w zakresie przygotowania uzgodnionego potencjału do zabezpieczenia Sił zbrojnych RP na czas „W" oraz opracowywania propozycji i projektów aktów prawnych dotyczących „cywilnego" potencjału wydzielanego na potrzeby Sił Zbrojnych RP;
c) określanie kierunków działań w zakresie osiągania interoperacyjności z NATO, a także nadzorowanie i realizacja prac związanych z normalizacją, kodyfikacją i zapewnieniem wysokiej jakości sprzętu wojskowego służby zdrowia;
d) koordynowanie rozpoznania sanitarnego obszaru kraju, organizowanie i planowanie zwalczania chorób zakaźnych (m.in. szczepień ochronnych) oraz nadzorowanie likwidacji zachorowań ogniskowych, prowadzenie stałego monitoringu i analiz sytuacji epidemiologicznej na obszarze kraju, państw ościennych i rejonach pełnienia służby i pracy poza granicami kraju.

Załącznik **45**

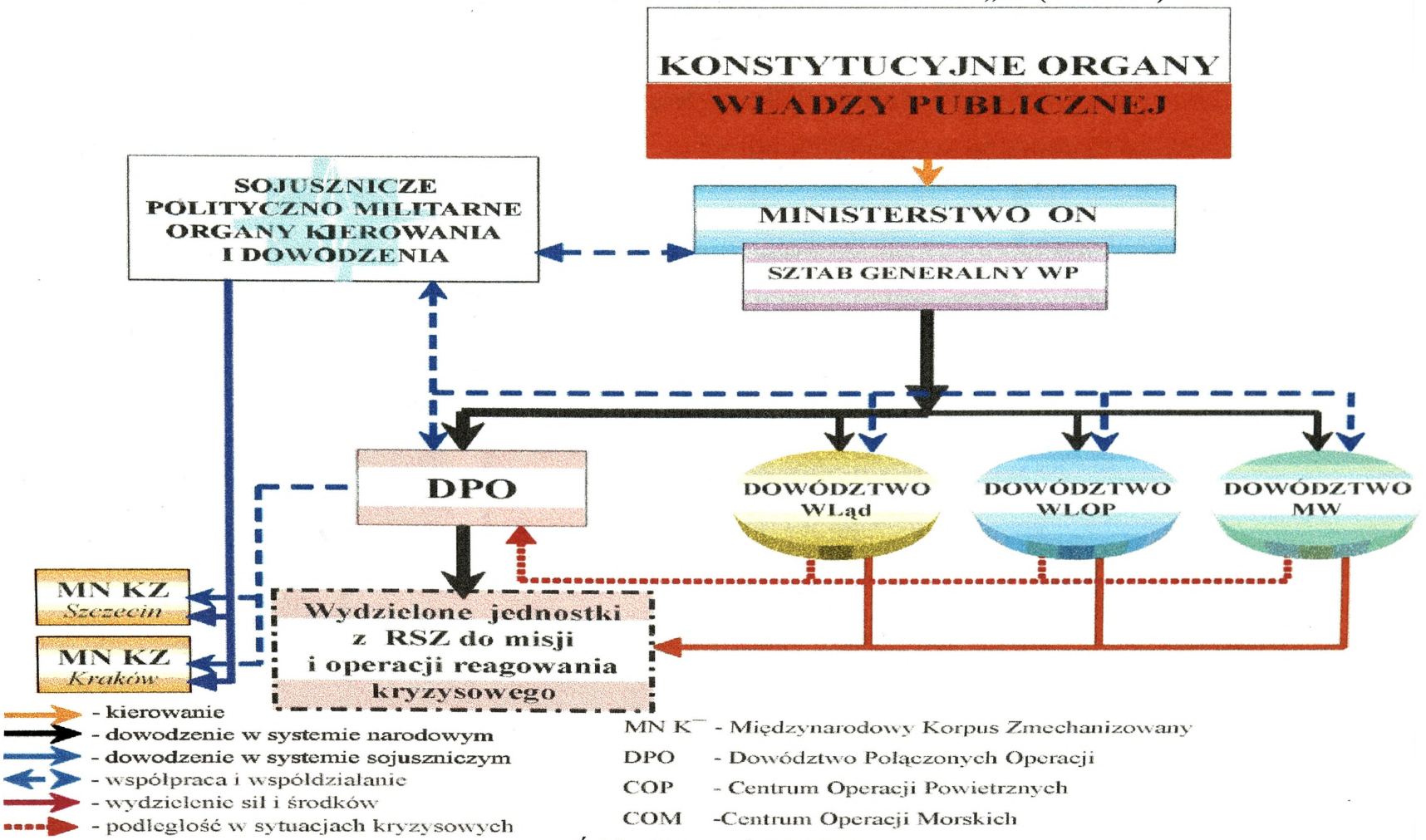
HIERARCHIA ODPOWIEDZIALNOŚCI W SYSTEMIE KIEROWANIA OBRONNOŚCIĄ I DOWODZENIA SZ RP.

Źródło: Opracowanie własne

Załącznik **46**

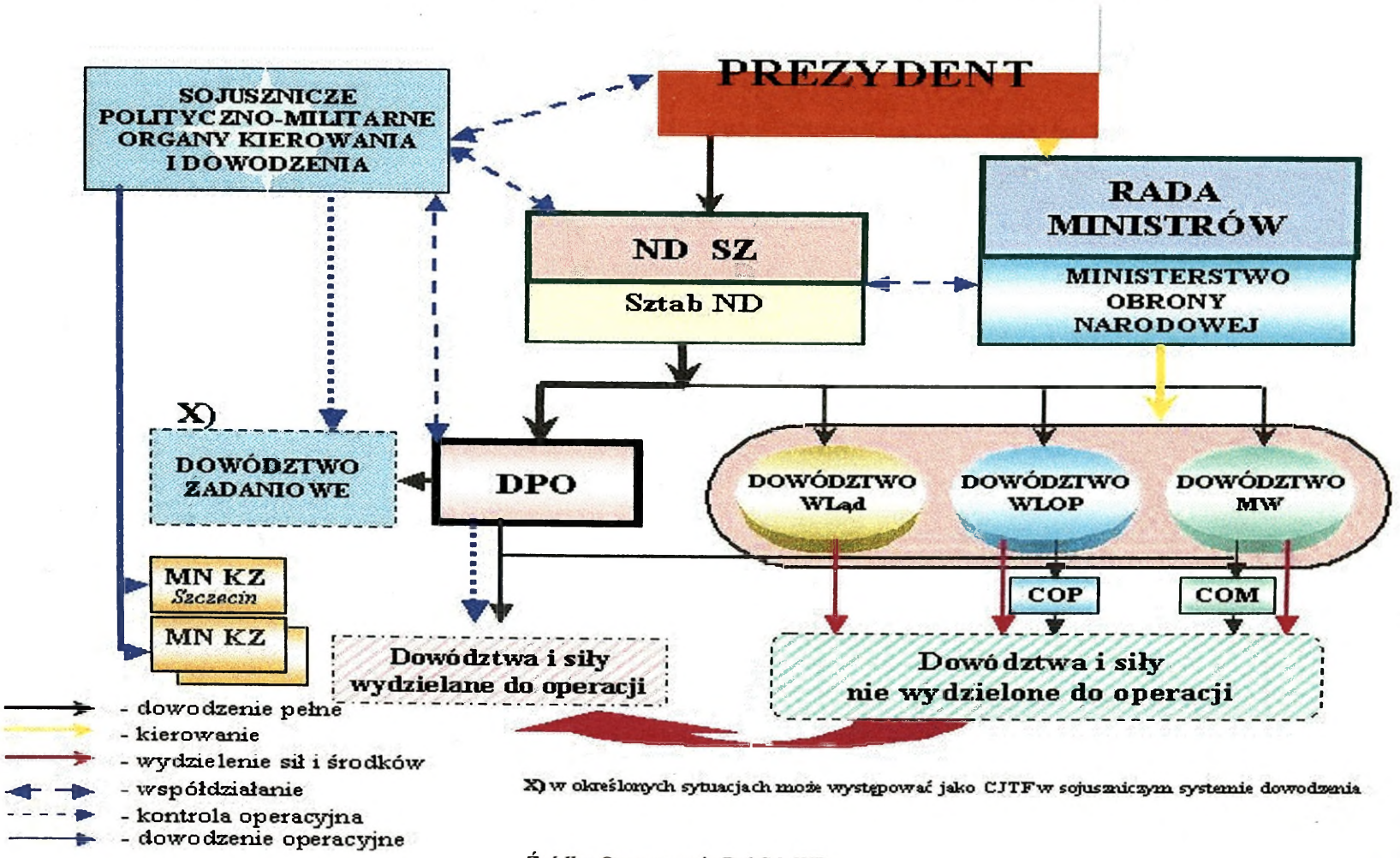
SYSTEM DOWODZENIA SIŁAMI ZBROJNYMI RP cz. „P" (wariant I)

Źródło: Opracowanie P-6 SG WP

Załącznik **47**

PROPONOWANY SYSTEM DOWODZENIA SZ RP cz. „W" (wariant I)

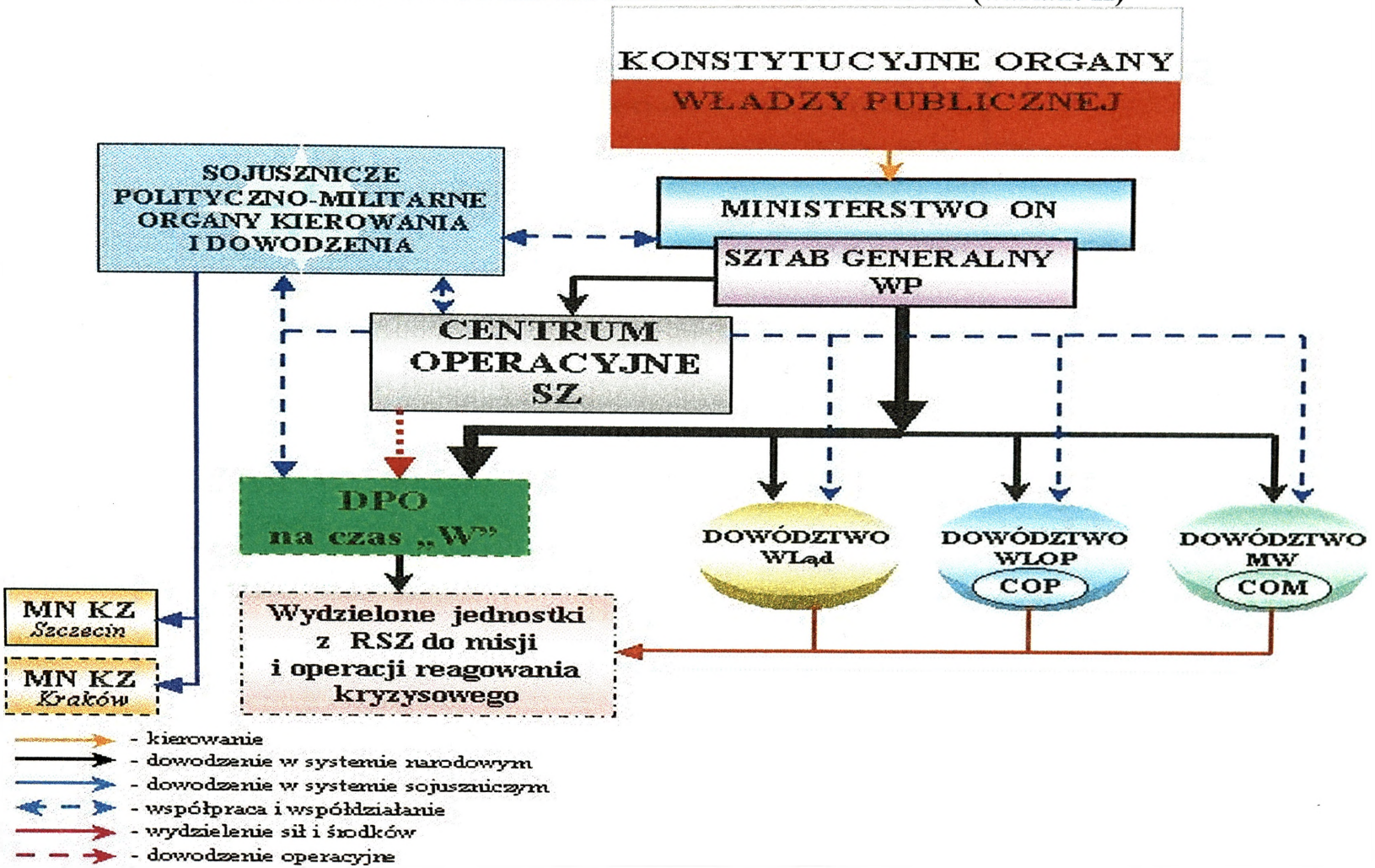

X) w określonych sytuacjach może występować jako CJTF w sojuszniczym systemie dowodzenia

Źródło: Opracowanie P-6 SG WP

Załącznik **48**

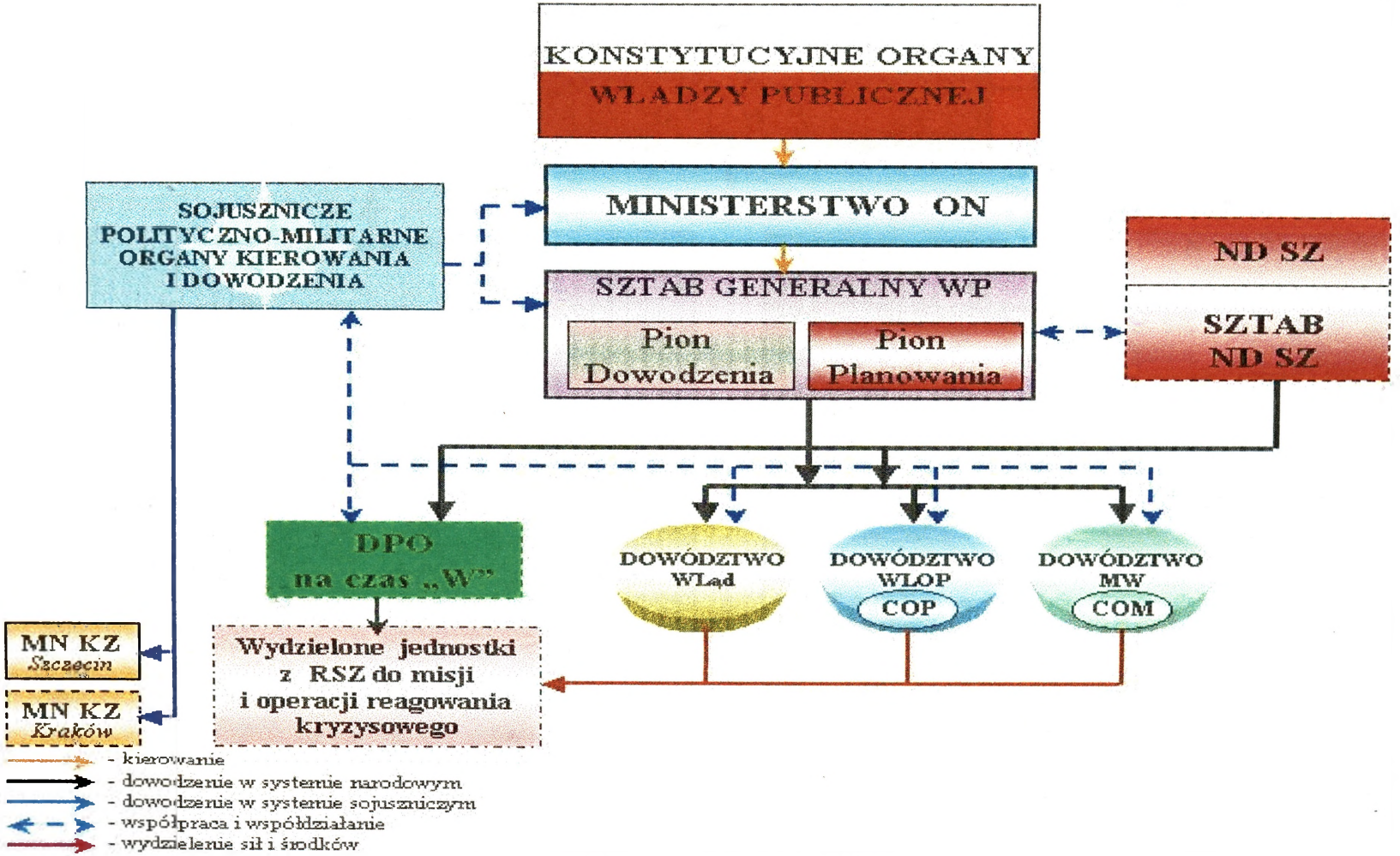
SYSTEM DOWODZENIA SIŁAMI ZBROJNYMI RP (wariant II)

Źródło: Opracowanie P-6 SG WP

Załącznik **49**

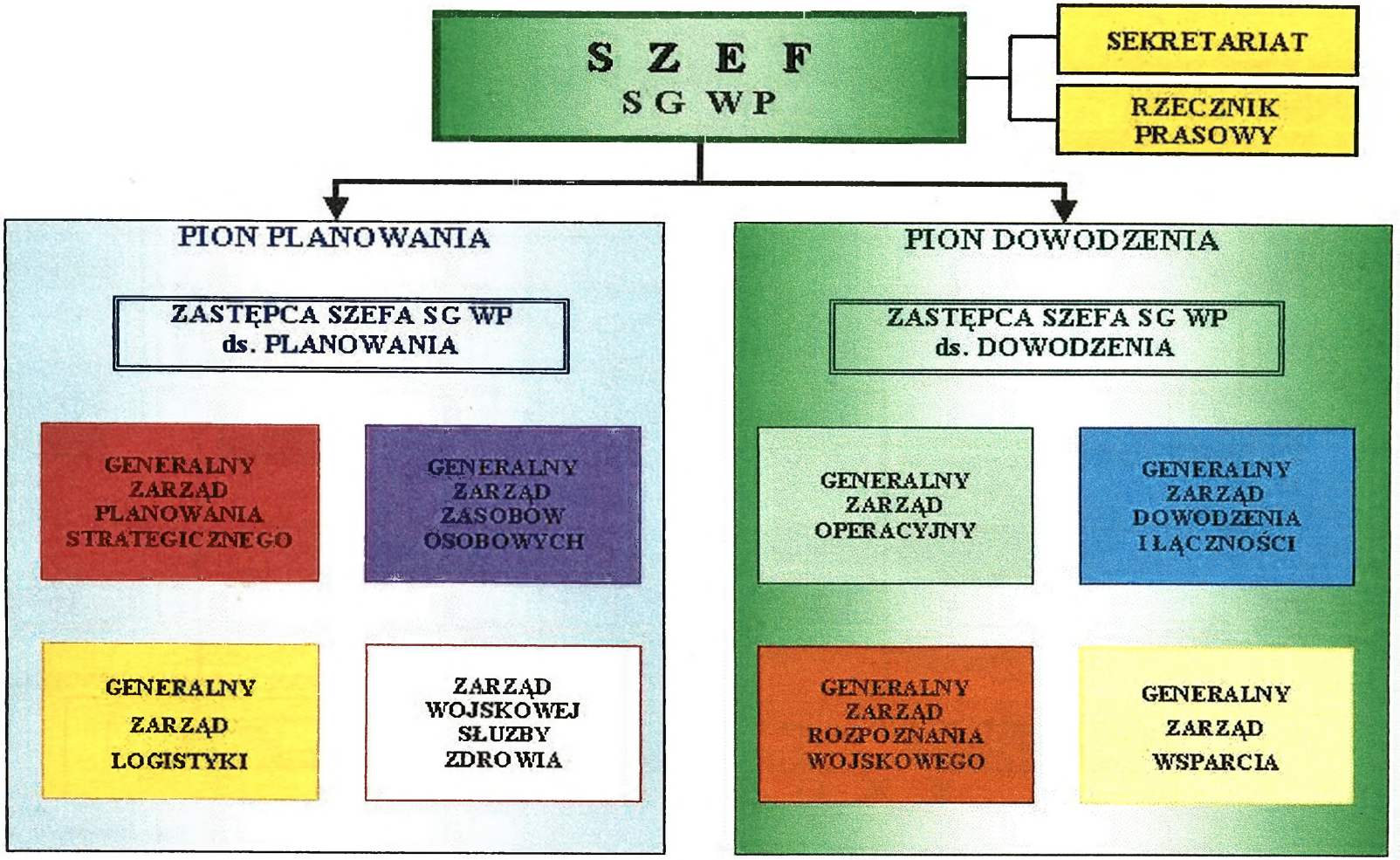
SYSTEM DOWODZENIA SIŁAMI ZBROJNYMI RP (wariant III)

Źródło: Opracowanie P-6 SG WP

Załącznik **50**

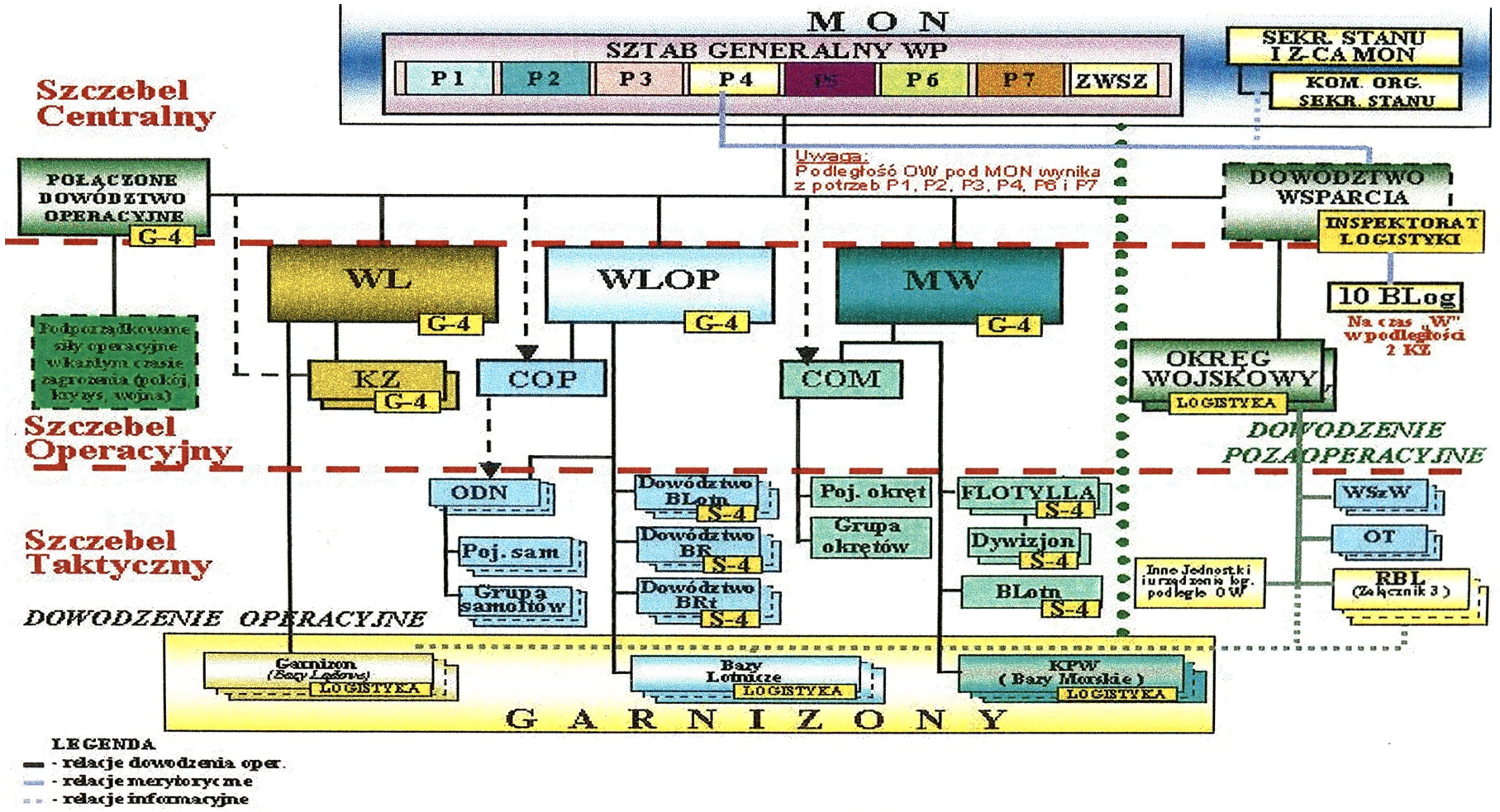
STRUKTURA ORGANIZACYJNA SZTABU GENERALNEGO WP

Źródło: Opracowanie własne

Załącznik **51**

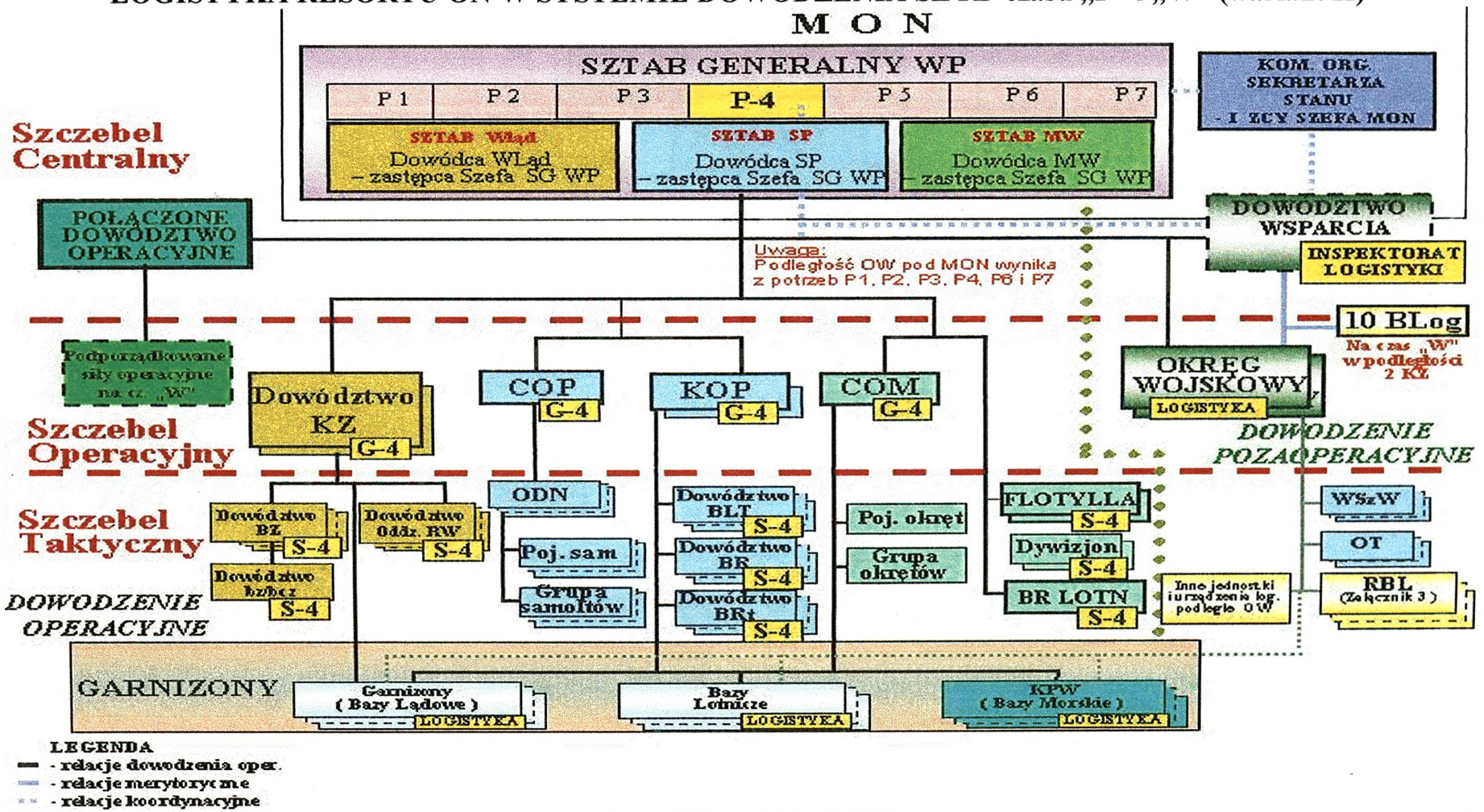
LOGISTYKA RESORTU ON W SYSTEMIE DOWODZENIA SZ RP czasu „P" i „W" (wariant I)

Źródło: Opracowanie P-6 SG WP

Załącznik **52**

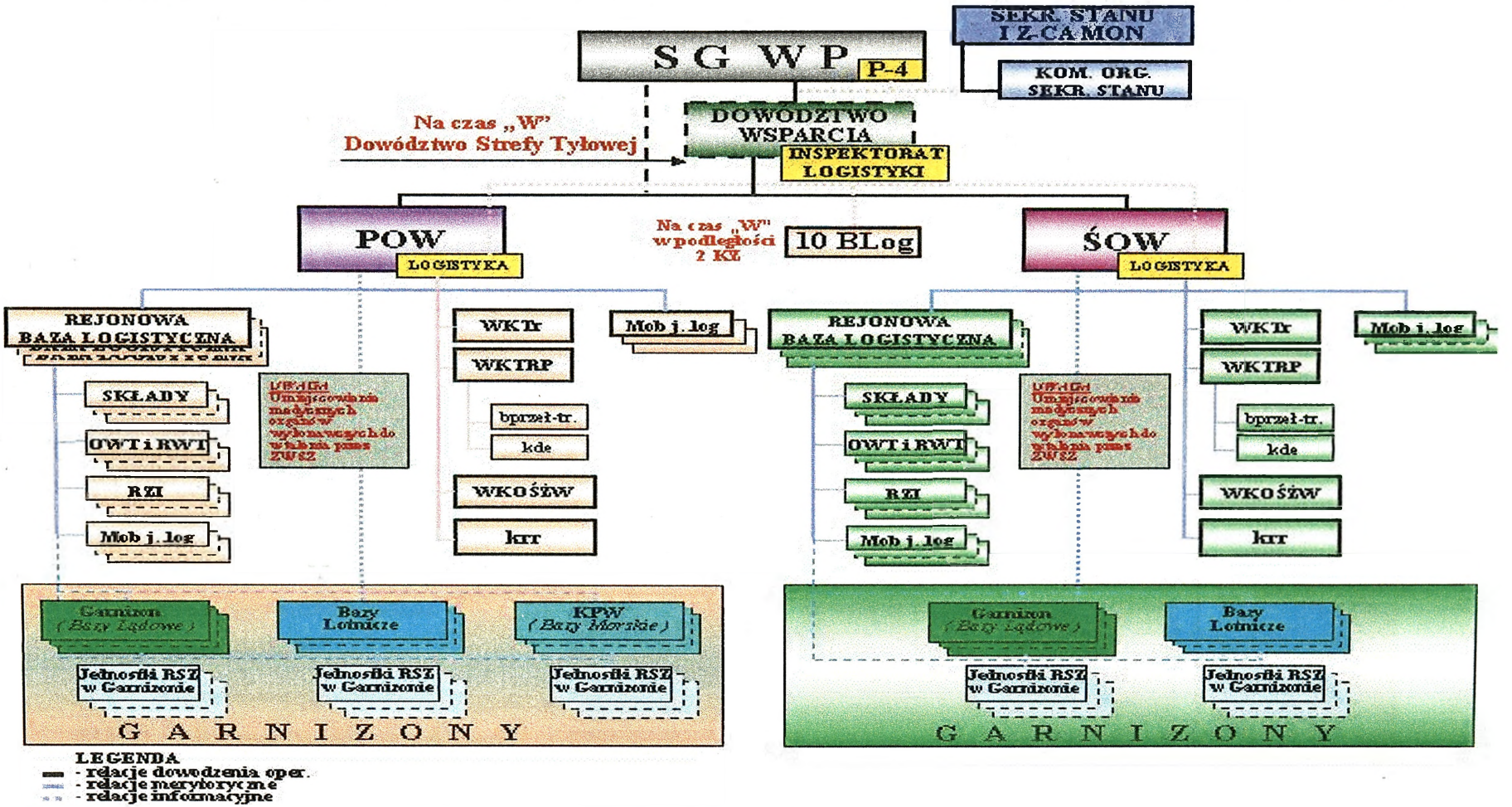
LOGISTYKA RESORTU ON W SYSTEMIE DOWODZENIA SZ RP czasu „P" i „W" (wariant II)

Źródło: Opracowanie P-6 SG WP

Załącznik **53**

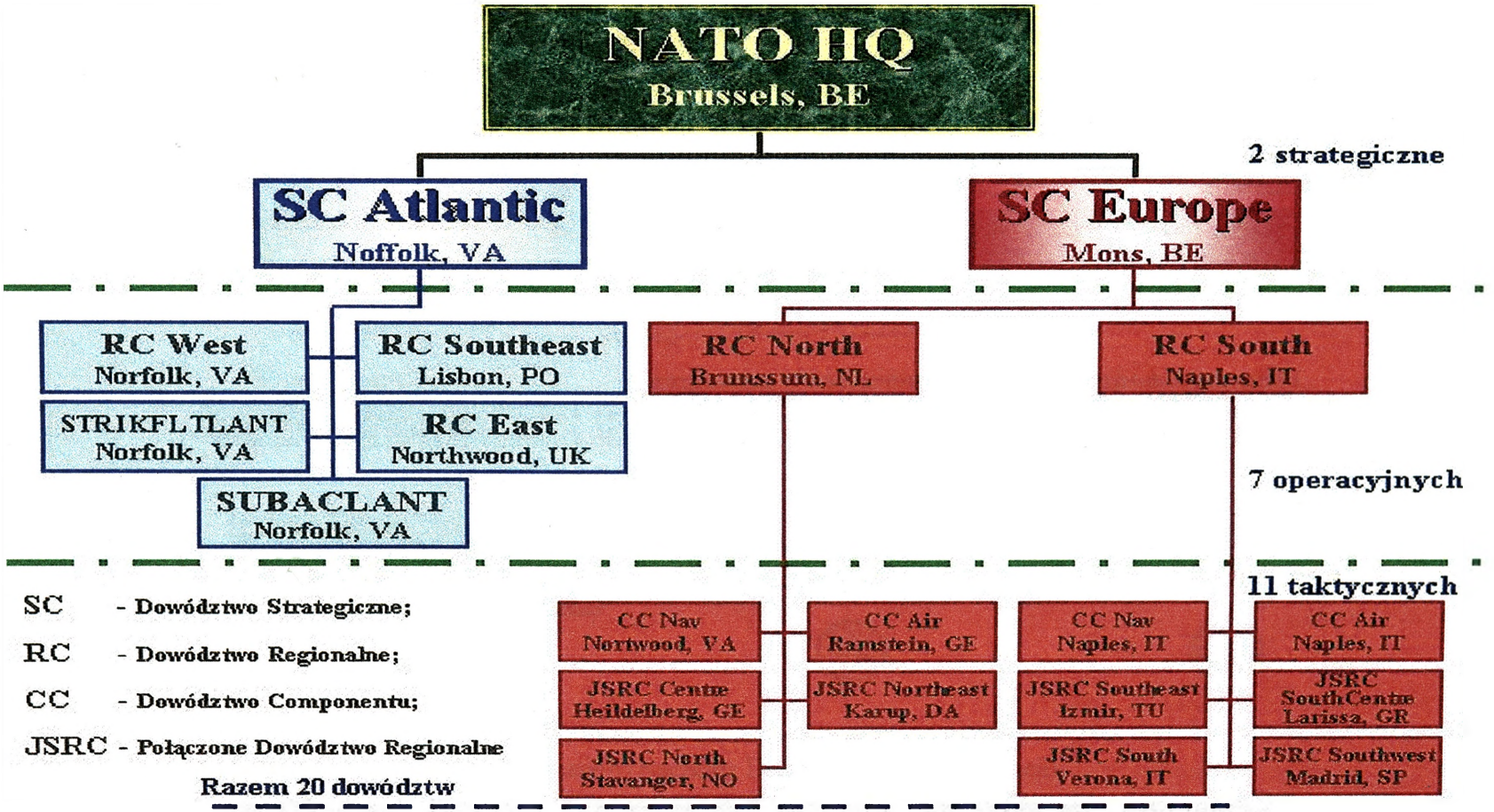
LOGISTYKA RESORTU ON W SYSTEMIE DOWODZENIA SZ RP czasu „P" i „W" (wariant III)

Źródło: Opracowanie P-6 SG WP

Załącznik **54**

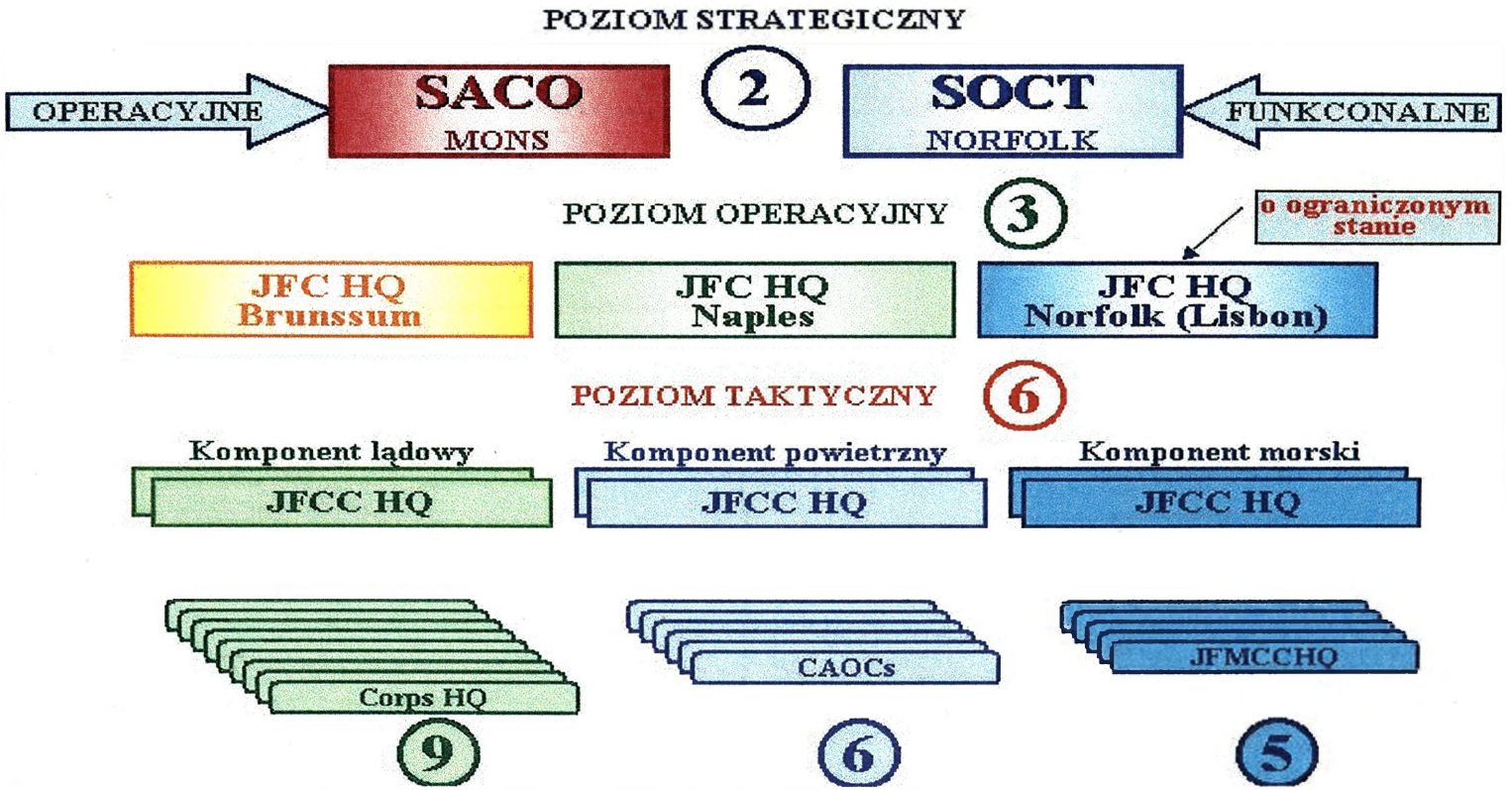
OBECNA STRUKTURA DOWODZENIA NATO

Źródło: Opracowanie własne

Załącznik **55**

NOWA STRUKTURA DOWODZENIA NATO (projekt)

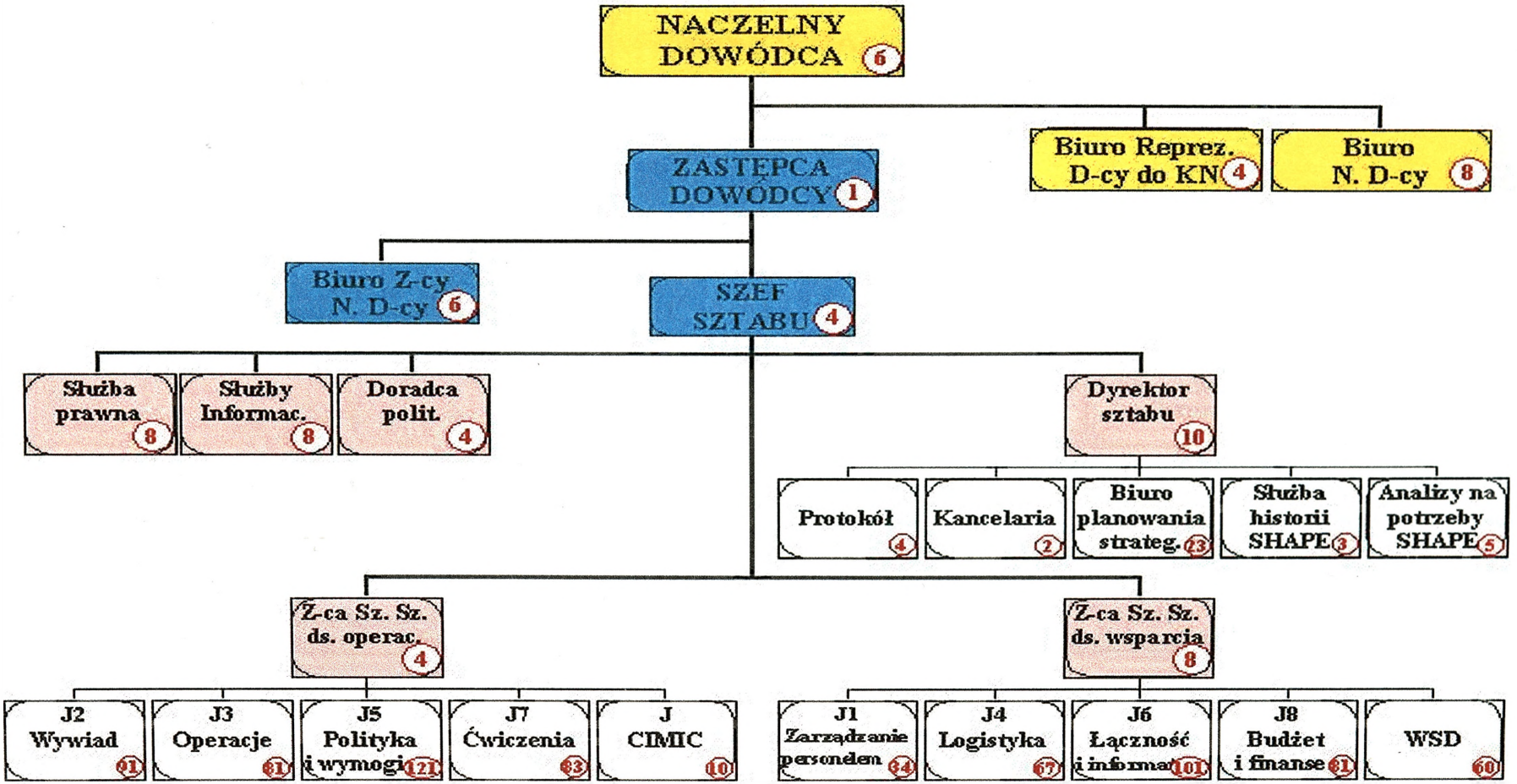

Legenda
SACO – Supreme Allied Commander for Operations (Naczelny Dowódca Operacyjny)
SOCT – Supreme Allied Commander for Transformation (Naczelny Dowódca ds. Transformacji)

Źródło: Opracowanie własne

Załącznik **56**

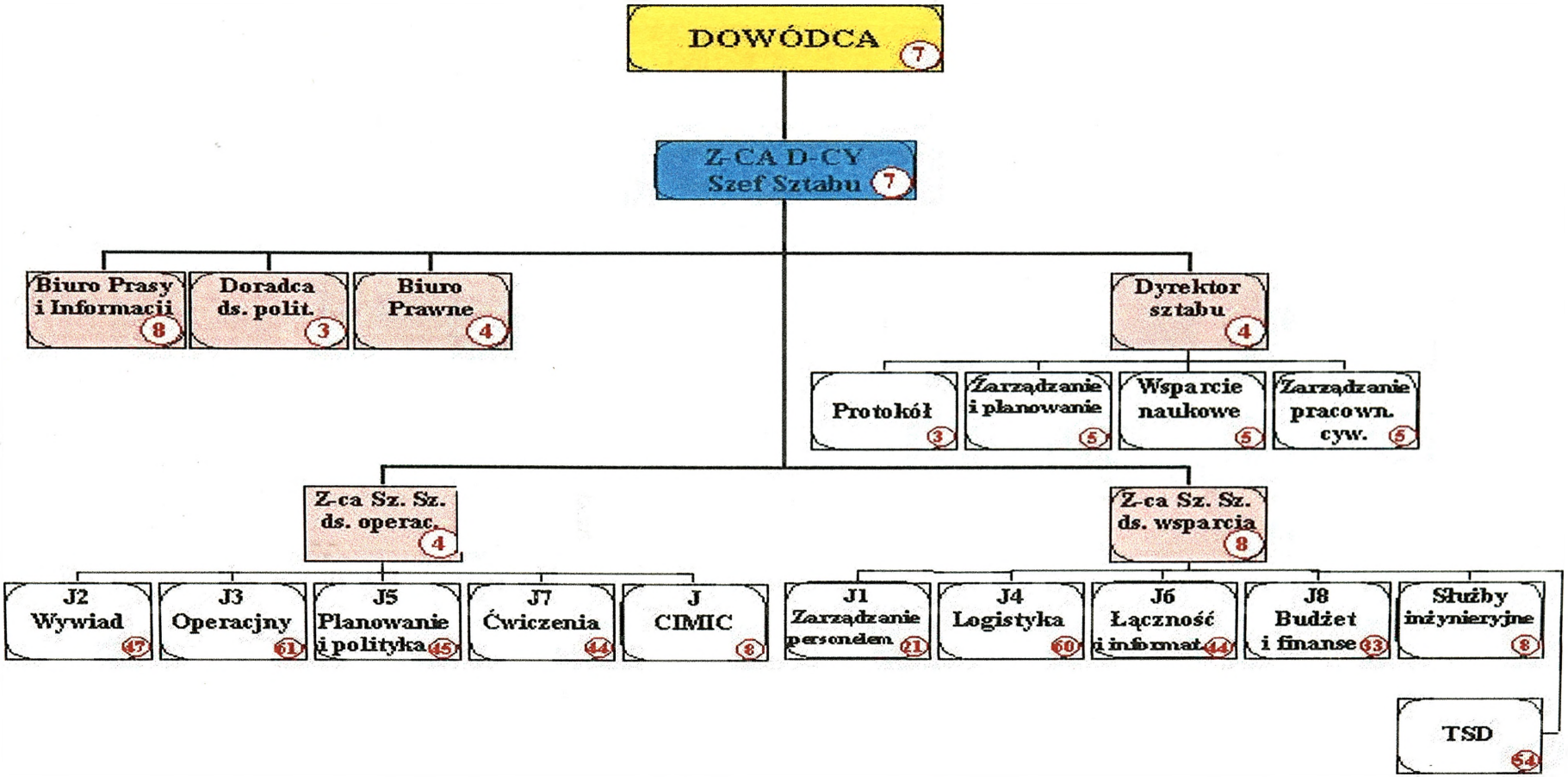
PRZEWIDYWANA STRUKTURA SHAPE

Źródło: Opracowanie własne

Załącznik 57

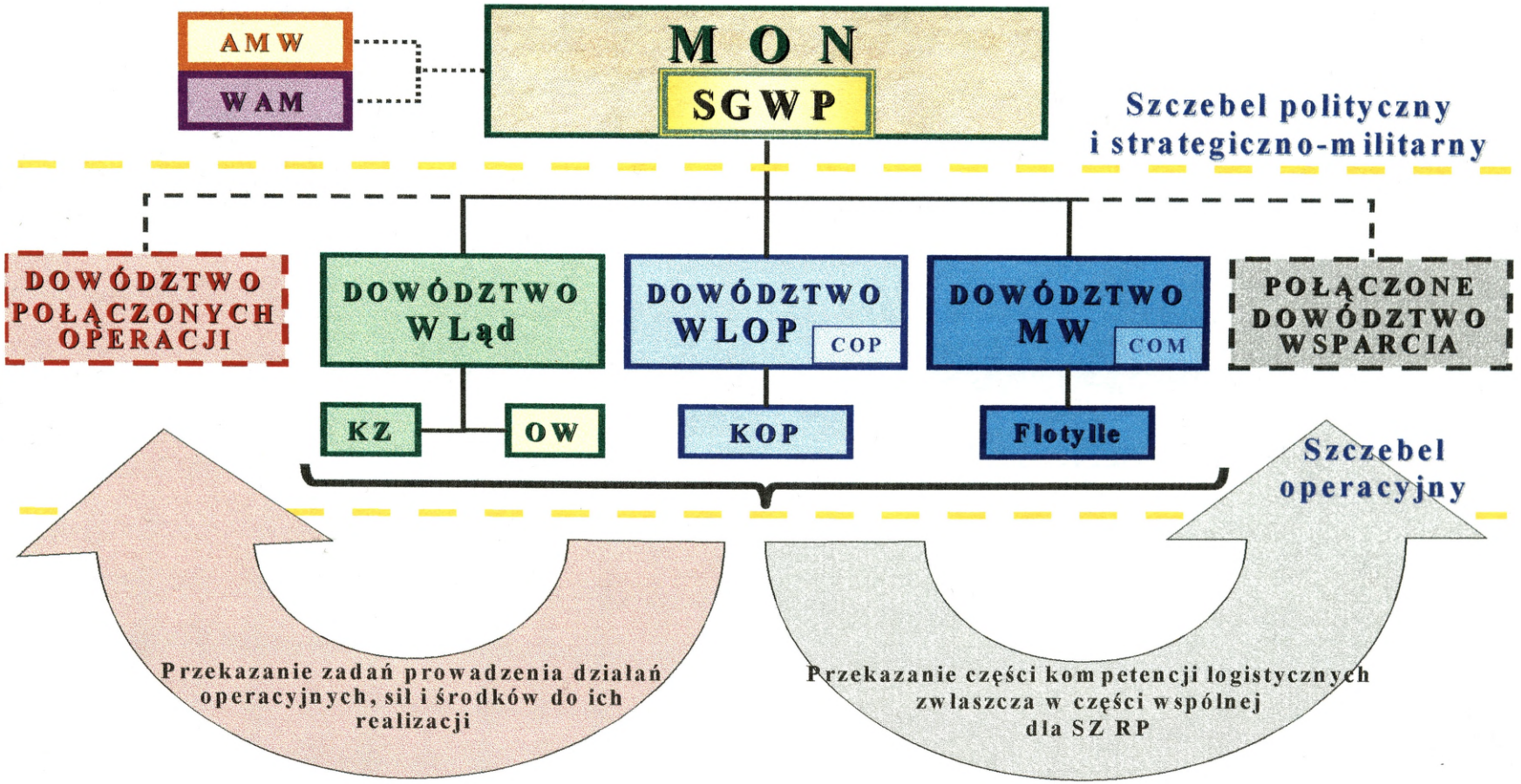
PRZEWIDYWANA STRUKTURA RHQ AFNORTH (JFC Brunssum)

Źródło: Opracowanie własne

Załącznik **58**

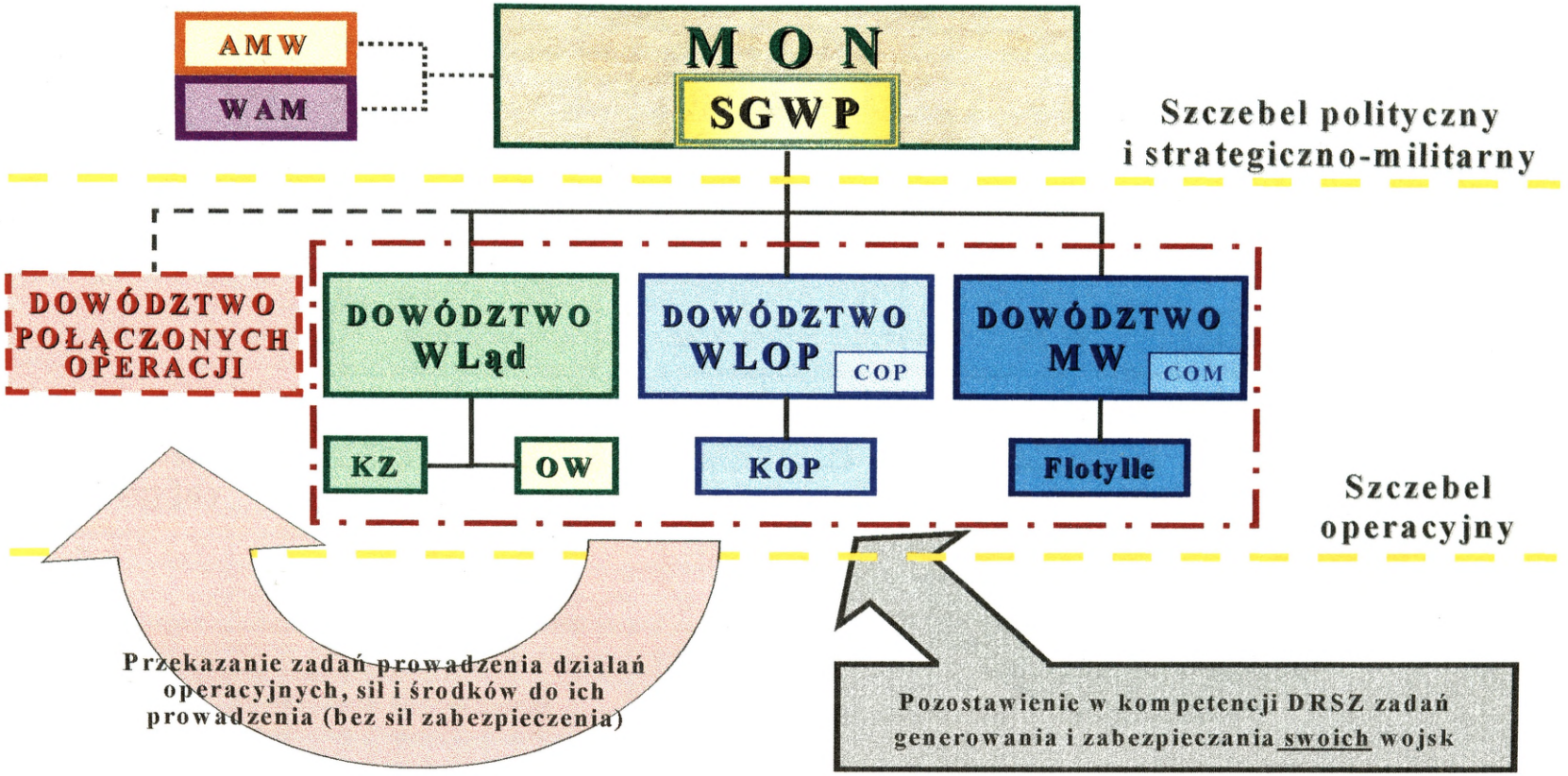
ZMIANY W SYSTEMIE DOWODZENIA SZ RP (wariant I)

Źródło: Opracowanie własne

Załącznik **59**

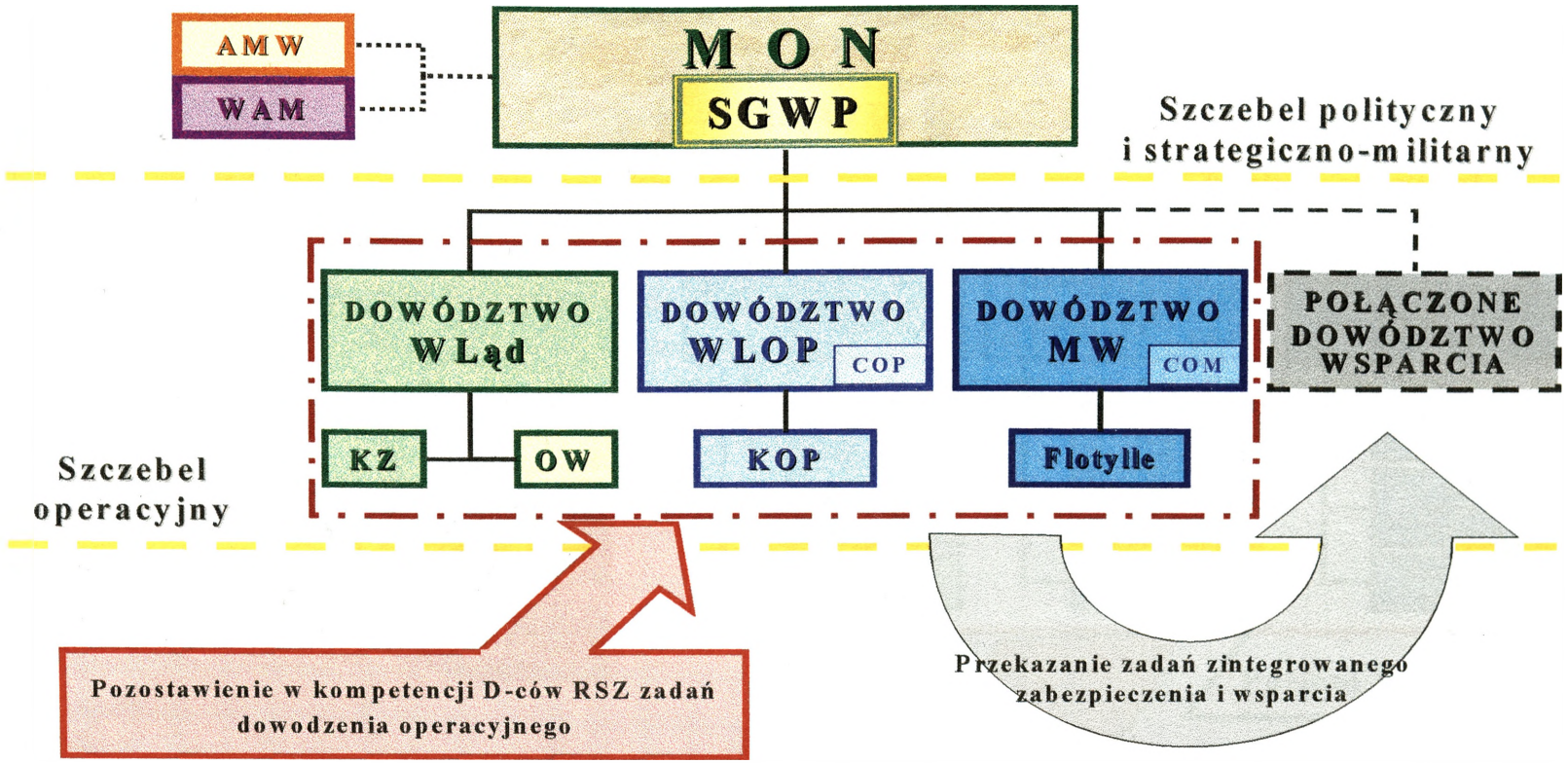
ZMIANY W SYSTEMIE DOWODZENIA SZ RP(wariant II)

Źródło: Opracowanie własne

Załącznik **60**

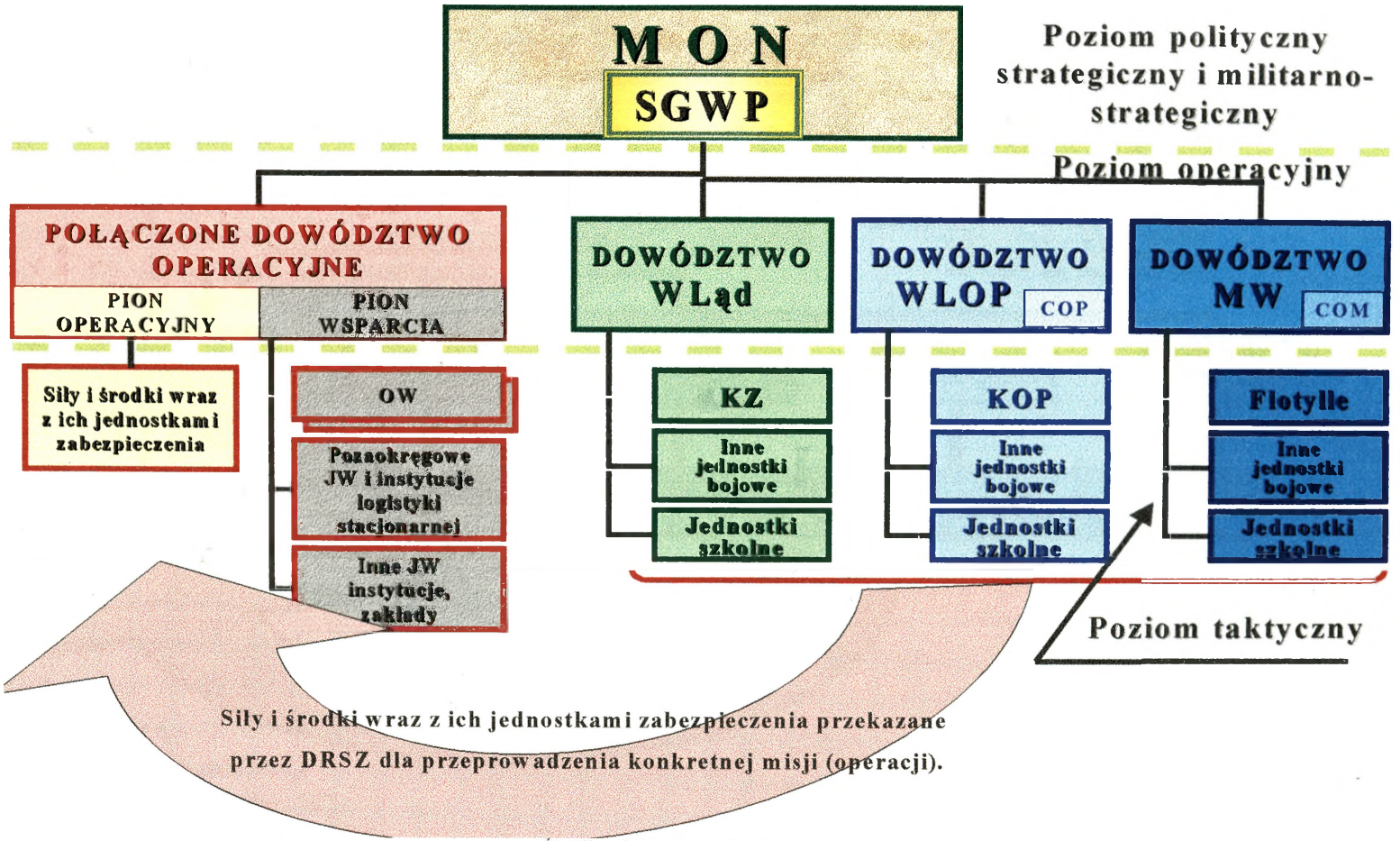
ZMIANY W SYSTEMIE DOWODZENIA SZ RP (wariant III)

Źródło: Opracowanie własne

Załącznik 61

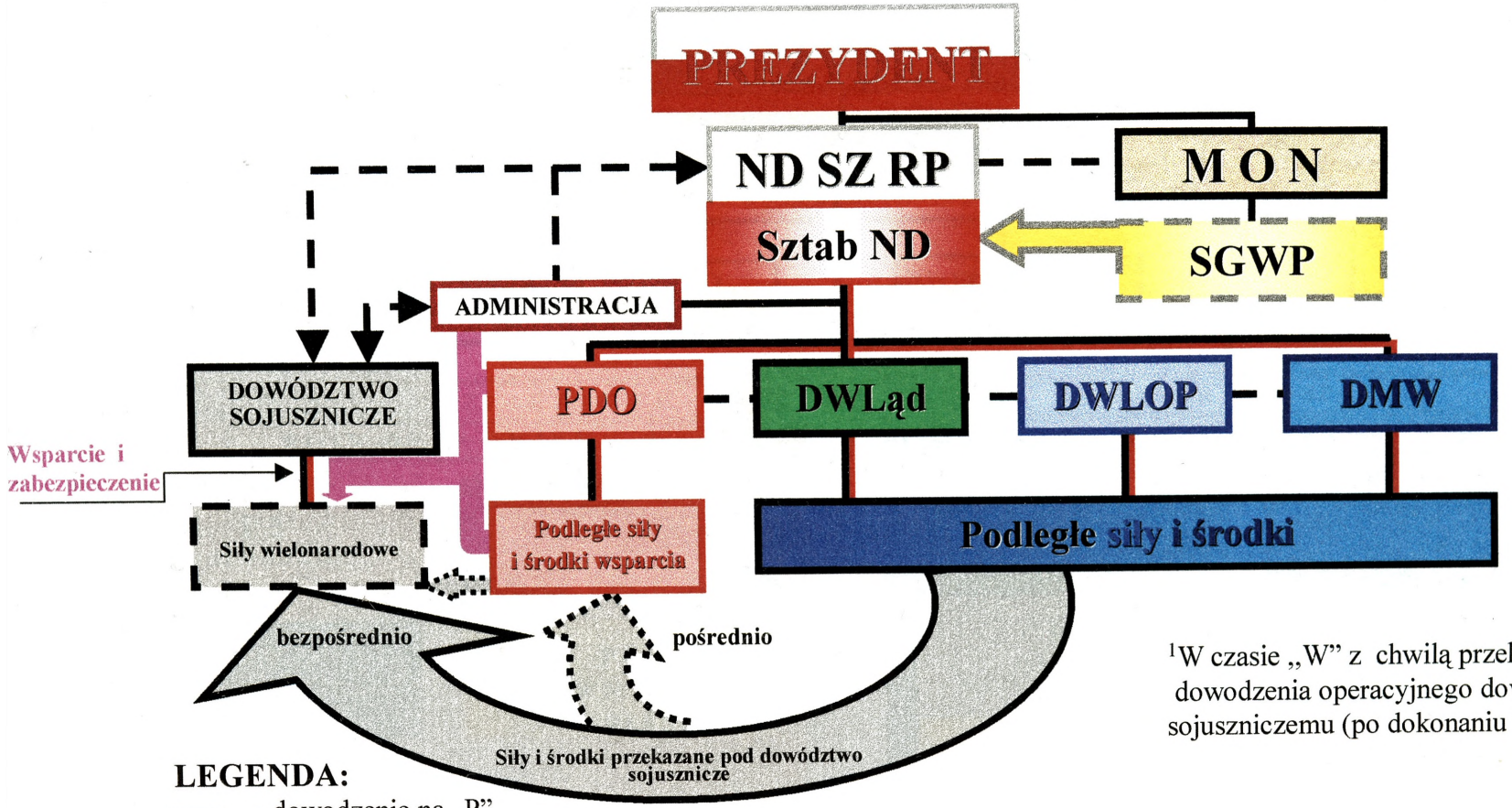
PROPONOWANA STRUKTURA DOWODZENIA SZ RP (etap I)

Źródło: Opracowanie własne

SYSTEM DOWODZENIA SZ RP[1]

Załącznik **62**

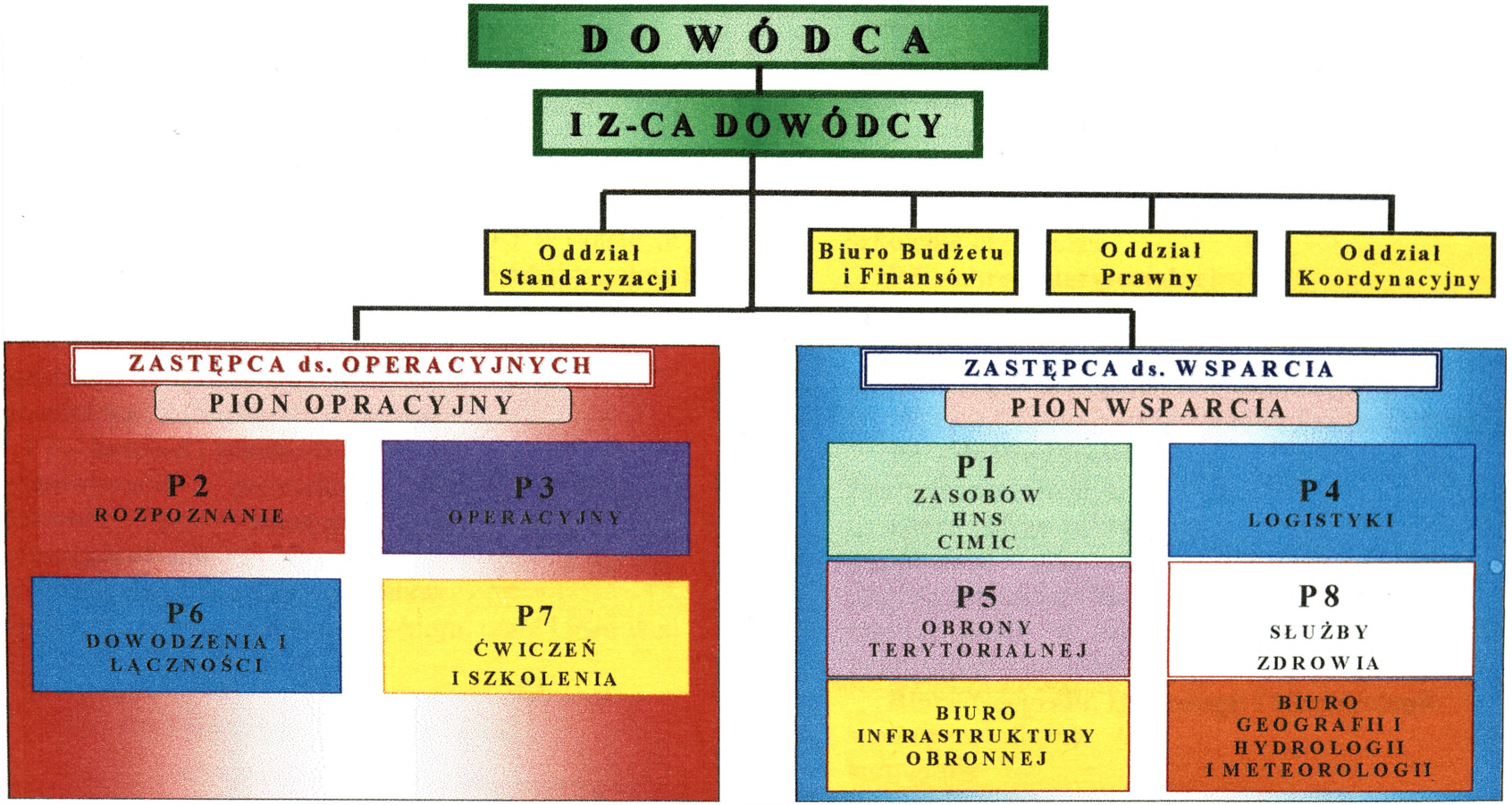

[1]W czasie „W” z chwilą przekazania dowodzenia operacyjnego dowódcy sojuszniczemu (po dokonaniu TOA)

Źródło: Opracowanie własne

Załącznik 63

STRUKTURA ORGANIZACYJNA I ZAKRES DZIAŁANIA PDO

Źródło: Opracowanie własne

Kompetencyjny zakres odpowiedzialności PDO

A. Pion operacyjny

P2 - rozpoznania

- wszystkie rodzaje rozpoznania
- walka radioelektroniczna
- operacje informacyjne

P3 – operacyjny

- planowanie operacyjne na czas „P", „K" i „W"
- planowanie operacyjne sił zbrojnych (zwłaszcza połączone)
- przygotowanie i dowodzenie misjami SZ RP w czasie „P"
- współudział w kreowaniu zasad i utrzymaniu gotowości bojowej wojsk

P6 – dowodzenia

- organizacja dowodzenia SZ RP
- infrastruktura informatyki i łączności

P7 – ćwiczeń i szkolenia

- opracowywanie i prowadzenie ćwiczeń z wojskami i sztabami przewidzianymi do przyjęcia w podporządkowanie
- zgrywanie obsad dowództw i sztabów
- współudział w opracowywaniu doktryn, reguł i instrukcji

B. Pion wsparcia

P1 – zasobów

- prowadzenie ewidencji zasobów materiałowych
- administrowanie zasadami rezerw osobowych
- koordynacja i przygotowania i realizacji zadań HNS
- współudział w realizacji CIMIC

P4 – logistyki

- logistyka stacjonarna sił zbrojnych
- transport i zabezpieczenie ruchu wojsk
- szkolenie logistyczne

P5 – obrony terytorialnej

- organizacja obrony terytorialnej
- współudział w realizacji zadań OPBMAR
- współudział w zabezpieczeniu inżynieryjnym
- współpraca z administracją rządową i samorządową

P8 – służby zdrowia

- zabezpieczenie medyczne

Biuro Infrastruktury

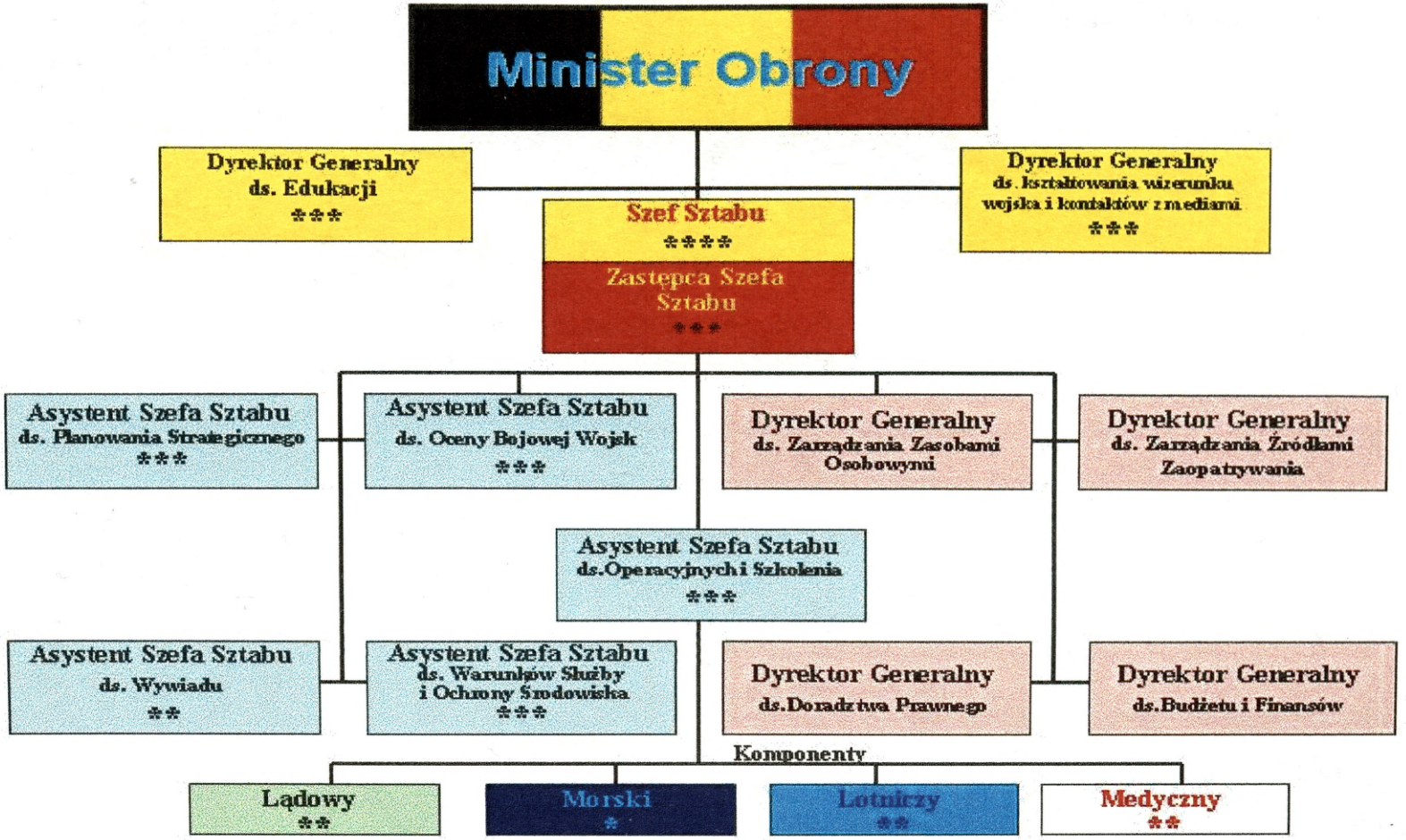
- współudział w planowaniu infrastruktury obronnej
- utrzymanie infrastruktury obronnej
- współdziałanie w zakresie infrastruktury z właściwymi instytucjami z poza MON

Biuro Geografii, Hydrologii i Meteorologii

- studia geograficzne
- kartografia
- topografia i hydrografia
- hydrologia i meteorologia

Załącznik 64

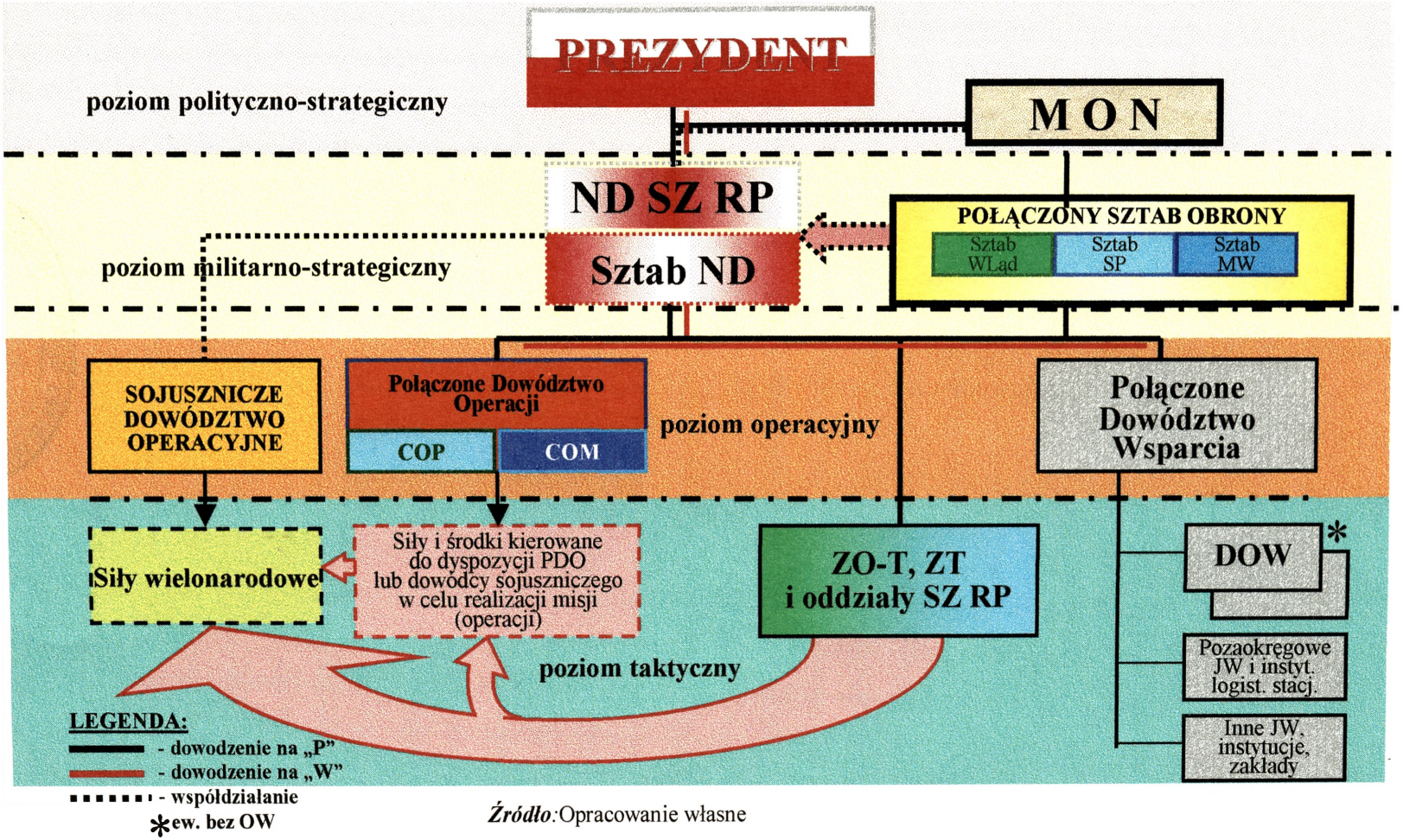
NOWA STRUKTURA DOWODZENIA SZ BELGII

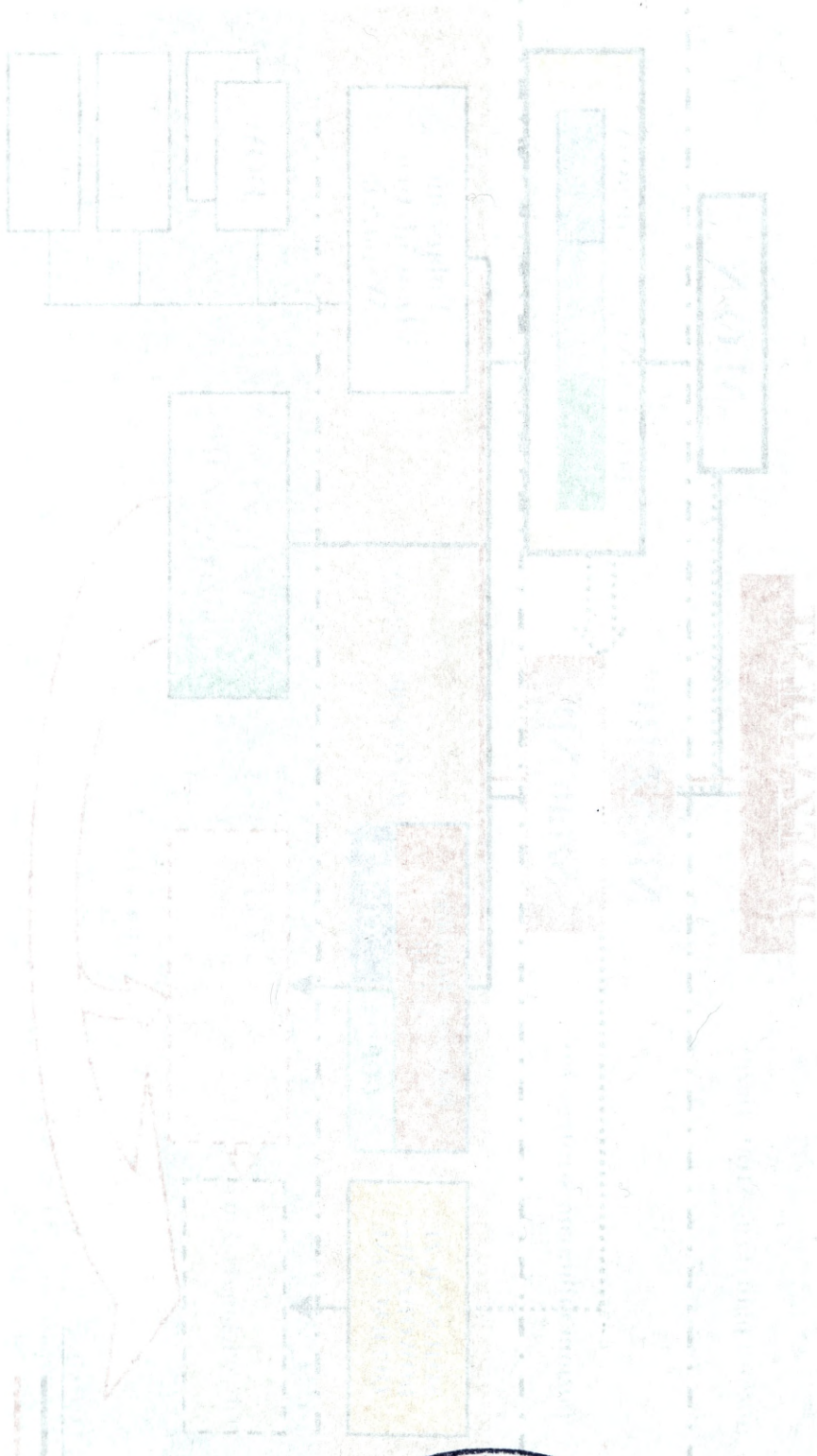
Źródło: Opracowanie własne

PROPONOWANA STRUKTURA DOWODZENIA SZ RP

Załącznik **65**

Źródło: Opracowanie własne

BIBLIOTEKA GŁÓWNA - ARCHIWUM
Nr ewid. 55873
Akademii Obrony Narodowej